

591950002

101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

Mag. 09.6555 Gr

164

HB
hma

KØBENHAVNS
RÅDHUSBIBLIOTEK

Mag

09.6555

fr

EX. 3

GROSSERER-SOCIETETET

1742—1942

GROSSERER-SOCIETETET

1742—1942

UDGIVET AF GROSSERER-SOCIETETETS KOMITE

VED DR. VILH. LORENZEN

18

I KOMMISSION HOS GYLDENDAL
KØBENHAVN MCMXLII

TRYK OG INDBINDING HOS J. JØRGENSEN & CO.
BILLEDERNE UDFØRT AF KØBENHAVNS KLICHÉFABRIK
OMSLAGSTEGNING OG TITELVIGNET AF PETER HOLM

MOTIVET TIL OMSLAGSTEGNINGEN TAGET FRA HERMESFIGUREN
I DE KØBENHAVNSKE KØBLÆNDS SEGL 1655

TITELVIGNET: KØBENHAVNS GROSHANDLERES SEGL, 1791

FORORD

GROSSERER-SOCIETETETS KOMITE blev stiftet ved kgl. Anordning af 23. April 1817, og der er saaledes i Aar forløbet 125 Aar siden denne Begivenhed, men ogsaa paa anden Maade er 1942 et Jubilæumsaar, idet den 4. August er 200 Aars Dagen for Forordningen om Commerciens af 4. August 1742, hvorved Grosserer-Societetet oprettedes.

Komiteen har ment at ville understrege dette Mærkeaar ved Udsendelse af dette Jubilæumsskrift, der vel ikke giver en samlet Fremstilling af Komiteens og Societetets Historie, som JUL. SCHOVELIN i sine Bøger har beskæftiget sig med, men som i forskellige selvstændige Afhandlinger omtaler, foruden Børsbygningen, betydelige Begivenheder i vor Organisations Historie samt giver personalhistoriske Oplysninger og en Fremstilling af Grosserer-Societetets Komites nuværende Organisation og Virksomhed.

Det er Komiteens Haab, at dette Jubilæumsskrift vil blive mødt med Interesse ikke alene paa Grund af sine Oplysninger om Grosserer-Societetet og dets Komite, men ogsaa ved sit Bidrag i det hele taget til dansk Engroshandels Historie.

Til Udgivelsen af Skriftet har Grosserer-Societetets Komite modtaget et Beløb af Krak's Legat. For denne Gave bringer jeg herved Grosserer-Societetets Komites bedste Tak.

RUDOLPH SCHMIDT

FORMAND FOR GROSSERER-SOCIETETETS KOMITE

INDHOLD

	Side
Vilh. Lorenzen: Christian IV's Børsbygning og dens Overtagelse af Grosserer-Societetet	7
J. O. Bro Jørgensen: Grosserer-Societetets Oprettelse	27
Jens Vibæk: Komiteens Oprettelse	63
M. Raffenberg: Grosserer-Societetets Komite og dens Virksomhed	103
Albert Fabritius: Grosserer-Societetets Præsidium, Komite og Repræsentantskab m. v. . .	131

VILH. LORENZEN

CHRISTIAN IV'S BØRSBYGNING OG DENS
OVERTAGELSE AF GROSSERER-SOCIETETET

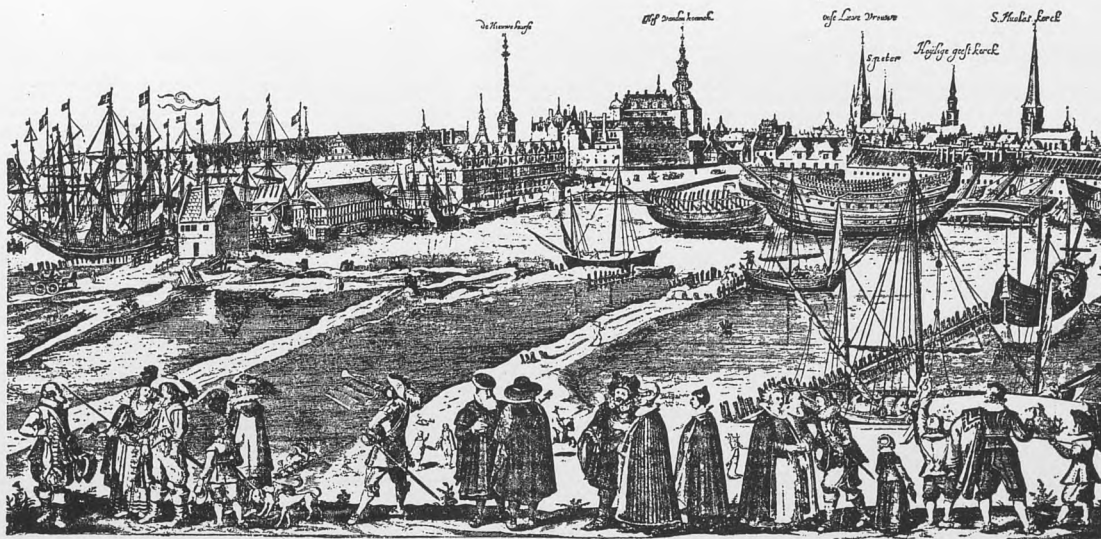

Frederiksborg

CHRISTIAN IV
1620

DET var i Christian IV's lykkeligste Arbejdsaar — mellem Kalmarkrigen og Kejserkrigen — Børsbygningen blev til! Ikke som et isoleret Bygningsværk, men klogt og maalbevidst indføjet som Led i de store Arbejder i og med København, Kongen helt fra sin Ungdom havde iværksat, og som, da han mæt af Dage døde, endte med ganske at omskabe Hoved- og Residensstaden. Alene hvad Christian IV fik ud af Slotsholmen med Omgivelser er en Bedrift indenfor Københavns Historie — og den Dag i Dag sætter denne Konges rastløse, skabende Aand sit Præg paa denne Del af vor By.

Som ganske ung Mand, i de første Aar af 17. Aarhundrede, udvidede han den da meget beskedne Slotsholm med det mægtige Søarsenal, mellem hvis Fløje det nu opfyldte Havnebassin var udgravet. I Aaret 1617 lod han den hollandske Ingeniør Johan Semb paabegynde Anlæggelsen af Fæstningsbyen Christianshavn, tildels i det klare Vand. Og for at nærme denne nye Stad til Hovedstaden blev store Opfyldningsarbejder sat i Gang ud fra Slotsholmen. En mægtig Dæmning, med Kanaler paa begge Sider, førtes ud mod Sejldybet — »Strømmen« — over hvis stride Vande den 1619 færdige Amagerbro — Knippelsbro — knyttede de to Byer sammen. Det er denne Dæmnings forreste Del, Kongen havde udset til Stedet for sin Børsbygning. I sin høje Alder, i 1640'erne, gav Kongen yderligere hele dette Byomraade en særlig Note, ved Opførelsen af Holmens Kirke. Og føjer man desuden hertil de saakaldte »Skipperboder« mellem Nikolaj Kirke og den gamle Havn og endelig Kongens Bryghus yderst paa Slotsholmen til den anden Side, forstaar man, hvilken mægtig og virkningsfuld Indsats Christian IV her har gjort. Vi, der færdes i disse Omgivelser, bliver sta-

dig mindet derom, og vi er den gamle Konge taknemmelig, fordi han har skænket vor By dette festlige Stykke København, hvor Bebyggelsen præges af Havets Nærhed — og hvor igen Havet faar sin egen særlige Charme af Bebyggelsen. Slotspladsen er et af de faa Steder, hvorfra man har frit Udblik mod Havnen med Christianshavn i Baggrunden. Her føler man virkelig, at København er en Søstad — men hvor mange andre Steder har man ellers denne forfriskende Fornemmelse. Paa mærkelig Maade har København gennem Aarhundreder vendt sit eget Ophav — Havet — Ryggen!

Naar Christian IV lagde Børsen paa Dæmningen, der rækker og strækker sig over mod Christianshavn og altsaa i den nye Bys umiddelbare Nærhed, var det med velberaad Hu. Han havde bygget Christianshavn af tre Hovedgrunde — først og fremmest for bedre at kunne forsvare Havn, Flaade og Slot, men ogsaa for at give selve Havnen en haardt tiltrængt Udvidelse og skabe Handel og Skibsfart Mulighed for større Udfoldelse.

Hvor kunde Børsen anbringes bedre end tæt ved den nye store Havn mellem Sjælland og Amager, der sluttede op om den paa begge Sider og hvor den vilde have bekvem og hurtig Forbindelse med en helt ny — som man haabede — opblomstrende Handelsstad: Christianshavn!

Naar Kongen først fik Idéen til Børsbygningen, vides ikke. Paa sin Englandsrejse kan han have set Børsen i London. Men med sin levende Interesse for Skibsfart, Handel og alskens Næringsliv er det ikke vanskeligt at tænke sig, at Christian IV af sig selv er kommen ind paa den Tanke, at en Børsbygning var nyttig, ja! ligefrem paakrævet. Hvad Kongens personlige Hensigt med Børsen gik ud paa — derom har man egentlig kun hans egne Ord i de to berømte Indskriftstavler at holde sig til. Den ene er holdt i mere almindelige Udtryk, med et fromt Ønske om Velsignelse over Handel og alt hæderligt Erhverv, ledsaget af Haabet om, at det nye Hus maa blive til Held og Lykke for Rige, Stat og Folk. Mere giver den anden Indskrift. Her betragter Kongen Børsen som et virksomt Middel til at forøge sine Lande med rige Handelssteder, og — siger han — den skal være til indbringende Brug for Køber og Sælger.

Den sidste korte og knappe Udtalelse er som et Program og det rammer sikkert Kongens inderste Tanke med det hele Foretagende.

Hvorledes han forøvrigt tænkte sig denne »indbringende« Handel i Praksis vil senere fremgaa af Skildringen af Børsbygningens Funktioner som disse var, da Bygningen kunde tages i Brug.

Da Christian IV besluttede sig til at opføre en Børsbygning i Rigets største Handelsstad, var det i Virkeligheden et mærkeligt og højst moderne Foretagende. En saadan Bygning, alene beregnet paa Købmænd, fandtes ikke i Europa hele

Middelalderen igennem. Antwerpen var den første By, der fik Børs. Det skete 1531. En Menneskealder senere fulgte nogle franske og italienske Byer efter, fremdeles 1567 London, 1583 Hamburg og 1608 Amsterdam. Københavns Børs synes at have været imellem den første halve Snes Børser, der oprettedes — en stor Hæder for dens Grundlægger!

Ingen af disse Bygninger er nu tilbage i uforandret Skikkelse, men som de var, da de blev til, er begge de to nederlandske Børsbygninger vel kendt gennem Kobberstik og om Børsen i London ved man, at den havde Amsterdambørsen til Forbillede. Men baade disse, og vistnok ogsaa andre europæiske Børsbygninger, ældre end den danske, var af en helt anden Type end denne. De var store firfløjede Anlæg, mer eller mindre indkapslede i anden Bebyggelse og paa Kloster- og Paladsvise med Buegange langs den firkantede Gaards Sider. Alle Fløje var i to Stokværk. I Stuestokværket var der, hvor Fløje laa frit, bag Buegangene og ud mod Gade eller Torv Butikker, i øvre Stokværk en hel Del Rum af forskellig Størrelse. Gaardspladsen, og de omløbende Buegange var vel egnet til Forhandlinger mellem de talrige fremmødende Handelsmænd. Ogsaa her kunde Forretninger af allehaande Slags afgøres.

Københavns Børs er saa helt anderledes — original og særpræget baade af Form og i Beliggenhed. Dens direkte Forbillede har det hidtil ikke været muligt at paavise. At Valget af Typen — et langt Enkelthus — staar i nøjeste Forbindelse med Beliggenheden paa den lange Dæmning er imidlertid indlysende, og en klarere betonet Placering af en Bygning af denne Art, med begge Langsider ud mod Kanaler, kan vel vanskeligt tænkes. At den ene Kanal nu er opfyldt, hvorved den brede Slotsholmsgade er opstaaet, tilslører i nogen Grad Klarheden i det oprindelige Anlæg.

BØRSBYGNINGENS TILBLIVELSE er i sig selv et overmaade interessant bygningshistorisk Problem og afslører skiftende Tanker om dens Udseende — vanskelige ganske vist at følge i det enkelte.

Det maa have været 1618, senest i Begyndelsen af det følgende Aar, Christian IV lod udarbejde Tegninger til Børsbygningen. De findes desværre ikke mere. Men af en Kontrakt af 4. Maj 1619 om Stenhuggerarbejdet fremgaar, at Bygningen da var tænkt anderledes — ikke saa lidt endda — end den blev. Den skulde være højere og have tre Stokværk, thi der tales i Kontrakten om de »underste«, »mellemste« og om de »store« Vinduer, de første i Forbindelse med Hvælvinger. Sandstensarbejdet var for hvert af de underste Vinduer beregnet til 4 Rdlr., de mellemste til 7, men de store Vinduer til 15. Dette svarer til en Opbygning med lavt, hvælvet Kælderstokværk med meget smaa Vinduer, næppe særlig højt Stuestokværk, dog med betydeligt større Vinduer og endelig en

aabenbart høj og statelig Førstesal med de meget store Vinduer. Derimod var det allerede fra første Færd Meningen at opdele Vinduesfagene med Benyttelse af Hermer — en Tanke, der som bekendt blev bibeholdt. Ogsaa Taget var oprindelig tænkt anderledes, end det blev. Det var et for begge Gavle afvalmet højt Saddeltag, der som et Laag var lagt overpaa Bygningen — foregribende en Byggemaade, der herhjemme først vandt Sejr med Barokkens Komme. Om Kviste i Taget, endsige Spir, var der ikke Tale.

Efter disse Tegninger — »Skabelon og Afridsninger« — som de kaldes i Tidens Sprog — begyndte man at arbejde. 1619 udgravedes Grunden og Aaret efter kunde man begynde paa selve Opførelsen.

Men da viste det sig, at Kælderstokværket maatte opgives, da Vand trængte ind og ødelagde Murværket.

At Børsbygningen nu skulde være i to Stokværk og ikke i tre, blev den første store Forandring i den udarbejdede Plan — og det trak selvsagt andet med sig. Stuestokværket maatte helt omarbejdes. Paa begge Bygningens Langsider lod man nu de talrige Kælderdøre i den høje kampstensklædte Sokkel indrette som Døre, der førte direkte ind til Stuestokværket og dette blev gjort højere end Førstesalen — hvad aabenbart ingenlunde havde været Hensigten fra først af. De store Vinduer her, der oprindelig var tænkt prydet med Frontoner af lignende Art som Stuestokværkets, maatte nøjes med en horizontal Afslutning foroven — en ikke uvæsentlig Ændring. Derimod fik hvert Fag over Gesimsen en ornamental Bekroning i Sandsten, nu desværre forsvunden.

Saa stod da Børsens Langsider færdige, som vi nu kender dem, med deres livlige lodrette og vandrette Delinger, rigt og frodigt markerede ved Sandstensarbejder.

Over Gesimsen rejste sig — i Overensstemmelse med det oprindelige Projekt — det svære afvalmede Tag.

Saa vidt var man kommet 1623 efter 3 Aars Arbejde — efter Tidens Forhold en ret energisk Ydelse. Unægtelig — den Omdannelse af Bygningen, Kælderstokværkets Bortfald havde medført, er gjort med overlegen Dygtighed — ingen vil tro andet, end at saadan som Langsiderne blev, havde det altid været Meningen, de skulde se ud!

Hvorledes man havde tænkt sig Bygningens Gavle, vides ikke. Begge skulde have Indgange — men til Stueetagen. I Vestgavlen, den fornemste, fordi den vendte ud mod Slotspladsen, skulde formentlig den Portal anbringes, hvorom der sluttedes Kontrakt 1620. Efter den forelagte Tegning flankeredes den af to Figurer — »Billeder«, som Kongen imidlertid ønskede erstattet af Søjler. Denne Portal blev imidlertid ikke brugt, hvad muligvis staar i Forbindelse med den omtalte Forandring af den hele Bygning og der er fremsat en Formodning om,

at det er den, der i Stedet blev rejst foran Helligaandskirkens Vaabenhus. Portalen her bærer meget rigtigt Aarstallet 1620. Men er dette rigtigt, undrer man sig unægteligt over, at Stenhuggeren har siddet Kontraktens Ord overhørig og — trods Kongens Ønske — alligevel givet den de to »Billeder«.

Hvorledes Adgangsforholdene ved Østgavlen var tænkt fra første Færd og naar en endelig Ordning blev gennemført, er ikke helt klart. Da dette skete, men vistnok først ved 1640, førte Trapper i Sideløb op til en Repos over et hvælvet Rum. En saadan Ordning var der gammel Tradition for og den kendes bl. a. fra Rosenborg i dets ældre Skikkelse. I mindre Stil er Motivet benyttet paa Herregaarden Sparresholm ved Ringsted.

Ingen kan tænke sig Børsbygningen uden Rampen, der med sine flot svungne Sider fører op til Vestgavlens Pragtportal — et originalt og virkningsfuldt Motiv. Der kan næppe være Tvivl om, at en Rampe har hørt til i det allerførste Projekt, — det er i al Fald udenfor al Tvivl, at den er blevet til under de første Aars Arbejde med Bygningen. Der foreligger et paalideligt Vidnesbyrd derom i et Spionkort fra 1624 over det dengang nybefæstede København, tegnet af den svenske Ingeniør Heinrich Thome. Han ledsager sit ganske vist meget summariske Arbejde med talrige Oplysninger om Byens, særlig Befæstningens daværende Tilstand. Egnen omkring Børsen viser Dæmningen som endnu ret ufærdig, men angiver tydeligt en Opkørsel — en Rampe — udfor Vestgavlen, rigtig nok uden svungne Sider og kun med Ligeløb. Men den hele skitse-mæssige Behandling i dette Kortarbejde kan meget vel forklare, at Svingene er udeladt. Den Tanke lader sig naturligvis heller ikke afvise, at Rampen paa det Tidspunkt endnu ikke havde faaet sin helt endelige Form.

Interessant er, at Spionkortet tillige viser en tilsvarende Opkørsel foran Østgavlen — altsaa atter en Rampe. Man har hidtil ikke villet tro, at en saadan Rampe her virkelig har eksisteret, i al Fald en Tid lang. Men Heinrich Thomes Kort synes at vise, at den virkelig har været til. Et hollandsk Projekt af København, der ganske vist først kom i Handelen c. 1650, men kan tænkes at støtte sig til langt ældre Forhold, viser netop en Rampe her af samme Karakter som Vestgavlens. Forholdet kan have været det, at en Rampe ud for Østgavlen kun har faaet Lov til at ligge et kortere Aaremaal, indtil Resten af Dæmningen ud mod Knippelsbro indtoges til Bebyggelse, hvilket rimeligvis er sket ret tidligt. Der blev opført Boder mellem Børs og Bro, som det ses paa et andet Prospekt af Byen fra c. 1628, og sidst i 1640'erne byggedes her den store Spekulationsejendom, der bar Navnet »de seks Søstre«, og maatte lade Livet for Privatbankens nye Bygning. Turde det fremgaa som en sandsynlig Mulighed, at der ogsaa mod Øst var tiltænkt Børsen en Rampeopgang med svungne Sider som Vestgavlens, vilde det hele Anlæg være blevet fuldkommen symmetrisk i god

Overensstemmelse med Tidens Syn paa, hvad der var helt rigtig Arkitektur. Thi hertil hørte Forestillingen om et Bygningsværks fuldkomne Ligevægt om en Symmetriakse.

Men tilbage til selve Børsbygningen som den stod 1623.

I Virkeligheden var den da kommen under Tag og for saa vidt færdig. Men man blev ikke staaende ved det vundne Resultat — heldigvis!

Har det svære Tag med de vældige Flader virket for tungt og trykkende paa det sirlige og stærkt opdeltede lange Hus? Kongen maa have følt det og nu fulgte den anden store Ændring af Børsbygningens Ydre. Allerede samme Aar — 1623 — er man gaaet i Gang med at opmure de høje Gavle i Øst og Vest og der blev sluttet Kontrakt om en ny Portal ud for Vestgavlen, der skulde føre ind til Førstesalen her for Enden af Rampen. Den lange Tagrygning vilde man bryde ved et vistnok mindre Spir paa Midten — det Spir, der tidligt ændredes til det berømte Dragespir. Og over Nordsiden, der naturligvis regnedes for Hovedfacaden, fordi den vendte ud mod Havnen, opførtes allerede 1623 den lange Række Gavlkviste, med den brede og større Gavlkvist midt for, delende mellem 4 mindre paa hver Side. Om den store Gavlkvist blev gennemløbende ogsaa paa Sydsiden er mer end tvivlsomt og man nøjedes vistnok her med en mindre Gavlkvist, selvom Hensynet til Spiret maatte synes at forudsætte en Gavlkvist, svarende til Nordsidens ogsaa her. Men Regnskaberne taler kun om Opsætning af 3 store Gavle, og et af de faa gamle Billeder, hvor ogsaa Børsens Sydside skimtes, viser her kun smaa, letbyggede Kviste. Samtlige nuværende Gavlkviste paa Sydsiden er opsat ved Restaureringen 1879—84.

1624 tækkes Taget med Bly. Bygningen kunde snart tages i Brug.

Den radikale Ændring i Børsbygningens hele ydre Væsen, der var en Følge af de nye Arbejder, er faldet overmaade lykkeligt ud. Vi kan slet ikke tænke os Børsen uden dens Krone af Gavlkviste, selvom disse kun kom til at pryde Hovedfacaden — end mindre uden det fantastiske Spir, hvis Dragemotiv uvilkaarligt sender Tanken paa Vej mod Østens fjærne Riger.

Efteraaaret 1624 har Kongen kunnet se sin Børsbygning nærme sig Fuldendelsen. Og med glad Sind har han baade over Vest- og Østportalen ladet anbringe statelige enslydende Indskrifttavler.

Indskriften er paa Latin og lyder oversat:

Den almægtige og treenige Gud Fader, Søn og Helligaand, som ved Sønnen Jesu Christi bestandige Mellemløbet giver sin Velsignelse, og som beskytter Handel og alt hæderligt Erhverv. Han give, at dette maa blive til Held og Lykke for det danske Rige, Staten og Folket.

Christian IV,

den mægtige Konge af Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Fædrelandets udmærkede Fader, den lykkelige Forvalter af Statens Ejendom, har, følgende store Kongers berømmelige Exempel og i alvorlig Iver for at forøge sine Lande med rige Handelssteder grundlagt den danske Børs, som Du ser her, ikke til Merkurs og Larvernas hemmelige Kunster, men først og fremmest til Guds Ære, dernæst til indbringende Brug for Købere og Sælgere.

Det er en smuk og værdig Indskrift, holdt i Tidens religiøst stærkt prægede Stil.

Men da Christian IV 1625 begyndte Kejserkrigen, kom der svære Tider for ham som for Land og Folk og foruden andre store Arbejder af alle Slags, Kongen da havde i Gang, blev ogsaa Arbejdet paa Børsen tildels indstillet. I de følgende Aar blev Bygningen dog saa vidt færdig, at den kunde tages i Brug, men det er betegnende, at Østgavlen bærer Aarstallet 1640.

Christian IV slap aabenbart aldrig Børsen af Tankerne og interessant er, at han 1637 til yderligere Prydelse af den — foruden til Forherligelse af sig selv — vilde opstille et Slags Æreminde midt foran Børsrampen. Idéen er sikkert ældre, thi allerede tidligere var her lagt et Fundament, som Kongen nu er bange for er for svagt. Æreminde skulde efter Tidens, af Antikken paavirkede Skik, have Form af en Pyramide og Hans Steenwinkel fik Ordre til at udarbejde Tegninger og drage Omsorg for, at Inskriptionerne var let læselige. Paa »Pedestalen« skulde anbringes »den Catalogus, som findes paa de Kejsere, og andet«, paa selve Pyramiden Kongens »Genealogi« — Stamtavle — som han efter eget Udsagn, med stor Umage havde bragt tilveje.

Desværre blev dette Æreminde ikke til noget. Tanken var i Pagt med Renaissancens Begejstring for Opstilling af Monumenter paa aabne Pladser, i dette Tilfælde et Monument, intimt knyttet til en Monumentalbygning.

Forudsætningen for ethvert Byggeri er jo, at man er klar over, hvorledes paagældende Bygning skal indrettes indvendig i Overensstemmelse med den Brug, man vil gøre af den. De Stokværksplaner, der var udarbejdede, var i og for sig saare enkle. I Stueetagen med de mange Døre, indrettedes to Rækker omtrent ligestore Rum, 20 paa hver Side, hvoraf de, der laa ligeoverfor hinanden, stod i indbyrdes Forbindelse. Det er disse Rum, der af Christian IV selv kaldes Kramboder. De var beregnede til at lejes ud — hvad dog først skete 1628 — til Oplagring af grovere Varer, men ogsaa til Udsalgssteder. Nogen Opgang fra Stue til første Sal fandtes ikke, og man havde følgerig fra første Færd holdt de to Stokværk ganske isolerede. Hvorledes man havde tænkt sig Førstesalen

er ligeledes helt klart. Heinrich Thome, der 1624 meget rigtigt omtaler de 40 Kramboder, siger om Førstesalen, at den indeholder en stor Sal »durch und durch«. Men allerede Aaret før var forordnet Skriverstuer i de 4 Hjørner foruden et Skorstenskammer ved Østgavlen til en Børsvogter, og Heinrich Thomes Udtalelse kan derfor ikke betyde »fra Gavl til Gavl«. Til Venstre for Indgangen fra Slotspladsen førte en Vindeltrappe op til Loftet.

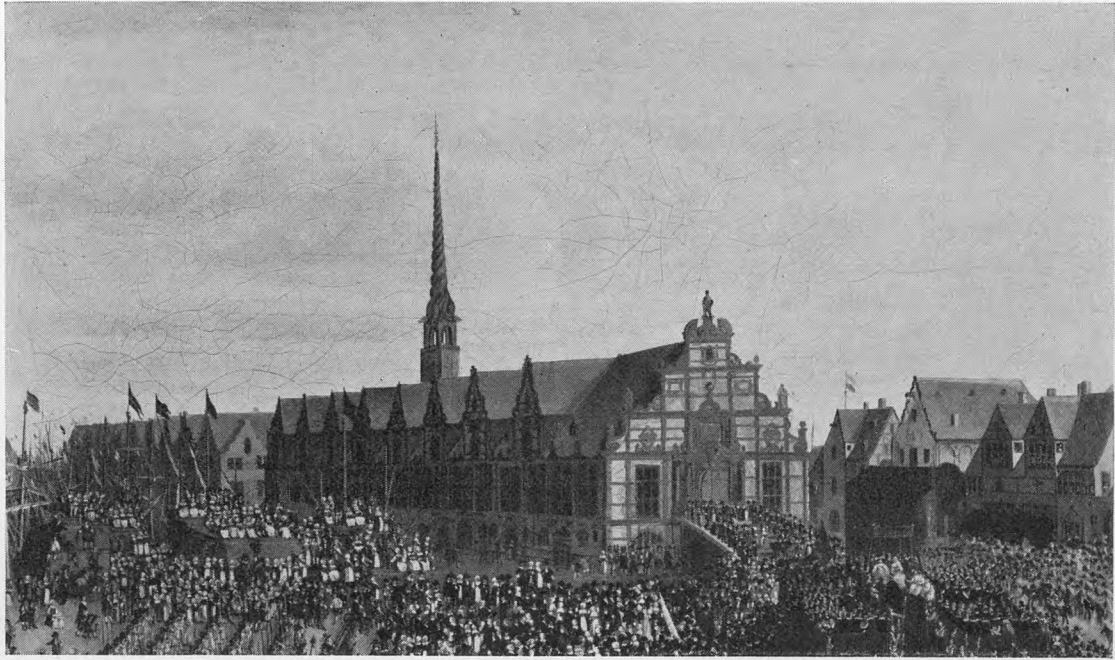
Interessant ved den hele Ordning er, at Kongen har villet skaffe Handelens Mænd god Plads ganske i Lighed med, hvad Tilfældet var i Udlandets Børser, der ogsaa gav de Handlende gode Kaar. Det var en Følge af den københavnske Børsbygningssærlige Type, at det her alene kunde ske ved at indrette en saa stor Forsamlingssal inde i selve Bygningen, medens Forretningslivet i andre Børsbygninger i al Fald tildels ogsaa maa have foregaaet i Børsgaarden og dens Buegange.

Saaledes stod da Københavns Børs inde og ude i de første Aar, efter at den var taget i Brug, dels benyttet som Varebørs — en Art Magasinbygning, hvor Kompagniernes Mænd og driftige inden- og udenlandske Købmænd kunde opbevare og udstille deres Varer. Men samtidig skulde Børsen ogsaa være Samlingsstedet for Købmænd, Redere og Finansmænd — Stedet for de store Omsætninger. Derfor skulde der ogsaa være Notarer og Mæglere og for dem var de 4 Skriverstuer bestemt.

Uvilkaarligt spørger man om Forbilleder for Indretningen af Christian IV's Børsbygning — hjemlige eller fremmede.

Europas ældste Børser menes at have haft deres Forudsætning i Middelalderens Gildes- og Lavshuse, der til en vis Grad har fungeret som Varebørser — en Virksomhed, der fortsattes i de ældste Børsbygninger, og altsaa ogsaa i den københavnske. Ogsaa her i Danmark ser det ud, som vore gamle Gildes- og Lavshuse har fungeret som en Slags Varebørser. Kun et enkelt er bevaret, det saakaldte Kompagnihus i Næstved, andre er dog saa vidt kendte, at man er klar over Brugen af deres Kælderetage til Oplagring af Varer. Og da Storkøbmanden Jens Bang samtidig med, at Børsen stod under Bygning, opførte sit statelige Stenhus i Aalborg, var det med en Række Døre i Kælderetagen ind til Boder, der udlejedes til Vareoplagring. I vore større og mere levedygtige Byer synes der at have været Brug for saadanne Oplagsrum. Hvad angaar Indretningen af Københavnsbørsens Stuestokværk som Varebørs mødes aabenbart fremmed og hjemlig Tradition. Derimod er Tanken med den store Forsamlingsal direkte Laan fra Udlandets Børsbygninger.

Hvorvidt der har været Forbilleder for selve den københavnske Børstype er vanskeligt at sige.

Rosenborg

FRAGMENT AF MALERI AF ARVEHYLDNINGEN 1660

W. v. Heimbach p.

Københavns Raadhus

PARTI VED BØRSEN
1850

C. F. Christensen p.

UDSIGT OVER BØRSEN MOD CHRISTIANSHAVN
c. 1870

Fot.

Det er selvklart, at man her maa holde sig til Bygningen, som den var tænkt fra allerførste Færd — inden Forandringerne — og altsaa i tre Stokværk, voksende i Højde opefter og dækket af det store Valmtag. Der er i Virkeligheden kun een Art Bygninger, der her kan være Tale om som Forbillede — Nederlandenes berømte Lavsbygninger — Haller — i tre Stokværk, med Valmtag og talrige Døre ind til nederste Stokværk. Ogsaa de kunde ganske vist være firfløjede som Børserne, saaledes Tøjhallen i Brügge, hvorimod Ypres' er eenlænget som den københavnske Børs, omend med høj Andensal. Om der virkelig er tænkt paa disse Bygninger kan ikke oplyses, men andre Forudsætninger for Christian IV's Børs lader sig næppe tænke!

Ny og frisk stod Børsbygningen — nær det gamle maleriske Københavns Slot. Den var fornemt beliggende ud mod Slotspladsen og praktisk beliggende ved Havn og Kanaler, beherskende Udsigten fra det opvoksende Christianshavn.

Det lange Hus er forunderligt levende og rigt med de pompøse Gavle og Langsidernes rige Leddeling baade efter Bredden og Højden. Ved Opmuringen af Midtgavlen og Opsætning af Spiret, hvis Flagstang bar 3 Kroner og Vejrføj med Kongens Monogram, har Bygningen, set fra Nord, faaet den Balance og Ligevægt, den unægtelig tiltrængte. Efter Renaissancens bedste Mønstre havde man betonet den lange Facades Midte og dermed givet den Holdning. Ogsaa begge Gavlfacader har faaet deres Midte stærkt accentueret ved Portalerne, komponerede over det i Datiden saa overordentlig yndede romerske Triumfbuemotiv.

Det Princip, der fulgtes ved den dekorative Opdeling af samtlige Facader, var en endog meget kraftig Betoning efter Vinduesfag. Over Kampestenssoklen rejser sig ud for hvert Stokværk og indrammende de enkelte Fag, konsolbaarne Pilastre med Hermer, mandlige og kvindelige og megen anden rig Dekoration. En saa stærk plastisk Betoning af de lodrette Delinger paa Bekostning af den mere diskrete Behandling af de vandrette, begge efter Tidens Skik følgende Inddelingen af Stokværk og Vinduer, vilde man næppe have anvendt i vor ældre Renaissanceperiode. Det er en senere Smagsretnings Værk, og den kommer særdeles kraftigt til Orde her. Ogsaa den ovenud festlige Behandling af de svungne Gavles spillende og dristige Konturer hører ligeledes den senere Renaissance til.

Forøvrigt er der i Børsbygningen, trods dens Klarhed i Komposition af Indre som af Ydre, der er italiensk Tradition, et udpræget nordisk Træk. Det er det høje Saddeltag, nødvendigt i vort Klima, og de højtopmurede Gavle. Og der er hele den rige dekorative Dragt, der nok laaner Motividéer fra italiensk Antik, men i Anvendelse og Udformning hviler paa nordeuropæisk, særlig nederlandsk-hollandsk Tradition. Og der er det vidunderlige Spir, der ganske vist

maatte fornyes 1775—76. Det rider saa smukt og naturligt paa det lange Tag. Er der kinesisk Paavirkning i Dragemotivet?

Hvad har ikke Snille og Smag skabt rundt om i Verden, for at Københavns Børsbygning kunde blive, som den blev!

Virkningen af dette Bygningsværk, som det staar i Dag, kender alle. Livligt og fornøjeligt ogsaa i Farvevirkning. Men hvorledes var den koloristiske Virkning til at begynde med? Facaderne vides at have været beklædt med gullige, flammede Sten. Har man straks eller først noget senere overmalet dem og Sandstenen med graalig Oliefarve, svarende til Sandstenens? Paa Rosenborgbilledets Gengivelse af Arvehyldningen 1660 staar hele Bygningen Graat i Graat. Hvorledes dette nu end forholder sig — saare heldigt vilde det være, om de nuværende blanke Maskinsten i Facaderne blev erstattede af andre med varmere Lød og Farve.

Hvem var Børsens Bygmester?

At Christian IV selv har taget endog meget ivrig Del i Byggearbejdet ved man, og ofte greb han personlig ind i Detaljspørgsmaal. Men at han selv skulde have udarbejdet den »Skabelon og Afridsning«, hvorefter der byggedes, kan man ikke tro, selvom han som Bygherren har været medbestemmende ved Valg af Type og haft et afgørende Ord at sige angaaende Bygningens arkitektoniske Holdning. Beliggenheden alene er saa afgjort Kongens egen Idé.

Tanken søger uvilkaarligt mod de kongelige Bygmestre, der ved 1618—19 var i hans Tjeneste. Det var først og fremmest de to Brødre Laurids og Hans Steenwinkel d. Yngre, Sønner af den i Antwerpen fødte Hans Steenwinkel d. Ældre, i mange Aar dansk Generalbygmester. Man har længe været klar over, at disse to Brødre kunde tænkes knyttet til Børsbygningens Opførelse. Men noget strængt Bevis har man ikke. Laurids døde allerede 1619. Det var med ham Kontrakten af samme Aar om Børsportalen blev sluttet. Med Broderen Hans sluttedes de ellers kendte Kontrakter og det var ham, der som øvet og »kunstrig« Bygmester stod for det daglige Byggearbejde. Fra 10. December 1619 havde han alt Statens Bygningsvæsen under sig og skulde »gøre og forfærdige Ridsninger og Anordninger paa Bygninger«. Hans Stilling var en Generalbygmesters. Paa daværende Tidspunkt har dog Tegningerne til Børsen allerede været udarbejdet.

Man fejler næppe, naar man gaar ud fra, at en af de to Brødre, maaske de begge, har Æren for Børsbygningen — en Ære, som de dog maa dele med deres kongelige Bygherre.

Begge Brødre havde i Aarhundredets Begyndelse studeret i Udlandet — i Amsterdam under den berømte Hendrik de Keyser. Begge var, som deres Fader,

uddannede baade som Arkitekter, Billed- og Stenhuggere. De havde alle Forudsætninger for at kunne mestre en Bygning som Børsen og den blev opført med den frodige, næsten barokke Form for Udsmykning, Tiden elskede — og som deres Studierejser havde indviet dem i.

I Type og arkitektonisk Behandling er Børsens Stilling indenfor Datidens danske Arkitektur enestaaende. Men helt uden Tilknytning til anden dansk Bygningskunst er den ikke. Et Hus i Helsingørs Strandgade har Pilasterbehandling med Hermer. Det er opført 1593, utvivlsomt af Kronborghaandværkere, men i en roligere, mere behersket Stil, mindre plastisk i Virkning end Børsens — et fint og nobelt Værk i den tidligere Renaissances Manér, som denne da gav sig til Kende i belgiske Byer, som i Antwerpen i Maison des Arquebusiers. Men — som alt sagt — Børsen er langt voldsommere, mere barokt fantasifuld i Udtryksmaade og Væsen. Men vi holder af den, som den er!

Var København ikke moden til en Børs?

Havde Christian IV overvurderet Byens Handelsmuligheder og Handelsstand? Det ser saadan ud.

Kramboderne blev en Skuffelse. De udlejedes — ikke til Byens egne Købmænd, men til Fremmede. Allerede 1630 beklager Kongen sig over dette Forhold, men ingen Forandring skete og Aaret efter beordres alle udenlandske Kræmmere til at sælge deres Varer paa Børsen. Nu oprandt virkelig en Tid med livlig Handel af allehaande Varer ligetil Bøger og Billeder og for sent forstod Byens egne Købmænd, at de havde staaet sig selv i Lyset. 1636 gik de i sig selv og anmodede om at maatte leje Boderne, hvilket ogsaa blev dem tilstaaet. Der maa imidlertid paa et eller andet Tidspunkt før 1636 være sket en Ordning af Førstesalen, hvorved der blev indrettet »Boder« ogsaa her — rene Butikker — og aabenbart i stort Antal. Dog var en Del af Førstesalen stadig indrettet som »Steder«, hvor Købmænd og Skippere kunde forhandle.

For 2000 Rdlr. udlejede Kongen Børsen til Byens Handlende, men 1639—42 er det atter Kongen, der disponerer over Boderne, indtil han sidstnævnte Aar lejede hele Børsen til Storkøbmanden, Jakob Madsen. Og det triste skete, at Kongen Aaret før sin Død, i stort økonomisk Betryk og med Corfitz Ulfeldt som Mellemand, ligefrem solgte Børsen til Jakob Madsen — for 50.000 Rdlr.

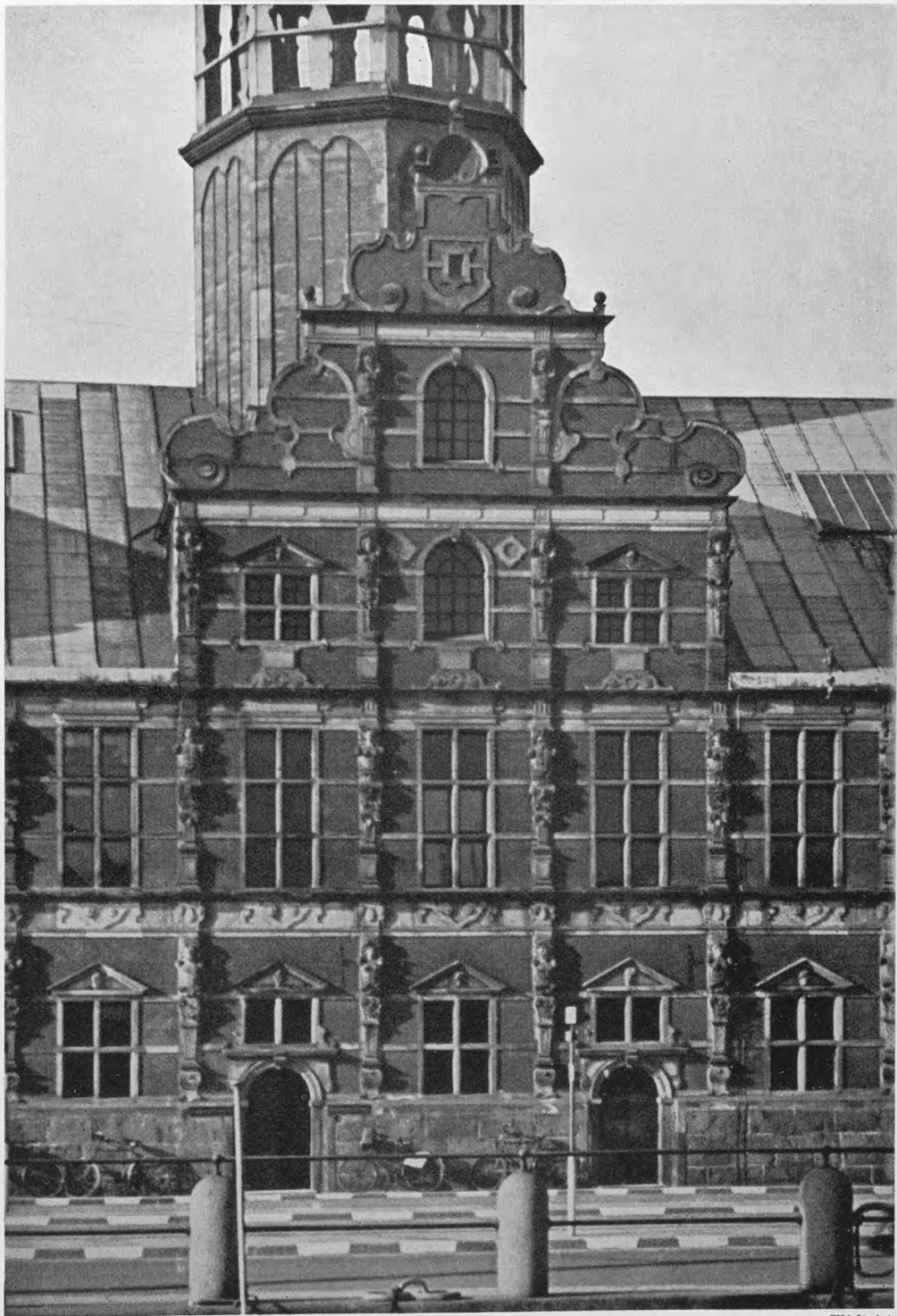
Den var nu sunket dybt — blevet en Privatmands Ejendom og dette vedblev den at være til 1669, selvom Kronen, da den dette Aar atter overtog Bygningen, kun vilde anerkende Overdragelsen 1647 som Sikkerhed og Underpant for de 50.000 Rdlr.

Fra 1669 har Børsen uafbrudt været Statsejendom, til den 1857 overdroges Grosserer-Societetet.

Ved Midten af 19. Aarhundrede skete store Ændringer i vort Lands hele Tilværelsesform. Med Grundloven og den politiske Frihed fulgte en friskere Livsindstilling. Tiden var idealistisk og optimistisk. Lysten til Forbedringer gjorde sig gældende i alle Samfundslag og de opadgaaende Tider gjorde fortrøstningsfuld. Den nye Aand spores ogsaa indenfor Handelsstanden og nyt og frisk Initiativ kom Børsliv og Børsbygning til Gode. Thi efterhaanden var Børsen blevet ganske utidssvarende i sin hele Indretning — rent bortset fra, at dens Indre var arkitektonisk usømmelig og henlaa i almindeligt Roderi af virkelige Børsforetagender, private Selskaber, Butikker og Vareoplæg. Der var alt andet end hyggeligt, ubekvemt for Forretninger — og sundhedsfarligt. Da tog Grosserer-Societetets Komite sig 1855 sammen til en virkelig Bedrift. »København staa langt tilbage, hvad dens Børsindretning angaar, for andre større Handelsstæder«, siger den i en Skrivelse af 10. Februar dette Aar til Finansministeriet og, efter at have paapeget alle Mangler, fortsættes: »Handelens Flor og Udvidelse i de senere Aar og den dermed følgende Frekvens af Børsen indeholder paaatrængende Opfordring til at søge de nævnte Mangler afhjulpne og undertegnede Comité anser det for sin Pligt at bidrage dertil. Dette vilde efter dens Overtydning bedst kunne ske, naar BØRSBYGNINGEN BLEV STILLET TIL HANDELSSTANDENS RAADIGHED, UNDER DENS REPRÆSENTANTERS BESTYRELSE, som det overhovedet er en naturlig Tanke, at Købmænd bedst ville kunne indrette og bestyre Børsen og dens Anliggender, hvilket derfor ogsaa paa andre Handelsstæder sker«. Det skal regnes Komiteen til Ære, at den i samme Skrivelse udtaler som sin faste Hensigt at ville bevare Bygningen i dens ejendommelige Stil som historisk Monument.

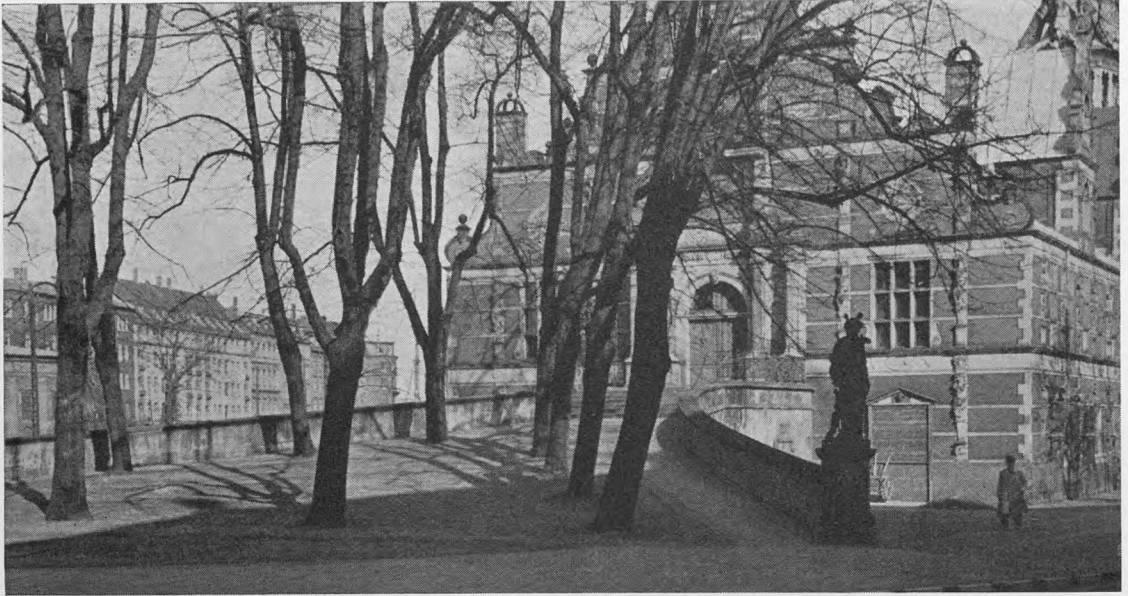
Hvem der havde taget Initiativet til denne Henvendelse, kan desværre ikke afgøres. Man kunde tænke paa Komiteens Formand, den højtfortjente Grosserer L. N. Hvidt. Men i Betragtning af, at Ministeriets Svar paa Henvendelsen overlades Grosserer, Etatsraad A. N. Hansen og Grosserer Moritz G. Melchior til Betænkning, ligger den Tanke ret nær, at de har været særlig ivrige Fortalere for Tanken om en Erhvervelse af Børsbygningen. Disse to Mænd fungerede som et snævert Udvalg, nedsat i Anledningen. Begge var de fremragende Handelsmænd, den første Medlem af Komiteen fra 1829 og senere dens Formand. Melchior havde været Medlem af Komiteen fra 1849 og ogsaa han endte som Formand. Begge var initiativrige og i Handelsstandens Vel aktivt interesserede Mænd.

Daværende Finansminister Andræ var velvilligt indstillet overfor Sagen, men stillede i Skrivelse af 14. April visse Betingelser i Tilfælde af, at Handelsstanden overtog Børsbygningen. Der var for det første Prisen. Ministeren satte Købesummen til 70.000 Rdlr., beregnet ud fra en gennemsnitlig Indtægt i de

FRA BØRSENS NORDSIDE
Midtparti

Elhelt fot.

BØRSEN SET FRA SLOTSPLADSEN

Elfjelt fot.

FRA VESTPORTALEN

Elfjelt fot.

sidste 5 Aar paa 3455 Rdlr., derunder 653 Rdlr. i Auktionsafgift, idet Beregningen af de Udgifter, der var afholdt til Hovedreparationer, blev holdt udenfor. Men der var ogsaa andet — Hensynet til den historiske Bygning. Det forlangtes — i al Almindelighed — at »Køberen forpligtede sig til bestandig at vedligeholde Bygningens ydre, arkitektoniske Stil«.

I Begyndelsen af Maj kunde Tomandsudvalget afgive Betænkning. Hovedproblemet var de 70.000 Rdlr. og Komiteen behandlede omhyggeligt dette, foruden andre mindre vigtige Spørgsmaal. Den 4. Juli kunde Komiteen udfærdige en Betænkning med tilhørende Bilag til Forelæggelse paa en kommende Generalforsamling. 14 Dage forud for denne havde Betænkningen ligget fremme til Undersøgelse af Societetets Medlemmer. En Afgørelse nærmede sig.

Den 23. August afholdtes den med Spænding imødesete Generalforsamling i Den merkantile Forenings Lokale paa Børsen. Komiteen stod som Indbyder og Generalforsamlingen var korrekt indvarslet ved Annonce i »Adressecomp-toirets Efterretninger« og ved Opslag i Børssalen. Forsamlingen skulde »tage Beslutning, angaaende det Spørgsmaal, om Societetet vil benytte Lejligheden, som nu frembyder sig, til ved Køb at erhverve Børsbygningen til Ejendom for den Pris af 70.000 Rdlr.«.

Forslaget — der var eneste Punkt paa Dagsordenen — vedtoges af samtlige Tilstedeværende, med Undtagelse af 2, og Grosserer-Societetets Komite bemyndigedes til, paa Societetets Vegne, at afkøbe Staten Børsbygningen for en Købesum af — højst — 70.000 Rdlr. Gik Købet endeligt i Orden, vilde det ganske vist medføre en Kontingentforhøjelse, men dette havde man ikke noget at erindre imod.

De afgørende Forhandlinger begyndte. Den 13. September kunde Komiteen meddele Finansministeriet, at Societetet havde bemyndiget den til at afslutte Handelen for den stipulerede Sum, ligesom man var indforstaaet med, at Børsbygningen bestandig skulde vedligeholdes »i den nuværende arkitektoniske Form«. En Maanedstid efter svarede Ministeriet, at det var enigt med Komiteen om Vilkaar for Overdragelsen af Børsbygningen. Men — samtidig møder man ganske vist op med helt nye Fordringer i Form af visse »ubetydelige Modifikation« m. H. t. Købet af Børsbygningen og angaaende disse udbad Ministeriet sig en Erklæring, forinden Sagen forelagdes Kongen. Den vigtigste af disse »Modifikation« var en Skærpelse af Kravet om Bevaring af Bygningens arkitektoniske Karakter. Thi Ministeriet mente nu som Betingelse for Salget at maatte fastholde som sit Standpunkt, at Staten skulde være berettiget til for al Fremtid at føre fornødent Tilsyn med selve Bygningen. »Ingen Forandring med dens Ydre maatte foretages, uden at dertil erhvervedes Samtykke fra Statens Side gennem Indenrigsministeriet«.

Det var Kong Frederik VII, der havde faaet denne nye Betingelse sat ind. Kongens historiske Interesse er vel kendt, hans Kærlighed til Christian IV's Bygningsværker ligeledes og ikke for intet var Frederiksborg Slot ham et kært Opholdssted. Men interessant er, at Kongen benyttede denne Lejlighed til at faa en historisk og arkitektonisk værdifuld Bygning fredet — længe før Bygningsfredningsloven blev til. Det er Frederik VII, der har Æren for som den første at have været inde paa Tanken at fredlyse værdifuld gammel Arkitektur.

Spørgsmaalet var naturligvis, om Komiteen vilde gaa ind paa denne sidste Fordring, der unægtelig for Datidens Tankegang og Indstilling overfor Privat- ejendomsretten maatte synes temmelig usædvanlig. En Uge efter — 20. Oktober — havde Komiteen sit Svar færdigt og kunde meddele Ministeriet, at den samtykkede i samtlige de foreslaaede Modifikationer og da ogsaa i den, at ingen Forandring med Børsens Ydre maatte foretages uden Indenrigsministeriets Samtykke. Men m. H. t. det Indre tog man et Forbehold. Skulde Anbringelse af nye Døre i Tilfælde af en paatænkt, forestaaende Ændring af Bygnings Indretning blive nødvendig eller de daværende Døre forandres, gik man ud fra, at dette maatte være tilladt — »naar det kun blev iagttaget, at Børsbygningens nuværende Stil blev vedligeholdt«. Komiteen gik formentlig ud fra, at dermed maatte dette vanskelige Spørgsmaal være bragt i Orden. Men heri tog den ganske Fejl. Thi nu dukkede en ny Betingelse frem — og den skyldtes atter Kong Frederik VII. Thi da Sagen var blevet ham forelagt, havde han udtalt, at til de allerede omtalte Modifikationer maatte føjes den, at ogsaa Planerne, saavel for de forestaaende Forandringer som for fremtidige Ændringer af Bygningens Indre, skulde forelægges til »allerhøjeste Approbation«. Thi, hedder det meget rigtigt: »saadanne Forandringer kunne yttre Indflydelse paa det Ydre af Bygningen«. Det stod altsaa nu til Komiteen at udtale sig om, hvorvidt den vilde gaa ind paa denne nye Fordring eller ej. Den var tydeligt nok ikke Komiteen behagelig og mødte Modstand. I sin Svarskrivelse af 6. November hedder det ganske vist, at man »med Glæde bifaldt Kravet om at lade Planen for den allerede paatænkte Forandring af Børsbygningens Indre forelægge til allerhøjeste Approbation«, men det tilføjes rigtignok lidt spydigt — »selvom den aldeles ingen Indflydelse vilde have paa Bygningens Ydre«. Derimod tager man bestemt Afstand fra den sidste Fordring. Komiteen lader Ministeriet vide, at »en vedvarende Forpligtelse af denne Beskaffenhed ikke vil lade sig bringe i Forening med den Dispositionsret, der udgør en væsentlig Del af Ejendomsretten«. Societetets Afslag fik denne Form: »Man vilde næppe kunne, hvad Fremtiden angaar, anse sig forpligtet til, paa de efterfølgende Medlemmers Vegne, at gaa ind derpaa«.

Den hele Sag tegnede til at gaa i Staa. Kongen var ubøjelig og fastholdt i

en Resolution af 10. November sit Standpunkt. Ogsaa Planer for fremtidige Ændringer i Bygningens Indre skulde forelægges ham. Fire Dage efter modtog Komiteen en stræng Skrivelse fra Finansministeriet, der kort og godt afkrævede Komiteen en Erklæring, om den vilde overtage Børsbygningen som Ejendom paa de i den allerhøjeste Resolution fremsatte Vilkaar. Skrivelsen endte med rentud at erklære, at man ønskede uopholdeligt Svar, da Ministeriet ellers ansaa Forhandlingerne for definitivt afbrudte.

Sagen stod paa Knald eller Fald. Societetet havde Kniven paa Struben. En Generalforsamling, behørigt indvarslet af Komiteen til 27. December, maatte nu tage den afgørende Beslutning, der kun kunde blive et Ja eller Nej. Interessant havde det været, om Forhandlingsprotokollen havde indeholdt et nøjere Referat af Forhandlingerne. Men Resultatet faar man at vide: Alle Tilstedeværende, med Undtagelse af 3, vedtog, at Grosserer-Societetet skulde bemyndige Komiteen til at gaa ind paa den af Regeringen stillede Betingelse om fremtidig Forelæggelse til dens Approbation af enhver Plan til Forandring i Bygningens indre Indretning som i sammes ydre Form.

Grosserer-Societetet havde klogt bøjet sig paa dette — naar alt kommer til alt — dog underordnede Punkt. At det skete, tjener Societetet til Ære, og det viste her en Fordomsfrihed, der virker overmaade tiltalende. Societetet har derved muliggjort, at Christian IV's skønne Børsbygning ogsaa i Fremtiden kunde faa en omhyggelig og sagkyndig Behandling.

Endelig kunde Grosserer-Societetets Overtagelse af Bygningen bekræftes med Kongens Underskrivelse af Resolutionen af 10. November. Dette meddeltes Komiteén i en ministeriel Skrivelse af 5. Januar 1856.

Visse Formaliteter stod endnu tilbage. Paa Generalforsamlingen 13. Februar 1856 blev givet Societetets Medlemmer Meddelelse om den endelige Afslutning paa Forhandlingerne med Finansministeriet. Samtidig valgtes to Medlemmer af Societetet, men udenfor Komiteen, tilsammen med dennes 3 Medlemmer — Etatsraaderne A. N. Hansen og H. P. Hansen samt Moritz G. Melchior, til at foretage det fornødne m. H. t. Børsbygningens Overdragelse til Societetet i Overensstemmelse med dets nærmere Beslutninger. De 2 Valgte blev Grossererne E. Z. Svitser og Chr. Christiansen. Dette Udvalg skulde tillige drøfte, hvorledes Børsbygningen kunde nyindrettes og benyttes for Fremtiden.

Det var selve Afleveringsforretningen, der nu stod tilbage.

Komiteen modtog 29. Marts en Meddelelse fra Indenrigsministeriet om, at det var overdraget Konferentsraad, Departementsdirektør L. P. Larsen paa Ministeriets Vegne at overdrage Børsbygningen til Grosserer-Societetet. Sam-

tidig foresloges det som rimeligste Fremgangsmaade, at alle Forslag og Planer til Bygningsændringer inde og ude for Fremtiden sendtes til Indenrigsministeriets Approbation.

Endelig — 9. April 1856 kunde Afleveringsforretningen finde Sted. Paa Grosserer-Societetets Vegne modtog Grosserer Moritz G. Melchior og Emil Z. Svitzer Børsbygningen som Societetets Ejendom, og 12. April modtog Komiteen Meddelelsen herom.

Men endnu manglede den formelle Berigtigelse af Salget. Ogsaa det tog sin Tid. Den 7. September 1857 kunde Skødet udfærdiges. Som Slutstenen paa den hele vidtløftige, men vel tilendebragte Sag skal det gengives her — ogsaa fordi det indeholder Betalingsvilkaarene.

»Vi Frederik den Syvende, af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsteen, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg, gjøre vitterligt: at Vi ved allerhøjeste Resolution af 10. November 1855 allernaadigst have tilladt, at Børsbygningen i vor Kongelige Residentsstad Kjøbenhavn maa overdrages Grosserer-Societetet sammensteds til Ejendom for en Kjøbesum af 70.000 Rdlr., skriver Halvfjerdsindstyve Tusinde Rigsdaler, samt iøvrigt følgende Vilkaar:

1. at Grosserer-Societetet overtager Lønningerne til Bestyreren af Børsbygningen, Kammerraad Stangerup, og Børstjener Jørgensen med respektive 500 Rdlr. og 670 Rdlr. aarlig, imod at de vedblive deres Forretninger ved Eiendommen, samt ligeledes overtager deres eventuelle Pensionering;

2. at Societetet udreder samtlige Omkostninger ved Ejendommens Overdragelse, dog at Skjødet udfærdiges paa ustemplet Papir, samt tilsvarende alle Skatter og Afgifter af Ejendommen fra 1. Oktober 1855, men derimod fra samme Tid oppebærer den ved Placaterne af 18. December 1816 og 15. Februar 1823 bestemte Børsafgift, og fra October Flyttetid 1855 at regne den af Ejendommen gaaende Leje;

3. at Societetet overtager Statskassens Forpligtelser efter de med vedkommende Lejere i Børsbygningen indgaaede Kontrakter;

4. at Societetet skal være forpligtet til bestandig at vedligeholde Børsbygningens nuværende arkitektoniske Ydre, hvormed Staten, gennem Indenrigsministeriet, er berettiget til at føre det fornødne Tilsyn, saa at ingen Forandring ved Børsbygningens Ydre maa foretages, uden at dertil er erhvervet Samtykke fra Statens Side, samt at Planerne saavel for de Hovedforandringer, der første Gang agtes foretagne, som for fremtidige Hovedforandringer ved Bygningens Indre, derhos blive, da saadanne Forandringer ligeledes kunne yttre Indflydelse paa det Ydre af Bygningen, at forelægge til Vor allerhøjeste Approbation, forinden de iværksættes;

5. at der af Kjøbesummen, som forrentes med 4 p.Ct. aarlig fra 1. Oktober 1855, contant betales 20.000 Rdlr., skriver Tyve Tusinde Rigsdaler, hvorimod de øvrige 50.000 Rdlr. kunne blive indestaaende i Ejendommen mod 1ste Prioritets Panteobligation, lydende paa at forrentes og afbetales i 28 Aar med 6 p.Ct. aarlig af sidstnævnte Sums oprindelige Beløb, idet det dog staaer Societetet frit, til enhver Termin, efter foregaaende 3 Maaneders Varsel, ogsaa contant at betale denne Deel af Kjøbesummen i det Hele for en Deel.

Da nu Grosserer-Societetet har betalt de 20.000 Rdlr., som efter det anførte skulde contant udredes af den betingede Kjøbesum for Børsbygningen, tilligemed 500 Rdlr. som Kapitalsfradrag for 11. Juni Termin 1857, og det for Resten af Kjøbesummen, 49.500 Rdlr., har ved dets Comitee under 1ste dennes udstedt behørig Panteobligation til Statskassen, mod 1ste Prioritet i bemeldte Bygning, saa meddele Vi herved, i Overensstemmelse med det Ovenanførte, Grosserer-Societetet nærværende Vort Skjøde paa fornævnte paa Slotsholmen beliggende Børsbygning, og skal bemeldte Bygning med sammes Grund, ifølge Maalebrev af 17. Februar d. A., matrikuleret under No. 61 i Strand-Quarteret og dens muur- og nagelfaste Appertinentier, under de ovenanførte Vilkaar, saaledes være Grosserer-Societetet tilhørende med samme Ret og Forpligtelser, hvormed Statskassen hidtil har ejet samme.

Forbydende Alle og Enhver herimod, eftersom foreskrevet staaer, at hindre eller i nogen Maade Forfang at gøre, under Vor Hyldest og Naade.

Givet i Vor Kongelige Residentsstad Kjøbenhavn den 7de September 1857.

Under Vort Kongelige Segl.

(L. S.).«

I hened 3 Aar havde denne store og betydningsfulde Sag staaet paa, men Resultatet var overmaade lykkeligt.

Det var det for Grosserer-Societetet, der nu kunde faa sine Ønsker om egen Bygning, med hensigtsmæssig Indretning, virkeliggjorte. Og det var det for Nationen, der nu kunde vide en af sine historiske Monumentalbygninger i gode Hænder.

J. O. BRO JØRGENSEN

GROSSERER-SOCIETETETS OPRETTELSE

Rosenborg

CHRISTIAN VI

S. Wahl p.

BAGGRUNDEN for udstedelsen af kommerceforordningen af 4. august 1742, hvorved grosserersocietetet stiftedes, var en dybtgaaende krise i dansk næringsliv. I en udførlig betænkning, »allerunderdanigste uforgribelige tanker om kommercens tilstand i Danmark og Norge«, som paa den sidste dag i aaret 1735 af den højtstaaende embedsmand OTTO THOTT af den gamle danske adelsslægt overgaves kong Christian VI, foreligger der en art statusopgørelse over rigets samlede erhvervsliv. Man stod netop nu ved oprettelsen af det almindelige økonomi- og kommercekollegium — med Thott som medlem — overfor et stort anlagt forsøg paa at lede dette erhvervsliv ind paa ny baner. Thott malede et billede i mørke farver, men næppe overdrevent mørkt. Andre samtidige beretninger, bl. a. de samme aar indhentede efterretninger fra landets stiftamtmand, regeringens øjne og øren, tegner ikke situationen lysere.

Kornpriserne var fra aarhundredets begyndelse sunket dybere og dybere og naaede minimum først i 30erne. Hollands afspærringspolitik overfor importen af slagtekvæg og fedevareprodukter fra Danmark forværrede yderligere situationen for landbruget og dermed for landet som helhed. Med udførselsoverskudet

Slotspladsen, med Børsen c. 1750.

J. J. Brun.

af landbrugsvarer skulde Danmark betale sin import af en række mere eller mindre nødvendige artikler. Men naar nu dette overskud stadig sank i værdi, gjaldt det for landet om at finde ny indtjeningsmuligheder eller om i højere grad end hidtil at indrette sig paa basis af selvforsyning. Ved den protektionistiske kornhandelslov af 1735, der spærrede af for indførsel af udenlandsk korn til Danmark saavel som til Norge, og gennem et storstilet forsøg paa at opelske en indenlandsk industri gik man denne sidste vej. Begge foranstaltninger skulde ved siden af at virke som berettiget retorsion mod Hollands og andre staters afspærringstendenser tjene som midler til at hæve priserne paa landbrugets frembringelser, bl. a. gennem deres forædling. Herved tilfaldt der ikke mindst handelen betydningsfulde opgaver. Den kunde ikke mere nøjes med at lade sig sine funktioner anvise af Vesteuropas mere fremskredne handelsnationer, men maatte paatage sig en aktiv rolle. Ikke blot saaledes, at den ved udvidet deltagelse i den internationale vareomsætning og skibsfart hjemførte øgede fortjenester. Men ogsaa ved gennem udviklingen af den indenlandske handel at fremme omstillingen indenfor landbrug og industri. Handelen skulde, saaledes udtrykte Thott det, være »den store aksel, som kommer disse tvende hjul til at løbe«.

Heller ikke handelens forfatning frembød i Thotts øjne store lyspunkter. Selv om der i de danske købstæder vel fandtes nogle faa, som levede af at udsælge varer, saa var dog den altovervejende del af de handlende kun at opfatte som »høkere for Lybækkerne, som endnu her i landet, især i Jylland, haver mere at gøre, end vel tillades burde«. Alene i København dreves der »en god borgerlig haandtering«, som kunde give haab om engang at udvikle sig til »et florissant commercium«.

Grundbetingelsen for en saadan blomstrende handel maatte imidlertid være tilstedeværelsen af »retskafne og velhavende købmænd«. Thott skelner i sine betragtninger til en vis grad mellem kræmmere og købmænd. »En kræmmer er den, som for rede penge indkøber varer og dem igen efter maal og vægt i smaat udsælger.« I samklang med tidens merkantilistiske betragtningssæt var Thott tilbøjelig til at opfatte denne funktion som skadelig for landet, fordi den, som forholdene laa herhjemme, næsten udelukkende befattede sig med forhandling af udenlandske varer og følgelig trak pengene ud af landet. Ganske anderledes med købmanden, datidens grosserer, »som beforder landets produkter, udbringer de overflødige til fremmede for højeste pris og henter igen de fornødne varer til bedste (d. v. s. billigste) pris. Han indkøber og varer paa ét udenlandsk sted, hvor de bedst kan haves, og henvører dem til et andet, hvor de er dyre. Men profitten bringer han i sit eget land«. Selv om denne handel nok kunde bringe sine udøvere tab, var den efter Thotts anskuelse nationaløkonomisk set værdifuld.

Af en saadan »retskaffen købmand« krævede Thott følgende egenskaber: Han skulde være »flittig og dristig med fornuft; thi den slumrende og frygt-somme falder ingen due i munden. Sparsom, thi det hjælper lidet at vinde meget, om man igen fortærer mere, og uden penge lader sig kun slet handle. Af god tro og love, thi ellers haver han ingen kredit, og kredit er højst fornøden, endog for den ringeste negotiant«. Fremdeles maatte han være »kyndig i alt det, som købmandsskab vedkommer«, vide, hvor alle slags varer kunde købes billigst, og hvor de kunde afsættes med størst fordel. Han maatte vide besked med de forskellige staters handels- og toldlovgivning og med de højst uensartede bestemmelser for mønt, maal og vægt paa de forskellige pladser, samt holde sig underrettet om vekselkursens øjeblikkelige stilling. Altsammen paa en tid, da det offentlige efterretningsvæsen kun var i svøbet, og købmanden blot gennem sin personlige korrespondance kunde søge orientering om disse forhold. Desuden indskrænkede datidens købmand sig ikke til handelsoperationer i snævreste forstand. Han fungerede tillige som vekselerer og bankier og var som saadan omtrent ene om at formidle pengeomsætningen med udlandet. Med engroshandelen forenedes næsten uadskilleligt rederivirksomheden. Hvad enten han havde sine egne skibe i søen, eller han som partreder maatte føre direktionen for sine mindre forretningskyndige medredere — ofte embedsmænd eller godsejere — skulde købmanden være inde i søretten, »samt de almindelige og særdeles assurance-love og coutumer« og vide, »hvad nogenledes til skibsbygning og sømandsskab vedkommer, at han ej af sine skippere bedrages«. Nu, da regeringen ventede handelsstandens bistand ved opbygningen af en indenlandsk industri, maatte man tillige stille krav til den danske købmand om, at han som sine vesteuropæiske fæller kunde træde til som forlægger eller financier for de fremspirende manufakturer, organisere deres raastofforsyning og samspillet mellem de forskellige fabrikationsprocesser og søge veje til færdigvarernes afsætning. Altsaa burde han ogsaa helst være underrettet om, »hvad til fabriker henhører, og hvorved de kan bringes til fuldkommenhed«. At denne forventning kunde honoreres viser bl. a. Fr. Holmsteds og Niels Rybergs eksempler.

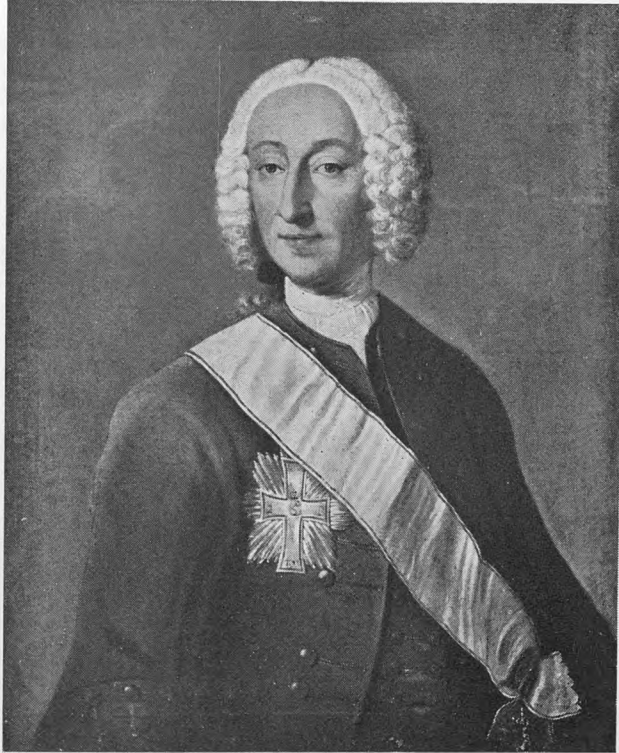
Sin indsigt i handelen og sit kendskab til fremmede landes forhold, herunder ogsaa deres sprog, maatte den vordende købmand selv erhverve sig gennem en mangeaarig tjeneste, først som købmandskarl og siden som kontorbetjent. Handelsskoler var da et ukendt begreb, om end Thott strejfer tanken om noget i den retning. Sin viden om, hvad der foregik i verden udenom, de mange smaa og store forandringer, som kunde indvirke paa markedet, maatte købmanden for størstedelen skaffe sig gennem korrespondance med handelsvenner paa fremmede pladser. Derfor var færdighed i at føre en saadan korrespondance og gode personlige forbindelser i det fremmede en hovedbetingelse. Det skal i denne for-

bindelse nævnes, at man i dødsboet efter Jens Gregersen Klitgaard, en af grosserersocietetets to første ældste, finder baade franske, tyske, italienske og latinske bøger.

Thott lagde da ogsaa stor vægt paa en grundig oplæring af den fremtidige købmand. Det var nødvendigt, at denne først tjente 7—8 aar som købmandskarl og som saadan satte sig ind i alle sider af forretningens virksomhed. Derefter skulde han have lejlighed til at udvikle sine handelskundskaber ved mindst et par aars ophold i Europas fornemste handelsstæder, fremfor alt hos købmænd i London og Amsterdam. Naar Thott med beklagelse maatte konstatere, at kun saa faa danske kræmmere havde udviklet sig til rigtige handlende, fandt han en af aarsagerne hertil i, at de altfor ofte begyndte at handle, inden de var ordentligt uddannede. De manglede baade kundskaber og fornøden kredit til at skaffe sig varerne fra første haand, d. v. s. fra frembringelsesstedet. Tilmed var de for letsindige i deres dispositioner.

En ligesaa alvorlig anke rettede Thott mod de handlendes utilbøjelighed til at samle sig kapital. Altfor ofte blev en tilfældig konjunkturgevinst straks omsat i en forbedret levestof. Resultatet var, at de intet havde at staa imod med, om en ulykke — et skibsforlis, en handelsforbindelses fallit eller lignende da almindelige foreteelser — brød ind over dem. Thott erkendte, at der fandtes undtagelser, som ved flid og sparsommelighed lagde sig noget til bedste. Men selv i saadanne tilfælde kom det kun sjældent handelen som saadan til gode. I stedet for at anvende den opsamlede kapital til at udvide deres handelsvirksomhed og til at lade deres børn uddanne med henblik paa at føre den videre, trak de i altfor mange tilfælde deres penge ud af handelen og anvendte dem til at erhverve fornemme titler for sig selv eller embedsstillinger for deres børn. Kun meget faa danske handlende var børn af rige købmænd, et saa meget mere beklageligt forhold, som netop saadanne i kraft af den tradition og de midler, de kunde tage i arv efter deres forældre, vilde have særlige betingelser for at virke til gavn for sig selv og landet.

Dette forhold, om hvis rigtighed man overbevises ved at følge datidens mere fremtrædende købmandsslægters skæbne, bekræftes ogsaa af en mand fra de handlendes egen kres. »En strafværdig ambition i borger- og særlig i købmandstanden«, siger den københavnske klædekræmmer Andreas Tscherning i januar 1736, »viser sig hos en del, idet, saasomt en tilforn fattig eller maadelig bemidlet mand har sammenskrabet saa mange midler, at han synes at kunne leve af renten, skæmmes han længer at bruge hans forrige haandtering, i lige maade drager han sine børn derfra, da han eller børnene dog først i saadan tilstand var capable at drive negotie, landet til nytte og fordel . . . , og derfor kommer det og, at her findes saa faa købmænd, man kan kalde kapitalister.«

Frederiksborg

GREVE OTTO THOTT
Statsminister (1703—85)

A. Brünniche p.

Privateje

ANDREAS BJØRN c. 1750
(1703—50)

? A. Brünniche p.

Privateje

MICHAEL FABRITIUS
Bankkommissær (1697—1745)

København var først og fremmest hoffets og regeringens sæde, et forhold, som ikke undlod at sætte sig spor i borgernes mentalitet. Opnaaelsen af rang og titler og dermed en position, som banede dem vejen ind i hof- og embedsadelens krese, blev altfor tit deres ønskers maal. For at modarbejde denne tendens, fandt Thott det heldigt, om man ved en art udmærkelse, ved visse friheder og paa anden vis kunde opmuntre købmænd og deres børn til at blive ved handelen. Det er vel sandsynligt, at Thott med denne indstilling maatte blive velvillig stemt overfor tanken om at danne et sluttet selskab af grosserere.

Som et særligt anbefalelsesværdigt middel til at udvikle en dygtig købmandsstand foreslog Thott, at man lod unge danske købmænd nedsætte sig som kommissionærer i Europas større handelsstæder, to—tre i hver, med forpligtelse til efter 10—12 aars forløb at vende hjem og drive handel her. Han henviste i denne forbindelse til eksemplet fra England, som i saadanne forhenværende faktorer besad nogle af sine bedste købmænd. Derved vilde de nemlig ikke blot tilføre hjemlandet den i det fremmede indtjente kapital, men ogsaa erfaring og indgaaende handelskundskab. De danske handlende skulde bringes til fortrinsvis at betjene sig af disse kommissionærer, hvorved opnaaedes, at provisionen i sidste instans kom moderlandet til gode. For handelen som helhed vilde de faa betydning ved, at man gennem dem kunde indhente efterretninger om de paa-gældende steders handelsforhold. Værdien heraf var saa meget større, som konsulatsvæsenet endnu kun var ringe udviklet. Ganske vist kunde man betjene sig af de kongelige gesandter. Men, som Thott ganske rigtig saa, man kunde ikke »prætendere, at de skulde være saa ganske erfarne i købmandssager«, ligesom de naturligvis ikke havde lejlighed til personlig at følge de daglige forandringer i handelens gang.

Med brod mod enevældens posekiggeri fastslog Thott endelig, at vejen til at tillokke og fastholde gode købmænd var at sørge for, at »de ømmelige omgaaes, efterdi alle slags inkquisitioner, bøggers og brevskabers eftersigt med deslige fordærver krediten og afskrækker store negotianter«.

I aarene omkring aarhundredskiftet, da de vesteuropæiske handelsnationer var indviklede i et voldsomt krigerisk opgør, havde dansk-norsk handel og skibsfart faaet en chance for udfoldelse i ly af landets neutralitet. Medens vort varebytte med udlandet tidligere hovedsagelig var blevet besørget af fremmede, var nu muligheden for en dansk aktivhandel til stede. Og denne mulighed blev udnyttet. I krigsaarene 1689—97 skal henved 200 nordiske skibe aarlig være gaaet med træ og fiskerogn til Frankrig, hvor de indtog vin, kognac og salt. Lad nu være, at det danske flag ikke sjældent fik lov at dække ogsaa hollandske og hamburgske handelsekspeditioner, saa spillede dog dansk foretagsomhed en vig-

tig rolle i denne udvikling. For ikke faa københavnske handelshuse kom disse aar til at betyde en vækst i anseelse og rigdom, som i de efterfølgende nedgangs-aar fik lidt af eventyrets glans over sig.

Med Danmarks inddragelse 1709 i krigen mod Sverige blev forholdene mindre gunstige, navnlig for den københavnske handel og skibsfart, der led haardt under de svenske kaperier og efter sigende ikke nød tilstrækkelig beskyttelse fra den danske flaaede, fordi denne »var i saa mange tilfælde og paa saa mange steder saa distraheret og occuperet«. Dog frembød denne situation ogsaa muligheder for store krigsgevinster, naar heldet fulgte ekspeditionen. Værre blev det, da vestmagterne efter fredens indtræden atter søgte at samle verdenshandelens traade paa deres hænder og hævdede deres traktatmæssige ret til ligestilling med danske undersaatte i henseende til betaling af told, havne- og laste penge. Atter maatte man se Hollændere og Englændere overtage ikke alene importen af deres egne og deres koloniers varer, men ogsaa Danmarks og Norges eksport af stokfisk, tømmer og andet. Samtidig søgte Sverige at fremme udviklingen af sin handel og søfart ved at forbyde fremmede at indbringe andre end deres eget lands produkter og ved at præmiere indenlandsk skibsbyggeri. Dette betød et slemt skaar i den københavnske transithandels muligheder. Det skortede ikke paa forsøg fra dansk side paa at fastholde taget i handelsmulighederne. Opretelsen af det kgl. oktroierede søassurancekompagni 1726 ved en kres af københavnske handlende var saaledes en foranstaltning, som ved siden af at formindske pengeremitterne til udlandet skulde befri dansk handel og søfart for afhængigheden af Vesteuropas assurancemarkeder. Et andet skridt til myndiggørelse af dansk handel var det i samme aar udstedte paabud om, at alle udenlandske varer fremtidig skulde hentes fra første haand, altsaa direkte fra frembringelsesstedet. Den store brand i oktober 1728, der lagde to femtedele af hovedstaden i aske og nødvendiggjorde store tilførsler, bl. a. af bygningsmaterialer, medførte imidlertid, at denne heldbringende forholdsregel snart efter ophævedes. Branden selv betød ruin for mangan driftig borger.

Talmæssige udtryk for tilbagegangen er det svært at faa fat paa. For den københavnske skibsfarts vedkommende lader en sammenligning sig kun drage mellem tilstanden i 1704 og 1746, da lavpunktet utvivlsomt allerede var passeret. Ser man bort fra den ostindiske og den vestindiske handels skibe, var der af fartøjer paa 5 kommercelæster og derover i 1704 ved Københavns toldsted 196 med en samlet drægtighed af 6239 ½ læster, 1746 derimod 116 fartøjer med ialt 4992 ½ læsters drægtighed. Det vil med andre ord sige, at skibstallet 1746 var 40% lavere end i 1704, læstedrægtigheden dog kun c. 20% lavere, fordi skibene gennemgaaende var øgede i størrelse. I en beretning fra Københavns magistrat 1737 siges, at medens der for 8—10 aar siden fandtes 7 spaniensfarere hjemme-

hørende i staden, var der nu kun én eneste. Denne bevægelse undlod ikke at sætte sig spor indenfor kresen af handlende. Mange af »de gamle og bedste købmænd her og der i stæderne begyndte at kvittere handelen, hvis skygge eller levninger, at vi ikke anderledes kan kalde det, nu er tilovers alene for de unge, der tildels hverken forstaaer eller formaar at handle anderledes end som høkere af de fremmede.«

Modgangen formaaede imidlertid ikke at kue den éngang vakte foretagsomhed. Regeringen, der i 1730erne tilførtes en række unge, energiske kræfter, og de københavnske handlende, der langt fra alle følte sig tilfredse paa »høkerstadiet«, udfoldede i snævert samarbejde maalbevidste bestræbelser for at udnytte alle foreliggende muligheder. Toldloven af 1732, der som sin hensigt angav »i besynderlighed at fremme kommersiens fri og ubehindrede løb«, og som paa enhver maade søgte at lette handelens vilkaar, genoplivede foranstaltningerne til fremme af indførsel fra første haand. Oprettelsen af økonomi- og kommercekollegiet 1735 og kurantbanken 1736 var betydningsfulde skridt til ophjælpning af næringslivet. Paa ledelsen af banken fik repræsentanter for den københavnske storhandel en afgørende indflydelse, hvortil de var kvalificerede gennem deres private bankier- og vekselerervirksomhed.

For handelen i snævrere forstand blev det af betydning, at der 1732 gennemførtes en reorganisation af trafikken paa Ostindien ved oprettelsen af asiatisk kompagni. I mangel af varer tjenlige som bytteobjekter overfor de ostindiske betalte man paa trods af alle merkantilistiske grundsætninger hovedsagelig disse med rede penge. De gode afsætningsmuligheder for de hjemførte varer, navnlig i Østersølandene, retfærdiggjorde imidlertid denne fremgangsmaade. Mere end to trediedele af den samlede indførsel reeksporteredes og indbragte landet større beløb end medgaaet til indkøbene. Mindre fordelagtig var den 1734 ligeledes reorganiserede handel paa Vestindien; men ogsaa den skulde dog vise sig lønnende, efterhaanden som man forstod at indrette sig paa selv at raffinere det hjemførte raasukker, saa at man ikke blot kunde forsyne hjemmemarkedet, men ogsaa eksportere denne vigtige artikel til de baltiske lande.

Med vor europæiske handel stod det i 1730erne kun kummerligt til. Den relativt betydelige vareudveksling med landene paa den pyrenæiske halvø og ved Middelhavet, hvorfra der importeredes krydderier, apotekervarer, olie, uld, silke og fremfor alt vine og salt — dette sidste ikke mindst til fiske- og kødkonserveringen —, og hvor der til gengæld foruden norske produkter, især fisk, kunde afsættes varer fra Østersølandene, formidledes næsten helt ved engelske og hollandske handlende. Disses fartøjer gik til Middelhavet lastede med østersøiske og norske eller andre varer og tog salt som ballast paa hjemrejsen, medens de faa danske saltskibe gik tomme ud og derfor maatte slaa langt større om-

kostninger paa saltet, som da naturligvis ikke kunde staa sig i konkurrencen. Hertil kom, hvad baade Thott og handelens mænd stærkt pointerede, at Danmark ikke som de vesteuropæiske stater ved traktataftaler havde sikret sig mod de nordafrikanske Barbareskstaters røveriske overfald, men kun gennem den 1715 oprettede slavekasse tilvejebragt en højst nødtørfdig forsikring mod denne frygtelige risiko, en forsikring, som endda kun omfattede besætningen, ikke skib og ladning. I virkeligheden lammedes næsten al dansk skibsfart syd for den biskayske bugt af dette uvæsen, »thi nu tør vores skibe ej sejle uden om vinteren, som foraarsager adskillige ulejligheder«. At tænke paa at faa fremmede fragter til disse egne var under saadanne forhold naturligvis udelukket.

Stort bedre forholdt det sig ikke med vor skibsfart paa Frankrig. Ganske vist gik der stadig nogle københavnske skibe til franske havne for at hjemføre vine, kognac og salt, samt galanterivarer. Men ogsaa de maatte som regel gaa tomme paa udrejsen, fordi der intet marked var for danske varer i Frankrig.

Fra England indførte Danmark kul, tin, bly og fremfor alt klædevarer — det sidste tidligere over Hamburg, men nu direkte. Men denne import besørgetes af engelske skibe, som passerede Sundet paa vej til Østersøen. Danmark havde næppe noget at byde Englænderne til gengæld. Derimod hentede disse tømmer og jern i Norge. Først og fremmest var det dog Hollænderne, der som privilegeret nation varetog forsyningen af det danske marked og gennem deres udstrakte transithandel fremskaffede de varer, der var brug for. Med sin udførsel af slagtekvæg og fedevarer havde vort land tidligere i nogen maade kunnet betale denne import; men efter at Holland af hensyn til sin egen kvægavl var begyndt at lægge denne import hindringer i vejen, var det hovedsagelig Norges eksport af tømmer og metaller, der maatte udligne deficitet. Kun mindstparten af trafikken paa Holland faldt paa danske skibe. I reglen var det hollandske fartøjer paa vej til eller fra Østersøen, som tiltog sig fragtindtægten.

Ikke mindst fæstnede opmærksomheden sig ved Østersøhandelen. Fik man end ikke guld og sølv fra landene omkring dette hav, saa fik man dog, som Thott fremholdt, herfra »de ting, som er nødvendige og til klæde og føde, samt skibsfarten uomgængelige«, nemlig korn, uld, hør, hamp, tømmer, tjære, beg og jern. Ikke underligt, »at alle, i hvis hænder denne handel har været, derved utroligen haver profiteret«. Danmark hentede herfra mange varer til eget brug og eksporterede til gengæld tørret og saltet fisk, samt navnlig ostindiske varer. Tanken om, at landet og da navnlig København skulde tilvende sig handelen paa Østersøen i det hele taget, var ganske naturlig og ingenlunde ny. Den havde spillet en rolle i Christian II's og Christian IV's vidtspændende planer. Den dukkede atter op med stiftelsen af det almindelige handelskompagni 1747 og det østersøiske kompagni 1781. For Thott var det indlysende, at dansk

handel og skibsfart ikke foreløbig kunde tænke paa at træde ind i Hollands og Englands plads som formidler af varebyttet mellem Balticum og Vesteuropa. Men han udkastede tanken om, at man her i landet indrettede en stapelplads, hvor vareudvekslingen kunde finde sted. Landets beliggenhed gjorde det muligt for danske skibe at sejle paa Østersøen baade tidligere og senere paa aaret end de vesteuropæiske. For disse maatte det være en fordel, mente han, at slippe for den baade sinkende og farefulde sejlads gennem Kattegat ind i Østersøen. Danmark skulde paatage sig denne. Til planens udførelse behøvedes imidlertid kapital, og til dennes tilvejebringelse vilde dannelsen af et handelsselskab — et »societet« kalder Thott det — være nødvendigt. Denne tanke om et societet i betydningen af et handelskompagni kom til at spille en ikke uvæsentlig rolle i de følgende aars forhandlinger forud for grosserersocietetets oprettelse.

En krisetids vanskeligheder skærper naturligt modsætningerne mellem erhvervsgrupperne. Et gennemgaaende træk i lavenes mange henvendelser til regeringen i 1730erne er klagen over andre lavs og udenfor staaende fuskere indgreb i deres næring. De knappere erhvervsmuligheder som følge af branden og tilbagegangen i handel og skibsfart forstærkede bestræbelserne for at holde fast paa mere eller mindre vel erhvervede rettigheder. Resultatet blev stadige gnidninger, som søgtes løst ved myndighedernes bistand. Ogsaa forholdene indenfor handelen prægedes stærkt af denne forvirring. Som hørkræmmerlavets oldermann DAVID JOHAN BERNDT udtrykte det i en henvendelse til kommercekollegiet 25. september 1737: »Commerciën, som er det allerfornemmeste og ypperste til et riges flor og opkomst, er ganske confus og ligger som udi en confus chaos, i consideration enhver vil gøre og lade, som han selv synes, lyster og godt befinder, om end alle derunder skulde lide af mangel paa en god orden og reglement.«

Ganske karakteristisk var det ikke mindst engroshandelen, David Johan Berndt interesserede sig for. Forholdet var det, at mange mere velstaaende medlemmer af de fire kræmmerlav, ulden-, silke- og lærredskræmmerlavet, isen-, urtekræmmer- og sukkerbagerlavet, hørkræmmerlavet og vintapperlavet, ved siden af deres detailhandel drev en ikke ringe engroshandel, saa at de ikke blot forsynede deres egne, men ogsaa deres lavsfællers butikker. Fortiden havde ikke draget noget skarpt skel mellem grosserere og detailhandlere. Derfor havde købmænd og kræmmere 1651—1681 kunnet forenes i samme korporation, det store danske kompagni. Og derfor havde forordningen om handelen og skibsfarten af 16. april 1681 tilladt den engroshandlende at holde en kræmmerbod for salg en detail. Det forklarer ogsaa, at Berndt, der foruden som hørkræmmer havde borgerskab som købmand (d. v. s. grosserer), og andre kræmmere med ham

meget vel kunde gaa ind for en forbedring af engroshandelens vilkaar. Imidlertid havde der nu udviklet sig en ny kategori af engroshandlere, med borgerskab som købmænd eller — fra 1724 — som groshandlere og helt og holdent beskæftigede med handel i det store. Berndt frygtede med rette, at en nøjere bestemmelse af grosserernes rettigheder skulde medføre en indskrænkning i kræmmernes ret til at handle en gros.

Berndt var næppe ubekendt med, at der i kommercekollegiet var stemning for en saadan indskrænkning. Denne stemning havde givet sig udtryk, da kommercekollegiets kommitterede, hvorimellem det senere medlem af grosserersocietetet Fr. Holmsted, i foraaret 1736 havde faaet en kommissionsbetænkning angaaende de københavnske lav til behandling. I deres bemærkninger til omtalen af vintapperlavet fæstnede de sig ved den tilsyneladende inkonsekvens, at det var tilladt dette lavs medlemmer ikke blot at forskrive og holde oplag af vine, men ogsaa at udsælge dem i store partier saavel som i smaa, medens grossererne ikke maatte forhandle vin i mindre kvantiteter end $\frac{1}{2}$ oksehoved. Dette betød, at grossererne vanskeligt kunde blive af med deres paa egne skibe hjemførte vine. Thi de handlende i provinsen købte kun sjældent i saa store fustager. De kommitterede fandt det derfor paakrævet, at der foretoges en regulering af forholdet mellem vintappere og grosserere, hvorved der fortrinsvis toges hensyn til disse sidstes nationaløkonomisk mere værdifulde funktion. De stillede derfor forslag om, at vintapperne i fremtiden kun skulde have ret til at sælge deres varer en detail.

Heroverfor stillede Berndt en bestemmelse af engroshandelens »natur og egenskab«, som søgte at bevare fortidens harmoni. Engroshandlerne skulde efter hans mening koncentrere sig om følgende opgaver: At udføre landets egne frembringelser og afsætte dem paa udenlandske steder mod rede penge eller i bytte mod udlandets produkter. Fremdeles som Hollands og Hamburgs købmænd at drive transithandel mellem fremmede pladser for at hjemføre udbyttet hertil. Endvidere gennem de bestaaende kompagnier at drive handel paa oversøiske lande, saavel som ogsaa hval- og sælfangst. Og endelig som forlæggere at etablere en indenlandsk industri til forsyning af hjemmemarkedet og om muligt til eksport.

Derimod vilde Berndt ikke anerkende indforskrivningen af udenlandske varer til forsyning af detailhandlernes butikker som rigtig engroshandel. Denne tilførsel maatte efter hans opfattelse være detailhandelens egen sag. Dens udøvere var fra ungdommen af oplærte ved denne Handel, kendte bedre end grossererne varernes beskaffenhed, deres rette behandling og opbevaring og kunde derfor bedre varetage denne opgave. Især vendte han sig mod en klasse »engroshandlere, som køber deres varer her ved staden af engelske, hollandske eller andre

fremmede« for at sælge dem til detailhandlerne, idet saadanne køb fra anden eller tredje haand kun tjente til at fordyre varerne.

Saavel for engros- som for detailhandelens skyld beklagede Berndt den handel i partier, som dreves af bryggere, bagere, haandværksfolk, skippere og fremmede. De opfyldte, hævdede han, staden med varer, ødelagde markedet for de egentlige handlende og gjorde det umuligt for disse at anlægge forsyninger paa længere sigt til hjælp i paakommende ufredstider. Her var et punkt, hvor en regulering fra oven kunde sætte ind med alle handelsborgeres velsignelse.

Iøvrigt frikendte han ikke kræmmerne for medskyld i den skete udvikling. Der fandtes, maatte han indrømme, kræmmere, som handlede baade en gros og en detail med varer, der ikke hørte ind under deres branche. Alt saadant burde selvfølgelig ophøre. Ethvert medlem af kræmmerlavene skulde have lov til at handle baade i partier og en detail med varer forbeholdt hans lav, men heller ikke med andre. Grossererne derimod maatte handle i partier med alle slags varer. Det maatte være fordel nok for dem, saa meget mere som de derved fik mulighed for at sælge til de kræmmere, som ikke selv kunde forskrive deres varer fra første haand.

Berndts henvendelse fik en ret kølig modtagelse hos kommercekollegiet. De kommitterede fandt, at han i modstrid med sin udtalte hensigt, at oprejse engroshandelen, snarere tog sigte paa at indskrænke den, naar han forlangte samme ret for detailhandlerne som for grossererne til at indforskrive varer. De indstillede derfor, at skrivelsen henlagdes, idet de henviste til deres foran omtalte bemærkninger om vintapperne. De deputerede, af hvilke Thotts stilling til grossererne og kræmmere er os bekendt, fulgte denne indstilling i stedet for, som det kunde forekomme naturligere, at lade dens synspunkter indgaa i den almindelige drøftelse af Københavns handelsforhold.

Dette spørgsmaal var nemlig ikke tabt af syne. Da kongen ved reskript af 25. oktober 1737 paalagde kommercekollegiet at undersøge alt angaaende hovedstadens opkomst, benyttede de kommitterede denne lejlighed til at slaa et nyt slag for grossererne, idet de skød spørgsmaalet om en forbedring af deres vilkaar i forgrunden. Thi handelens og skibsfartens trivsel maatte være en hovedbetingelse for en ophjælpning af næringslivet som helhed. Det var ubestrideligt, fastslog de, »at groshandlerne som de allernyttigste indbyggere have her i staden aldeles slette vilkaar og, naar de have skibe og skibsparter, ere forlegne og ikke se udveje til fortjeneste dermed, som erfaringen har vist, at de ved saadanne omstændigheder ikke kunne bestaa, men én efter anden forgaa, og deres tal formindskes«. Som vintapperne forskrev ogsaa hørkræmmerne og medlemmerne af de andre kræmmerlav selv deres varer og betjente sig ved tilførselen ligesaa vel af udenlandske som af indenlandske skibe. De holdt ogsaa oplag og

havde tilmed den store fordel at kunne sælge baade en gros og en detail. Men ikke nok med denne konkurrence. Bryggerne forskrev selv deres humle, bagerne deres rug og hvede, kort sagt, alle haandværkere lod selv deres varer komme fra første haand eller købte dem ved fremmede eller danske skibe i havnen. Groshandlerne derimod, som var bundne til ikke at sælge under de ved forordningen af 1681 fastsatte meget store kvantiteter, var ilde stedte.

Det ser dog ikke ud til, at man nærede noget ønske om at lade regeringen gribe ind i handelsforholdene. Tværtimod synes man at have ventet paa et initiativ fra handelen selv. De kommitterede udtalte, »at disse ting er saa vanskelige at faa omgjort og sat paa en anden fod og saa farlige at røre ved med nogen slags tvang og forbud«. De henviste til en foreliggende plan om oprettelse af et engroshandelskompagni, som kunde foretage indkøb af varer i rette tid og paa fordelagtige vilkaar og gøre oplag af dem. Hvis dette blev til virkelighed, mente de, at mange med tiden vilde finde sig bedre tjent med at købe hos grossererne end med selv at forskrive varer under usikre vilkaar. Dette var den første antydning af, hvad der var i gære indenfor en vis kres af storhandelen.

Inden man var naaet videre i overvejelserne, indløb der den 22. september 1738 en henvendelse fra Københavns 32 mænd, datidens borgerrepræsentation, med anmodning om iværksættelse af en række foranstaltninger til op-hjælpning af »den danske og norske nu i bund og grund forfaldne commerce og søfart«, thi »jo længere man tøver med at sætte det i værk, jo vanskeligere, om ikke fast ganske umuligt vil det blive«. Med tydelig ængstelse og misundelse henpegede borgerskabets talsmænd paa, hvorledes Sverige, skønt medtaget af 20 aars krig, gennem produktplakaten af 1724 og den 1731 afsluttede traktat med Barbareskstaterne havde formaaet at puste liv i landets handel og skibsfart. Som Sverige maatte ogsaa den dansk-norske stat udstede et generalforbud mod, at udenlandske skibe indførte andre end deres egne landes og koloniers frembringelser. Kun herved vilde fragthandelen, »det allerædleste i commercien«, atter komme i undersaaternes hænder, som den havde været det i slutningen af det foregaaende aarhundrede, da dansk skibsfart endog havde vundet fragterne hos fremmede. Samtidig skulde regeringen for at bryde Lübecks, Hamburgs og andre udenlandske stæders overvælde i de danske provinsbyer genindføre paabudet om, at alle tilladte varer kun maatte indføres fra første haand. Fremdeles maatte der tilvejebringes en traktat med de nordafrikanske sørøverstater, saa at kongens undersaatte uantastede kunde udbringe deres fiskevarer og andre produkter til Middelhavslandene. Uden en saadan sikkerhed vilde nemlig ingen sætte sine midler i skibe.

Naar man først ved disse »hovedconstitutioner« havde lagt grundvolden for handelens opkomst, vilde, hævdede indsenderne, alle andre, indvortes vanske-

ligheder, først og fremmest desorganisationen indenfor handelsstanden, forholdsvis let kunne afhjælpes. Sikkert af gode grunde undlod de 32 mænd at gaa ind paa en drøftelse af forholdet mellem engroshandlende og kræmmerne, idet begge parter var stærkt repræsenterede i forsamlingen. Derimod kunde de naturligvis uden vanskelighed enes om at forlange regeringens indskriden mod al handel drevet af omløbere og andre ikke-handelsborgere under paaberaabelse af, at de handlendes tal var altfor stort i forhold til handelsmulighederne.

Denne appel til statens indgriben tilfredsstillede næppe kommercekollegiet. Maaske i bevidstheden om tilstedeværelsen af de føromtalte planer om et engroshandelskompagni besluttede kollegiet at lade grossererne faa udspillet. I hvert fald sendte man den 20. oktober 1738 de 32 mænds henvendelse til magistraten med paalæg om, at den vilde sondere »de kyndigste groshandlers og købmænds« mening derom.

Herved stilledes grossererne for første gang overfor at skulle udtale sig som korporation, en rolle som tilsyneladende beredte dem noget besvær. Den af magistraten berammede korte frist til den 24. oktober kunde de, naturligt nok, ikke overholde. Deres svar afgaves først den 28. og var da af en rent foreløbig karakter. I det store og hele kunde de slutte sig til de 32 mænds forslag. Men i modsætning til disse mente de, at tilvejebringelsen af »orden og regularitet« i handelen burde komme i første række. Næppe uden malice udtalte de ønsket om, at »de gode mænd« efter løfte vilde udvikle deres tanker herom nærmere. Thi uden dette vilde alle de foreslaaede foranstaltninger »ligne de skjulte rigdomme i jorden, der vel er til, men ikke i brug og til nytte, saalænge der ikke kan være grosserere og købmænd i mængde formedelst mangel paa debit (∴ afsætning) af handelsvarer«.

Heller ikke grossererne havde dog i saa henseende noget nærmere udført forslag parat. De indskrænkede sig til i al almindelighed at redegøre for situationen, som den tegnede sig for dem. Indledningsvis betonedede de kraftigt, at de ikke lededes af egennytte, men alene ønskede, at »hver undersaat maa leve og leve vel hver i sin orden; thi saa strækker saadant gode sig og til os«. Dog mente de at kunne fastslaa som en kendsgerning, at de mere end nogen næringsstand var bleven forfordelt af udviklingen. Deres tal var i løbet af nogle aar formindsket betydeligt, og det samme gjaldt deres handel, saa at der snart kun var navnet tilbage. Aarsagerne hertil burde naturligvis efterforskes nærmere; men de troede at se dem i følgende forhold:

Først, at mange drev handel uden som købmændene og kræmmerne at være udstyrede med nogen egentlig handelsberettigelse. Det gjaldt først og fremmest inden- og udenlandske skippere, som medførte købmændsvarer fra fremmede steder og lod deres fartøjer gøre tjeneste som pakhus og boder, indtil de havde

udsolgt varerne. De kunde i kraft af, at varerne var fragtfri, undersælge de handelsberettigede. Men det gjaldt tillige haandværkere som skomagere, smede og rebslagere eller andre som bryggere og bagere, der besad formue og derfor kunde indlade sig paa at importere varer i partier ikke blot til eget behov, men ogsaa til forsyning af deres lavsbrødre. Ogsaa de gjorde et føleligt skaar i engros- og detailhandlernes handelsmuligheder.

Men dernæst ogsaa overgreb fra kræmmernes side. Grossererne bestred ikke disses ret til at indforskrive saadanne varer i partier, som de ifølge deres lavsartikler var berettigede til at forhandle. Ubilligheden laa i, at nogle kræmmere, saaledes som ogsaa hørkræmmernes oldemand havde anket over, indførte og forhandlede varer, der ikke faldt ind under deres handelsberettigelse, samt i, at de overhovedet solgte varer i partier. Resultatet blev nemlig, at grossererne ikke kunde regne med afsætning til detailhandlerne, i hvert fald ikke til lønnende priser.

Selv hvor det gjaldt salg i partier til større forbrugere, eller hvor talen var om leverancer til offentlige institutioner — f. eks. til flaaden —, maatte grossererne døje en haard konkurrence fra skipperne paa handelsskuderne og kræmmerne. Disse sidste, som havde deres detailhandel at leve af, kunde i kraft heraf tillade sig at underbyde grossererne.

Hvad disse forhold betød for skibsfarten, fremgik af, at flere grosserer havde haft deres skibe liggende ubeskæftigede i havnen i halve aar eller længere, medens søen var sejlbare. For staten som helhed rummede situationen et betydeligt faremoment, idet hovedstaden i tilfælde af krigstilstand formentlig vilde vise sig at være utilstrækkeligt forsynet med livs- og krigsfornødenheder, fordi ingen grosserer vovede at oplægge større forraad.

Svarskrivelsen var underskrevet af 17 købmænd og grossererere. Blandt disse møder vi navnene paa de mest fremtrædende af datidens københavnske handlende. Forrest de fem bankkommissærer, som i forhandlingerne om bankens stiftelse og siden i dens bestyrelse havde hævdet købmandsstandens interesser med baade dygtighed og selvstændighed. Nemlig: HANS JØRGEN SOELBERG, en af hovedmændene ved søassurancekompagniets oprettelse og medlem af dets første ledelse, desuden direktør for slavekassen og islandske kompagni, samt hidtilværende direktør for asiatisk kompagni; GREGORIUS KLAUMANN, ligeledes medlem af assurancekompagniets første bestyrelse og siden en af direktørerne for vestindisk handelskompagni; JOST VON HEMERT, hovedparticipant i asiatisk kompagni; MICHAEL FABRITIUS, direktør for samme kompagni; og endelig broderen JUST FABRITIUS, medlem af vintapperlavet, men paa dette tidspunkt endnu uden borgerskab som groshandler. Fremdeles en række andre handelsmatorer som Daniel Lindeman, Andreas Biørn, J. F. Wever, Oluf Black, Rasmus

Sternberg, Jens Tyberg og Søren Jørgensen. Allesammen mænd, hvis personer staar i forgrunden i søassurancekompagniets og den københavnske handels historie. Der er næppe grund til at formode, at selve kaldelsen til at deltage i drøftelsen af et offentligt anliggende af denne art skulde sætte disse mænd i forlegenhed. Naar der derfor i den omtalte skrivelse spores en vis usikkerhed og mangel paa klar standpunkttagen, ligger aarsagen hertil snarere i, at ønskerne indenfor handelsstanden, som vi siden skal se, gik i forskellig retning.

Svaret fremsendtes til Københavns magistrat, som først den 9. januar videre-ekspererede det til kommercekollegiet med sine egne betragtninger. Herved fremdrog den et moment, som disse sidste kun havde berørt i forbigaaende. Ud fra den betragtning, at »købmandsskabet udi gros er grunden til al næring«, fandt magistraten nemlig anledning til at foreslaa, at bestemmelsen i forordningen af 1681 om, at grossererne ikke maatte udsælge deres varer under visse nærmere fastsatte kvantiteter af maal og vægt, som modstykke fik et paabud, der forbød detailhandlerne at forhandle deres varer i større kvantiteter end de angivne. Desuden foreslog den ogsaa en indskrænkning af detailhandlernes ret til oplag, hvorved det blev dem forment at genudføre varer fra oplaget. Ved saaledes at give grossererne et fortrin fremfor de øvrige handlende skulde de opmuntres til at anlægge det nødvendige vareforraad.

Imidlertid havde grossererne fortsat deres overvejelser og var naaet frem til større klarhed over deres ønsker, om ikke just til enighed. Det maa allerede paa deres første møde have vist sig, at meningerne om, hvad man skulde foreslaa regeringen, divergerede stærkt. Det blev derfor besluttet, at man skulde udarbejde tre særskilte udkast. Disse fremlagdes paa et nyt møde den 19. januar 1739 og underkastedes her en grundig gennemgang. Mødets resultat opsummeredes siden i en længere skrivelse, som den 18. marts indsendtes til kommercekollegiet sammen med de tre udkast, betegnede som litra A, B og C. Desværre mangler udkastene i den skikkelse, vi kender dem, underskrifter, saa at man ikke kan naa til klarhed over, hvem der staar bag de enkelte forslag. Paa mødet den 19. januar var det litra A, det mest moderate, der vandt stemningen for sig. Litra B og C, som siges at være forfattede samlede, repræsenterede et mere udpræget grossererstandpunkt.

Litra B indeholdt i skitseform et forslag til oprettelse af et »grosseeer-societé eller compagni«, som leder tanken hen paa den af kommercekollegiets kommitterede omtalte plan til et engroshandelskompagni. Ifølge forslaget skulde kompagniet ledes af en direktør og 2 eller 4 assessorer. Medens disse sidste skulde udtages blandt de ældste og mest erfarne købmænd, skulde direktøren være et af kommercekollegiets medlemmer, altsaa en repræsentant for statsmagten. Det

var formodentlig et punkt, som skulde gøre dette projekt mere antageligt i kollegiets øjne. Ja, man tør maaske gisne paa en forbindelse imellem forslagsstillerne og den kommitterede Fr. Holmsted, en forgrundsfigur i kompagnihandelen, idet han var direktør for baade det vestindiske og det asiatiske kompagni og siden var med til at udkaste planen for og blev direktør i det almindelige handelskompagni af 1747, der næppe har været uden berøring med det her behandlede forslag.

Dette var dog langt mere vidtgaende. Societetet eller kompagniet skulde nemlig behandle alt, hvad der kunde have betydning for handelen, og navnlig sørge for, at den og skibsfarten dreves med tilbørlig orden. Hertil knyttede sig ønsket om, at det maatte udstyres med en art retslig beføjelse, saa at det kunde afgøre »alle stridige ting, som imellem købmænd kunde forefalde, for at forekomme al proces og vidtløftighed, ligesom det udi Holland og andre steder med gode mænd brugeligt er«. Det var trangen til en mere saglig og mindre formalistisk — vel ogsaa mindre omstændelig — behandling af handelstvistigheder end den, man var vant til fra de ordinære domstoles side, som her gjorde sig gældende.

Et udtryk for forslagetets udspring fra kresen omkring de store handelskompagnier var det, at foruden handelsborgere ogsaa rangspersoner i deres egenskab af interessenter i kompagnierne skulde have adgang til optagelse. Af handelsberettigede skulde de kunne blive medlemmer, som vilde afstaa fra at handle en detail, dog med den ikke uvæsentlige begrænsning, at vedkommende maatte godtgøre, at de besad parter i københavnske skibe for mindst 1000 rd. og ejendomsret til eller prioriteter i københavnske huse for 2000 rd. Et vidnesbyrd om forslagsstillernes ønske om at give societetet en eksklusiv karakter.

Iøvrigt trak forslaget en skarp grænse mellem grosserere og detailhandlere, idet det skulde være disse forment at handle i partier. Ganske vist skulde de formelt have ret til selv at forskrive de varer, de udsolgte fra deres forretninger, men kun mod at betale en forhøjelsestold paa 6%, som engroshandelen skulde være fritaget for.

Hele engroshandelen skulde samles i societetets hænder. Dette skulde nemlig ikke begrænses til at være en korporation til varetagelse af grosserernes handelspolitiske og sociale interesser, men først og fremmest være et handelsselskab, som centraliserede al udenrigshandel, for saavidt denne ikke i forvejen var indrettet paa kompagnifod. Til dette formaal foresloges societetet opdelt i seks interessentskaber: et for handelen med østersøiske varer, et for salthandelen paa Frankrig, Spanien og Portugal, et for vinhandelen, et for handelen med engelsk og hollandsk tobak og i det hele handelen paa disse lande og et for handelen med norske fiskevarer og norske produkter overhovedet, samt endelig et for Middelhavshandelen. Hvert interessentskab skulde ledes af en direktion af

3 købmænd, som skulde forskrive varerne og tage sig af deres afsætning. Alle ind- og udbetalinger skulde foretages gennem en generalkasse med konto for hvert enkelt interessentskab. Den enkelte engroshandlende kunde deltage i saa mange interessentskaber, som han maatte ønske. Iøvrigt skulde det foreløbig kun dreje sig om et eksperiment for fire aar.

For at gøre forslaget tiltalende i regeringens øjne fremhævedes det, i hvilken grad en saadan centralisering af udenrigshandelen vilde simplificere fortoldningen og vanskeliggøre toldsvig. Samfundsmæssigt vilde det betyde bedre muligheder for at regulere markedets forsyning med udenlandske varer. Samtidig lovede man rigernes produkthandel bedre afsætningsvilkaar. Interessentskaberne vilde nemlig ved foreningen af kapitalkraften blive i stand til at opkøbe landbrugets og industriens frembringelser og kunde gennem sit herredømme over importen placere deres ordrer, eftersom man i udlandet var villig til at modtage dansk-norske varer som betaling. For de handlende vilde det betyde mere stabile udbytter, om end det for den enkelte kunde reducere profitmulighederne, især hvor disse knyttede sig til anvendelse af irregulære forretningsmetoder som f. eks. toldsvig.

Naturligvis forudsaa ophavsmændene, at projektet vilde møde modstand. De skyndte sig at forsikre, at der ikke vilde blive tale om noget monopol, og at det som sagt stadig skulde være den enkelte detailhandler tilladt at forskrive varer til sin butik. Da de imidlertid samtidig forlangte, at kun grossererne skulde nyde godt af kreditoplaget, medens detailhandlerne skulde fortolde varerne straks og med 6% højere told end andre, var værdien af denne indrømmelse ret illusorisk.

Ogsaa fra grosserernes egen kres ventede man modstand mod planen. Man forudsaa, at det vilde blive gjort gældende, at interessentskaberne vilde fratage den enkelte hans frihed til at handle og vandle, som hans evne og midler tillod ham, med andre ord stække initiativet. Heroverfor betonedes planens rent forsøgsvis karakter og pegedes paa, at der stadig for den enkelte bestod frihed til at handle med vekslere, rede i skibe, samt drive handel med de hjemførte varer for egen og kommissionsregning, som tilfældet var med de bestaaende kompagnier.

Alle disse modgrunde tiltrods gik stemningen paa grosserermødet den 19. januar stærkt imod B-projektet. Flertallet var tydeligvis overbevist om, at handelen mindst af alle erhverv taalte saaledes at lægges i baand. »Handelen er«, udtaltes det, »som livet, og frihed i handel for hver i sin orden som sjælen i livet. Mængde af handelsborgere, naar de haandhæves ved den ret at afsætte handelsvarer etc. som en borgerlig næring hver i sin orden og nyde saaledes lige ret med og ikke blive bebyrdet for hinanden, er de midler, der næst gud skulde holde handelen ved lige.«

Derfor vilde man ikke høre tale om andet end et frivilligt societet, som begrænsede sine opgaver til opretholdelse af ordenen indenfor de handelsberettigedes rækker og til drøftelse af hvad, der kunde udfindes til handelens tarv. I en temmelig vidtløftig og ikke overdrevent klar udredning beskæftigede man sig med begrebet »kompagni«, som af forslagsstillerne var bragt i forbindelse med tanken om et societet. Man bestred ikke, at det kunde have sin nytte, naar to handlende paa lige fod associerede sig i et kompagni, hvor de var istand til at gøre lige indskud eller uanset dette var lige delagtige i handelens fordele. Heller ikke rejste man indvendinger mod, at flere handlende forenede deres kræfter om udførelsen af en eller anden mere betydelig og risikabel handelsoperation, der ansaaes for fordelagtig, og deri indskød saa meget, som de fandt tjenligt, saaledes som ved asiatisk og vestindisk-guineisk kompagni. Men man vendte sig afgjort mod tanken om at organisere hele handelen paa kompagnifod, saa at hver tilskød alt, hvad han ejede. Det maatte forekomme ganske utænkeligt, at én eller nogle faa direktører paa alles vegne kunde tilvejebringe samme nytte som hundrede enkeltvis handlende »hver for sig ved sin egen forstand og daglige flittighed med deres liden formues omvekslinger under guds forsyn aaret igennem.« Hvad vilde ikke følgerne blive for den, som saaledes sattes ud af sit daglige arbejde? »Hvor snart kunde han ikke falde til ørkesløshed, hvor let til liderlighed?« Selv i bedste fald vilde udbyttet af en saadan kompagnihandel næppe blive mere end 6%, hvorfor den, som kun formaaede at indskyde en mindre kapital, vanskeligt heraf vilde kunne underholde sig og sin familie. Og blev det nu tab i stedet, vilde en saadan mindre indskyder snart være ruineret.

I almindelighed ansaa man det for heldigst, om alle handelsberettigede »uden al kompagni« drev deres handel, »saavidt de hver for sig er bemidlede og kunde gøre sig kredit«, idet de sørgede for at være flittige og omveksle deres formue saa ofte som muligt. Ja, man gik endogsaa saa smaat til angreb paa de bestaaende kompagnier ved et forslag om, at de, for saavidt de ikke udelukkende bestod af handelsberettigede, begrænsede virksomheden til blot at forskrive varerne, medens selve forhandlingen skulde overlades til egentlige handelsborgere.

Tanken om at faa et medlem af kommercekollegiet som direktør fandt ikke gehør hos grosserernes flertal, selv om de naturligt nok ikke indlod sig paa nogen polemik derimod, men blot udtalte, at formanden med bisidderne i almindelighed vilde kunne bestride det fornødne alene, medens de i særlige tilfælde kunde holde samraad med en købmandsforsamling. Motivet var selvfølgelig, at man ikke vilde vide af nogen statsindblanding i societetets interne forhold. Man ønskede selv at vælge sin styrelse.

Heller ikke forslaget om at give societetet beføjelse til at afgøre retstrætter om handelsforhold mødte tilslutning hos flertallet, som ansaa den ved forord-

ningen af 1681 givne adgang til at henvise handelsstridigheder til mægling for tilstrækkelig. Ligeledes afviste man kravet om, at medlemsskab i societetet skulde gøres afhængigt af besiddelsen af huspanter til 2000 rd.'s værdi, hvorimod man akcepterede betingelsen om, at et medlem skulde eje skibsparter for 1000 rd. i stedet for A-projektets 500 rd.

At det ikke var mundsvejr, naar grossererne havde gjort gældende, at de ikke lededes af egennytte, viste flertallet ved at modsætte sig forslaget om indførelsen af en 6% forhøjelsestold for varer indførte af detailhandlerne. Ligesaa fuldt som de krævede frihed til selv at handle, ligesaa fuldt maatte de indrømme detailhandlerne det samme. De var ogsaa modstandere af at gøre societetet til et snævert afsluttet selskab. Derfor holdt de paa, at adgangen til at indtræde i dette stadig skulde staa kræmmerne aaben, naar de opfyldte de stillede betingelser.

Langtfra at føle sig overbevist af forslagsstillernes argumenter, fastholdt grosserermødets flertal, at det projekterede kompagni vilde betyde en monopoldannelse til skade for publikum, som kunde vente de billigste priser, naar det havde flere indbyrdes konkurrerende handlende at vende sig til.

C-projektet bestod dels af en mere almindelig diskussion af de forslag vedrørende udenrigshandelen, som var fremsat af de 32 mænd, og dels af et »koncept til et reglement for et société af grosserende«.

Ifølge dette sidste skulde societetet ledes af en formand og tre bisiddere, som kunde indkalde medlemmerne to gange aarlig eller saa tit, det gjordes nødvendigt. For medlemmerne af de øvrige handelslav, d. v. s. kræmmerne, aabnedes der adgang til indenfor en frist af seks maaneder fra stiftelsesdagen at erklære, om de vilde overtræde til dette societet og altsaa frasige sig det andet. Derefter skulde kun saadanne kunne optages, som havde tjent 6—7 aar som dreng og 3 aar som bogholder paa et handelskontor. Man ønskede med andre ord at lukke af for enhver fremtidig overgang fra detailhandlerlavene.

Al handel en gros med alle slags varer forbeholdtes medlemmerne af societetet. Begrebet engroshandel defineredes som leverance af mindst $\frac{1}{2}$ læst af alle varer, der solgtes læst- og tønnevis, 1 skippund af varer, der solgtes i skip-pund og 100 pounds sendinger, samt 5 æ af hvad, der solgtes pundvis, og 1 oksehoved eller 1 tønne af varer, som solgtes i fustager, samt endelig for mindst 10 rd. af artikler, der forhandlede stykvis. Ingen grosserer maatte sælge varer i mindre partier end disse. Konceptet opstillede en omfattende liste over varer, som alene grossererne maatte tage til oplag. Disse varer skulde indføres fra første haand og kun med indenlandske skibe. Ja, det skulde overhovedet være kræmmerne og alle andre forment at indforskrive saadanne varer eller at tilforhandle sig dem af fremmede, som kom hertil.

Ogsaa mod dette forslag vendte man sig paa mødet den 19. januar, idet flertallet bestemt satte sig imod ansættelsen af en frist for detailhandlernes tilmeldelse. Dels mente man, at det burde afhænge af enhvers fri vilje, hvornaar han vilde overtræde. Dels forstod man, at det ikke var enhvers sag saa hurtigt at kunne undvære de 1000 rd. til den fastsatte skibsaktie. Derfor burde en saadan overtræden kunne ske tid efter anden, naar lejligheden bød sig. Samtidig fastholdt man detailhandlernes ret til selv at forskrive de varer, som hørte med til deres handel, eller til at tilforhandle sig dem af hidkommende skippere.

Idet flertallet saaledes regnede med, at kræmmerne skulde beholde deres gamle ret til selv at importere varer til forsyning af deres egne butikker og, som det synes, ogsaa deres lavsbrødres, ventede det ikke nogen betydeligere afsætning til disse. Medens nemlig B- og C-projekternes tilhængere ønskede at trække et bestemt skel mellem grossister og detaillister og at henvise disse sidste til at tage deres varer hos de første, lagde majoriteten, som samlede sig om A-projektet, an paa at skaffe sig en udvidet ret til at forhandle varer i mindre partier for derigennem at opnaa større afsætning til provinsens handlende og til saadanne forbrugere, som købte i noget større kvantiteter end almindeligt.

A-projektet var det mest udførlige og klarest udarbejdede af de tre forslag. Samtidig var det, som allerede bemærket, det mest moderate — i hvert fald tilsyneladende. Det fremhævede i indledningen grosserernes forhandlingsvilje, »idet vi gerne vil accomodere os, siden vi intet intenderer uden det almindeliges ret og bedste«.

Det fastslog i sin første artikel, at kun de skulde anses som grosserere, der hidtil havde vundet borgerskab som handlende og ikke var indtegnede i noget detailhandlerlav. Men i artikel 2 aabnede det adgang for alle nuværende medlemmer af saadanne lav til at overtræde i grosserersocietetet, naar de udtraadte af deres hidtidige korporation, lukkede deres aabne boder og overfor magistraten afgav en deklARATION om, at de, saalænge de var grosserere, hverken direkte eller indirekte vilde befatte sig med detailhandel. En lignende erklæring skulde af grossererne afgives i societetet.

Ved fremtidig antagelse skulde vedkommende præstere bevis for, at han havde udstaaet sin læretid, mindst 5 aar, hos grosserere eller — hvad der fortjener at bemærkes — hos detailhandlere, samt at han var fyldt 25 aar. Fremdeles skulde den paagældende underkaste sig en eksamen for societetets formand og bisiddere, for at man kunde sikre sig, at han havde »nogen forsvarlig kundskab om det, som til groshandelen henhører«.

Under behandlingen af dette punkt fik grosserernes flertal lejlighed til at lægge et sundt demokratisk sindelag for dagen. Det skete nemlig, at der fra forsamlingen hævede sig røster for, »at ikke enhver burde bindes til at tjene

5 aar for karl, men at en grosserersøn herfra burde undtages«, et standpunkt der i og for sig faldt godt i traad med den raadende lavsmentalitet. Men heroverfor stod flertallet fast paa, »at det baade er en nytte og en ære for en handelsmands søn, at han i dette fald sættes i jævne med en anden handelstjener, dels fordi den tid nok kan behøves til at lære noget retskaffent, dels og at han saa ikke kan bebrejdes, at han ikke har passeret saa lang tjenestetid som en anden«.

Som en betingelse for medlemsskab krævede forslaget desuden, at hver grosserer i løbet af 1 à 2 aar skulde erhverve sig andele i her hjemmehørende skibe for mindst 500 rd., saafremt han var en indfødt. Drejede det sig derimod om en tilflyttet fremmed, fordredes der aktier for 1000 rd. Bestemmelsen skulde tjene til at udvikle dansk skibsfart i erkendelse af dennes betydning for handelen, men tilsigtede naturligvis ogsaa at modvirke en proletarisering af grossererstanden. Uligheden i behandlingen af indfødte og fremmede handelsborgere begrundedes kort og godt med, at der burde gøres nogen forskel paa fremmede og landets egne. Man tør formodentlig heraf slutte, at A-projektet skrev sig fra en kres af indfødte købmænd.

Ogsaa denne del af forslaget mødte modsigelse fra forsamlingen. Det maa erindres, at kresen af større handlende i hovedstaden talte ikke saa faa medlemmer af udenlandsk oprindelse. Det skyldes sandsynligvis disse, at der fremsattes krav om ligestilling af fremmede og indfødte, saaledes at hvert medlem skulde besidde skibsaktier for mindst 1000 rd., hvilket vilde forstærke societets eksklusiv karakter. Det lykkedes tilhængerne af denne ændring at sætte den igennem. Man sporer imidlertid endnu noget af gløden i forsvaret for det oprindelige forslag i grosserernes skrivelse af 18. marts 1739, som vistnok er ført i pennen af en baade nationalt og demokratisk indstillet personlighed. Maaske Hans Jørgen Soelberg, som staar først blandt underskriverne, og hvis segl holder de snore sammen, der forbinder skrivelsen med de tre udkast. Han ses ikke at have deltaget i de senere forhandlinger, ligesom han ikke synes at have givet møde i societetet efter dets oprettelse. Hans navn optræder i hvert fald ikke paa nogen af de senere skrivelser fra grossererne, og samtidig er det, som om disse har mistet det præg af liv og personlighed, som er et særkende for denne.

»Det er«, siges det, »paa den ene side ret, at man skal elske sin næste som sig selv; men det er paa den anden side i lige maade ret og fornuftigt at vide, hvorledes man selv med rette paastaar af andre i det timelige at elskes.« Ligesom det nemlig var en kendsgerning, at andre landes undersaatte i deres hjemland havde visse forrettigheder, hvis billighed man ikke bestred, saaledes vilde der ikke med rimelighed kunne rettes indvendinger mod, »at vore landsbørn lige-

ledes præfereres ratione nationis som de, der hører landsherren nærmest til, i henseende de er hans egne lands indfødte og undersaatte . . . , allerhelst landets lyksalighed vel bestaar til stor del derudi, at landets egne børn hver til noget nyttigt efter hvers captu (o: evne) — som vel er bekvem, naar det tilbørlig kultiveres — blive opdragne og soutinerede, siden det er mest naturligt, at det land, man er født udi, har man efter naturlig drift størst kærlighed og troskab for«.

Fremdeles pegedes der paa, at da der saavel i banken som i flere handelskompagnier kun krævedes 500 rd. til opnaaelse af en aktie, maatte besiddelse af skibsparter til dette beløb ogsaa anses for tilstrækkeligt for medlemsskab i grosserersocietetet. Saa rigtigt det var, at ingen detailhandler burde formenes adgang til at indtræde i societetet, saa forkert vilde det være, om man ved at stille for store krav i henseende til formuebesiddelse, umuliggjorde en saadan overtræden, »i betragtning det staaer ikke i manges magt at være lige rige eller ved arv, giftermaal eller andet at være kommet til midler uden møje, men at iblandt de ringeste af formue kan findes ligesaa mange fornuftige, redelige og flittige, som er det fornemste, der udfordres til handelsstanden, som blandt de mere formuende«. Paa den anden side indrømmedes det, at man med nogen ret kunde forlange, at en grosserer besad saa stor en kredit, at han kunde fremskaffe 1000 rd. til køb af skibsparter. Hertil vilde en kræmmer vel ogsaa i løbet af nogle aar kunne drive det. Men højere gik det absolut ikke an at sætte grænsen, hvis den ikke skulde virke som et ligefremt forbud mod detailhandlers overgang.

Grosserersocietetet skulde efter forslaget ledes af en formand og mindst to medhjælpere. Denne bestyrelse skulde vælges af og blandt grossererne ved flertalsvalg og skulde fungere for en toaarig periode. Det foresloges endvidere, at societetet antog et bud, som kunde gaa formanden til haande og samtidig holde øje med og indberette, om nogen drev uberettiget handel. Alle nuværende og kommende medlemmer skulde af formanden indtegnes i en protokol. De skulde betale 4 rd. i aarligt kontingent, at betale første gang ved indtegningen.

Hovedvægten i A-projektet laa utvivlsomt paa artikel 5, som tog sit udgangspunkt i en bestemmelse i forordningen af 16. april 1681. Ved denne tillodes det den engroshandlende ved siden af sin engroshandel at holde en butik for udsalg af enten vin, klædevarer, hørkram eller urtekram. Den var udsprunget af tidsforhold, hvor den engroshandlende oprindeligt var kræmmer og i mange tilfælde fortsatte som saadan. Bestemmelsen, som var blevet stærkt anfægtet af detailhandlerne, ønskedes ikke opretholdt i sin gamle form. Men forslagsstillerne foreslog den tillempet, saa at det blev grossererne tilladt »at bruge et slags næring i smaat« paa den vis, at de ikke ligefrem maatte holde aaben bod, men derimod fra deres huse maatte udsælge varer i kvantiteter ned til 1 rigsdalers værdi. Og denne tilladelse skulde vel at mærke gælde alle varer, de handlede med, og

ikke blot en enkelt branches artikler. Ved en saadan nedsættelse mente grossererne at kunne skaffe sig en vis afsætning til det publikum, som købte i noget større partier end sædvanligt. De vilde derved kunne undgaa risikoen for at blive tvunget til at realisere deres varelagre under indkøbsprisen, om de ikke skulde fordærves. I denne forbindelse maa det anføres, at grosserermødet andendsteds henviste til § 9 i klædekræmmerlavets artikler af 7. juli 1688, hvor der indrømmedes den engroshandlende ret til en maaned efter, at han uden resultat havde tilbudt lavet sine varer, at udsælge disse saadan, som han bedst vidste og kunde. Dette tog de, sikkert med rette, som et udtryk for, at regeringen havde anset en saadan sikkerhedsventil for nødvendig.

Den minimumsgrænse, forordningen af 1681 havde sat med hensyn til de partier, hvorunder grossererne ikke maatte sælge deres varer, nemlig hele og halve kister, skippund og læster, hele stykker klæde etc., fandt forslagstillerne altfor høj. Rigtignok vilde det være mest bekvemt for grossererne, hvis de kunde nøjes med at sælge i disse kvantiteter. Men forudsætningen maatte da være, at detailhandlerne frivilligt erklærede, at de hverken direkte eller indirekte vilde forskrive eller købe deres kram af andre end grosserere.

En indskriden fra statens side imod detailhandlernes engroshandel vilde efter forslagsstillernes mening kun være af det onde. Og grosserermødet gav dem medhold heri, idet det udtalte, at det vilde være ubilligt at forbyde detailhandleren selv at forskrive sine varer og »ej aldeles billigt at formene ham at sælge dem, som han bedst kunde« — altsaa ogsaa en gros — hvilket var enhver handlendes »naturlige ret«.

At detailhandlerne skulde rejse indsigelse mod, at grossererne fik lov at sælge i partier ned til 1 rigsdalers værdi, fandt man ikke rimeligt, netop fordi forslaget aabnede vej for dem til selv at blive grosserere og derved erholde de samme fordele. I det hele stolede man paa, at detailhandlerne, om de tænkte sig i grosserernes sted, vilde stille sig forstaaende overfor disses ønsker.

Til gavn for begge kategorier af handelsborgere skulde det forbydes fremmede og indenlandske skippere og andre — med visse undtagelser — at forhandle deres ladninger til andre end grosserere og detailhandlere.

Derimod ønskede man kreditoplaget paa en række vigtige varer som hamp, hør, blaar, alun og visse kornvarer forbeholdt grossererne alene. For disse, der ofte maatte ligge inde med store beholdninger og for at kunne betale dem konstant, som det i reglen krævedes, maatte laane penge hertil mod renter, var hestand med betaling af told og andre afgifter en nødvendighed. Det samme gjaldt ikke detailhandlerne, der som oftest købte deres varer paa kredit.

Af A-projektets mange andre bestemmelser skal nævnes artikel 12, ifølge hvilken handelen med udenbys veksler og anvisninger skulde forbeholdes gros-

sererne som en virksomhed, der var nøje forbundet med den udenlandske korrespondance. Fremdeles art. 14, der vel tillod ikke-handlende at deltage som medinteressenter i skibsrederi, men forlangte, at direktionen af saadanne redier kun maatte forestaaes af handlende, da disse ventelig bedst forstod sig herpaa.

Endelig skal nævnes, at man ønskede visse foranstaltninger truffet imod misligheder fra kommissionærers side og mod utilbørlig omgang med opbudsboer, en art privilegerede fallitboer. Altsaa forholdsregler, som skulde tjene til at højne den danske handelstands position udadtil.

Grosserernes skrivelse af 18. marts 1739, hvori de tog stilling til de tre udkast, har kun 12 underskrifter. Kun 11 af de 17 underskrivere af svaret den 28. oktober 1738 havde sat deres navne under den her omtalte indstilling. Af de mere fremtrædende manglede Michael Fabritius, der dog maaske repræsenteredes ved sin kompagnon J. F. Wever, og Gregorius Klaumann, samt Daniel Lindeman. For de to sidstes vedkommende er der i betragtning af deres nedenfor omtalte holdning i 1740 grund til at formode, at de har sympatiseret med B-projektet, og at de altsaa har afholdt sig fra at underskrive af principielle grunde.

Efter at have modtaget grosserernes skrivelse med tilhørende udkast gik kommercekollegiets kommitterede igang med behandlingen. Hvad præmisserne angik, var de fuldstændig enige med grossererne. Alt, hvad der forhen var indkommet til kollegiet, bekræftede til fulde klagen over engroshandelens slette vilkaar. Der kunde overhovedet ikke herske tvivl om, at tilbagegangen og uordenen i handelen hidrørte fra, at detailhandlerne og andre med dem, ogsaa fremmede handlende, i kraft af bestaaende anordninger havde draget al fordel til sig.

Naar det imidlertid kom til behandlingen af selve forslagene, hørte harmonien op. I virkeligheden var det kun meget lidt i disse, kollegiet fandt anvendeligt. Det slutindtryk, man kom til, nemlig i forestillingen til kongen den 6. august 1739, var, at den største part af det foreslaaede enten allerede var afgjort, ikke vedkom hovedsagen eller rent ud vilde være uigennemførligt og ikke medføre nogen nytte.

Som ved behandlingen af oldermændens Berndts henvendelse faar man ogsaa i dette tilfælde indtryk af en vis overfladiskhed hos de kommitterede, en manglende evne eller vilje til at trænge ind til sagens kerne. Rimeligvis hænger det sammen med, at kollegiet i sine første aar overvældedes med opgaver af omfattende karakter. Det medførte, at man blev tilbøjelig til at skyde vanskelighederne fra sig og søge spørgsmaalene løst paa billigste maade. Som det gælder her, gælder det ogsaa ved behandlingen af de vigtige problemer vedrørende land-

brugets forfatning. Denne overfladiskhed ytrede sig i, at de kommitterede tog de tre projekter A, B og C som helt sideordnede udtryk for grosserernes ønsker og derved oversaa, at grosserermødet havde taget stilling for det første og mod de to sidste, og da navnlig mod tanken om at samle engroshandelen i et kompagni. Skønt de kommitterede nok var klare over, at B-projektets forslag om en opdeling af handelsoperationerne mellem 6 forskellige interessentskaber var urimelig og uigennemførlig, er det, som sporer man en vis irritation over, at grossererne ikke havde kunnet forene sig om dannelsen af et almindeligt handelskompagni, men i stedet fortabte sig i »vidtudsvævende raisonnementer« derimod. Mere end frejdigt var det, naar de kommitterede samtidig af alle projekter mente at kunne udlede, at grossererne »holdt societeter og handelskompagnier nødige og tjenlige« og heraf tog anledning til at udtale, at handelens og søfartens forfald skyldtes købmændenes svage kræfter, og at en genrejsning ikke var mulig »uden en tilstrækkelig samling og tilskud af allehaande stænder udi societeter eller kompagnier«. I virkeligheden gjorde de dette til hovedsagen og lod deres indstilling til de deputerede munde ud i et forslag om, at man anmodede grossererne om »at forene og samle deres tanker derhen, hvorledes saadanne handels-societeter eller kompagnier ved frivillige og utvungne subscriptions kunde erigeres«.

At man faktisk oversaa fællesindstillingen af 18. marts 1739 fremgaar ogsaa af, at man bifaldt A-projektets forslag om, at grossererne skulde være pligtige til at rede i skibe for 500 rd., og polemiserede mod tanken om, at fremmede skulde besidde skibsaktier for det dobbelte beløb, skønt der paa grosserermødet var tilvejebragt enighed om, at alle skulde præstere bevis for besiddelsen af skibsaktier til 1000 rd.

Iøvrigt gjaldt hovedindvendingen de mere eller mindre klart udtalte bestræbelser for at udelukke ikke-handelsborgere fra deltagelse i engroshandelen. De kommitterede hævdede, at dette vilde gøre handelen mere tvungen og stred mod regeringens almindelige princip, at det burde være alle tilladt at handle en gros og rede i skibe. Man kunde gaa med til, at medlemsskab i societetet gjordes afhængigt af, at de paagældende havde tjent og lært deres læreaar hos grosserere eller detailhandlere. Dog var man imod at fiksere denne læretid til 5 aar for alle, fordi dødsfald eller lignende kunde gøre det ønskeligt at lade en søn eller en anden paarørende overtage ledelsen af et handelshus, uanset om hans læretid var udløben. Det blev ogsaa anset for rigtigt, at den, som havde erklæret sig for detailhandel og holdt aaben bod, ikke maatte drive handel en gros; men ellers burde det ikke formenes nogen, af hvad stand og profession, han var, — og navnlig ikke standspersoner — at handle en gros for egen regning eller rede i skibe, »hvilket hidindtil har her været og paa alle ordentlige

handelssteder er alle og enhver tilladt«. Handel og vandel taalte ikke saadan tvang, som kun vilde befordre egen nytte, men skade forretningslivet som helhed.

A-projektets kongstanke, at grossererne skulde have lov til at handle med alle slags varer i kvantiteter ned til 1 rigsdalers værdi, fandt de kommitterede helt uantagelig. Tilstaaelsen heraf vilde blot skabe yderligere forvirring og vilde være en uretfærdighed mod detailhandelen. Det vilde betyde, at grossererne kunde sælge i alen-, pot- og pundervis, noget enhver, der vilde have navn af grosserer, burde holde sig fra. Paa den anden side indrømmedes det, at satserne i forordningen af 1681 absolut tiltrængte en revision, da det klart nok havde vist sig, at grossererne ikke kunde finde afsætning for deres varer i saa store partier. Det antydedes, at man vilde finde det rimeligt, om minimumskvantiteterne sattes til $\frac{1}{2}$ tønne, 100 eller 25 æ eller endnu lavere, alt efter varernes beskaffenhed.

Hvad angik de grosserere, som i henhold til forordningen af 1681 holdt en aaben bod ved siden af deres engroshandel, mente de kommitterede ikke, at man kunde fratage dem denne ret; men den maatte ikke tilstaaes nogen i fremtiden.

Med hensyn til oplagsretten blev det anset for baade rimeligt og nyttigt, om der kunde gives grossererne visse fordele fremfor detailhandlerne, maaske saaledes at de første nød et evigtvarende oplag, hvor de frit kunde ind- og udskibe deres varer. For detailhandlernes vedkommende skulde oplagsfriheden kun strække sig til konsumtionsafgiften, saa at de ikke slap for at betale told af, hvad de udskibede. Fremmede skulde overhovedet ikke nyde oplagsret.

Paa grundlag af de kommitteredes indstilling tog kommercekollegiets deputerede i deres forestilling til kongen den 6. august 1739 i det store og hele afstand fra grosserernes forslag. For saavidt hensigten med disse var at faa bestemt grænserne mellem engros- og detailhandelen, var man dog enige i at anse dette for en nødvendighed, hvis grossererne overhovedet skulde bestaa. Men udgangspunktet for en lovgivning herom maatte efter deres mening være forordningen af 1681, som ganske vist nok kunde behøve flere forandringer »efter nuværende tiders omstændigheder«. Følgelig indstillede de, at det overlodes kollegiet at foretage en revision af denne forordning. Dette bifaldtes af kongen ved resolution af 22. august 1739.

Det ses, at kollegiet i den nærmest følgende tid har indhentet rentekammerets betænkning om visse punkter i et forslag til kommerciens og navigationens opkomst, uden at man dog af den bevarede korrespondance kan danne sig et indtryk af forslaget's øvrige karakter. Formodentlig har man, da det kom til stykket, ikke følt sig tilfredsstillet af denne løsning. Som det vil huskes havde de kommitterede foreslaaet en ny henvendelse til grossererne for at faa dem til

at samle sig om grundlæggelsen af ny handelskompagnier. Det ser ud, som om kollegiet har fundet det formaalstjenligt at forsøge, hvad der kunde udrettes ad denne vej, forinden man greb til at ordne forholdene ved lovgivningens hjælp. I hvert fald udgik der den 17. november 1739 en henvendelse til Københavns magistrat og samtlige stiftamtmand i Danmark om at sondere stemningen blandt de handlende for oprettelsen af handelskompagnier i de større byer. Planen gik ud paa at give saadanne kompagnier fortrinsret til engroshandel med salt, vin og kognac mod, at de forpligtede sig til at holde et vist antal skibe, hvorimellem et armeret fartøj til beskyttelse mod de nordafrikanske pirater. Kongen paa sin side stillede i udsigt, at han vilde lade ét à to krigsskibe yde konvojtjeneste.

Blandt de københavnske kræmmere havde rygterne om, hvad der havde været forhandlet paa grosserermødet i januar, allerede tidligere skabt uro og bekymring. I april og siden i september havde oldermændene for de fire lav rettet anmodning til kollegiet om, at de maatte blive gjort bekendt med grosserernes forslag, for at de kunde faa lejlighed til at udtale sig om dem. Maaske ogsaa for at kunne se, hvem der havde underskrevet, og om der, som tilfældet virkelig var, ogsaa fandtes medlemmer af deres lav imellem underskriverne! Ingen af disse henvendelser havde dog baaret frugt. Nu forstærkede reskriptet af 17. november med den noget dunkelt udførte plan naturligt nok frygten for, at det var den i B-projektet skitserede plan til et societet med monopol paa al engroshandel, der laa bag reskriptets udstedelse. Hørkræmmernes før omtalte oldermann Berndt greb lejligheden til at gentage anmodningen om, at kræmmerne maatte lære grosserernes forslag at kende, da man øjensynligt ikke uden dette kunde bedømme rækkevidden af regeringens planer. Noget større haab om ønskets opfyldelse har han dog næppe nærret, hvorfor han ikke undlod samtidig at polemisere mod den formodede trusel. Kompagniformen, udtalte han, kunde meget vel være paa sin plads ved den asiatiske og vestindiske handel, hvor det drejede sig om luksusvarer. Saa snart det gjaldt den europæiske handel med nødvendighedsartikler, stillede sagen sig anderledes. At lægge denne i hænderne paa et kompagni vilde blot føre til prisstigninger i ly af monopolet og virke til, at provinsens handlende i forstærket grad forsynede sig fra udlandet. I salthandelen paa Spanien og Portugal kunde man alligevel ikke konkurrere med Englændere og Hollændere, som førte saltet som ballast og havde fred med Barbareskerne.

Haabet om at bringe grossererne til enighed skuffedes. Først den 16. maj 1740 afgav de deres svar paa reskriptet. Det faldt i to temmelig korte og ikke synderligt klare udtalelser. Den første var foruden af Gregorius Klaumann og Daniel Lindeman, de to, som ikke havde sat deres navne under indstillingen af

18. marts 1739, underskrevet af Jost v. Hemert, Andreas Biørn og den hollandske forretningsmand Peter van Hurck, som ikke besad borgerskab. De udtalte en beklagelse af, at det ikke var lykkedes at opnaa den enighed, som var nødvendig til iværksættelsen af et saa betydeligt foretagende, idet nogle — øjensynligt de fem underskrivere — havde ment det meget nyttigt, om handelen alene blev drevet ved et kompagni, medens andre havde været af den modsatte anskuelse. Den anden udtalelse, underskrevet af ti grosserere med Michael og Just Fabritius i spidsen, sluttede sig for saavidt hertil, som den i den nuværende situation fandt baade et almindeligt og særlige kompagnier tjenlige og nødvendige, men vel at mærke kun, »naar de tages paa den fod, at ingen obtinerer enten monopolium, som en højst skadelig ting udi alle republikker (∴ stater), eller særdeles privilegium, som kan præjudicere enten grosserere, partikulære handlere eller skibsredere«.

Sagen gik nu foreløbig i staa. Det blev grossererne, der omsider brød tavs- heden. Den 25. september 1741 indgik 19 af dem, i hovedsagen de samme, som havde underskrevet udtalelserne af 16. maj 1740, til regeringen med et udfør- ligt forslag til ordning af handelsforholdene. Dette forslag var utvivlso- resultatet af et kompromis. Det gik nemlig ud paa, at der skulde oprettes et »gene- ral handelssocietet i København«. Heri skulde kunne optages alle, der havde vundet borgerskab som handlende i Danmark og Norge og ingen anden, uden at det skete med deltagernes samtykke. Kun virkelige grosserere skulde imid- lertid have stemmeret og kunne vælges til direktionen. Societetet var tænkt som et aktieselskab, hvor hver aktie androg 500 rd. Det skulde kunne handle med alle slags købmandsvarer, men maatte ikke forhandle disse i mindre kvan- titeter end dem, det var tilladt at tage til oplag, hvilket betød, at grænsen gen- nemgaaende sattes højere end i forordningen af 1681. Meningen var tydeligt nok, at de varer, societetet hjemførte, skulde forhandles af grossererne under tilsvarende forhold som ved asiatisk og vestindisk kompagni. Grænserne for grosserernes udsalg af varerne sattes noget, om end ikke meget lavere end i nævnte forordning.

Som betingelse for at blive grosserer eller købmand i København og for at nyde oplagsfrihed krævedes, at den paagældende inden aar og dag dokumen- terede sig som ejer af skibsparter for 500 rd., virkelig handelsborger i hoved- staden og indehaver af mindst én aktie i generalhandelssocietetet.

De kommitterede hilste dette initiativ med glæde og udtalte, at det fortjente opmærksomhed og opmuntring. Det var dog ikke ensbetydende med, at de var enige med forslagsstillerne om planens enkeltheder. Det var, fremholdt de, en bekendt sag, »at købmændenes antal er ikkun faa og kræfterne hos en del ikke lidet svækkede«. Baade af samfundshensyn og for societetets egen skyld vilde

det derfor være uheldigt, om de, der havde formue og lyst til at fremme handelen, skulde forhindres deri. »Jo større kapital, som tilvejebringes, jo større, klækkeligere og formodentlig profitablere kan dets handel blive til det almindelige bedste.« Tilmed stred det mod princippet i den tidligere lovgivning at udelukke nogen fra engroshandelen. Derfor vilde man heller ikke gaa med til at begrænse stemmeretten i societetet og valgbarheden til direktionen alene til grosserere. Hvad direktionen angik, fandt man det dog rimeligt, at valget kun maatte falde paa »grosserere eller i handelen kyndige og bevante«. Paa disse som paa andre punkter mente de kommitterede imidlertid, at en appel til grosserernes patriotiske og velmenende sindelag vilde kunne udvirke en ændring. De indkaldte derfor nogle af forslagsstillerne for sig og gennemgik projektet og deres egne modbemærkninger med dem. De 19 grosserere holdt derefter et nyt møde til overvejelse af sagen. Resultatet heraf var en ny skrivelse til kommercekollegiet den 23. december 1741, hvori man dog i det store og hele holdt fast ved forslaget af 25. september og navnlig var utilbøjelig til at give ikke-handelsborgere indflydelse. Rimeligvis virkede planens kompromisagtige karakter med til at vanskeliggøre indrømmelser.

Den udfoldede aktivitet var ikke undgaaet kræmmerlavenes opmærksomhed. Den 15. december 1741 og 16. januar 1742 bragte fornyede henvendelser til regeringen fra de fire lavs oldermænd, som med bestyrtelse havde erfaret grosserernes hensigter. De gav udtryk for den opfattelse, at det var et faatal af egennyttige personer, som havde overtalt de andre til at medunderskrive projektet, og insinuerede, at flere af forslagsstillerne hverken drev egentlig engroshandel eller forstod sig paa handelen i sig selv. Endog David Johan Berndt, der som ovenfor nævnt i 1737 stærkt havde beklaget uordenen i handelen, fandt nu med de øvrige oldermænd, at handelen fra forordningen 1681 at regne var drevet upaaklageligt, og at der derfor ikke var grund til ændringer.

I kommercekollegiet skrinlagde man nu foreløbig tanken om at samle engroshandelen i et fælles kompagni og vendte sig til planen af 1739 om at søge udstedt en ny forordning om handelens forhold i almindelighed. Og denne gang skulde det være alvor. Den 3. februar 1742 havde kollegiet sit udkast færdigt og kunde tilsende Københavns magistrat et uddrag deraf. Dette uddrag bestod af seks poster, som mentes særligt at vedrøre den københavnske handel, og som man derfor ønskede at høre grosserernes og kræmmerlavenes, samt magistratens mening om. Da svarene endnu den 9. april ikke var indløbet, lod man magistraten vide, at det var kongens vilje, »at denne sag uopholdelig skal tilendebringes«, og bad den betyde de handlende, at de maatte erklære sig inden 8 dage, da der ellers ikke kunde tages hensyn til deres ønsker. Alligevel naaede man frem til

den 22. maj, før erklæringerne kom kollegiet i hænde og kunde overgives de kommitterede til behandling. Endelig den 2. august kunde kollegiet, efter at den projekterede forordning havde været oversendt til rentekammeret, som intet havde at indvende, forelægges kongen til godkendelse. Denne meddeltes først den 20. august, men da kun for en forms skyld, idet kongen allerede den 4. august 1742 havde underskrevet forordningen.

Da sagens akter, for saavidt denne sidste fase i udviklingen angaar, d. v. s. kommercekollegiets udkast, som det laa færdigt før 3. februar 1742, de deraf uddragne seks poster og de indkomne erklæringer desværre synes at være gaaet tabt, maa bedømmelsen af hændelsesforløbet ske paa grundlag af de kommitteredes referat og kollegiets ovennævnte forestilling af 2. august sammenholdt med selve forordningen.

Det fremgaar heraf, at det nævnte udkast i hovedsagen maa have haft samme indhold og formulering som den endelige forordning. Desuden ses det, at man som i 1739 besluttet havde lagt forordningen af 1681 til grund, men ogsaa at den førte drøftelse ikke havde været helt uden indflydelse paa sindene.

Det var i overensstemmelse med forordningen af 1681, naar det i den ny lovs § 1 fastsloges, at alle og enhver maatte handle en gros med hvad varer, de ønskede. Dette var det princip, kollegiet stadig havde fastholdt overfor alle bestræbelser for at begrænse engroshandelen til grossererne alene eller i det mindste til alle handelsborgere. Denne principfasthed hos regeringen skyldtes utvivlsomt hensynet til de mange kapitalbesiddere udenfor de egentlig handelsberettigedes kres, nemlig godsejere, embedsmænd og andre fremtrædende personer, som havde placeret en del af deres midler i partrederier og handelsforetagender, ganske særligt i de oversøiske handelskompagnier. Derimod ikke detailhandlerne, fabrikanterne og haandværkerne. Dette fremgaar med tydelighed af, at der netop for disse sidste kategorier gjordes en undtagelse fra princippet om fri engroshandel. Om fabrikanter og haandværkere fastsattes i § 4, at hvis de »imod formodning sig ikke hos grossererne med det fornødne hellere vilde og med mere fordel kunde forsyne«, skulde det være enhver af dem tilladt selv at forskrive de varer, han behøvede til sin virksomhed. Derimod skulde den af baade grosserere og kræmmere stærkt paaklagede trafik, at de ogsaa indforskrev varer for deres lavsfæller ophøre. Og vel at mærke skulde de som alle engroshandlerne tage varerne fra første haand og selv besørge den fornødne korrespondance. Tilladelsen til, at de selv maatte indføre deres raamaterialer var, som det fremgaar af forestillingen af 2. august, egentlig kun at betragte som en sikkerhedsventil, der skulde forhindre en udbygning fra grosserernes side af de paa-gældende producenter gennem for høje priser.

Paa tilsvarende vis forbød § 13 detailhandlerne ethvert salg en gros og i

det hele at forhandle andet, end hvad der søgtes i deres butikker. Herved mente man at retfærdiggøre den ved samme § skete ophævelse af grosserernes ret — efter forordningen af 1681 — til at holde en butik for en bestemt slags varer. Kun de handlende, der i henhold til den omtalte forordning allerede besad borgerskab som baade groshandlere og kræmmere skulde beholde denne ret for deres egen og deres hustruers levetid.

Forordningen af 1742 indførte derefter den vigtige sondring mellem to slags engroshandlende, nemlig uindskrevne og indskrevne virkelige grosserere, hvor forordningen af 1681 kun kendte én slags.

For den første kategori, de uindskrevne engroshandlende, bestemte § 10, at de ikke maatte forhandle nogen slags varer i mindre partier end de gængse kvantiteter, hvori de sædvanligvis solgtes paa indkøbsstedet, nemlig i hele uadskilte læster, bundter, sække, pakker, baller, maatter og hele uaabnede piber, oksehoveder, fade, tønder etc. Eksempelvis, at kornvarer ikke maatte sælges i mindre partier end 1 læst, d. v. s. 22 tdr., salt, tjære o. l. ligeledes i læster, regnet til 12 tdr., hør efter vægt i 3 skippunds partier o. s. v. Og alle varer, som ikke var særskilt ansat, i partier af mindst 50 rigsdalers værdi. I virkeligheden skyldtes disse kvantitetsansættelser magistratens forslag, idet det oprindelige udkast havde haft noget lavere satser, saaledes for ikke særligt ansatte varer 20 rd.

§ 11 handlede om de virkelig som grosserere indskrevne, først og fremmest alle, der havde vundet borgerskab som saadanne og ejede skibe og skibsparter, en uomgængelig betingelse for at blive indskrevet. Men dernæst ogsaa om saadanne indbyggere, som ganske vist ikke endnu »egentlig er borgere«, men dog var »opdragne og opvante ved købmandsskab, vedligeholdte kontorere og udenlandsk korrespondance«, samt ejede skibsparter og derfor ikke maatte udelukkes fra at blive indskrevne, naar de blot svarede de sædvanlige afgifter af deres borgerlige næring. For disse indskrevnes vareforhandling fastsattes væsentligt lavere satser end for de uindskrevnes, nemlig eksempelvis for kornvarer, salt, stenkul, tjære partier af mindst 1 td., hør mindst 1 skippund og ikke særligt navngivne varer værdisatsen 20 rd. Ogsaa disse ansættelser hidrørte fra magistratens forslag. Kommercekollegiets første udkast maa have haft ganske anderledes lave ansættelser, for ikke specificerede varer saaledes værdisatsen 4 rd.

Dette tyder paa, at kollegiet havde haft til hensigt til en vis grad at imødekomme grosserernes indstilling af 18. marts 1739, hvori de havde ønsket ret til at sælge i partier ned til 1 rd. Saa mærkeligt det end lyder, var det grossererne selv, som forhindrede udførelsen af denne hensigt. Deres holdning skyldtes en skæbnesvanger misforstaaelse, fremkaldt af, at kollegiet ikke havde forelagt de handlende det fuldstændige udkast, men blot en ekstrakt deraf. Grossererne —

og det samme gælder ogsaa kræmmerne — havde efterhaanden levet sig ind i tanken om, at det nu blot gjaldt oprettelsen af det omdebatterede handels-societet. De forstod derfor § 11 som møntet paa dette og gik ud fra, at det var societetet, som skulde sælge i de mindre kvantiteter, medens grossererne i almindelighed, for saavidt de ikke var medlemmer af societetet og for den del af deres handel, som de ikke lagde i dettes hænder, skulde sælge i de større partier efter § 10. Følgen heraf var, at de i deres erklæring indtrængende forlangte satserne i § 10 sænkede og androg paa højere ansættelser i § 11, samtidig med at de tydeligt tolkede deres bitterhed over den frihed, der gaves ikke-handelsborgere. De henstillede til magistraten, at den vilde lægge deres indstilling af 1739 — betegnende nok ikke forslagene af 1741 — til grund for sin erklæring, og sluttede med at udtale haabet om, at kongen og kommercekollegiet aldrig vilde bifalde det foreliggende udkast.

Som flertallet i 1739 gik grossererne ogsaa nu imod tanken om at fratage detailhandlerne retten til at sælge en gros, idet de hævdede, at disse ingeniunde burde indskrænkes til at forhandle, hvad der solgtes og afhændedes i deres boder, »som ikkun til største del vil bestaa i meget smaa poster, men at de i den sted hver for sig bør have frihed at sælge deres varer, som de efter deres lavsartikler er berettigede at handle med, i smaa og store partier«. Derimod ønskede de ikke, at de handlende, som havde sikret sig et dobbelt borgerskab, skulde beholde dette, men at de skulde stilles overfor valget imellem at fortsætte enten som groshandlere eller som detailhandlere. Det var naturligvis ikke undgaaet opmærksomheden, at ikke mindre end 19 kræmmere i tiden marts 1739—marts 1742 i forstaaelse af, hvor udviklingen bar hen, havde søgt og vundet borgerskab som groshandlere med bibeholdelse af deres borgerskab som kræmmere.

Den venlige holdning overfor detailhandelen bundede givetvis i haabet om, at dens udøvere til gengæld vilde stille sig forstaaende overfor grosserernes ønsker, navnlig om en nedsættelse af satserne i § 10. Dette haab opfyldtes dog ikke. I almindelighed kan det siges, at kræmmerne fandt disse satser, der altsaa laa noget lavere end den endelige forordnings, rimelige, selv om man nok hos hørkræmmerne og urte- og isenkræmmerne, men vel at mærke i deres egenkab af engroshandlere, sporer en antydning af, at de maatte betragtes som rigeligt store. Derimod gik alle kræmmerne stærkt imod § 11's oprindelige satser, som de holdt »ligere en skikkelig detailhandel end groshandel«.

Betegnende for handelsstandens stilling til regeringens forslag er det, at urte- og isenkræmmerne udtalte ønske om, »at gros- og detailhandlerne fik at træde tilsammen og konferere med hinanden, paa hvad maade de til begges conservation kunde projektere en anordning«. Det udtrykker utvivlsomt en almindelig skepsis hos de handlende overfor regeringens evne til at finde en passende løs-

ning. Aarsagen til denne skepsis og det drivende moment til at fremkalde en følelse af solidaritet indenfor de handlendes rækker var uviljen mod indrømmelserne til ikke-handelsborgerne. Man ønskede ikke at udstykke de knappe handelsmuligheder paa for mange hænder.

Der er et paafaldende træk ved denne forordning, der indstiftede grosserer-societetet. Den anvender overhovedet ikke ordet »societet« i denne forbindelse, ikke engang i det afsnit af § 11, som handler om dets oprettelse og funktion. Dette stykke lyder:

»Saadanne indskrevne groshandlere maa imellem sig selv indbyrdes udvælge en formand og 2 ældste, som de øvrige i paakommende tilfælde kunde henvende sig til. Og maa formanden, som bør have deres navne rigtigen optegnede, lade dem samtligent saavel som alle, der paa hvert sted handler en gros, eller saadanne af dem, som ham godt synes, tilsige paa børsen, i sit hus eller andensteds at møde for enten at fremsætte det, som er til handelens bedste og opkomst, eller og udi andre tilfælde med dennem at overlægge. Dog at enhver beholder fuldkommen frihed uden nogen slags tvang eller indbyrdes forbindtlighed saaledes, som han bedst véd, vil og kan, sin handel for sig selv at drive, saalænge derved intet foretages imod denne eller andre vores derom allernaadigst gjorte anordninger.«

Baade form og indhold peger hen paa denne bestemmelses udspring af det saakaldte A-projekt som paa grosserermødet den 19. januar 1739 havde faaet flertallet for sig. Naar imidlertid forordningen i modsætning til A-projektet omhyggeligt undgaar anvendelsen af betegnelsen »societet« paa sammenslutningen, ligger forklaringen i den ovenfor paa pegede misforstaaelse af hensigten med forordningen. Selv om vi ikke kender det citerede afsnits udformning i kollegiets udkast, kan vi slutte, at det indeholdt ordet »societet«. De handlendes fortolkning af ordet som sigtende til oprettelsen af et handelskompagni med fortrinset til engroshandel og den ængstelse, tanken herom vakte hos dem, bragte imidlertid magistraten til at foreslaa, at man fjernede det anstødelige ord. For yderligere at betage grossererne al tvivl om meningen fik magistraten ligeledes indsat den afsluttende passus: »Dog at enhver beholder fuldkommen frihed . . .,« som maatte udelukke faren for fortolkningsmisbrug paa dette punkt.

Intet maaler vel bedre udviklingen i de forløbne 200 aar end betragtningen af den rolle, misforstaaelsen omkring ordet »societet« spillede ved kommerceforordningens tilblivelse. Det er et talende vidnesbyrd om det raaderum, enevælden trods al vilje til at søge kontakt med undersaaternes ønsker gav tilfældighedernes spil.

Ikke blot denne episode, men hele sagens forløb taler et tydeligt sprog om

mangelen af en virkelig kontakt mellem regeringen og handelens mænd og mellem disse sidste indbyrdes. Den vakkende holdning og de uklare standpunkter paa den ene som paa den anden side viser, hvor tiltrængt oprettelsen af et formidlende organ som grosserersocietetet var.

JENS VIBÆK

KOMITEENS OPRETTELSE

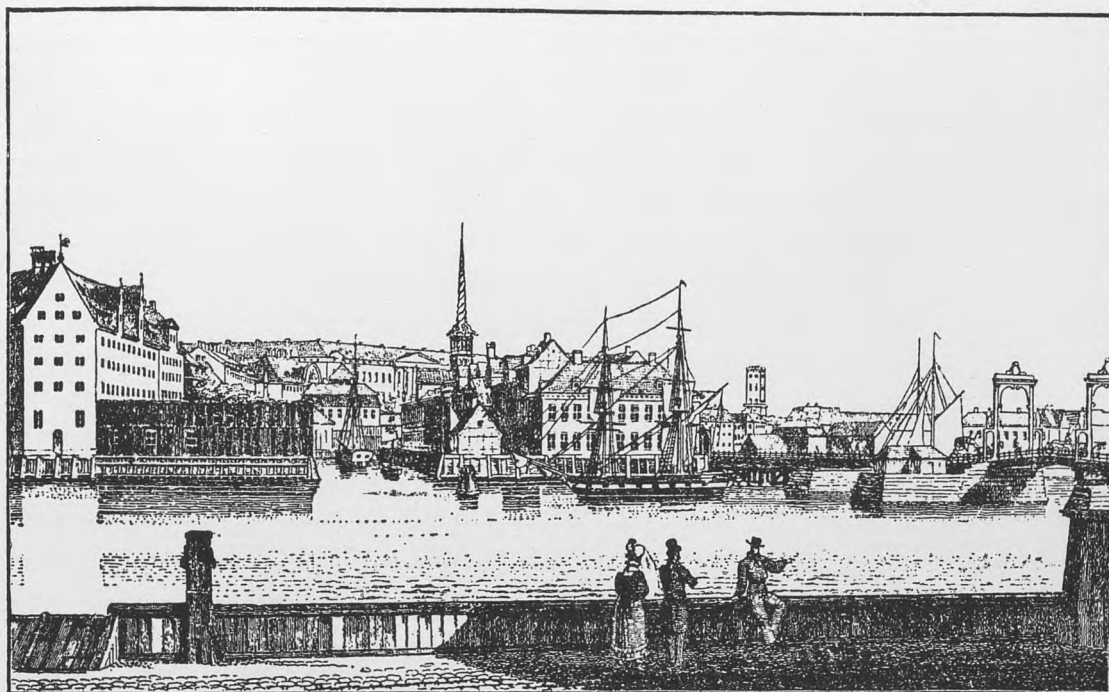

Rosenborg

FREDERIK VI
1808

F. C. Gröger_p.

GRUNDPILLEN i det danske Samfunds økonomiske Struktur i det 18. Aarhundrede havde været den store oversøiske Handel. Selvfølgelig var Landbruget for saa vidt Landets vigtigste Erhverv, som det gav Arbejde til Størstedelen af Landets Indbyggere og Brød til alle. Men det var Storhandelen og Skibsfarten, der skaffede os vor Rigdom. Det var disse Erhvervs Fortjeneste, der betingede vor Import, uden hvilken Danmark vilde have været reduceret til en fattig Bondestat med et primitivt Næringsliv.

Storhandelen og Skibsfarten var intimt knyttet til København, hvis Stilling i saa Henseende var om muligt stærkere, end Tilfældet har været i vore Dage. Det var ikke Beliggenhed, men Kunst, der oprindeligt havde skabt Københavns Position som Landets økonomiske Centrum. Merkantilistiske Regeringer havde gennem Aarhundreder søgt at gøre København til Stabelstad for Kongens Riger og Lande. Midlet havde været Privilegier og atter Privilegier, og i Ly af disse var Virksomhederne skudt op: Handelskompagnierne paa Ost- og Vestindien, Industriforetagenderne og Banken. Men hvad mere var: Det var lykkedes at skabe en Købmandsstand, der viste sig mere levedygtig end Privilegier og Monopoler. Siden Regeringsskiftet i 1784 havde den ny Regering begyndt en rationel Afviklingspolitik over for alle Forrettigheder, uden at det havde rokket ved Københavns Stilling. Dens Købmænd var tilstrækkeligt indarbejdede til at kunne

Udsigt mod Børsen med Børsgraven c. 1817.

staa paa egne Ben. Saaledes maatte det i hvert Fald synes for den, der havde iagttaget Udviklingen i den sidste Menneskealder.

Og alligevel var det ikke rigtigt. Den glimrende Handelsperiodes stolte Hus var bygget paa en Vulkan. Et enkelt Udbrud og det hele kunde styrte sammen. Vulkanen var Verdenskrigene omkring Aarhundredets Slutning, og Katastrofen indtraf i 1807. Trods den førte Neutralitetspolitik, der var Forudsætningen for vor Storhandel, og som vi selv følte ufravigelig, blev vi draget ind i det store Spil og oven i Købet paa den Side, vi — naar galt skulde være — mindst havde ønsket det. Følgerne er kendte. 1400 danske Handelsskibe, mest i udenrigsk Fart, blev opbragt; vore kolossale Tilgodehavender blev konfiskeret, og al oversøisk Tilførsel stoppedes, ligesom Handelsforbindelsen med Norge blev saa godt som afskaaret. De første Aar af Krigen blev ikke de værste. Der laa dengang stadig enorme Lagre af oversøiske Varer i København. Det tog Tid at faa dem realiseret, saa at Storhandelen i Begyndelsen ikke var ubeskæftiget, og visse Tilgodehavender fik man ogsaa hjem. Men nu var man naaet til 1812 — det Aar, hvor vor Skildring begynder.

En tom Havn og tømte Lagre. En Valuta, som faldt fra Dag til Dag. Børsen, »Købmændenes Samlingssted«, fyldt med en larmende Sværm af Valutajobbere. Mod Syd Napoleon som en overmægtig Nabo og barsk Forbundsfulde, der forhindrede Tilførsler af Raavarer til Industrien og lagde prohibitiv Told paa danske Varer. Over for disse Ulykker forholdt Storkøbmændene sig som passive Tilskuere. De likviderede deres Tilgodehavender og holdt sig fra det hektiske Børs-liv. De ventede, og det, de naturligt afventede, var Freden og dermed atter normale Tider, d. v. s. Tider, som de med Urette havde vænnet sig til at betragte som normale. De havde glemt, at deres Stortid netop var skabt gennem de andres Krige. De tænkte ikke paa, at dersom det lykkedes at skabe en varig Fred, vilde ogsaa deres Chancer være forbi. De forstod ikke, at den gamle Tid aldrig vilde vende tilbage, og anede ikke, at ingen af dem vilde komme til at overleve Efterkrigstidens økonomiske Kaos. De var fulde af Fortrøstning til Fremtiden, og det kom til at koste dem deres Eksistens. Derfor er deres Indsats for den nye Næringslov, hvis Historie begynder i 1812, præget af Forventningen om, at alt vilde blive som før. De vidste ikke og kunde ikke vide, at et Tidehverv i Danmarks Historie var forbi, og at det vilde koste deres Efterkommere tredivede trange Aar at opbygge deres Bys Næringsliv paa ny, men denne Gang paa en hel anden og langt sundere Basis.

Kongebuddet af 4. August 1742, den saakaldte Kommerceforordning, havde skabt de ydre Rammer for en Grossererkorporation i København, men det havde igennem det attende Aarhundrede til Tider knebet meget stærkt for Grossererne

at give disse Rammer det indre Liv, som alene var i Stand til at gøre Organisationen til det, Regeringen havde haabet at skabe: et Organ, til hvilket man kunde gaa for at faa de Oplysninger om Storhandelens Forhold, som Regeringen maatte kunne ønske sig. Ej heller havde Grossererne været hurtige til at indse, hvilke Fordele Organisationen kunde byde dem selv, baade i Retning af Styrke over for Regeringsovergreb og af Sammenhold over for de andre Erhvervsgrene. Til Tider havde Organisationen staaet paa Opløsningens Rand, og kun Myndighedernes Befaling havde formaaet at holde Societetet i Live.

Saaledes var Situationen i de trange Afviklingsaar efter den nordamerikanske Frihedskrig i Midten og Slutningen af 1780erne. Kommercekollegiet havde anmodet Societetet om at fremkomme med et Forslag om, hvorledes man bedst kunde indrette en officiel Kursnotering efter udenlandsk Mønster. Denne Ordre havde man ganske vist efterkommet og fremsat et Forslag om, at Societetet skulde vælge et Kursnoteringsudvalg; og denne Plan havde Regeringen approberet og derefter befalet Societetet at vælge de nævnte Medlemmer, men ganske uden Resultat. Ikke nok med det. Man valgte ikke engang nye Ældste i Stedet for de afgaaede. Formanden var alene om det hele, og han arbejdede energisk paa at komme af med Bestillingen, men der var ingen Liebhavere til den, saa han maatte fortsætte alene, saa godt han kunde. Omsider tabte Autoriteterne Taalmodigheden, og den 11. November 1789 tilstillede Magistraten Societetet en meget skarp Skrivelse med Paabud om at vende tilbage til Livet og se at faa valgt et nyt Formandsskab samt de omtalte Medlemmer til Kursnoteringsudvalget. En Opfordring af denne Art kunde man naturligvis ikke sidde overhørig. Man traadte derfor sammen og valgte Kursnoteringsudvalget, men, hvad mere var, man reorganiserede 1. Marts 1790 Societetet som en saakaldt »Groshandlernes nøjere Forening«, hvoraf 39 af de største Huse straks blev Medlemmer, og siden sluttede flere sig til. Det blev det egentlige Societet med en Konvention, d. v. s. Love, Forretningsgang og Funktionærer. Fra det Øjeblik har man passeret et Vendepunkt; Societetet er blevet en livskraftig og permanent Institution, hvis Udvikling fortsætter støt gennem Generationerne, og som til sidst føles som noget ganske selvfølgeligt, noget, man aldrig vilde tænke paa at undvære. Societetets Liv er ikke mere afhængigt af den enkelte Formands Initiativ. Vil eller kan han ikke mere, staar der nye til at afløse ham.

Inden vi gaar over til at skildre de Begivenheder, som førte til Næringsloven af 1817, ved hvilken Grosserer-Societetets Komite blev oprettet, saaledes at Reorganisationen af 1790 i Virkeligheden fik sit officielle Stempel, vil vi et Øjeblik beskæftige os med Forholdene og Livet i Societetet i den Periode, som ligger umiddelbart forud for Nedsættelsen af den Kommission, der førte til Forordningen af 1817.

I 1790 androg Antallet af Grosserere 68, hvoraf som nævnt kun 39 straks sluttede sig til den reorganiserede Forening. Omkring 1800 var Tallet kommet op paa ca. 80, hvoraf 49 var Medlemmer af den nøjere Sammenslutning, altsaa det egentlige Societet. Derefter fremkalder Krigskonjunkturerne en vældig Stigning, som Begivenhederne efter 1807 paa ingen Maade standser, tværtimod, Stigningen fortsætter stadigt trods Krig og Varemangel. I 1808 var der saaledes 217 indskrevne Grosserere med Borgerskab i Henhold til Kommerceordningen, mens 24 drev Groshandel i Henhold til simpel Attest. Forordningen af 1742 havde ikke klart fastslaaet, at det skulde være en Pligt for enhver Grosserer med Borgerskab at indtræde i Societetet, hvilket er Forklaringen paa de mange »passive« Medlemmer. Paa det Tidspunkt, hvor man efter Komiteens Oprettelse arbejder paa at faa fastslaaet Medlemspligten, fremhæves det som Regeringens Fortolkning af den gamle Forordning, at det var en frivillig Sammenslutning uden Pligt for den enkelte Grosserer til at yde Kontingent. Dette Forhold forklarer naturligvis i høj Grad Vanskelighederne for Societetet i det attende Aarhundrede.

I Henhold til Lovene af 1790 skulde der nu betales et fast aarligt Kontingent, der fastsattes til 12 Rdl. Dette Beløb fluktuerede delvis med Kursen. Fra 1. Januar 1814 fastsattes det til 36 af de gamle Kurantdaler eller 6 af de nye Rigsbankdaler, hvilket netop er den officielle Omregningskurs for Sedler.

Med Hensyn til Mødested havde Societetet i det 18. Aarhundrede ført en ret omtumlet Tilværelse. Det første Møde holdtes i Sø Assurance Compagniets Sal, og ved en senere Lejlighed hører vi, at Mødet fandt Sted i Banken. I Nedgangsperioden i 80erne gik det ikke saa højtideligt til, og Antallet af mødende var ikke stort. Flere Steder skriver den daværende Formand, at Mødet har fundet Sted »i min Christian Hansens iboende Gaard«, ligesom vi hører, at dette Møde er indkaldt »efter forudgaaende udstedte Invitationsbiller«. Senere, saaledes i den Periode, vi beskæftiger os med, gik man over til at indkalde Medlemmerne gennem Avertering i Adresseavisen. Ved Indkaldelsen til Mødet 18. August 1807 i Anledning af det truende engelske Angreb hedder det saaledes, at der afholdes »Forsamling paa sædvanligt Sted, og da Ting af Vigtighed vil vorde foretaget, ønskes en talrig Forsamling«. Det sædvanlige Sted, der omtales, er i Societetets lejede Lokaler hos Madame Sundorph paa 1. Sal i Ejendommen paa Hjørnet af Ved Stranden og Boldhusgade. Det var en af Reformerne ved Stiftelsen af den nøjere Forening i 1790, at man havde besluttet at skaffe sig egne Lokaler. Først havde man logeret hos en Bankkasserer Lacoppidan paa Købmagergade, men da han i 1804 havde solgt sin Ejendom, var man flyttet hen til Madame Sundorph, hos hvem man holdt til, lige til man i 1838 omsider rykkede ind, hvor Societetet retteligt hørte hjemme, nemlig paa selve Børsen.

Mødehyppigheden varierede stærkt. Den var afhængig, dels af Formandens Energi, dels af, hvilke Opgaver der kom frem. I 1770erne aftaltes maanedlige Møder, men det varer ikke længe, før der atter indtræder Uregelmæssighed, og Møderummen bliver større, hvorefter de i Krigsperioden atter bliver meget hyppige. Ved Begyndelsen af det 19. Aarhundrede benyttedes Udtrykket Generalforsamling om Møderne i »Selskabet«, som det oftest omtales, men allerede i Slutningen af 1801 gaar man ved et Sekretærskifte over til at benytte Udtrykket »Grossererforsamling«. Ved Møderne var der Mødepligt. Udeblivelse uden Varsel mulkeres i 1806 med 2 Rdl.; kom man for sent, slap man med halv Takst. Ligesom Kontingentet stiger og falder Mulkerne med Dalerens Sølvkurs.

Antallet af tilstedeværende vekslede stærkt. Det ligger i Regelen mellem 10 og 20, hvilket ikke kan siges at være imponerende, naar man tager i Betragtning, at Tallet paa Grosserere i Slutningen af Krigen overskred de 200. De mødende, der bekræfter deres Tilstedeværelse ved Underskrift i Protokollen, tilhører saa godt som alle de gamle Storkøbmænds Kreds repræsenterende i alt et Halvthundrede Huse. Det er de samme Folk, der i sin Tid stiftede den nøjere Sammenslutning og altsaa dem, der bærer Standen og Standsfølelsen. Over for dem staar saa en langt overtallig Skare af Folk, hvis Borgerskab stammer fra Krigsaarene, og som aldrig viser sig ved Societetsmøderne. Der er Grund til at tro, at Stemningen mellem disse to Lejre har været alt andet end hjertelig. De gamle Storkøbmænd saa med Foragt ned paa Krigsspekulanterne, som paa deres Side viste »Kredsen« deres Foragt ved at ignorere Societetet totalt. Det var derfor kun retfærdigt, at det blev to Medlemmer af Societetets Formandsskab, der blev Medlemmer af Kommissionen i 1812; og de har formaaet at lade deres Syn paa de nyskabte Krigskolleger præge Betænkningen, saaledes som det senere skal vises. Det er ogsaa karakteristisk, at de 12 menige Medlemmer, der i 1817 valgtes til den nyskabte Komite, alle tilhørte den Kreds af Folk, hvis Underskrifter findes paa Mødereferaterne.

Møderne var fortrolige. Det fastslaas udtrykkelig, om man saa maa sige paa given Foranledning. Denne var, at Konsul Fritz Tutein var blevet »beklikket« i Byen af en Grosserer Malling for en formentlig fornærmende Ytring, Konsulen var fremkommet med i det sidste Societetsmøde. Herover beklager Konsulen sig og forlanger, at det maa forebygges, at man i Byen skal anfægtes for saglige Udtalelser, man er fremkommet med under Møderne. For at sætte Sagen paa Spidsen slutter han sit Brev til Societetet med at udmelde sig, indtil en Afgørelse maatte foreligge. Sagen afgjordes af Societetet i Overensstemmelse med Konsulens Krav. Kunde for Fremtiden noget Medlem gribes i Diskretionsbrud, skulde han udelukkes af Societetet.

Formandsskabet bestod i Henhold til Kommerceordningen af en For-

mand og to Ældste, der valgtes ved simpel Stemmeeflerhed af Kollegerne. Ved Aarhundredskiftet var Storkøbmanden Zinn Formand, til hvilket Hverv han var blevet valgt ved Reorganisationen af Societetet i 1790. Ved hans Død i 1802 hedder det i den ellers saa tørre Protokol, at mange af Societetets Medlemmer »bevidnede Societetets Erkendtlighed for hans ufortrødne Bestræbelser til sammes Gavn ved ubudne at ledsage ham til sit Hvilested«. Til hans Efterfølger valgtes paa samme Møde Konsul Saabye, der blev den ene af de to Grossererrepræsentanter i Kommissionen. Han »modtog med Forbindtlighed Valget«, hedder det. Til denne Stilling rykkede han op fra at have været en af de to Ældste, hvilket ikke var ualmindeligt. Der skulde derfor i hans Sted vælges en ny Ældste, men nu skete det, at der var to, som fik lige mange Stemmer til dette Valg, nemlig Agent Duntzfeldt og Grosserer Prætorius. Denne Knude løste man paa Trods af Kommerceforordningens Ord om to Ældste paa den Maade, at man anmodede dem begge om at fungere, hvilket de indvilligede i. Først da Duntzfeldt i 1809 døde, kom Tallet af Ældste ned paa det fastsatte.

Det vil ses, at Grosserer-Societetet allerede paa dette Tidspunkt i Praksis havde noget i Retning af en Komite i den Kreds af Grosserere, som i Almindelighed bivaanede Møderne, saaledes at Forordningen af 1817 paa dette Punkt ikke kom til at betyde nogen brat Overgang til en ny Organisationsform. Den Fasthed, der allerede her er kommet over Societetets Arbejde, stammer fra den store Reorganisation i 1790 og er ikke noget Produkt af Kongebuddet i 1817. Det er en Organisation, der er kommet indefra.

I Konventionen af 1790 bestemmes det i § 2, at Formandsskabet »paa billigste Vilkaar« skal antage »en Skriver til at holde en ordentlig Protokol og besørge Resolutioner indførte med videre deraf dependerende«. Skriveren var allerede ved Aarhundredskiftet blevet til Sekretær (Man erindre Jeronimi Ord hos Holberg om de gode gamle Tider, da en Sikketerere hedte en Skriverkarl). Sekretærtitelen er endnu bibeholdt for Grosserer-Societetets øverste Funktionærer. Af de daværende Sekretærers sociale Standard faar man et Indtryk, naar man hører, at Sekretæren, Krigsassessor Lund, i 1807 nedlægger sit Embede, da han er blevet Toldkasserer i Næstved. Embedet søges derefter af fire Kandidater, nemlig en Auditør i det borgerlige Infanteri, en kgl. Fuldmægtig, en Kopist samt en Prokurator, der har været konstitueret i Embedet. Og det er ham, der bliver den heldige. Til yderligere Medhjælp holdt man et Bud, der var saa overlæst med Forretninger, at han i 1811 maatte have en Medhjælp »adjungeret«.

Hovedkilden til Societetets Historie i disse Aar er den saakaldte Forhandlingsprotokol, der imidlertid ikke er en saadan efter vor Opfattelse. Den indeholder for hvert Møde to Afsnit. Det første har Overskriften »Til Efterretning«.

Her anføres, hvad der er sket siden sidst, idet Punkterne er nummererede med Bogstaver a, b, etc. Andet Afsnit er »Resolutioner«, hvorunder de Sager, der er til Afgørelse, anføres i Nummerorden med Tal 1, 2 o. s. v.; i Margenen er saa Resolutionerne anførte. Protokollen giver imidlertid intet Referat af Forhandlingerne. Vi hører altsaa ikke den enkeltes Røst, men faar kun Resultaterne meddelt. Protokollerne er bevarede fra hele Perioden undtagen den, der spænder fra 1790 til 1801. Til dennes Forsvinden knytter der sig en sørgelig Historie. Sekretæren, Herr Gæde, har nemlig »imod Selskabets Vidende og Vilje« udlaant Protokollen — oven i Købet til en af de Ældste — og er ikke i Stand til at skaffe den til Veje. Formandsskabet spørger derfor Forsamlingen »hvad udi denne Sag skal foretages, og hvorledes Sekretær Gæde for denne utilbørlige Handling bliver at anse«. Der blev ikke fra Medlemmernes Side set mildt paa denne Handling. Man forunder ham en Maaned til at fremskaffe Protokollen og bestemmer »imidlertid som en Straf for hans utilbørlige Handling at suspendere ham fra hans Betjening«. Lykkes det ham ikke at skaffe den usalige Protokol til Veje, forbeholder man sig at lade ham lovlig tiltale derfor. Han maa oven i Købet lide den Tort at aflevere Societetets andre Papirer til Buddet. Da Fristen var udløbet, og Protokollen stadig ikke fremkommen, erholdt han sin Afsked med en Pension af 100 Rdl., mens Formandsskabet fik Bemyndigelse til at engagere et andet dueligt Subjekt i hans Sted.

Om den Betydning, man fra Myndighedernes Side tillagde Societetet, giver Protokollen talløse Vidnesbyrd. Der gaar igennem det en bred Strøm af Forespørgsler om merkantile Forhold fra saavel Kommercekollegiet som Magistraten. Kommercekollegiet ønsker særlig Societetets Raad om en Række Sager vedrørende Krigslovgivningen, mens Magistraten navnlig er ivrig efter i de knappe Tider at faa at vide, hvad de enkelte Grosserere ligger inde med af de forskelligste Varer lige fra Korn til Farvestoffer. Men Svarlisterne er sørgelige at læse. I Regelen skriver den første ved sit Navn: »Intet Forraad«, saa behøver de andre blot at skrive deres Navn og et »ditto«.

Societetet er ogsaa selv Ophavsmand til en Række Forespørgsler til Øvrigheden, hvori man udvikler sit Syn paa Reformen. Allerede i 1769 var der Tilløb til et Forslag fra Grosserernes Side om en Slags Næringsfrihed, idet man ønskede ligesom Detailhandlerne at faa Tilladelse til at handle fra aaben Bod. Det var dog kun en forbigaaende Krisefortvivelse, der førte til dette Skridt, som ogsaa forblev resultatløst. I 1790 lancerede man en Plan om en Købmandsret, men hertil var Tiden ikke moden. Der skulde hengaa 72 Aar, inden denne Tanke lod sig realisere med Oprettelsen af Sø- og Handelsretten i 1862. Da Kreditoplagsretten i 1793 udvidedes til at omfatte alle Søkøbstæder, medens den tidligere væsentligt havde været forbeholdt København, protesterede Grosserer-

Societetet, men forgæves. Stor Fortjeneste indlagde Societetet sig ved flere Gange i Krisesituationer at tage Initiativet til Oprettelse af et midlertidigt Laaneinstitut, »Komiteen til Handelens Tarv«, saaledes 1799 og 1807.

En Mængde Responsa afgaves allerede dengang, saavel til offentlige Myndigheder som til private Personer. 30. September 1811 giver man saaledes — for at tage et tilfældigt Mødes Arbejde i saa Henseende — Finanskollegiet Svar paa en Forespørgsel om Maaden, hvorpaa Recambio beregnes. I samme Møde behandles en Forespørgsel fra en Prokurator, der spørger: »Er en Købmand, der efter en anden, udenbys Købmands Ordre for denne køber Veksler, pligtig til at indestaa sin Kommittend for, at Vekslerne bliver betalt, naar denne ej udtrykkelig har paalagt Kommissionæren denne Forpligtelse, eller som det sidste, bestemt, at Indkøbet skulde staa under Kommissionærens delcredere? Og kan Kommissionæren blot ved at have endosseret Vekslen i Relation til Kommittenden anses stiltiende at have paataget sig saadan Forpligtelse«. Hertil svarer Societetet: »at naar Kommittenden ikke har bestemt, at Indkøb af Veksler skulde staa under Kommissionærens delcredere, antager man efter Handels Kutyme, at Kommissionæren ikke er pligtig til at indestaa Kommittend for, at de af ham købte Veksler bliver betalt, ligesom og, at Kommissionæren ved at endossere Vekslerne i Relation til Kommittenden ikke paadrager sig saadan Forpligtelse«. »Dog maa vi bemærke«, tilføjer man moraliserende, »at vi anse det som Kommissionærens paaliggende Pligt, at han ikke bør købe Veksler uden af saadanne handlende Person eller Personer, som i Almindelighed anses for sufficante, og naar han opfylder den Pligt, bør han være fri for videre Ansvar«. I et Tilfælde ser man, at Grosserer-Societetet afviser et Responsum med den Bemærkning, at da »Spørgsmaalene ikke gaar ud paa Handels Skik og Brug, men om, hvad der er Jus, saa kunne Societetet intet Svar afgive«.

Foruden Responsa paahvilede der Societetet en Række offentlige Hverv, der illustrerer dets Indflydelse og Magt. Societetet udnævnte som omtalt Medlemmerne af Kursnoteringsudvalget fra 1789. Desuden havde man en vis, omend ringe Indflydelse paa Meddelelsen af Borgerskab til nye Kolleger, idet den, der hos Magistraten ønskede at opnaa Borgerskab, maatte skaffe en Attest fra Grosserer-Societetet om, at vedkommende var oplært ved Handel, ejede Skibsparter o. s. v., saaledes som foreskrevet som Borgerskabsbetingelse i Kommerceordningen af 1742. Disse Attester udfærdigedes i Hobetal her i Krigsaarene og sikkert ikke altid med glad Sind. Attestens Formel var i Regelen saaledes: »Paa Forlangende af Herr ... attesterer jeg herved, at han ved Handelen en gros er oplært, haver bevist at eje Skibsparter, samt fører inden- og udenlands Korrespondance. Han er derfor ifølge kgl. allernaadigst Kommerce Forordning af 1742 kvalificeret til af høj- og velædle Magistraten at antages til Grosserer her i Staden«.

Ogsaa paa Mæglernes Forhold havde Grossererne Indflydelse. De skulde ligeledes have Attest fra Societetet; og Magistraten valgte desuden blandt Grossererne den Eksamenskommission, der skulde eksaminere Mæglerne, og da disse beder om, at deres Antal maa begrænses, forespørges Societetet af Magistraten om dets Mening, hvortil svares, at man ikke ønsker Antallet fikseret. Det var naturligvis ikke af Vejen med lidt indbyrdes Konkurrence blandt Mæglerne; i hvert Fald ikke set fra et Grosserersynspunkt.

Til Dispatcheuranerkendelse krævedes paa samme Maade Societetets Samtykke, og det ikke alene for København. Vi ser saaledes Magistraten spørge Societetet, om det ikke kan give et Forslag »paa et Subjekt, som maatte anses dueligt til at kunne paatage sig Dispatcheurforretningerne i Christiania«.

Denne Skildring af det daglige Liv i Societetet i Krigsaarene kan passende afsluttes med en Beretning om, hvorledes det gik en Prokurator, som i Retten havde omtalt den københavnske Handelsstand paa en nedsættende Maade, uden at Retten har paataalt det, skønt Udtalelserne baade »ere højstfornærmende og krænkende«. Sagen behandledes i Societetet, og Formanden, Konsul Saabye, lover at afkræve den formastelige en passende Undskyldning. Inden man kom saa vidt, indsendte imidlertid Prokuratoren af egen Drift en Undskyldning, der dog ved næste Møde erklæredes for utilstrækkelig. Og for at forebygge Misforstaaelser overdrages det Formandsskabet at affatte et passende Udkast til Undskyldningen, der skal være uden al Reservation og tinglæses i Retten. Ved et nyt Møde fremlægges Udkastet, der vinder Bifald under Forudsætning af, at det tinglæses i Lands- Over- samt Hof- og Stadsretten førstkommande Mandag. Stillet over for disse Krav om Oprensning fra den københavnske Storhandels Repræsentation kapitulerede den gode Prokurator blankt.

Som der i det foregaaende flere Gange er gjort opmærksom paa, vil det ses, at de københavnske Grosserere siden 1790 havde skabt deres Repræsentation en betydelig Magtstilling, og det er denne Position, der faar Lovens Karakter ved Forordningen af 1817; men man maa ikke glemme, at det er Societetets indre Udvikling, der gør det muligt at bygge Organisationens videre.

Forordningen af 23. April 1817 er forlængst Historie. Den har selvfølgelig sin Betydning som den vigtigste Milepæl paa Vejen fra Kommerceforordningen af 1742 til Næringsloven af 1857, men det, som har skaffet den Borgerret blandt vigtige Begivenheder i vort Lands Historie, er dens Bestemmelse om Oprettelsen af Grosserer-Societetets Komite. Kun her lykkedes det Lovens Fædre at skabe noget, som rakte udover deres egen Tid, som fik et indre Liv og en indre Styrke, der formaaede at modstaa Næringsfrihedens Flod, som ellers bortskyllede alle Skranker, der bandt de handlende sammen med Lovens Baand.

Men selv om det saaledes kun er en enkelt Gren af Lovarbejdet, som er levende i Dag, kan det vel lønne sig at dykke ned i Datiden for at se, hvilke Spørgsmaal der da optog dem, der interesserede sig for Handelens Tarv. Mange af Handelens Problemer har et evigt Liv, som hver Generation maa tage selvstændig Stilling til og søge at løse paa sin Maade; og er Løsningerne end forskellige, gaar der alligevel et usynligt Baand mellem Slægtleddene, der ofte kan faa Handelens Mænd af i Dag til paa en levende Maade at forstaa Forgængernes Vanskeligheder og Kampe.

Forordningen af 23. April 1817 har en lang Forhistorie, en Skæbne, den har til fælles med en Række Lovarbejder ogsaa i vor egen Tid.

Den 18. Juni 1812 udfærdigede Kong Frederik den Sjette et Reskript til Det danske Kancelli, hvori det befalede Kancelliet at nedsætte en Kommission med følgende Medlemmer: Konferensraad Chr. Knudsen, Etatsraad H. R. Saabye, Justitsraad (senere Etatsraad), Assessor J. H. Bärens, Justitsraad K. F. Schmidt-Phiseldeck, Justitsraad Hammerich samt Grosserer Johan Schartau. Kommissionens Formaal skulde være »at gøre Forslag om, hvorledes Grænserne for de forskellige Slags Handelsberettigelse rettest kunde være at fastsætte, samt hvad særdeles Pligter og Rettigheder der kunde være at foreskrive og tilstaa saavel Grossererne for sig, som og enhver af de forskellige Slags Detaillister, alt med særdeles Hensyn til København«. Og hermed er det indledende Skridt foretaget, der omsider skulde føre til Udstedelsen af Forordningen af 23. April 1817, ved hvilken Lejlighed Grosserer-Societetets Komite kom til Verden.

Nu er det jo temmelig indlysende, at en Konge, og navnlig Frederik VI, ikke uden videre sætter sig til Skrivebordet og udfærdiger et Dokument om et saa specielt Emne og af et saa sirligt Indhold som det ovenfor anførte, selv om en moderne Sprogrenser har udtalt om Kancellisproget, at visse Mennesker — hvor utroligt det end lyder — skriver det, som var det deres Modersmaal. Praxis var da ogsaa ved slige Lejligheder, at Initiativet kom fra et eller andet Kollegium, der nedlagde en Forestilling af det ønskede Indhold, hvorpaa Kongen efter eventuelt at have foretaget Ændringer underskrev Forestillingen, der saa vendte tilbage til Kollegiet som Grundlag for videre Arbejde. En saadan Forestilling er imidlertid ikke nedlagt, hverken af Danske Kancelli, hvorunder Detailhandelen sorterede, eller af Kommercekollegiet, der var Ressortministerium for Grosserer-Societetet. Der rejser sig da Spørgsmaalet om, hvem der kan have været Ophavsmanden til dette tilsyneladende kgl. Initiativ.

Bagmanden for et saadant kongeligt Initiativ er imidlertid langt vanskeligere at efterforske, end hvor der er Tale om en Sag, som er forberedt i et Kollegium. I et saadant Tilfælde vil man i Regelen kunde finde de Papirer, der ved-

rører Sagens Forberedelse, og paa denne Maade have Lejlighed til at danne sig en Opfattelse af Sagens Genesis. Ved Komiteens Jubilæum i 1917 maatte Schovelin derfor nøjes med at opstille den Hypotese, at Kommissionens Nedsættelse var Udtryk for Kongens Taknemlighed mod den københavnske Grossererstand i de vanskelige Aar, hvor Grossererne gentagne Gange havde ydet Regeringen deres Medvirken.

Som Støtte for sin Teori fremhævede Schovelin en Begivenhed, der havde fundet Sted først paa Aaret 1812. Den 28. Januar udstedtes en kgl. Skrivelse til Finansministeren, Grev Ernst Schimmelmann, med Ordre til at meddele Indholdet til Grosserer-Societetet. Heri hed det: »Ved i Almindelighed at hense paa de forskellige Lejligheder, hvorved Københavns Grosserere og Handlende paa den umiskendeligste Maade have lagt for Dagen deres Hengivenhed for Os og deres dermed forbundne Attraa efter at understøtte og fremme almengavn- lige Indretninger og fædrenelandske Anliggender, og ved i Særdeleshed under nærværende Krig at have til Vor allerhøjeste Tilfredshed modtaget fyldestgørende Beviser paa, at Københavns anseelige Handelsstand ikke tragter efter den Fordel, som skal vindes ved forbuden og for Landet skadeligt Samkvem og Handel, er det blevet til en Genstand for Vore Ønsker at give denne Vor Residensstads agtværdige Handelsstand Bevis paa Vor kongelige Naade og Velbehag. I dette Øjemed har Vi allernaadigst besluttet at udnævne Grosserer-Societetets Formand, Konsul og Ridder af Dannebrogen H. R. Saabye, som og tvende dets Ældste, Agent E. Erichsen og Bankdirektør I. Prætorius, til Vore virkelige Etatsraader samt i denne Egenskab at lade dem Bestallingerne under 28. ds. gratis meddele«. Hvorved havde nu den københavnske Grossererstand gjort sig fortjent til denne usædvanligt smukt og hjerteligt udtrykte kongelige Taknemlighed, der for os vejer langt tungere end de dertil knyttede Gunstbevisninger?

Herom kan der ikke herske den ringeste Tvivl. Hvad der hentydes til, er de Ofre, som den københavnske Grossererstand havde bragt ved at yde Regeringen højst nødvendige Laan i udenlandsk Valuta under Krigsperioden, navnlig dens senere Del. Trods hæderlige Anstrengelser og oprigtig Vilje var det ikke lykkedes Regeringen at udnytte den glimrende Handelsperiodes gode Konjunkturer til at stabilisere Finanserne. Man levede stadig paa rent og skært Vekselrytteri, idet man søgte Finansiering paa det udenlandske Marked for kortfristede Laan, hvilke Transaktioner foretoges over Hamborg. Som Følge deraf kom man i de største Vanskeligheder, da Krigen kom, og den danske Valuta begyndte at falde hastigt. For at holde Statens Kredit oppe maatte man for enhver Pris skaffe sig udenlandske Deviser, hvilket var meget vanskeligt, da Markedet var overfyldt af Spekulanter, som søgte Kapitalflugt ved at sikre sig udenlandsk Valuta for enhver Pris. Regeringen henvendte sig derfor allerede

1808 til en Kreds af Børsens bedste Huse med Anmodning om at tegne et Laan paa 3 Mill. Mark Banco. Denne Begæring opfyldtes, og Laanevirksomheden fortsattes igennem de næste Aar, saaledes at efterhaanden ogsaa andre Huse inddrogtes i Laangivernes Kreds. I Aaret 1811 skred Regeringen til at oprette et veritabelt Valutakontor, gennem hvilket al Omsætning af udenlandsk Valuta skulde gaa, for at man paa denne Maade kunde forsyne den legitime Handel med udenlandske Deviser og saaledes unddrage Spekulanterne Adgangen til Opkøb af disse. For at skaffe det nye Valutakontor en Startkapital henvendte Kongen sig gennem Finansminister Schimmelmann til Grosserer-Societetet og forlangte, at nogle af dets Medlemmer, hvoriblandt Formanden, Konsul Saabye, skulde indtræde i en Komite, der skulde have Bemyndigelse til at forlange af dem, som søgte Københavns Børs, at de efter Evne skulde være Deltagere i et Laan paa 4 Mill. Mark Banco. Reskriptet indeholdt ligefrem en Bestemmelse om, at Kongen vilde forbeholde sig, hvilke Skridt der vilde være at træffe mod dem, »der viste sig vrangvillige«. Skønt det saaledes drejede sig om et Tvangslaen, lykkedes det Societetet at skaffe det tegnet uden at behøve at ty til at lade Regeringen sætte Tvangsforanstaltninger i Kraft. Grosserer-Societetets Loyalitet ved denne og de foregaaende Lejligheder har uden Tvivl glædet Kongen og fremkaldt det ovenfor nævnte Takkebrev med tilhørende Naadesbevisninger. For saa vidt har Schovelin fast Grund under Fødderne, og det hjertelige Forhold mellem Monarken og Grossererne er et Træk, hvis Betydning ikke maa undervurderes, men det er alligevel ikke den direkte Foranledning til Kommissionens Nedsættelse eller til Bestemmelsen om Oprettelsen af Grosserer-Societetets Komite. Som Hypotese har den megen indre Sandsynlighed for sig, men det er, som det senere vil fremgaa, dog en Hypotese, der strider mod Virkeligheden.

Det er gennem Studiet af Kommissionens indre Historie og Personalialia, at det har vist sig muligt at kaste nyt Lys over dens Oprindelsehistorie. Kildematerialet hertil er temmelig knapt. Det vigtigste Dokument fra Kommissionens Haand er den endelige Betænkning samt Kommissionens Gensvar paa de Betragtninger, som Kommercekollegiet fremsatte i Anledning af Betænkningen. Egentlige Forarbejder findes ikke. Kommissionens Papirer i saa Henseende synes tilintetgjorte, og af selve Betænkningen og de senere dertil knyttede Bemærkninger lader der sig ikke udlede meget. Vi ved, at Kommissionen har ført en Del Korrespondance, dels med Danske Kancelli, dels med Magistraten og dels med Handelslaugene i København, men heraf er blandt Kommissionens Papirer kun opbevaret Korrespondancen med Laugene, d. v. s. endda kun disses Skrivelser til Kommissionen. Derimod har vi til alt Held Kancelliets Korrespondance med Kommissionen, dels de til Kancelliet derfra indgaaede Breve og dels

Koncepter og Kopier af de udgaaede Skrivelser, saaledes at denne vigtige Korrespondance kan rekonstrueres.

Medlemmerne af Kommissionen var udvalgt med skyldig Hensyntagen til alle Sider. Danske Kancelli, det fornemste Ministerium — det forbandt Forretningerne som Justits- og Indenrigsministerium — var repræsenteret ved sin Førstedeputerede Konferensraad Christian Knudsen, hvad der i sig selv maatte give Kommissionen Vægt. Det var da ogsaa naturligt, at han indtog Pladsen som Formand, eller som det hedder i et Brev, »der som første Medlem ledede Kommissionens Forhandlinger«. Hans Formandsskab blev imidlertid ikke af lang Varighed, idet han døde den 1. April 1813, længe før Arbejdet var afsluttet. Kommercekollegiet var repræsenteret ved en af sine Deputerede, Justitsraad K. F. Schmidt-Phiseldeck, hvilket var en ganske selvfølgelig Ting, fordi Grosserer-Societetet var underlagt dette Kollegium i sine Forbindelser med Staten. Heroverfor staar saa de to Grossererrepræsentanter, nemlig Societetets Formand, Etatsraad Saabye, og Grosserer Schartau. Hvorfor det netop blev denne, der blev valgt, og ikke en af de to Ældste, vides ikke, og vort Kendskab til ham er yderst ringe.

Det vil erindres, at det i Reskriptet hed, at Kommissionen særlig skulde beskæftige sig med København. Det var derfor kun naturligt, at ogsaa de københavnske Autoriteter blev repræsenteret. De fik ligesom Centraladministrationen og Grossererne to Medlemmer, hvoraf den ene repræsenterede Magistraten. Det var daværende Raadmand, senere Borgmester Frederik Hammerich. Den anden københavnske Repræsentant var Etatsraad*), Justitiarius i Københavns Fattigvæsens Politiret (en ægte Enevældetitel) Johan Hendrich Bærens, der som saadan ledede det københavnske Fattigvæsen, denne Datidens kommunale Stat i Staten. Af de her nævnte Mænd er han den, som har den ringeste embedsmæssige Tilknytning til det Spørgsmaal, der skulde behandles, og dog er det fra ham, der i denne Forbindelse maa betegnes som Outsider, at Initiativet til Kommissionens Nedsættelse er udgaaet.

Trods de manglende Forarbejder til Kommissionens Betænkning er vi dog i Besiddelse af et Dokument, som rummer en Del Oplysninger om Arbejdets Forløb. Den 28. September 1813, altsaa Aar og Dag efter Nedsættelsen, forespurgte Danske Kancelli efter Kongens Ordre Kommissionen, hvorledes det stod til, om man snart kunde vente en Betænkning. Det var med andre Ord et Praj om at skynde sig. Denne blide Bebrejdelse besvaredes imidlertid af Kommissionen med en af daarlig Samvittighed præget detailleret Redegørelse for Arbejdsplanen og dens Udførelse, til hvilken vi senere lejlighedsvis skal vende tilbage. Den konkluderer i, at man nu faktisk er færdig med hele Arbejdet, saa-

*) B. fik denne Titel 1813.

ledes at man, naar man har afsluttet Konferencen med enkelte Oldermænd, blot mangler at færdigredigere det hele. Til dette Arbejde trænger man imidlertid til ny Hjælp, hvilket motiveres saaledes: »Da imidlertid Etatsraad Bäreus, der efter hvad han selv har ytret, skal have givet Anledning til Kommissionens Nedsættelse, og Konferensraad Knudsen ... begge ere døde«, ønsker man i Fortsættelse af flere Skrivelser til Kancelliet at maatte faa udnævnt et nyt Medlem af Kommissionen, der altsaa saaledes ved Dødsfald var blevet reduceret til $\frac{2}{3}$ af sin oprindelige Styrke. Heri ligger naturligvis ved Henvisningen til den tidligere Korrespondance om samme Emne en ydmyg Returnering til Kancelliet af Beskyldningen for Smøleri. Skrivelsen slutter med at anmode om, at Kommissionens Sekretær, Kancelliraad Kristian Olsen Rimestad, der har deltaget i alle Forhandlingerne og derfor kender Arbejdet nøje, maa blive beskikket til Medlem i de afgangnes Sted. Dette Forslag passede Danske Kancelli udmærket, eftersom Rimestad var Kontorchef i Kancelliets andet Departement (som omfattede Øerne), saa meget mere som Kancelliets oprindelige Repræsentant, Konferensraad Knudsen, jo netop var den ene af de afdøde. Kancelliet refererede derfor Sagen for Kongen i Overensstemmelse med Kommissionens Ønsker, hvorefter Kongen beordrede Rimestad til at tiltræde som Medlem. Det opsigtvækkende Moment, som denne Korrespondance indeholder, er naturligvis Antydningen om, at Bäreus skulde være Ophavsmanden til Tanken om Kommissionens Nedsættelse. Vi vil i det følgende undersøge, hvorvidt denne Paastand kan holde for en nøjere Prøvelse.

Det er muligt at supplere den ovenfor citerede Passus af Kommissionens Brev til Kancelliet med et udførligt Udsagn fra Bäreus' egen Haand. Han døde den 5. Juli 1813 og allerede den 31. samme Maaned udkom hans Selvbiografi udgivet af hans nære Ven Politisekretær og Fuldmægtig P. W. Heiberg, til hvis Døtres Opdragelse Bäreus testamentarisk havde henlagt det eventuelle Provenue af Bogens Salg. Grundstammen i dette Skrift er hans Riddervita, som han i 1811 efter Ordenskanslerens Befaling forfattede og indsendte, men, som det hedder, »det dengang skrevne har han siden vedføjet hvad der kunde vise, at han er vedbleven at være denne sin Konges Naade ikke uværdig«. Det er naturligt, at det omtalte Vidnesbyrd findes i den Afdeling, som udgør Fortsættelsen af denne usædvanlige Biografi, der udmærker sig ved at være ført à jour saa at sige til Dødslejet. Det hedder her: »Samme Aar (1812) den 20. Juni blev jeg befalet at indtræde i en Kommission, som skulde gøre Forslag om etc.« og fremdeles: »I Kommissionen skrev jeg vidtløftigt imod at Embedsmænd maatte handle, for en Komite blandt Grossererne, der skulde gaa Staten til Haande i Raad og Daad i Handelsaffærer, for en hensigtsmæssig Prøve, som alle skulde underkaste sig, der vilde være Grosserere, til hvilken Prøves Form jeg skrev en Plan«.

Det er naturligvis nødvendigt at dokumentere en saadan Paastand. Alle kender jo Manden, der mener, at denne eller hin vigtige og gavnlige Foranstaltning i Virkeligheden skyldes hans Initiativ, enten direkte (men desværre saaledes, at det ikke kan bevises) eller ved, som det hedder hos Holberg, at have hvisket Kurfyrsten et Ord i Øret. Da nu Bäreus, som det fremgaar af Selvbio- grafien, faktisk var en uhyre forfængelig Mand, maa man naturligvis være forsigtig og ikke uden videre tage hans Ord for gode Varer, men underkaste dem en Kritik.

Begynder vi med Kommissionens Brev, hvori det hed, at Bäreus selv havde ytret, at han var Ophavsmand til Idéen om Nedsættelsen, kunde det maaske lyde, som om der laa et vist Forbehold heroverfor i Vendingen »skal have givet Anledning til o. s. v.«. Det er imidlertid ikke Hensigten, og saaledes er det da heller ikke blevet opfattet, idet Kancelliet ordret refererer denne Passus i sin Indstilling til Kongen om Rimestads Udnævnelse, hvilket det selvfølgelig ikke vilde have gjort, hvis det havde drejet sig om en løs Paastand. Det er endvidere værd at lægge Mærke til, at han i Kommissionens Brev til Kancelliet nævnes som den første af de to afdøde, skønt Konferensraad Christian Knudsen i enhver Henseende normalt burde have haft Forrangen, idet han for det første havde en højere Rang og for det andet var død først. Heri kan kun ligge Kom- missionens Erkendelse af Bäreus Betydning.

Underkaster man derefter Biografiens Paastande en kritisk Undersøgelse og sammenholder dem med, hvad vi ved der skete i Kommissionen, har vi et godt Holdepunkt for Bedømmelsen af hans Sanddruhed. Det vil huskes, at han om- taler, at han skrev vidtløftigt imod, at Embedsmænd maatte handle, for en Komite blandt Grossererne og for en Eksamen for Opnaaelse af Grossererbor- gerskab. Med Udtrykket »skrev for« og »skrev imod« mener Bäreus, at Initiativet i disse Spørgsmaal var hans. Det fremgaar alene af den Kendsgerning, at han naturligvis maatte tage Stilling til alle de Spørgsmaal, der var fremme, men disse tre staar hans Hjerte særlig nær, da det er ham, der har fremført dem. For det ene af de tre Punkters Vedkommende er vi — skønt Kommissionens Forhandlinger ikke er bevarede — i Stand til at føre et uomstødeligt Bevis for, at Initiativet er Bäreus'. Det drejer sig om det Punkt, der angaar Embedsmæn- denes Ret til at handle. Her afgav han nemlig som den eneste af Medlemmerne et Særvotum i samme Retning, som han nævner i Biografien: mod Embeds- mændenes Ret til at handle, og heri var Flertallet altsaa ikke enigt, men tog det modsatte Standpunkt. Naar vi ikke er i Stand til at føre en lignende Doku- mentation for de to andre Punkters Vedkommende, ligger det ganske simpelt i, at de andre Medlemmer her har sluttet sig til Bäreus' Standpunkt af Grunde, som vi senere skal komme tilbage til.

Endelig er det nødvendigt at betænke, at Kommissionens Arbejde langt fra var sluttet paa det Tidspunkt, da Bärens skrev om sin Indsats i den. Med andre Ord, han havde ikke den ringeste Mulighed for at vide, hverken hvad der kom til at staa i Betænkningen, eller hvorledes Myndighederne vilde reagere over for denne, om der saaledes overhovedet vilde komme nogen Lovændring ud af det. Og heri ligger et andet uomgængeligt Bevis for, at Bärens er Ophavsmanden til Tanken om Grosserer-Societetets Komite og dermed til det Punkt i Forordningen af 1817, som alene har haft Livskraft.

Inden Gennemgangen af selve Betænkningen vil det være rimeligt at ofre Bärens en kortere Omtale for at faa klaret et Par Spørgsmaal, nemlig for det første: Hvorfra stammede hans Interesse for Grosserer-Societetets Forhold? Og dernæst, hvorledes var han i Stand til at udvirke det kgl. Initiativ, der gav Anledning til Kommissionens Nedsættelse?

Det første Spørgsmaal besvares ret udførligt af Bärens selv i Selvbiografien. Det hedder nemlig her, efter at han har fortalt om sin Udnævnelse til Medlem: »At forberede mig til Arbejdet i denne Kommission var saa meget mindre vanskeligt for mig, som jeg i en Del Aar havde arbejdet noget i dette Fag. Jeg ejede en af mig forfattet Ekstrakt af alle Laugsartikler. Ogsaa havde jeg forfattet et Udtog af alle vore Love og Anordninger, for saa vidt de angaar Handel og Søfart. Min Hensigt var at udgive det med en forudskikket kort Handelshistorie og adskillige Tillæg, saasom Betænkninger fra Grosserer-Societetet om, hvad Købmandsbrug er, Ekstrakt af de vigtigste udenlandske Vekselanordninger og Handelslove. For at give dette Værk Fuldstændighed havde jeg tilbage i Tiden anmodet Grosserer-Societetet om adskillige Materialer til samme«. Man kan ikke nægte, at denne Redegørelse tyder baade paa en oprigtig Interesse og en alvorlig teoretisk Forberedelse til Sagen, som var det hans egentlige Livskald. Hvor havde han denne varme Interesse for Handelens Forhold fra? Den laa jo dog temmelig fjernt fra hans daglige Gerning som Fattigvæsenets faktiske Leder. Svaret er blot dette: Bärens interesserede sig simpelthen for alt. Heri er han karakteristisk for sin Tid, selv om faa havde saa omfattende og vidtspredte Interesser som han. I hans Samtid fandtes en Række Mænd af samme Indstilling som hans. De interesserede sig for alt, for humane, litterære, religiøse, filantropiske, historiske og økonomiske Emner. Deres Interesser var baaret af Begejstring og Følelsesfuldhed grænsende til Sentimentalitet. De udtrykte sig med lige Inderlighed og hyppige Taarer, hvad enten det gjaldt de Kvinder, de elskede, eller fattige Børns Regneundervisning, og der er over dem et nervøst Præg af Rastløshed og Snakkesalighed. Det er derfor intet Under, at deres litterære Arbejder er præget af Hastværk og Overfladiskhed svarende til Emnernes Mangfoldighed og Skriviernes Længde. Thi vel var Verden, Videnskaben

PARTI FRA VED STRANDEN
med Sundorps Ejendom, hvor Grosserer-Societetet var til Huse 1804—38

S. Werner fot.

GRAVSTEN
over Justitarius Johan Hendrich Bærens
(1761—1813). Nu ved Nørre Hospital

og Staden kendeligt mindre dengang, men der var dog ogsaa Grænser for, hvad den enkelte kunde omspænde paa forsvarlig Vis.

Hvad Bäreus angaar, er der næppe det Emne eller den Sag, han ikke har rørt ved. Egentlig vilde han have været Retslærd og foretog vældige Indsamlinger af Materiale, der dog brændte ved Bombardementet tilligemed adskillige Manuskripter, saa at hans Indsats paa dette Omraade ikke blev særlig omfattende. Derimod bragte hans Embedsvirksomhed ham ind paa en Række Felter, der affødte rig Virksomhed som Skribent. Lad et Par Antydninger angive Omfanget af hans Interesser. Han har skrevet Bøger og Afhandlinger om pædagogiske Emner, saaledes en »Grammatik for Indfødte«, en »Kundskabsbog for Almueskoler«, »Mytologi for Ungdommen«, »Instrux for Skolelærere«. Fra sin Embedsvirksomhed har han skrevet om »Fattigvæsenets Tilstand i Aarhus Stift«, »Om Rumfords Suppe«, »Om Fattigforsørgelse ved Arbejde og Naturalforflegning«, »Om Syrers Brug i Syphilis«. Musikken havde hans varmeste Kærlighed, og han gjorde en betydelig Indsats for Sangundervisning. Ogsaa her har han skrevet f. Eks. »Breve om Musikken«. Som ung havde han vundet Kunstakademiets Sølvmedalje, og ogsaa senere viste han de skønne Kunster sin Interesse, saaledes med en Afhandling om Nødvendigheden af et Professorat i Anatomi paa Akademiet.

Denne Opregning af spredte Eksempler paa Bäreus' litterære Virksomhed maa dog ikke lede til den Opfattelse, at han kun talte og skrev. Hans Embedsgering i Fattigvæsenet var lykkebringende, alting groede under hans Hænder, og hans varme Hjerte var bestandigt hos hans kære fattige, hvem han ofrede sin væsentligste Arbejdskraft og en meget betydelig Del af sine Indtægter.

Hans Embedsgering bragte ham i Berøring med alle Forhold Staden vedrørende, og han var en af Kongen ofte benyttet Kraft som Medlem af mangfoldige Kommissioner i Tidens Løb. Hvad Under da, at denne alsidige Mand ogsaa beskæftigede sine Tanker med en bedre Organisation af Handelens Forhold. Desværre har hans Korrespondance med Grosserer-Societetet, som han nævner, ikke efterladt sig noget Spor, saa at vi ikke kan sige noget om, hvorledes Handelens Folk har udtrykt deres Meninger over for ham. Der er dog visse Ting, der tyder paa, at hans Interesse her har været af ret akademisk Art. Om det er de af ham omtalte udenlandske Handelslove, der har inspireret ham til Forslaget om Grosserer-Societetets Komite, er umuligt at afgøre. Men det er højst sandsynligt, at han efter at have beskæftiget sig med disse Forhold har følt, at vi her savnede noget. I sin Embedsvirksomhed var han altid velorienteret i, hvad der foregik ude i Verden paa hans Omraade. Hvilke Kilder han i saa Fald har øst af, kan ikke siges, men der fandtes paa dette Tidspunkt i de gamle Hansebyer næsten overalt Handelskamre, og særlig fremtrædende var de i de to Byer,

med hvilke Danmark stod i nærmest Forbindelse, nemlig Lübeck og Hamborg, i hvilken sidste By vi ved, at Bäreus har været paa en Studierejse. Og netop i disse to Byer drejede det sig om snævrere Udvalg, der var valgt af deres Kolleger blandt Groshandlerne, saaledes som Tilfældet altsaa ogsaa blev med den københavnske Komite.

Om Vejen, ad hvilken Bäreus fik bragt sin Plan til Kongen uden om Kollegierne og vundet ham for den, kan vi kun gætte. Vi ved, at Kongen kendte hans fortræffelige Embedsmandsegenskaber og ofte benyttede dem i Kommissioner. Biografien er tilegnet Kongen med en Fortale, hvori det blandt andet hedder, at Kongen »i afgangne Etatsraad og Ridder Bäreus nøje kendte en Deres Majestæt og Landet opofret Undersaat«. At dette virkelig var Tilfældet, viser ikke alene Medlemsskabet af Kommissionerne, men ogsaa dette, at vi af de bevarede Kabinetsregistre kan se, at Bäreus tit har indleveret Forslag til Kongen, hvorimod vi desværre ikke kan se, hvad de drejede sig om, da de vedkommende Akter er forsvundne. Blandt de Kommissioner, i hvilke Bäreus benyttedes, var een, der har en særlig Interesse i denne Forbindelse. Den 14. Maj 1812, altsaa godt en Maaned før Udnævnelsen af Kommissionen om Handelsberettigelse, nedsattes en kgl. Kommission under Bäreus' Forsæde med det Formaal at indhente Oplysninger fra dem, der havde købt eller solgt Veksler i Banco eller fremmed Mønt. »En Kommission«, skriver Bäreus, »der saa meget mere vidnede om Tillid, som den umiddelbart skulde referere til Hans Majestæt«. Med andre Ord: den Maaned, der gik forud for vor Kommissions Nedsættelse, havde Bäreus haft hyppig og fri Lejlighed til at drøfte Handelsforhold med Kongen. Og Bäreus var ikke den Mand, der lod en saadan Chance gaa fra sig.

Bäreus naaede som nævnt ikke at se Resultatet af sit Initiativ. Han gik i Graven uden at vide, om hans Idé om Grosserer-Societetets Komite vilde blive realiseret. Efter sit Ønske bisattes han paa de fattiges Kirkegaard, hvor endnu ingen Standsperson havde hvilet. Venner rejste ham en Sten med den Indskrift, han selv havde bedt om i sin Biografi, og i hvilken han vil mindes som Forfatter af Tidsskriftet »Penia« (Armodens Gudinde), som han redigerede, og hvori han skrev en meget væsentlig Del af Indholdet. Paa Stenen staar:

»Peniæ Forfatter:
Hans Liv var Daad.«

Ved Fattigkirkegaardens Nedlæggelse kom Stenen ud for adskillige Omskiftelser. Den staar nu i Haven til Nørre Hospital (Almindeligt Hospitals Afløser som Fattighospital).

Efter at det saaledes er lykkedes at fastslaa, hvem der er Kommissionens egentlige Ophavsmand, vender vi tilbage til dens Arbejde. Det vil huskes, at

Kongen havde befalet Danske Kancelli at udarbejde et Kommissorium for de af Kongen designerede Medlemmer, og dette forelagdes den 23. Juni med en Forestilling for Kongen, som underskrev det den 25., hvorefter det tilstilledes Medlemmerne. Selve Kommissoriet indeholder intet nyt; det er blot en ordret Afskrift af den kongelige Befaling til Kancelliet, som er citeret paa Side 74. Det er tidligere nævnt, at Kommissionens egentlige Papirer, altsaa Referatet af, hvad der foregik i Møderne, ikke er bevaret, men det nævnte Brev fra Kommissionen til Danske Kancelli fra Efteraaret 1813, hvori Kommissionen renser sig mod Beskyldningen for Smøleri, rummer en Oversigt over Arbejdet indtil dette Tidspunkt. Man fortæller heri — og det gør formentlig enhver Kommission, der skal forsvare sig mod en lignende Beskyldning — hvorledes man med Iver og Nidkærhed straks styrtede sig ud i Arbejdet og lagde »den Plan, hvorefter man troede, at Deliberationen kunde gaa frem«. Videre hedder det: »I flere Sessioner gennemgik man den didhørende Lovgivning, [og] omhandlede de Hovedpunkter, som kunde lægges til Grund for de specielle Forhandlinger«. Saa tog man fat paa Grosserernes Handelsberettigelse og dernæst paa Detailhandlerernes. I den Anledning indkaldte man »i Efterlevelse af Hans Majestæts allerhøjeste Befaling af 13. Juli 1813« Oldermændene for de københavnske Handelslaug (Vinhandlerlauget, Urtekræmmer- og Sukkerbagerlauget, Klædekræmmerlauget, Hørkræmmerlauget og Isenkræmmerlauget), der udgjorde Overklassen i den københavnske Detailhandlerstand. Med disse Oldermænd begyndte man mundtlige Diskussioner, »men Erfaring viste, at mundtlige Underhandlinger med saa mange Personer, hvilke hver for sit Laug nemligen ansaa Sagen fra forskellig Synspunkt, vanskeligt vilde lede til noget endeligt og eenstemmigt Resultat«, hvorfor man foretrak at gaa over til skriftlig Behandling. Brevet oplyser til Slut, at der nu staaar tilbage en fornyet Konference med de enkelte Oldermænd, hvorefter Betænkningen kan redigeres. Denne Redegørelse for Arbejdsplanen svarer i enhver Henseende til Dispositionen i Kommissionens endelige Betænkning, der omsider blev underskrevet den 4. Maj 1814 omtrent to Aar efter dens Nedsættelse. Kommissionen havde imidlertid under sit Arbejde været udsat for en Række uforudsete Genvordigheder; ikke alene havde man mistet to af sine bedste Medlemmer under Arbejdet, men der var i Mellemtiden blevet inddraget nye Forhold under dens Domæne. Endvidere havde man som nævnt haft Vanskeligheder ved at faa udnævnt et nyt Medlem, og endelig var Arbejdet foregaaet i en Periode af vort Lands Historie, hvor store Begivenheder maatte trænge sig i Forgrunden hos enhver Borger.

Det er tidligere antydet, at blandt de Ting, som forhalede Kommissionens Virksomhed, var de besværlige Forhandlinger med Oldermændene for Handelslaugene. Hermed hang det saaledes sammen. Aldrig saa snart var Kommissionen

blevet nedsat, før Handelslaugene blev klar over, at her gjaldt det om at være med. Ved den sidste Næringslovsbestemmelse af 1810 havde de haft Heldet med sig og faaet anerkendt deres paaberaabte Ret i Henhold til Kommerceforordningen af 1742 om at maatte handle eller i hvert Fald købe en gros inden for Varer, som deres Laugsartikler berettigede dem til at handle med. Men dengang var det gaaet ret ubemærket gennem Danske Kancelli. Nu var der nedsat en Kommission, hvori deres Modstandere Grossererne var blevet repræsenteret, saa kunde man jo nok regne ud, hvad man kunde vente sig fra den Kant, saa meget mere, som Formanden og de to Ældstes Udnævnelse til Etatsraader havde vist, at Kongen for Tiden maatte ventes at være Grossererne særligt bevaagne. Derfor indgik de fire Handelslaug straks til Kongen med et Andragende om at maatte blive repræsenteret i den nye Kommission. Handelslaugenes Benjamin, Isenkræmmerne, der havde faaet deres Laugsartikler i 1807, deltog dog ikke i Henvendelsen. I Henvendelsen til Kongen paaberaaber Oldermændene sig, at »de af Kommissionens Lemmer, der ere Grosserere, ville lige saa lidt som de, der ere Embedsmænd, kunne have den specielle lokale Kundskab om, hvad der kunde være gavnligt for Detail Handlerne«. En saadan Henvendelses Berettigelse kunde man naturligvis ikke helt lukke Øjnene for, og Danske Kancelli, der havde faaet Anmodningen til Behandling, henstillede derfor til Kongen, at man kunde paalægge Kommissionen at forhandle med Detailhandlernes Repræsentanter enkeltvis. Dette billigede Kongen, hvorefter Oldermændene allerede den 13. Juli modtog et kgl. Reskript, hvori det paalagdes dem at være til Raadighed for Kommissionen, hvilket altsaa resulterede i de ovennævnte noget besværlige Forhandlinger. Ogsaa de Detailhandlere, der ikke var Medlemmer af de fem fine Laug, rørte paa sig, saaledes Hosekræmmerne, der godt kunde tænke sig at faa Lov til at handle en gros inden for deres Branche, hvilket fremgaar af et kgl. Brev til Kommissionen af 24/11 1812, hvori Kongen anmoder Kommissionen om at ytre sine Tanker herover.

Formodentlig for at forhindre et ekstraordinært Tilløb af Folk, der vilde søge Borgerskab, inden Resultatet af Kommissionens Arbejde forelaa, af Frygt for, at Næringsadkomsten efter de nye Bestemmelser skulde blive vanskeligere opnaaelig, fik de borgerskabsudstedende Myndigheder, nemlig Danske Kancelli og Københavns Magistrat, Ordre til indtil videre at ophøre med at udstede nye Borgerskaber; og denne Suspension hævedes først, da den endelige Forordning udkom i 1817.

Et Par Gange fremkom der fra oven til Kommissionen Meddelelser, der i Virkeligheden kun kan udlægges som Tilføjelser til Kommissoriet. Saaledes henvendte Kongen sig i et Reskript af 2/7 1812 til Danske Kancelli med Ordre til at henlede Kommissionens Opmærksomhed paa Begrebet »Fremmedes Handel«

og fremdeles den 4/8 med ikke mindre end tre Punkter til velvillig Overvejelse, nemlig 1) om man ikke burde kræve af Grossererne, at de kun beskæftigede Danske paa deres Kontorer, 2) om ikke den, der drev Forretning for en Enke, burde have Borgerskab og 3) om der ikke i den fremtidige Borgered kunde indføjes en Forsikring om, at vedkommende ikke tillige havde Borgerskab eller paa anden Maade stod i Forbindelse med nogen fremmed Stat. Det er højst sandsynligt, at vi atter her har med et bärensk Initiativ at gøre, idet denne har afgivet et Særvotum i den af Kongen ønskede Retning om dette sidste Punkt, som Kommissionen som Helhed ikke turde tiltræde. Bärens gør sig nemlig i sit Særvotum til Talsmand for, at Indfødsret skal være en Betingelse for Opnaaelse af Grossererborgerskab.

Endelig den 4. Maj 1814 kunde de fire overlevende Kommissionsmedlemmer tilligemed Kontorchef Rimestad underskrive den anselige Betænkning, der er et Dokument paa henved 80 Foliosider, hvoraf en ikke ringe Del optages af temmelig abstrakte Diskussioner af juridisk og økonomisk Karakter. De skyldes ganske sikkert Bärens, som satte stor Pris paa den Slags Betragtninger.

Ved denne Lejlighed vil det være rimeligt at koncentrere Undersøgelserne om de Punkter i Betænkningen, der angaar Grossererne, for at se, hvorledes de udnyttede den Præferencestilling, de havde faaet ved at være de eneste Erhvervsrepræsentanter i en Kommission, der ikke alene skulde beskæftige sig med deres Forhold, men med Næringsforholdene i Almindelighed, altsaa ogsaa med Detailhandelsspørgsmaal og mere lejlighedsvis endda med Spørgsmaal vedrørende Fabrikanters og Haandværkeres Næringsret. Der vil med andre Ord være Grund til at efterforske, hvilke Udgangspunkter de kunde have for at gøre Ønsker gældende og fjerne fremtidige Bekymringer fra deres Standsfællers Vej.

Et naturligt Udgangspunkt for Grossererne maatte da være Ønsket om at ruste sig som Stand til at staa stærkt, naar engang de fortvivlende Tider var forbi, og den med Længsel imødesete Fred atter var en Kendsgerning. Hvad der blandt Bekymringerne kom i første Række, var den sociale og talmæssige Forandring, som Standen i Krigsaarene havde gennemgaaet, navnlig i Tiden efter 1807. Man vil erindre, at Antallet af københavnske Grosserere var blevet tredoblet i den Tid, der var hengaaet siden Krigen begyndte, og en væsentlig Del af denne Tilvækst faldt paa de sidste Aar. Med denne Tilgang var den sociale Standard sunket tilsvarende. Den ret snævre Kreds af rige og fornemme Storkøbmænd, som ved Aarhundredskiftet havde domineret Grosserernes nøjere Sammenslutning, var blevet spædt op med et yderst blandet Publikum. Det er en mærkelig, men ubestridelig Kendsgerning, at Krigstider og Varemangel øger Antallet af Handlende overordentligt, dels fordi — som her — en ubehersket

Inflation skaber gode og letfattede Muligheder for en øjeblikkelig Gevinst, der kan opnaas uden ringeste Handelskundskab — eller rettere som man ikke kan undgaa at opnaa; dels fordi et neutralt Land altid trækker en Sværm af profitjagende Udlændinge til. Begge disse to Elementer havde været fremtrædende under denne Periode, men det er karakteristisk, at dette nye Element ikke viser sig blandt Societetsmødernes Underskrivere i noget nævneværdigt Antal. De nye var altsaa med andre Ord Folk uden Standsfølelse, og det var jo kun, hvad man i den givne Situation kunde vente.

Gennemlæser man Betænkningen, maa man sige, at nogen umiddelbart iøjnefaldende Tendens synes den ikke at rumme. Men samler man de nye Bestemmelser sammen under visse Synsvinkler, lader en bestemt Tendens sig alligevel spore. Denne Tendens lader sig naturligvis nemmest paavise i de Afsnit af Betænkningen, som direkte angaar Groshandelen, og det er bemærkelsesværdigt, at dette Afsnit indledes med disse Ord: »Af de forskellige Slags Handelsgrene er Groshandelen den vigtigste«, og her har Kommissionen karakteristisk nok følt sig hævet over enhver Bevisførelse. Det kan derfor være hensigtsmæssigt at begynde med at studere Kommissionens Tanker om, hvem der bør have Adgang til at blive Grosserere, og hvorledes de skal blive det. Og naar vi har undersøgt det, vil der næppe være Tvivl længere med Hensyn til den Tendens, der — omend i ganske diplomatisk Form — dog præger den hele Betænkning.

Kommissionens første Indstillingspunkt, der fremsættes, efter at man til Indledning har fremsat en Række teoretiske Betragtninger om Begrebet Handel, gaar ud paa, »at enhver der vil drive, det være sig hvilkensomhelst Handel, skal derpaa have vundet Borgerskab«. Dette var i det store og hele Tilfældet i Danmark paa dette Tidspunkt, men der var en bemærkelsesværdig Undtagelse, og den angik netop Grossererne. Kommerceforordningen af 1742 fastslaar nemlig, at Groshandelen er fri, og udvikler dette nærmere saaledes, at der skal være to Slags Grosserere: de, der handler i meget store Partier (f. Eks. en hel Ladning), skal være fritaget for Borgerskab, medens de indskrevne Groshandlere (altsaa dem med Borgerskab) har Ret til at handle i mindre Partier. Det er klart, at denne Bestemmelse maatte være Grosserer-Societetet en Torn i Øjet, thi den tillod i Virkeligheden enhver Kapitalist lejlighedsvis at kaste sin Kapital ind i den store Spekulationshandel, uden at dens Udøver paa nogen Maade var bundet til Standen, blot skulde han svare Næringsskat. Under Krigen var der ganske vist udkommet en Forordning (22/12—1808), hvorved der midlertidigt var sat en Stopper for dette Forhold, idet man for i det hele taget at kunne holde Øje med Handelen i denne vanskelige Tid havde bestemt, at de saakaldte uindskrevne Grosserere hos Magistraten skulde skaffe sig »Attest til Hjemmel for saadant

Næringsbrug«. Da denne Forordning var præget af Krigsforholdene, kunde man risikere dens Ophævelse ved Fredens Genkomst, og det er det, Kommissionen søger at afværge ved at foreslaa Borgerskab som generelt Krav, og til Borgerskabs Opnaaelse føjes Kravet om Fuldmyndighed.

Det er naturligvis i Kommissionens Udkast til Borgerskabsbetingelserne, at vi finder Kernen af Grosserer-Societetets Indstilling over for Fremtiden. I Kommerceordningen af 1742 hed det, at man for at kunne faa Grossererborgerskab skulde besidde Skibe eller Skibsparter, uden at der fastsattes nogen kvantitativ Bestemmelse. Nu foreslaar Kommissionen, at den vordende Grosserer skal godtgøre, at han ejer Skibe eller Skibsparter til i det mindste et Beløb af 60 Kommercelæster, samt at han under Borgerskabs Fortabelse vil bekræfte stedse at have dette Antal. Med andre Ord: i Kommerceforordningen havde denne Bestemmelse haft til Formaal sammen med andre (saasom Kontorhold, udenl. Korrespondance etc.) at bidrage til at definere Begrebet Grosserer. Den Stramning, der her foreslaas, kan kun have een Hensigt: Indskrænkning af Tilgang til Standen.

En anden vigtig Indskrænkning af Adgangen til Standen har vi i Kommissionens Forslag om, at et for Tiden gældende Krav om Indskud i Statskassen ved Opnaaelse af Grossererborgerskab foreslaas opretholdt, formentlig ud fra den Betragtning, at naar Tiderne atter blev normale, vilde dette virke hemmende paa Tilgangen.

Paa en hel anden Front, nemlig den dannelsesmæssige, ser vi ogsaa Kommissionen forfølge Adgangsbegrænsningens Politik. Man foreslog slet og ret en Duelighedsprøve for vordende Grosserere. Den skulde være skriftlig og saaledes beskaffen, »at Kandidaten derved godtgjorde, at han besad grundig Kundskab om Handel, og hvad dermed staar i Forbindelse, samt at han var i Stand til at overskue de forskellige Handelsveje, deres Fordele og Mangler. Denne skriftlige Prøve turde det vel tillades Kandidaten at aflægge i ethvert af de levende Sprog (man erindre sig Københavns overordentligt internationale Præg under den sidste glimrende Handelsperiode), men skreves Udarbejdelserne ikke paa Dansk, burde Eksaminanden, der intenderer at blive dansk Borger, dog godtgøre, at han kunde opsætte et Brev i det danske Sprog«. Dette Dannelseskrav, som vor Tid har opgivet overalt, taler sit tydelige Sprog om visse Mangler i Grosserermedlemmernes Øjne hos de nye Kolleger, som Standen i Krigsaarene var blevet belemret med. Det vil erkendes, at denne Kombination af Formues- og Dannelsesskranker for Opnaaelse af Grossererborgerskab, saafremt de blev gennemførte, rummede stærke Muligheder for at standse den stærke og af de oprindelige Grossereres Kreds højst uønskede Tilgang.

Ligesom Tilfældet havde været med Indskuddet i Statskassen ønskede Kom-

missionen at faa lovfæstet en bestaaende Praksis, nemlig det tidligere omtalte Forhold, at den vordende Grosserer skulde præstere en Attest over for Grosserer-Societetet om, at han besad de fornødne Betingelser for at blive Grosserer efter Kommerceforordningens Bestemmelser, hvorefter Societetet sagde god for Manden hos Magistraten, der saa meddelte Borgerskabet. Denne Praksis ønskede man dog ændret derhen, at Attesten skulde underskrives af to Medlemmer af Societetet »eller to andre værdige Mænd«. Til Gengæld skulde Attesten nu fastslaa, at Ansøgeren ikke havde begaaet nogen i den offentlige Mening vanærende Handling. — Spørgsmaalet om Indfødsret som Betingelse fremdroges af Bærens, men vandt ikke de øvrige Medlemmers Bifald, fordi det kunde bringe Stadens Renommé som Verdenshandelsby i Fare. Det er eet af de talrige Vidnesbyrd i Kommissionens Betænkning, der viser, at man i eet og alt regnede med, at Tiderne efter Krigen vilde blive som før. Den menneskelige Optimisme er heldigvis ukuelig.

Efter at vi nu gennem Studiet af Borgerskabsbetingelserne har erkendt, at Maalet med Kommissionsforslaget var at faa gennemført en Indskrænkning af Tilgangen til Grossererstanden, vil vi vende os til den øvrige Del af Betænkningens Groshandelsbestemmelser for at se, om vor Teori kan verificeres her.

Som 9. Indstillingspunkt ytrede Kommissionen Ønsket om, »at Groshandelens Virkekreds bestemmes derhen, at de alene maa afsætte Varer i saadanne Partier, som ved Kommerceforordningen af 4. August 1742 er bestemt for de uindskrevne Grosserere«... hvortil føjedes en Liste over en Række nærmere bestemte Undtagelser. Dette Punkt er maaske det, der kraftigst understreger Tendensen. Man ønsker selve Minimumsgrænserne for Groshandel sat meget betydeligt i Vejret, langt højere end de f. Eks. blev ved Næringsloven af 1857. Derved opnaaede man at understrege, at Grosserereren var en virkelig Storkøbmand, hvem det laa fjernt i sin Handel at færdes paa Detailhandlernes Overdrev. Det var atter Tanken om fordums Storhed, der blev bestemmende for Fremtiden. Lidet anede den Kreds af Grosserere, hvis Tanker staar bag ved Kommissionsforslaget, at deres Navne i det kommende Femaar for næsten alles Vedkommende skulde komme til at figurere paa Konkurslisten, eller at den Form for Handel, som de havde drevet, aldrig mere skulde genopstaa.

Denne Tanke uddybes ved Bestemmelsen om, at Grossererne ikke maatte sælge Varer i mindre Partier paa Auktioner, end deres Handelsret ellers berettigede dem til, hvilken Tanke i øvrigt ogsaa er berørt i Kommerceforordningen af 1742 (§ 12).

Til alle disse Adgangsbegrænsninger, der skulde tjene til at gengive Standens gamle Ansigt af en fornem Klasse af Storhandelsmænd, knyttedes saa Ønsket om et synligt Tegn paa den genvundne Position, saaledes som det er ud-

trykt i Ønsket om Oprettelsen af Grosserer-Societetets Komite. Initiativet var som omtalt Bärens', men det faldt godt sammen med Grosserernes Interesse. Ganske vist havde man faktisk allerede ved Kommerceforordningen af 1742 opnaaet en vis Anerkendelse som Handelskammer, og igennem det 18. Aarhundrede var denne Position blevet styrket. Men det kunde alligevel være særdeles ønskeligt, om man i saa Henseende fik fastslaaet sin officielle Stilling udadtil. Denne vigtige Del af Betænkningen lyder ordret saaledes:

»Det er af megen Vigtighed, at der haves en ærværdig Samling af de mest retskafne og oplyste Købmænd, der ved Aar, Kundskaber og Erfaring fortjener Regerings-Kollegiernes Tillid og i vigtige Tilfælde kunde afgive Betænkninger. I Medfør af Kommerce-Forordningen har Grossererne samlet sig i et Societet, der styres ved en Formand og tvende Ældste; men da Grosserer-Societetets trende Styrere ikke altid kunne afgøre slige Sager uden først at have konsulert Societetets øvrige Medlemmer, og da disses Sammenkaldelse kræver Tid, ligesom Sagernes Gang nødvendigen maa vidtløftiggøres, naar saa mange Mænd derom skulle deliberere, saa holder man for, at det var passende at gøre et Udvalg blandt Grossererne, hvilke i saadant Øjemed som det nævnte kunne træde sammen. Det foreslaas derfor underdanigst, at der foruden Formand og Ældste, skulde for Grossererne forordnes en Komite af 12 Grosserere under Navn af Grosserernes Repræsentanter; disse Repræsentanter tillige med Formand og Ældste skulle iagttage de samme Pligter, hvilke nu paaligge Societetet, afgive Erklæringer og Betænkninger til Kollegierne og Øvrighederne samt Responsa i Retssager, naar saadant af dem forlanges«.

Det vil heraf ses, at Kommissionen selv anerkender, at der ikke skal paalægges den nye Komite noget Arbejde ud over, hvad Societetet som Helhed tidligere har bestridt. Bemærkningerne om Vanskelighederne ved at sammenkalde alle Societetets Medlemmer i Stedet for et snævrere Udvalg maa tages med et vist Forbehold, idet der — som allerede i Indledningen vist — havde dannet sig den Praksis, at kun et begrænset Antal af Societetsmedlemmerne indfandt sig ved Møderne. Men det maatte naturligvis hilses som et Fremskridt, at man for Fremtiden kunde være sikker paa, at det var helt den samme Kreds, der mødte, saaledes at man ikke pludselig, naar en vigtig Sag var paa Dagsordenen, kunde risikere et stærkt Tilløb af Folk, der ellers ikke gav sig af med Standens Sager. Og dette Punkt kunde naturligvis blive aktuelt under de forhaandenværende Forhold, hvor Standen var blevet udvidet med saa mange Elementer, der repræsenterede helt andre sociale Lag end den gamle Kreds af Storkøbmænd fra den glimrende Handelsperiode. Man sporer med andre Ord ogsaa paa dette Omraade en vis Konservatisme.

Nye var derimod Valgbestemmelserne, der i vore Øjne betyder en stor

Tilbagegang. De lyder saaledes: »Repræsentanterne skulle første Gang vælges af det nuværende Grosserer-Societet, og for Fremtiden skulle samtlige Grosserere, naar Vakance indtraf, for hver vakant Plads foreslaa tre, af hvilke General Land Økonomi og Kommerce Kollegiet efter at have over Forslaget modtaget Repræsentationens Betænkning valgte En. Skulde bemeldte Kollegium ikke finde sig anlediget til at vælge nogen af de foreslaaede, maatte Sagen forestilles Deres Majestæt«. Kort sagt, her ser vi Kommissionen opgive Standens Frihed til at vælge sine egne Repræsentanter, medens den tidligere selv havde valgt baade Formand og Ældste. Er det Embedsmændene, der har søgt at drage denne Magt til sig, eller kan man tænke sig, at ogsaa Grossererrepræsentanterne i Kommissionen har stemt herfor? Hvor underligt det end lyder, er det sidste sandsynligt. Thi for det første har ingen af dem afgivet noget Særvotum herom, for det andet ser vi senere, at Kommercekollegiets Embedsmænd ligefrem tager Afstand fra en saadan Tanke med disse Ord: »som en videre Foranstaltning for Grossererstandens Hele... tror Kollegiet ikke, at man bør blande sig i Valgene«. Spørgsmaalet bliver da, hvad der kan have ført Grossererrepræsentanterne til at acceptere en saadan Ordning, hvem der nu end har bragt den frem. Den eneste mulige Forklaring synes at være, at det er Bestræbelser for i Forbindelse med, hvad vi tidligere har set, at holde uønskede Elementer borte. Hvis Regeringen beholdt det sidste Ord med Hensyn til, hvem der skulde være Medlemmer af Komiteen, mente man aabenbart under Frederik den Sjettes Regering at have Garantier for, at man kunde blive fri for Rabulister. Og heri havde man uden Tvivl Ret. En anden Ting er, at der kom den Dag, da man fortrød dette Skridt; og med den vaagnende Følelse for Frihed og Uafhængighed i Trediverne modnes den Tanke, at Grossererne bør styre deres egne Sager og selv vælge deres Repræsentanter. Først i Aaret 1842 opnaaede de denne Ret, saaledes at Societetets Jubilæum i 1942 altsaa i Virkeligheden er et tredobbelt Jubilæum; og den sidst nævnte Begivenhed paa ingen Maade den mindst mindeværdige.

Forlader vi disse mere organisatoriske Bestemmelser og gaar over til de mere almene Groshandelsspørgsmaal, er det Kommissionens 8. Indstillingspunkt, der paakalder størst Opmærksomhed, idet den skarpt vender sig mod den gamle Ordning, som var karakteristisk for Kommerceforordningens hele merkantilitiske Indhold. Det drejer sig om, hvorvidt Varer bør tages hjem »fra første Haand«, d.v.s. fra Produktionsstedet. Dette havde under den gamle Ordning været et uomgængeligt Krav, selv om man i 90ernes frisindede Politik saa smaat havde begyndt at slække det. Mod dette Krav vender Kommissionen sig med en Indstilling, hvori det hedder: »at de hidtil gældende Bestemmelser om Varers Forskrivning fra første Haand maatte bortfalde«, saa at enhver handelsberettiget fik Lov til frit at indforskrive sine Varer fra det Sted, han maatte ønske,

eller rettere sagt: hvor de var billigst. I Motiverne hedder det blandt andet »at Konjunkturer og mange andre Omstændigheder kunne foranledige, at Varer kunne andetsteds erholdes til lettere Priser«. I denne Forbindelse nævnes Hamborg, hvoraf det fremgaar, at man har været klar over, at det billigste Sted at købe i Regelen er de store Verdenshandelspladser. Endelig tilføjes som et praktisk Argument, at Bestemmelser af denne Art meget vanskeligt kan paases overholdt.

Et andet Forhold, som ikke længere fandtes tidssvarende, var en Bestemmelse om, at Grossererne ikke maatte sælge deres Varer ved offentlig Auktion, med mindre de først havde tilbudt dem til Detailhandlerlaugene. Hvor forhistorisk denne Bestemmelse følte, forstaas lettest, naar man hører, at Detailhandlerne, for hvem det dog maatte være et Slags Privilegium, aldeles intet havde at erindre derimod.

Et andet vigtigt Punkt var Spørgsmaalet om Fremmedes Ret til at handle en gros. Dette var som omtalt et af de Spørgsmaal, som Kongen ved Reskript af 2/7 1812 havde paalagt Kommissionen at inddrage under Kommissoriet. Kongen havde ved denne Lejlighed ikke lagt Skjul paa sin Mening, nemlig at der burde gøres alt muligt for at dæmme op for de Fremmede, der i Krigens Tid sivede ind i Landet, og som i stor Udstrækning befattede sig med Handel en gros. En særlig Krigsforordning, Plakaten af 22/12 1808, havde allerede paalagt disse at søge Næringsadkomst for deres Handel, saa at Kommissionen paa ingen Maade kunde være i Tvivl om den kongelige Mening om denne Sag, hvorfor man da ogsaa kun omtaler Spørgsmaalet i vage Vendinger. Man har aabenbart ikke Mod paa at gaa direkte imod Majestætens Ønsker. Der kan i øvrigt næppe være Tvivl om, at Bärens ogsaa her havde en Finger med i Spillet. Han havde nemlig foreslaaet Indfødsret som Betingelse for Grossererborgerskab, men dette havde Kommissionens Flertal ikke villet gaa med til. Aarsagen til Kommissionens Fremmedvenlighed maa i det hele taget søges i dens Opfattelse af, hvorledes Fremtiden vilde komme til at forme sig. Og da man — som i Indledningen berørt — forestillede sig, at Tiderne vilde blive, som de havde været, maatte man mene, at en international Handelsby, som København havde været, og som den forhaabentlig vilde blive igen, ikke kunde undvære denne Form for Handelsfrihed, der i den glimrende Handelsperiode havde tilført megen Kapital og Dygtighed. Man nøjedes derfor med at antyde, at det at udelukke formuende Fremmede »vist nok vilde være ufornuftigt«. Den endelige Forordning indeholder da ogsaa en Bestemmelse om, at Fremmede har Lov at handle en gros her i Landet med alle Varer, som de ikke har tilforhandlet sig her. Denne Bestemmelse blev fatal for den danske Grossererstand i de daarlige Aar efter Krigen, thi det var i Ly af den, at de hamborgske Handelsrejsende, »Probenreuterne«,

berejste Landet, særligt den jydsk Halvø, og solgte deres Varer direkte til Købmænd, Fabrikanter og Haandværkere. Det var bittert at opleve for den københavnske Groshandelsstand, der paa dette Tidspunkt var berøvet sin tidligere Hovedkilde, den oversøiske Handel, og for hvem Forhandlingen af udenlandske Industrivarer kunde være blevet en Redningsplanke i en trang Tid.

Ogsaa Kravet om, at man udelukkende burde beskæftige Indfødte paa Kontorerne vendte Kommissionen sig fra, og det i en Aand, som vil vinde Genklang i Dag. Man gjorde nemlig gældende, at i det Tilfælde maatte man befrygte, at Udlandet vilde gøre Gengæld, hvorved Ungdommen vilde blive afskaaret fra at udvide sin Horizont, ligesom Forbindelsen mellem danske og udenlandske Handelshuse vilde lide derunder, en Synsmaade, der er en internationalt orienteret Købmandsstand værdig, og som ikke mindst blandt Ungdommen i Dag vilde være sikker paa at vinde Bifald.

Inden vi forlader Kommissionens Groshandelsbestemmelser, vil der være Grund til et Øjeblik at dvæle ved et af Bærens afgivet Særvotum, som indeholder en Tilføjelse til en Passus i Betænkningen. Den lyder saaledes: »enhver Klasse af Handlende burde bestaa af et af Øvrigheden bestemt Tal«, idet »Statsklogskab bør at fordele alt Arbejde og alle Haandteringer i Staten paa dens Medlemmer efter deres Lyst og Duelighed og i Regel[en] kun at lade enhver Borger virke i eet Fag«. Motiveringen er følgende: »Gives der for mange, der beskæftiger sig i een Næring, forekommer opskruede Priser, og«, tilføjes det truende, »alskens Bedragerier og til sidst Armod«. Man kan nemlig efter hans Mening gaa ud fra, at hvis der i en bestemt Næringsvej aarlig kan tjenes 150.000 Rbd, saa kan kun 70—80 Borgere leve af den; thi man maa forudsætte, at enhver til sit Forbrug maa kræve ca. 2000 Rbd. aarligt. Som Slutargument anfører han, at »et bestemt Antal Næringsdrivende i hver Klasse maa synes saa meget mere tilraadelig for hele Handelsstanden, som Handel er en Næringsvej, der kan anses slibrig for Borgernes Moralitet, og kun lidet fremmer Industri (her: Produktion) i egentlig Forstand. Her lægger Bærens Kortene paa Bordet og afslører sig som en Mand, hvis Tanker bunder i en gammel Lære. Det er let at se, at han er Præliberalist. Han er ikke Tilhænger af Adam Smith, men af hans Forgængere, de saakaldte Fysiokrater, der ansaa Naturen for den eneste Værdifrembringer, hvorfor de Erhverv, der, som det hed, »hentede Skattene frem af Naturens Moderskød« var de eneste værdifulde, nemlig Landbrug, Bjergværksdrift etc., medens Handelen var det foragteligste af alle Erhverv, idet den kun tilsigter personlig Profit, der opnaas paa Almenvællets Bekostning. Denne Opfattelse af Handelens Stilling er som bekendt desværre ikke død endnu. Den lever stadig i nogen Grad blandt Menigmand.

Denne Røst fra Fortiden fik dog ikke Lov at tale uimodsagt. Flertallet

ytrede herimod, at Regenten ikke burde være »Folkets Formynder« og frem for alt ikke indskrænke Undersaatternes Adgang til lovligt Erhverv »ved den Haandtering, hvortil de finder sig oplagt«. Det er givet, at alle ikke vil finde paa at beskæftige sig med den samme Næring, idet netop Frygten for at falde i Armod vil medføre, at man søger andetsteds hen, hvorved Ligevægten af sig selv oprettes. At Prisen skulde blive opskruet, fordi Erhvervet havde for mange Udøvere, stred mod al Erfaring, thi Priserne blev efter Erfaringen just lavere, jo flere Sælgere der var. Her taler Adam Smith og Liberalismen. Og med disse Ord fra den nye Tids økonomiske Evangelium vil vi forlade Kommissionens Betænkning og følge dens videre Skæbne for saa vidt angaar dens Hovedpunkter.

Efter at Betænkningen gennem to Aars Fødselsveer var blevet til, begyndte dens store Vandring gennem Embedsmaskineriet, idet der skulde hengaa endnu tre Aar, inden Forordningen udkom.

Kommissionen sendte sin Betænkning til Danske Kancelli, der øjeblikkelig videreekspererede den til General Land Økonomi og Kommercekollegiet, under hvilket Ministerium Grosserer-Societetet til daglig sorterede, for at Embedsmændene her kunde faa Lejlighed til at fremkomme med deres Bemærkninger, hvilket skete under 10. Januar 1815.

Ogsaa dette Kollegium afgav en meget udførlig Betænkning, hvori det Punkt for Punkt gennemgaar Kommissionsbetænkningen og til Tider underkaster den en ret haard Kritik.

Den uhjertelige Tone, hvori dette Dokument er holdt, har ikke en saglig Aarsag. Kommercekollegiet er tjenstligt fornærmet. Det har nemlig ikke faaet Kommissoriet meddelt. Ganske vist har det været offentliggjort i Kollegialtidende, og ganske vist staar det i Kommissionsbetænkningen. Men ad tjenstlig Vej havde man intet erfaret. Ergo var man fornærmet, og det maatte Kommissionens Betænkning undgælde for. Holder vi os ogsaa her udelukkende til Grossererbestemmelserne, er det værd at lægge Mærke til, at Kommercekollegiet ønsker Bibeholdelse af de Bestemmelser, der hjemler Ret til at drive den store Engroshandel uden Borgerskab. At det var blevet forbudt i 1808, skyldtes udelukkende Krigshensyn. Med Fredens Atterkomst kan der ikke være nogen Betænkelighed ved at opretholde Friheden paa dette Punkt. Heller ikke Reglerne om Fuldmyndighed var man tilfreds med. Det var ogsaa, mente man, et unødvendigt snærende Baand.

Hvad Bestemmelserne om Adgang til Grossererborgerskab angaar, afveg Kommercekollegiets Opfattelse ogsaa betydeligt fra Kommissionens. Man fandt saaledes Kravet om Besiddelse af et vist Antal Kommercelæster ganske urimeligt. Et saadant Krav er »lidet passende med nuværende Handelskonjunkturer«.

Heri havde Kollegiet uden Tvivl Ret. Hvad man tænkte paa i denne Forbindelse, var den efter Krigen ødelagte danske Søhandel, selv om man i denne Forbindelse maa regne Kommissionen til gode, at Betænkningen i Hovedtræk var udarbejdet, mens Krigen varede, og Haabet om Søhandelens Genopstaaen derfor endnu levede. Kommercekollegiet forstod, hvor det bar hen med en overmægtig udenlandsk Konkurrence og en reorganiseret Bank, for hvem Kredit til Erhvervslivet nærmest var et uartigt Ord. Hvorfra skulde saa Midlerne til at skabe en ny Handelsflaade komme fra? Bandt man sig til Betingelser af den Art, kunde man risikere det værste. Kollegiet udtaler i denne Sammenhæng, at hvis man opretholder dette Krav, vil det betyde, at samtlige københavnske Grossererere skulde svare til ikke mindre end 13620 Kommercelæster*) »og det er tvivlsomt, hvorvidt den københavnske Handel vil kunne beskæftige dette Antal«. Man mente derfor, »at disse Skibes Værdi — $3\frac{1}{8}$ Mill. Rigsbankdaler rede Sølv — mere fordelagtigen saavel for Ejerne som for Staten kunde anbringes i indenlandsk Industri«. Ogsaa med Hensyn til Kravet om et Indskud i Statskassen optræder man her som Frihedens Forkæmpere og stempler det som urimeligt. Over for Kravet om en Grossererexamen protesterer man heftigt. Man kan aldeles ikke se, hvorfor Folk, hvis Borgerskab berettiger dem til at handle med alle Slags Varer, skal belemres med den Art Detailhandlerkundskaaber. Forlanger man en saadan Eksamen, »vilde muligen ofte Mænd af Kundskaaber og Formue udelukkes, medens langt ringere Subjekter, der bedre kendte Skole-Theorien udstod Eksamen«. Hvad endelig Prøven i det danske Sprog angaar, frygtes det, at man ved denne kunde afholde formuende Udlændinge fra at nedsætte sig her. Ogsaa Attesterne for Opnaaelse af Borgerskab ønskede Kollegiet behandlet paa en mere lemfældig Maade. Tendensen i Kommercekollegiets Opfattelse af Borgerskabsbetingelserne er altsaa saare enkel: man ønsker den størst mulige Frihed. Og dette kommer ogsaa frem i Bemærkningerne til Forslaget om Oprettelsen af Grosserer-Societetets Komite. Det bør være et rent indre Anliggende, der bør ordnes af Societetet, som i det hele bør have Lov at organisere sig aldeles, som det vil, frit for enhver Statsindgriben. Navnlig tager man stærkt Afstand fra Forslaget om, at Kommercekollegiet skulde bestemme, hvilken af de tre udpegede Kandidater, der i hvert enkelt Tilfælde skulde indtræde i Komiteen. Man tilføjer yderst liberalt, at man vil være tilfreds med at faa Resultatet af Valget meddelt dog med Ret til Forkastelse, saafremt den valgte har gjort sig skyldig »i Toldsvig eller anden fraudulent Handlemaade«.

Paa andre Punkter bekender Kollegiet sig derimod ligesom Bärens til den gamle Opfattelse. Det gælder saaledes Spørgsmaalet om Hjemtagelse af Varer

*) Dette Tal svarer til den i København hjemmehørende Handelsflaade i 1838, paa hvilket Tidspunkt den københavnske Flaade omtrent havde naaet sit Minimum.

fra første Haand. Denne Bestemmelse bør opretholdes, mener man her, thi da »enhver, igennem hvis Hænder et Vareparti passerer, i Almindelighed maa have nogen Fordel af samme, saa maa herved Varerne enten fordyres eller forfalskes«. Man maa derfor anse det for upassende at ophæve et Lovbud, der har til Hensigt at befri den nationale Handelsballance for unødige Mellemløbsavance. Tværtimod bør man indføre Toldlettelse for Varer, som indføres fra første Haand. Disse Punkter udgør Hovedindholdet af Kommercekollegiets Betragtninger: Frihed paa det rent næringsretlige Omraade, men Opretholdelse af Tvang, naar det drejer sig om Import af udenlandske Varer. Paa dette Punkt gaar man saa vidt som til at paaberaabe sig »den bekendte britiske Handels Grundlov Navigationsakten«, der omtales som »Fundamentet for den britiske Handels Storhed«. Med Afgivelsen af sin Betænkning ytrede Kollegiet over for Danske Kancelli Ønsket om at faa det endelige Lovudkast tilstillet, men der skulde gaa lang Tid, inden man kom saa vidt. Thi det første, Kancelliet gjorde, da det havde modtaget Kommercekollegiets Betragtninger, var loyalt at sende dem til Kommissionen, for at denne kunde faa Lejlighed til at fremsætte sine Modbemærkninger, men det varede over eet Aar, inden man her kunde faa samlet sig sammen til at redigere disse.

10. Februar 1816 underskrev Kommissionsmedlemmerne det Aktstykke, der indeholdt deres Modbemærkninger. Ogsaa her var Tonen nu blevet skarp over for Kommercekollegiets Betragtninger, der gennemgaas Punkt for Punkt. Om Realiteterne var man dog ret forhandlingsvillig. Uenighederne og den skarpe Tone kommer væsentligst frem i Diskussionen om Definition af Begrebet Handel, der er ret subtil og uden større Interesse i Dag. Kommissionen foreslog et Kompromis med Hensyn til Spørgsmaalet om Besiddelse af 60 Kommercelæster som Betingelse for Grossererborgerskab. Man kunde godt gaa med til i Stedet at fastsætte en Formuegrænse for Halvdelen af Beløbet, men man vilde dog ikke helt give Slip paa den gamle Kommerceordnings Krav om, at en Grosserer bør eje Skibe, hvorfor man foreslog den pligtige Mængde af Kommercelæster nedsat til det halve. Derimod holdt man ubetinget fast ved den skriftlige Adgangsprøve. »Efter vort Skøn«, hedder det, »kan det næppe bestaa med Begrebet om en hæderlig Handelsstand at ville statuere, at en Grosserer skulde frygte for ved en skriftlig Prøve at godtgøre, at han besidder almindelige Handelskundskaber, og videre gaar Forslaget ikke«. Kommercekollegiets frisindede Udtalelser om Valgene til Komiteen faldt ikke i god Jord hos Kommissionen. Man holdt fast ved, at man ønskede Øvrighedens Deltagelse i Valgene, idet man paaberaabte sig, at det var Tilfældet ved andre Korporationer. Et andet Argument fandt man deri, at Domstole o. l. ofte havde brevvekslet med Societetet, hvorfor man kunde ønske det officielle Præg, som en Regeringsudnævnelse af Medlem-

merne nødvendigvis maatte give. Forholdet var imidlertid, at Societetet ofte tidligere havde afgivet allehaande Responsa til offentlige Myndigheder og altid faaet taget dem for gode Varer, saa dette Argument falder noget tyndt ud og tjener for saa vidt til at sandsynliggøre Formodningen om, at Grossererne i Kommissionen udelukkende fremsatte dette Krav for at kunne holde en uønsket Opposition nede. Denne Debat er den interessanteste Del af Modbemærkningerne, der i øvrigt paa de fleste Punkter fastholder de tidligere Standpunkter.

Endelig i Foraaret 1816 begynder saa Danske Kancelli at arbejde med Sagen. Der blev først udarbejdet et Referat, som indeholdt en grundig Gennemgang af Sagen. Fremgangsmaaden var derefter som sædvanlig den, at Referatet sendtes efter Tur rundt til Kancelliets øverste Embedsmænd, »de Deputerede«, der hver især afgav deres Votum i Sagen, inden den endelige Forestilling til Kongen kunde udfærdiges. Det første Votum afgaves den 1. April og det sidste — Kancellipræsidentens — er dateret den 16. December. Naar det saa erindres, at Forordningen først udkom i April 1817, vil man forstaa, at Sagen opholdt sig i Danske Kancelli i over et Aar.

Det var selve Anders Sandøe Ørsted, der afgav det første Votum, og det, der blev bestemmende for Danske Kancellis Stilling. De øvrige Embedsmænd havde kun meget faa og uvæsentlige Bemærkninger at gøre hertil. Flere af dem skrev blot: »Enig med Etatsraad Ørsted«. Da Ørsteds Votum i det store og hele falder sammen med Indholdet af Forestillingen til Kongen, skal det ikke særskilt behandles her. Blot skal et Par for Ørsteds Indstilling karakteristiske Træk anføres, der viser ham som en Mand, for hvem Livet former Lovgivningen og ikke omvendt. Saaledes slutter han efter omhyggeligt at have resumeret de forskellige Definitioner af Begrebet Handel, som Sagens Akter efterhaanden indeholdt, »man sælger Varen, som man har forskaffet sig til at falholde, men da man næppe ved en legal Definition paa Handel kan gøre det Begreb, man i Almindelighed danner sig derom, tydeligere, saa synes det rettest aldeles at afholde sig fra nogen saadan Definition, hvorved snarere vil fremkaldes nye Tvistemaal og Elusioner«. Ganske velgørende Ord, naar man har fulgt Sagens tidligere subtile, men futile Forsøg paa at finde en Formel, der passer i enhver Situation. Et andet karakteristisk Træk ligger ogsaa uden for denne Afhandlings egentlige Emne og nævnes kun af Hensyn til Ørsteds Stilling. Det drejer sig om Spørgsmaalet, hvorvidt Læreaarene og Svendeaarene bør afskaffes inden for Detailhandlerlaugene. Det gaar Ørsted bestemt imod ud fra befolkningspolitiske Betragtninger, idet han formoder, at det vil medføre tidligere Giftealder og dermed voksende Børnetal, der vil medføre forøget Nød og Elendighed. Ørsted har læst Malthus' berømte »Essay on Population« fra 1798, og Afsnittet her er en formelig Anmeldelse og en meget begejstret Anmeldelse. Han løber ligefrem i sin Be-

gejstring løbsk. Omtalen af dette Forhold fylder nemlig en uforholdsmæssig Del af hans Votum, men det viser en Forstaaelse af Livets store Problemer, som er velgørende efter den megen Tale om Detailler.

Det afsluttende Votum, som Kancellipræsident Kaas afgav, er stærkt præget af Utaalmodighed over Sagens tilsyneladende Uendelighed: »...det vilde medføre en uforholdsmæssig Vidtløftighed at ytre Mening skriftlig ved hver enkelt Punkt af denne saa omhyggeligt behandlede Materie«, saa meget mere som den atter skal behandles i Kollegiet (Danske Kancelli) ligesom vel ogsaa Kommerce Kollegiet endnu engang bør høres, før end Sagen refereres for Kongen. »Men ønskeligt var det, om denne Sag kunde snart tilendebringes, og det kan næppe ventes, med mindre al videre Korrespondance kunde undgaaes. Magistraten er heller ikke hørt, kunde det ikke ske? — jeg tillader mig derfor at foreslaa, at Kancelliet indbød nogle Lemmer af Told Kammer og Kommerce Kollegium, nogle af den nedsatte Kommission, nogle af Magistraten til at træde sammen med Kancelliet, for i et Par Afteners Sessioner at gaa den hele Sag igennem og om muligt enes om et Resultat«. Som det vil ses, en praktisk Mands Hjertesuk over den officielle Forretningsgang og uendelige Papirmølle. Kancellipræsidenten fik sin Vilje. I Forestillingen til Kongen nævnes det, at man har haft disse mundtlige Forhandlinger med de interesserede Parter.

Forestillingen er enig i, at man overalt, undtagen ved indenlandsk Kommissionshandel bør have Borgerskab, og hermed forsvandt altsaa endelig de uindskrævede Grosserere.

Som Indledning til det for os afgørende Afsnit om Grosserernes Handelsberettigelse fremkom Kancelliet i Henhold til Ørsteds Votum med en generel Redegørelse, hvori man advarer mod at binde Groshandelen for stærkt, »under normale Handelsvilkaar« hedder det et andet Sted, »kan en Stat ikke have for mange virkelige Grosserere, hvis Virksomhed det er at drive Handel med Ulandet«. Heller ikke bør man udelukke Fremmede ved at paalægge dem alle disse foreslaaede Baand, og »saavidt man har erfaret er det ikke befalet i nogen anden fremmed Stat«.

Man vil da ogsaa se, at det ikke paa alle Punkter lykkedes Kommissionen at gennemføre sine Indskrænkninger i Adgangen til at opnaa Grossererborgerskab. Skibsparterne bliver til et rent Formuekrav og nedsættes desuden. Man skal kun have 30 Kommercelæster eller tilsvarende Formue. Og dermed forsvandt den gamle Opfattelse fra 1742 af en Grosserer som en Mand, der nødvendigvis maatte have Skibe i Søen. Indskuddet i Statskassen turde Kancelliet ikke ophæve, men udelukkende af finansielle Grunde, ikke fordi man fandt, at det burde være saaledes. Duellighedsprøven blev pure afvist, »man har haft god Grund til hidtil at have friere Bestemmelser for Gros- end Detailhandel«. Saa

naaede man for saa vidt mere med Attestspørgsmaalet, idet Kancelliet indstillede, at Magistraten skulde spørge Komiteen, om hver enkelt Ansøger kunde anses for værdig til at opnaa Borgerkab som Grosserer.

Kancelliet gik derimod med til at hæve Mindstemaalene for Salg en gros, der stort set blev fastsat efter Kommissionens Ønsker som identisk med dem, i hvilke de uindskrevne Grosserere efter Kommerceforordningen maatte handle.

Auktionsspørgsmaalet fandt Kancelliet det ikke værd at ofre en Paragraf paa. Det kunde ordnes ad administrativ Vej; man kunde bare paalægge Auktionsdirektøren at paase, at Grossererne ikke solgte i mindre Kvantiteter, end deres Handelsberettigelse tillod dem.

Indrettelsen af Grosserer-Societetets Komite fandt Kancelliet praktisk og acceptabel. Ørsted viste sig her som absolut Tilhænger af Regeringsindflydelse paa Valgene. Det finder han i Almindelighed overensstemmende med de gældende Regeringsprincipper, og han anfører adskillige Paralleler saaledes Valg af Byraadsmedlemmer, hvor Regeringen ogsaa har Indflydelse, endvidere Oldermandsvalgene ved Handels- og Haandværkerlaug samt Valgene af Repræsentanter for det mosaiske Trossamfund. Kort sagt: Den, der med juridisk Virkning skal repræsentere en Kommune eller en Korporation, og som i en Retssag skal have fidem publicam, bør udnævnes af Staten. Ogsaa Formanden burde udnævnes, men Detaillerne af Valgordningen behøvede ikke at komme i selve Forordningen. De kunde ordnes gennem et særligt Reskript.

Det gamle Hovedkrav til Grossereren: at han hentede sine Varer fra første Haand, som Kommercekollegiet havde forsøgt at slaa et Slag for, forkastede Kancelliet, som erklærede sig enigt med Kommissionen i dets Ophævelse, selv om man eventuelt kunde tænke sig at følge Kommercekollegiet saa vidt, at der blev givet visse Toldlempelser for direkte Indførsel. Ogsaa i Spørgsmaalet om Fremmedes Handel fulgte Kancelliet Kommissionens Indstilling, og nu fandtes der jo ikke længer nogen Bærens ved Kongens Side, der kunde yde ham moralsk Støtte i Kampen for at udelukke Udlændinge fra at handle en gros i Danmark. End ikke for de Udlændinge, som maatte søge om Optagelse i Grosserer-Societetet, vilde man forlange Indfødsret.

Den 12. Marts afgaves Kancelliets Forestilling til Kongen om Principperne for den nye Forordning med de dertil knyttede Motiver, og samme Dag approberede Kongen Forestillingen ved sin Underskrift, hvorefter det overdroges Kancelliet at sætte den i Paragraffer, og den 23. April 1817 underskrev Kong Frederik den Sjette saa omsider den endelige Forordning. Dermed endte denne Sags Vandringer, som aabenbart var ved at blive en Fabel ved sin Omstændelighed selv i Datidens langsomt virkende Statsmaskineri. Til Gengæld maa man

indrømme, at Argumenterne for og imod var blevet afvejet med en Omhyggelighed, som vore Dages Lovgivning ikke altid kan rose sig af.

Nu manglede man blot de administrative Bestemmelser om Valgene til Komiteen. De kom til Gengæld aldeles omgaaende. Under samme Dato som Forordningen (23. April 1817) udgik et Reskript til Københavns Magistrat. Heri hedder det, at Komiteen for første Gang skulde vælges af Societetet, men for Fremtiden skulde man, hver Gang der blev en Plads ledig, foreslaa tre Emner, af hvilke saa Kommercekollegiet skulde vælge een. Fandt Kollegiet ingen af de foreslaaede egnede, skulde Sagen henskydes til Kongens Afgørelse. Antallet af Medlemmer fastsattes til 15. Danske Kancellis Ønske om, at Formanden skulde have kgl. Approbation, blev nu efterkommet af Kongen, idet det bestemtes, at naar Formandspladsen blev ledig, skulde Komiteen af sin Midte udpege tre Medlemmer til Posten, blandt hvilke Kommercekollegiet derefter skulde udvælge een. Denne skulde saa beholde Formandsposten, saa længe han vedblev at være Medlem af Komiteen, hvorved hans Kolleger altsaa kun var i Stand til at vise deres Mistillid til ham i det Aar, hvor han var paa Omvalg. Og hvornaar et saadant vilde indtræffe, var sandelig ikke ganske let at sige, thi Fornylsen skete paa den Maade, at de to ældste Medlemmer afgik efter Tur hvert Aar.

Den 28. Maj fandt Valgmødet Sted i Grosserer-Societetet. »Efter foregaaet Ballotering«, hedder det i Societetets Forhandlingsprotokol, »blev følgende Herrer ved fleste Stemmer udvalgte til at træde som Medlemmer i den allernaadigst befalede Komite«, nemlig:

Herr Harboe	23	Stemmer	Herr Hvidt	20	Stemmer
- Becker	21	-	- Schmidt	15	-
- Schartau	21	-	- Zinn	15	-
- Chr. Thomsen	21	-	- Jean de Coninck	14	-
- Trier	20	-	- Suell	14	-
- Fr. Tutein	20	-	- D. Tutein	13	-

Hertil kom saa det gamle Formandsskab, nemlig Formanden Saabye og de to Ældste, Erichsen og Prætorius, der var fødte Medlemmer af den første Komite. Den 21. Juli holdt man det konstituerende Møde i den nye Forsamling, hvor man begyndte Arbejdet paa en Forretningsorden. Det vedtoges saaledes, at man hvert Kvartal vilde indkalde det samlede Societet for at give Beretning om, hvad man havde foretaget sig. Man har altsaa ikke helt villet give Slip paa Forbindelsen med de menige Kolleger eller reducere dem til blot og bar Valgforsamling. Endvidere besluttede man, at Komiteen skulde anses for beslutningsdygtig, naar 2/3 af Medlemmerne, altsaa 10, var til Stede. Derimod fandt man sig ikke foranlediget til at give Magistraten Meddelelse om Valget, hvilket fremkaldte en Skrivelse fra denne af 1. September, hvori det hedder: »saa maa vi have Dem anmodet om snarest mulig at meddele os Underretning herom«. Societetets første

Formand, Etatsraad Saabye, der som det vil huskes havde været Medlem af Kommissionen, naaede kun lige at se ind i den nye Tid. Den 8. November 1817 afgik han ved Døden, hvorefter Komiteen indstillede tre Kandidater til Posten, øverst Etatsraad Erichsen med 11 Stemmer. Dette Valg skulde altsaa bekræftes for første Gang af Kommercekollegiet, der som rimeligt kunde være, udpegede Erichsen til Formand den 2. December samme Aar.

Endnu en vigtig Afgørelse hører med til Komiteens Tilblivelseshistorie. Spørgsmaalet, om enhver, der havde løst Grossererborgerskab, burde være Medlem af Societetet, havde altid svævet i nogen Grad i Luften. Der er ingen Tvivl om, at det havde været de oprindelige Lovgiveres Hensigt, at Medlemsskabet skulde føles korporativt og tvungent, men man havde ikke givet Societetet nogen egentlig Myndighed til at gennemtvunge dette Krav over for Stadens Grosserere. Det var et af Motiverne i sin Tid til Dannelsen af Groshandlernes nøjere Sammenslutning. Man fandt det derfor nu opportunt at rejse Sagen for at faa en endelig Afgørelse og henvendte sig til Kancelliet med en Skrivelse af 6. November 1817, hvori man anmodede om, at Medlemsskabet maatte gøres tvungent, og at man maatte faa Bemyndigelse til at opkræve et aarligt Kontingent, som det maatte forundes Komiteen selv at fastsætte. Det fandt Kancelliet var et berettiget Krav, og det stemmer jo ogsaa ganske med Kancelliets Opfattelse af Komiteen som en offentligretlig Institution. Man indstillede derfor til Kongen, at Komiteens Andragende blev efterkommet, hvilket skete ved kgl. Resolution af 21. Januar 1818, hvorefter Resolutionen meddeltes Offentligheden gennem en Kancelliplakat af 10. Februar. Komiteen fastsatte derefter i et Møde den 18. Marts 1818, at Kontingentet skulde andrage 12 Rbd. rede Sølv.

Samtidens Dom om Forordningen af 1817 kender vi ikke meget til. Den store Offentlighed har den næppe interesseret; det har i hvert Fald ikke været muligt at fremskaffe noget Vidnesbyrd herom. Derimod faar vi et lille Glimt af Grosserernes egen Dom gennem en Oplysning fra Aaret 1818. I dette Aar var Grosserer Schartau paa Genvalg til Komiteen, men blev ikke valgt, idet det fremhæves, at Aarsagen hertil var hans Medvirken til Forordningen af 1817 som Medlem af Kommissionen. Det andet Medlem, Saabye, kunde ikke rammes. Han var som omtalt død paa dette Tidspunkt. Forklaringen paa denne Reaktion ligger lige for. Kancelliplakaten af 10. Februar 1818, som gjorde Medlemsskabet af Societetet tvungent, havde forøget dettes Medlemstal i høj Grad. De nye Medlemmer var netop dem, der var kommet til under Krigen, og som hidtil havde ignoreret Societetet. De kunde ikke være blinde for, at Hensigten med Forordningen af 1817 havde været at indskrænke Adgangen til at blive Grosserer, saaledes at Folk af deres Slags kunde holdes ude ved skærpede sociale Betingelser, hvilket de naturligvis ikke kunde billige. Det var disse Følelser, der

fik Luft, da Schartau ikke indstilledes til Genvalg. Til Gengæld synes Reaktionen at have været forbigaaende, og den københavnske Grossererstand begyndte snart at forstaa, hvilke Fordele den nye Ordning kunde byde dem i organisatorisk Henseende.

Med Aaret 1818 havde altsaa Societetet faaet sin endelige nye Form. Nu stod det til Komitemedlemmerne, om de forstod at hæve deres Stands Anseelse gennem deres nye Organisation til et højere Stade, end deres Forgængere havde formaaet gennem deres langt løsere Organisation. Grosserer-Societetets Komite viste sig gennem Aarene den Tillid voksen, som Regeringen og Kollegierne viste den. Dens Magt og Anseelse voksede bestandigt. Det bedste Bevis herfor er det Omdømme, den faar under Kampen for en ny Næringslov i 40erne og 50erne. Efter Liberalismens Opfattelse var det klart, at et Skel mellem Detailhandel og Engroshandel maatte forekomme overflødigt, og der hævede sig da ogsaa under Debatterne Krav om Afskaffelse af Grossererborgerskabet. Der er imidlertid ingen Tvivl om, at naar dette blev bevaret trods Tidens Krav i modsat Retning, saa var det nu Komiteens Anseelse, der gjorde, at Borgerskabet blev bevaret, og ikke — som man kunde have ventet — omvendt. Det siges Gang paa Gang, at Grossererborgerskabet egentligt er overflødigt, men at Regeringen ikke kan undvære Grosserer-Societetets Komite. Og det er i Virkeligheden Betragtninger af lignende Art, der ligger bag Næringsloven af 1931, hvor jo faktisk Borgerskabet forsvandt, medens Korporationen opretholdtes. En bedre Maalestok for Komiteens Omdømme kan vel ikke tænkes.

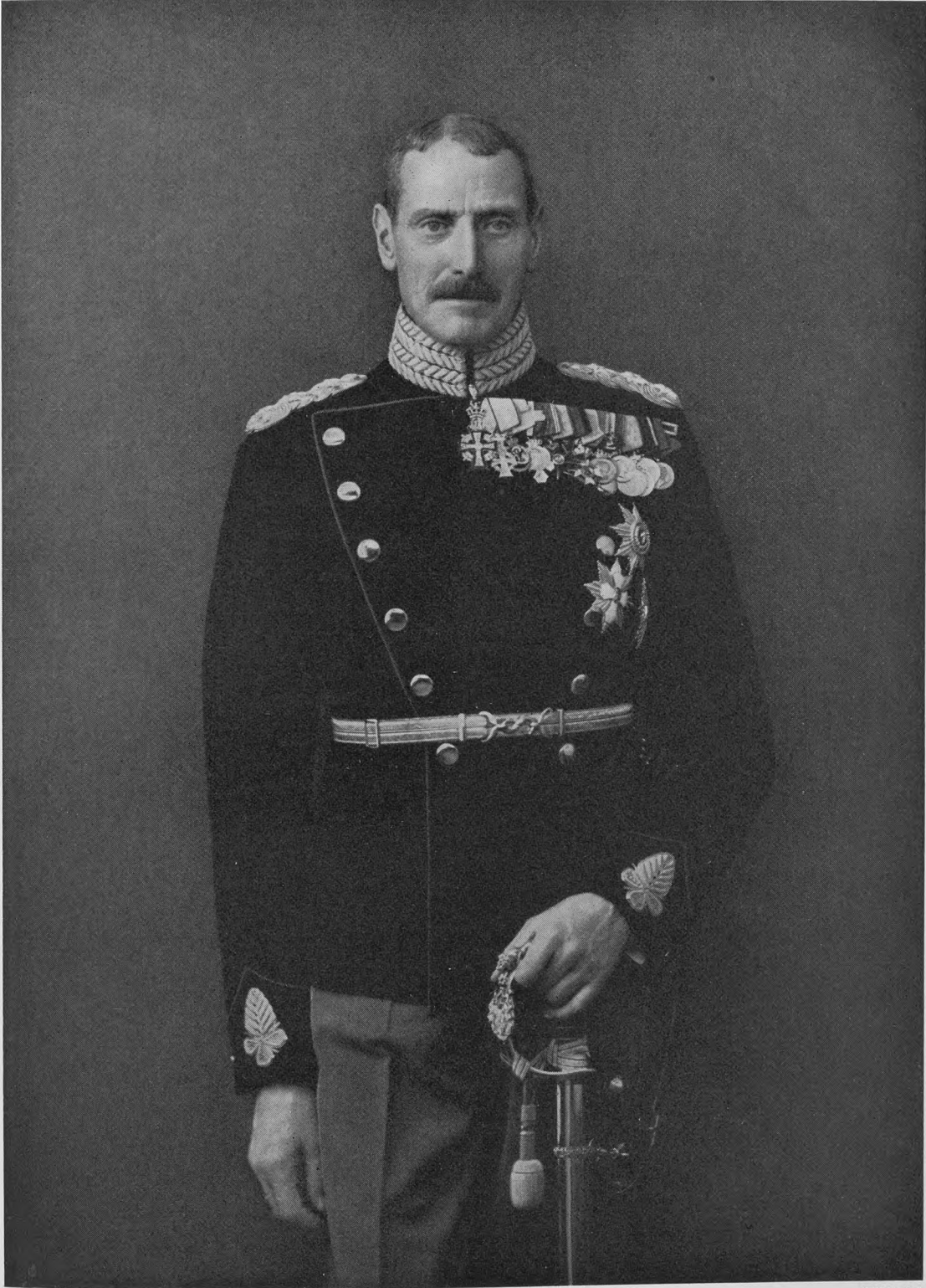

M. RAFFENBERG

GROSSERER-SOCIETETETS KOMITE
OG DENS VIRKSOMHED

H. M. KONG CHRISTIAN X

Elfell fot.

GROSSERER-SOCIETETETS Komite er den Erhvervsorganisation, der, som valgt af Societetet, varetager den københavnske Storhandels Interesser. Dette sker ved, at Komiteen enten paa eget Initiativ eller paa Initiativ af Statsmyndighederne — bl. a. ved at Ministerierne og her i første Række Handelsministeriet udbeder sig Komiteens Udtalelser — gør Storhandelens Synspunkter gældende i foreliggende Sager og Forhold. Komiteen søger tillige, og ikke mindst i Tider, hvor ekstraordinære Forhold og Forskrifter i særlig Grad lægger Baand paa og sætter Grænse for den enkeltes Handlefrihed, saa godt som muligt at varetage det enkelte Societetsmedlems berettigede Interesser.

For at man imidlertid kan faa et virkeligt Indtryk af Grosserer-Societetets Komite, skal der paa de følgende Sider gives en nærmere Redegørelse dels for Organisationens Ophugning og Arbejdsmaade, dels for dens Virksomhed.

Grosserer-Societetet i København — der er en af Europas ældste endnu eksisterende Købmandsinstitutioner og her i Landet langt den ældste borgerlige Institution inden for Næringslivet — har sin Hjemmel i den danske Lovgivning.

Det hedder i § 92 i Lov Nr. 138 af 28. April 1931, Næringsloven:

»De om Grosserer-Societetet givne Forskrifter vedbliver med de af senere Lovgivning og denne Lov flydende Ændringer at bestaa, dog at Ministeriet for Handel og Industri efter Indstilling fra Grosserer-Societetets Komite helt eller delvis kan ophæve eller ændre de paagældende Bestemmelser.« Samme Lovs § 93, der taler om Grosserer-Societetets Medlemmer, er saalydende:

»Handlende i København, der som regelmæssig og væsentlig Bestanddel af deres Handelsvirksomhed sælger Varer til andre Næringsdrivende til Videresalg eller Forarbejdning, skal anmelde dette for Magistraten og have deres Næringsbrev paategnet herom.

De paagældende Handlende er pligtige at indtræde som Medlemmer af Grosserer-Societetet. Medlemskontingentet vil være at godkende af Ministeriet.

Betegnelsen »Grosserer« er forbeholdt Medlemmer af Grosserer-Societetet samt saadanne Handlende, der i Henhold til Næringsloven af 29. December 1857 har erhvervet Borgerskab som Grosserer.«

Endelig skal for en Fuldstændigheds Skyld omtales denne Paragrafs sidste Punktum, selv om dette ikke refererer sig til Grosserer-Societetet, og hvori staar, at »Handlende, der uden for København driver saadan Virksomhed som i 1. Stk. angivet, kan erhverve tilsvarende Ret, saafremt de ved Anmeldelse til Politimesteren faar deres Næringsbrev paategnet herom og — udover den sædvanlige Afgift, de maatte have erlagt for Næringsbrevs Udstedelse — til Kommunens Kasse erlægger en særlig Kendelse af den i Næringslovens § 4 angivne Størrelse« — 40 Kr.

Da § 92 i Næringsloven henviser til de om Grosserer-Societetet givne Forskrifter, der vedbliver at bestaa, skal her nævnes nogle ældre Lovbestemmelser, nemlig Forordningen af 16. April 1681 »om Kommerciens og Negotiens Befordring saa og Vexelretten«, der søgte at gennemføre Sondringen mellem Købmandsskab udi Gros og den partikulære Handel, hvilken sidste deltes »efter Varernes Natur« i en Række Lav med særlige Lavsartikler, og Børsordonnancen af 18. Juni 1692, der omtaler Købmændenes — Grosserernes — Forsamlingsplads paa Børsen og Børstiden; den overlader Købmændene selv at vælge 2 af deres Midte til at paase, »at alting paa Børsen i god Orden blive holdt.«

I Forordningen om Kommerciens af 4. August 1742 forudsættes det, at Gros-handelens fremtidige Bærere, de saakaldte »virkelige indskrevne Groshandlere«, konstituerer sig under et Formandsskab, der skulde bestaa af en Formand og 2 Ældste, og dette Formandsskab kunde konferere med de øvrige Grosserere angaaende det, der var til Handelens Bedste. I Overensstemmelse med denne Forudsætning holdtes det første Møde den 31. August samme Aar, og hermed havde Grossererne konstitueret deres Societet og Formandsskab.

I 1790 stiftedes »Groshandlernes nøjere Forening« med den for al god kollegial Virksomhed knappe og gode Motivering, nemlig »da intet nyttigt kan udrettes, medmindre vi af og til samles«. Foreningen kaldtes snart efter for Grosserer-Societetet, der fik Vedtægter med Forskrift om ugentlige Møder. Formandsskabet blev bibeholdt i sin hidtidige Skikkelse, og der oprettedes særligt Kontor og Sekretariat. Medlemskontingentet blev sat til 12 Rdl. — et Kontingent, der vist maa siges at have været ret betydeligt i Forhold til det nuværende Kontingent, 80 Kr., set i Forhold til Pengenes Værdi den Gang og nu.

Som Udtryk for, i hvor høj Grad Regeringen og Grosserer-Societetet under vanskelige Forhold i Tidens Løb har vist hinanden gensidig Støtte og Tillid, kan anføres, at Societetet flere Gange — i 1797 og 1799 og efter 1807 — fik Ret til ved en Komite af sine Medlemmer at udstede rentebærende Kreditbeviser, de saakaldte Komitesedler mod forskellig Sikkerhed som alt udførligt beskrevet i Jul. Schovelins Bog »Fra Kongegunst til Selvstyre«.

Ved Anordning og Reskript af 23. April 1817 og Plakat af 10. Februar 1818 fik Grosserer-Societetet og Formandsskabet lovmæssig Stadfæstelse. Den hidtidige Sondring mellem de virkelige indskrevne Grosserere og de andre Grosserere ophævedes, og det blev paalagt dem alle at løse Grosserer-Borgerskab. Plakaten af 10. Februar 1818 gjorde det til Pligt for alle Grosserere at indtræde i Grosserer-Societetet og betale det Kontingent, som findes fornødent til Udgifternes Bestridelse.

I § 12 i Anordning af 23. April 1817 hedder det, at der ved Grosserer-Societetet i København skal forordnes en Komite, der skal bestaa af 13 Medlemmer — et Tal, der senere er udvidet til 17 — som »skal iagttage de Pligter, der paa-ligge hele Societetet, samt afgive de Betænkninger, Erklæringer og Responsa, som Collegierne, Øvrighederne eller Domstolene maatte fordre, eller som private Personer maatte forlange i dem vedkommende Retssager.«

I Kollegiets Betænkning til Anordningen af 1817 findes der en Passus, som giver Udtryk for et noget andet Synspunkt end det, man i Dag møder; det hedder nemlig enkelt og ligefremt i Betænkningen: »Den vigtigste Handelsegren er Groshandelen.« »Man vogte sig for at gaa for vidt med at lægge end flere Baand paa denne Handel.«

I 1857 skete to Ting; for det første, at Kong Frederik VII ved Skøde af 7. September 1857 endelig overdrog — selve Købet skete i 1855 — Børsbygningen til Grosserer-Societetet med den Forpligtelse, at Komiteen bestandig skulde vedligeholde Børsbygningens arkitektoniske Ydre, og Staten skulde gennem Indenrigsministeriet være berettiget til at føre det fornødne Tilsyn, saa at ingen Forandringer ved Børsbygningens Ydre maatte foretages uden Samtykke fra Statens Side. Hovedforandringer i Børsens Indre, der kunde faa Indflydelse paa det ydre, skulde ligeledes forelægges til Approbation.

Det andet var, at der kom en Næringslov, som i sin § 31 fastslog: Grosserer-Societetet i København og den dermed forbundne Komite vedbliver under sin nuværende Indretning og med den samme for Tiden vedkommende Virkekreds.

Grosserer-Societetets Komite har som bekendt i Tidens Løb været udsat for Kritik, den være sig berettiget eller uberettiget, alt som man nu vil; men Komiteen har haft Levedygtighed i den Form, den fik i 1817, og Formen er stadig den samme trods de forskellige Reformforslag, der — ofte af betydelige Mænd — er fremsat i Tidens Løb. Kritik vil der imidlertid altid være over for Grosserer-Societetets Komite; ja, den er næsten en logisk Følge af den Opgave, som det er Komiteens Sag at varetage. Komiteens Arbejde er som allerede nævnt tosidet: dels at varetage Societetets Interesser i al Almindelighed, dels at varetage det enkelte Societetsmedlems Interesser, og det er navnlig i Forbindelse med denne sidste Opgave, at Kritiken opstaar. Det enkelte Societetsmedlem har kun større Interesse i at faa sine Sager behandlet af Grosserer-Societetets Komite i Tider, der er vanskelige for Handelen, i Tider, hvor Baand og Restriktioner hemmer. Derfor vil der altid hos det enkelte Societetsmedlem kun kunne blive en relativ Tilfredshed og ikke en Opfyldelse af Ønsker i samme Grad som hos Medlemmer af Organisationer, hvis Opgave det ofte er at faa mere positive Foranstaltninger gennemført, og for hvis Indførelse der maaske netop kan være Konjunktur under ekstraordinære Forhold. Det er Frihedens Tid, der er Handelens Konjunktur, men i en saadan Tid søger det enkelte Medlem ikke til Komiteen og behøver det ikke, det interesserer ham næppe i højere Grad, optaget som han er af den ogsaa i høj Grad samfundsnyttige Gerning at faa sin Forretning til at trives og blomstre. Og den Del af Komiteens Arbejde, der bestaar i at varetage Handelens Forhold i Almindelighed, interesserer, naar alt kommer til alt og navnlig i Tider, hvor det gode Købmandsskab ret kan udfolde sig, kun et Mindretal.

Der har været flere Reformforslag fremme i Aarenes Løb, og Forslagene har haft det tilfælles, at de bl. a. ved en Opdeling af Medlemmerne har søgt at faa et mere vedtægtsmæssigt Hold paa den i nogen Grad uensartede Kreds, som danner Grosserer-Societetet — uensartet, dels fordi Medlemmerne tilhører en Række forskellige Brancher, dels fordi nogle handler for egen Regning, andre som Agenter, medens atter andre er Medlemmer af Grosserer-Societetet af forskelligartede Grunde, til Eks. fordi Retten til Kreditoplæg kun tilkommer dem, der er Indehavere af Næringsbrev som Grosserer i København. Vanskeligheden ved en Opdeling af Medlemmerne ligger imidlertid deri, at Grænsen mellem de forskellige Købmandsgrene er flydende; den enkelte Købmand optager Tid efter anden en ny Branche eller forlader en gammel, eller han tilhører flere Brancher, og Købmandsskab for egen Regning forenes ofte med Virksomhed som Agent, eller omvendt.

Samtidig med en Opdeling i Sektioner har forskellige Reformforslag forsøgt vedtægtsmæssigt at opfylde det Krav, som altid rent faktisk er søgt opfyldt, nemlig at Grosserer-Societetets Komites 17 Medlemmer dels skulde repræsentere Branchekundskab inden for de flest mulige Brancher, dels var de bedste Repræsentanter for Købmandsskab i Almindelighed.

I 1930 blev der fra en Kreds af Grosserere fremsat Ønske om Reformering, og for at imødekomme dette Ønske nedsattes »Societetsudvalget« med den Opgave at udarbejde Vedtægter for Societetet. Disse Vedtægter kunde, da Komiteen og Societetet har sit legale Fundament i den danske Lovgivning, dog kun give supplerende Forskrifter til de paagældende Lovbestemmelser. Vedtægterne blev vedtaget paa Generalforsamlingen i 1931, og da der kort Tid efter skulde gennemføres en ny Næringslov, blev der ved samme Lejlighed truffet de nødvendige Foranstaltninger til Foretagelse af de — forøvrigt ganske uvæsentlige — Ændringer, som den nye Næringslov foraarsagede.

Vedtægternes § 1, der omhandler Organisationens Formaal, har følgende Ordlyd:

»Grosserer-Societetet har ifølge kgl. Resolution af 6. April 1842 det offentlige Hverv at vælge det ved Anordning af 23. April 1817 skabte og ved Næringsloven af 28. April 1931, §§ 92 og 93, lovfæstede Organ, Grosserer-Societetets Komite, der (1) afgiver de Betænkninger, Erklæringer og Responsa, som Myndighederne maatte fordrø, eller som private Personer maatte forlange i dem vedkommende Retssager, (2) deltager i Valg af handels- og søkyndige Medlemmer til Sø- og Handelsretten i København, (3) vælger 3 Medlemmer af Fondsbørsens Bestyrelse, (4) udnævner et Medlem til Udvalget til Notering af Vekselkurser, (5) varetager alle andre Opgaver, der efter gældende Love og Forskrifter paahviler Komiteen, (6) fastsætter Børsordenen, (7) bestyrer Børsbygningens Anliggender, Societetets Legater og øvrige Midler, (8) giver de nærmere Regler for Sekretariatets og Børskontorets Virksomhed og (9) i det hele varetager den københavnske Grossererstands Interesser.«

Det mest bemærkelsesværdige ved disse Vedtægter var, at der til Drøftelse af Standens Anliggender oprettedes et Repræsentantskab, der fik Formand tilfælles med Grosserer-Societetets Komite. Repræsentantskabet har som sin anden væsentlige Opgave at stille Forslag til Generalforsamlingen om Valg af Medlemmer til Komiteen og Repræsentantskabet. Forslag om Valg kan dog — da der inden for Societetet hersker lige og almindelig Valgret — tillige stilles af et Antal af mindst 50 Medlemmer.

En anden Institution, der indførtes ved Vedtægterne af 1931, er Børsmøder, der under visse nærmere Betingelser kan afholdes, naar der foreligger større Sager egnet for Behandling for stort Forum.

De øvrige Afsnit i disse Vedtægter, som stadig er gældende, omhandler Medlemmerne, Komiteen og Generalforsamlingen.

For dem, der ønsker at følge Komiteens Arbejde, er der god Lejlighed til at holde sig a jour med dette, idet der paa den aarlige ordentlige Generalforsamling, der som Regel afholdes den sidste Torsdag i Marts Maaned, af Komiteens Formand aflægges en udførlig Beretning om Komiteens Virksomhed i det forløbne Aar, og i Henhold til Vedtægternes § 19 kan ethvert Medlem af Societetet paa Børskontoret afhente et Hefte indeholdende de vigtigere Skrivelser vedrørende de af Komiteen i Aarets Løb behandlede Sager samt et Eksempplar af de Regnskaber, der aflægges paa Generalforsamlingen.

Der er endvidere truffet det Arrangement med Dagbladet »Børsen«, at der i Bladet som Regel hver anden Tirsdag er reserveret nogle Sider for Meddelelser fra Komiteen, og dette Nummer af »Børsen« sendes gratis til samtlige Medlemmer af Societetet. Desuden udsendes »Børsen« med Societetsmeddelelser, naar disse ikke kan afvente de ordinære Tirsdagsnumres Udsendelse, ligeledes vederlagsfrit til Societetets Medlemmer.

Af Publikationer udsender Komiteen »Verdensmarkedet og Danmark«, hvis Udsendelse ganske vist for Tiden er suspenderet, men som normalt udkommer ved Nytaar, og den egentlige Handelsberetning, der udsendes i Juni. »Verdensmarkedet og Danmark« giver en Oversigt over de vigtigste Begivenheder i Ind- og Udland af Betydning for det økonomiske Liv, og Bogens III og sidste Afsnit, der rekapitulerer det øvrige Stof, udkommer tillige paa Engelsk og udsendes bl. a. til herværende Gesandtskaber og Konsulater og til Handelskamre i Udlandet.

Den egentlige Handelsberetning indeholder foruden de af forskellige Købmænd udarbejdede Markedsoversigter de vigtigste af de i Aarets Løb af Komiteen afgivne Svarskrivelser og Betænkninger.

Yderligere udsendes der fra Komiteen, naar Forholdene kræver det, særlige Publikationer; til Eks. udsendtes der i 1935 en Piece om »Handelens Betydning«, en Piece, der havde til Opgave hos Læseren — der ikke forudsattes alene at tilhøre Handelen eller denne nærstaaende Kredse — at underbygge Forstaaelse af, at Handelen, hvis Væsen og Virke maaske ikke altid staar den enkelte saa umiddelbart klart som de andre Erhvervs, er et uundværligt Led i et Lands hele erhvervsmæssige Opbygning og samlede Økonomi og i det Samarbejde mellem Erhvervene, som er nødvendigt for Samfundets Trivsel.

I Slutningen af 1941 udsendtes en kort Piece, som behandlede nogle af de vigtigste Problemer i Forbindelse med Prislovgivningen.

Grosserer-Societetets Komite har i Tidens Løb været stillet over for Løsning af særlige Opgaver, som har meldt sig pludseligt som Følge af Tidens Krav, og

som har krævet fuld Opbydelse af de enkelte Komitemedlemmers personlige Indsats og stor og hurtig Udvidelse af Komiteens Medarbejderstab. En saadan Situation forelaa under den forrige Verdenskrig.

Der oprettedes da paa Børsen under Komiteens Auspicier et »Kontor for dansk Udenrigshandel«, hvorfra Handelsaftalerne, der var afsluttet direkte mellem de krigsførende Landes Regeringer og Grosserer-Societetets Komite og Industriraadet, administreredes.

Indholdet af disse Aftaler var, at Varer, hvis Udførsel til Danmark blev tilladt af de krigsførende Landes Regeringer, ikke maatte anvendes til Krigsbrug og ikke reeksporteres, navnlig naturligvis ikke til de krigsførende Lande, under visse Forhold derimod nok til Sverige og Norge. Denne Forpligtelse opfyldtes paa den Maade, at den enkelte danske Importør over for Grosserer-Societetets Komite og Industriraadet afgav Løfte i saa Henseende, hvorefter Institutionerne paatog sig Garantien herfor over for Udlandet. Saaledes var det formelt ikke den danske Stat, men Handelens og Industriens Institutioner, der indestod for Traktaternes Opfyldelse.

Efter Fredsslutningen i 1918 likvideredes Kontoret for dansk Udenrigshandel, og Komiteen gik over til at beskæftige sig med de nye Opgaver, som var Efterkrigstidens, men et stadigt Minde om denne Perodes Arbejde findes i den Tavle, som blev opsat i den store Børssal, og som har følgende Ordlyd:

»Til Minde om
det betydningsfulde Arbejde
for Land og Stand
Grosserer-Societetets Komite
udførte under Verdenskrigen 1914—1919
lod Societetets Brancheforeninger
denne Tavle indmure paa Kjøbenhavns Børs.«

Komiteens Arbejde blev igen, paa visse Omraader betydeligt udvidet, da Verdenskrisen i 1931 for Alvor brød ind over Europa og i alle Lande medførte Valuta- og Importrestriktioner af forskellig Art. Efter nogle mindre omfattende Love i Efteraaret 1930 kom den første importregulerende Valutalov den 30. Januar 1931, som gennem Nationalbankens Valutakontor — Valutacentralen — bragte saa godt som hele Landets Import under Kontrol. Denne Institution blev opretholdt gennem den følgende Aarrække, lige til den nu under Krigen afløstes af Direktoratet for Vareforsyning.

Det Indgreb, der gennem denne Importregulering og Importindskrænkning skete i Importørernes Dispositioner og Landets Forsyning, maatte nødven-

digvis give Komiteen et nyt og stort Arbejdsfelt, først og fremmest ved stadige Forhandlinger med Myndighederne om Importens Fordeling og ved Bestræbelser for gennem Drøftelser med Administrationen og Henvendelser til Lovgivning og Offentlighed at søge Importrestriktionerne indskrænket og forenklet mest muligt. Men ogsaa et stort saavel dagligt som periodevist Arbejde maatte tages op til Støtte for baade Brancherne og de enkelte Importører samt vedrørende de utallige Spørgsmaal og Vanskeligheder, der opstod som Følge af Importindskrænkningerne, herunder ogsaa mere eller mindre Deltagelse i Forhandlinger med Ulandet om Handelsaftaler m. v.

Der skal ikke her nærmere omtales Importrestriktionernes Virkning eller Engroshandelens Indsats mod de Kræfter inden for Landets andre Erhverv og Administration, som havde en anden Indstilling; det skal kun konstateres, at det trods betydelige Lempelser i de sidste Aar før Krigen ikke lykkedes at komme fri af Systemet, og at Komiteens Arbejde paa disse forskellige Omraader var stadigt voksende indtil Krigens Udbrud, og de derefter følgende nye Restriktioner for Import, Eksport og Forsyninger, Priskontrol m. v. og øvrige Vanskeligheder stillede nye og endnu større Krav til saavel Komiteens Medlemmer som dens Sekretariat.

I denne Forbindelse vil der være Anledning til at bemærke, at det, naar Danmark i Krigens første Aar var forholdsvis velforsynet med Varer, i første Række skyldtes Handelsorganisationernes og Importørernes Indsats. Selv om det ved et energisk Arbejde fra Engroshandelens Hovedorganisationers Side efterhaanden var lykkedes at faa en større Del af Varegrupperne overført til Frilisten, hemmedes Importen paa en Mængde Omraader stadig lige op til Krigens Udbrud i September 1939 og endnu paa visse Felter efter denne Tid. Allerede i Foraaret 1938 havde Komiteen paapeget, at den urolige Tid maaned til Ophævelse af Restriktionerne, idet eventuelle alvorlige Forviklinger vilde følges af store Vanskeligheder for de nødvendige Tilførsler. Disse Opfordringer gentoges Gang paa Gang i de følgende to Aar og medførte ganske vist visse Lempelser og virkede til forskellige Foranstaltninger; men Handelens Bestræbelser for Landets Forsyning førtes videre, idet Importørerne for mange Varers Vedkommende uden at afvente Importbevillinger tog den Risiko, hvor det var muligt, i betydeligt Omfang at sikre sig de Varer, der senere i høj Grad bidrog til, at Landet kunde siges at være relativt velforsynet, da man blev afskaaret fra oversøiske og andre Tilførsler.

Der er en stor Del af Komiteens Arbejde, der Aar efter Aar falder inden for de samme Rammer. De enkelte Sager er selvsagt indbyrdes forskellige og kræver hver sin særlige Behandling, men da disse Sager ikke refererer sig til Tidens øje-

blikkelig brændende Spørgsmaal, tiltrækker de sig ikke og skal heller ikke tiltrække sig Opmærksomhed i en større Kreds, i Modsætning til de Spørgsmaal, der nu i saa høj Grad beskæftiger danske Købmænds Sind og Tanke, og som staar i Forbindelse med de af den nuværende Krigssituation skabte vanskelige Im- og Eksportforhold.

Naar en Sag indsendes til Grosserer-Societetets Komite, er den normale Forretningsgang, at Sagen efter at være gennemgaaet og foreløbig behandlet af Sekretariatet, der forelægger vigtigere Spørgsmaal for Formanden, enten gaar direkte til Komiteens Præsidium, der bestaar af Formanden og de fire Næstformænd, eller, for saa vidt den efter sin Beskaffenhed hører ind under et af Komiteens mange staaende Udvalg, til Behandling i det vedkommende Udvalg for, naar Udvalgsbehandlingen er sluttet, at blive forelagt Præsidiet. Præsidiet træffer nærmere Bestemmelse om, hvad der siden skal ske med de forelagte Sager, om yderligere Oplysninger skal indhentes og Undersøgelser foretages, eller om Sagerne er modne til Forelæggelse for den samlede Komite i hvert Fald til en første Behandling. Drøftelserne i den samlede Komite resulterer enten i en endelig Vedtagelse af Komiteens Stilling til det foreliggende Spørgsmaal — ofte i Form af Vedtagelse af en Skrivelse til denne eller hin offentlige Myndighed — eller muligvis besluttet der Nedsættelse af et Udvalg til Behandling af denne særlige Sag, og den endelige Vedtagelse i Sagen sker i saa Fald ved et senere Møde.

Komiteen behandler en Mængde Responsumsager, og ikke mindst i disse Sager foregaar der til Stadighed et udmærket Samarbejde med Brancheforeningerne, idet Komiteen hos de enkelte Foreninger alt efter vedkommende Sags Beskaffenhed, indhenter Oplysninger til Brug for Sagens Behandling først inden for det staaende Responsum-Udvalg og dernæst i den samlede Komite. Komiteen bestræber sig altid for saa fyldestgørende som muligt at faa belyst de Spørgsmaal, hvorom der afæskes Responsa, vel vidende, at Komiteens Udtalelser finder udstrakt Benyttelse ved vore Domstole.

Grosserer-Societetets Komites responderende Virksomhed har ved forskellig Lejlighed og paa forskellig Maade vundet Anerkendelse. I den Hyldest, som Universitetets Rektor (Professor F. Torm) i Tilslutning til en Hyldest fra Københavns Overpræsident bragte Komiteen den 13. December 1924 ved en Festlighed paa Børsen i Anledning af Bygningens 300 Aars Jubilæum, henvistes bl. a. til Komiteens Responsa, der »altid er bleven afgivet med den største Samvittighedsfuldhed og Grundighed«, og Komiteen havde derigennem »ydte et ikke ringe Bidrag til Forstaaelse af Retssædvaner«.

Det, som i første Række er Opgaven med Komiteens responderende Virksomhed, er at udtale sig om gældende Handelsoutumer, hvorved i egentligste

Forstand forstaas en Fremgangsmaade eller Sæd og Skik inden for Handelen i Almindelighed eller inden for en bestemt Branche, men vel at mærke en Fremgangsmaade, der er saa rodfæstet ved almindelig Brug igennem lang Tid, at den betragtes som en »uskreven Lov«. En stor Del af de Forhold, som nu er lovfæstet ved Købeloven, ved Loven om Kommission, Handelsagentur og Handelsrejsende og ved Aftaleloven, var tidligere navnlig Genstand for Komiteens responderende Virksomhed, og disse Love er i væsentlig Grad bygget op paa de af Komiteen i Tidens Løb givne Udtalelser; Komiteen var ogsaa i sin Tid repræsenteret i den skandinaviske Civillovkommission, der udarbejdede disse Love. Dog kan Komiteen stadig udtale sig om Forhold, der behandles i Lovene, fordi disses Bestemmelser i vidt Omfang viger for gældende Coutumer.

Komiteen indskrænker sig imidlertid ikke til alene at udtale sig om egentlige Coutumer; den afgiver ogsaa Udtalelser om, hvad der er almindelig Fremgangsmaade inden for den eller hin Handel, selv om der maaske ikke kan tales om en Coutume i egentligste Forstand, ligesom Komiteen ogsaa besvarer Forespørgsler om gældende Varepriser og om Handelsforhold, hvilke Oplysninger vanskeligt kan faas ad anden Vej.

Derimod har Komiteen ikke til Opgave gennem sin responderende Virksomhed at afgøre konkrete Retstilfælde; noget saadant hører kun under Domstolene, hvis ikke Parterne foretrækker at lade Sagen afgøre ved Voldgift. En Voldgifts-Afgørelse kan ogsaa finde Sted paa Børsen, idet der her er Bedømmelses- og Voldgifts-Udvalg inden for en Række Brancher, nemlig Korn og Foderstoffer, Frø, Kaffe, Kolonial, Jern og Metaller, Smør og Mel. Hertil kommer Den almindelige Bedømmelses- og Voldgifts-Ret til Afgørelse af Stridigheder, der ikke hører ind under de specielle Voldgifts-Udvalg.

Komiteen er blandt de Organisationer, hvis Medvirken kræves, for at Klager vedrørende Overtrædelse af visse af Konkurrencelovens Paragrafer kan nyde Fremme, og Komiteen har et stort Antal af disse Sager til Behandling. Formaalet med at kræve Erhvervsorganisationernes Medvirken som Betingelse for, at Sag kan rejses, har været saa vidt muligt at dæmme op for saadanne Retssager, som det paa Forhaand maa anses for ubegrundet at rejse, og Komiteen nægter da ogsaa at give sin Tilslutning til adskillige Sager, medens den for andre Sagers Vedkommende, naar man finder Anledning dertil, ofte med Held har opfordret til at faa en forligsmæssig Ordning bragt i Stand. Derimod efterkommer Komiteen Anmodninger om Sagernes Fremme ikke alene, hvor der forekommer bevidst aabenbare Overtrædelser af Loven, men ogsaa hvor det maa siges at være urimeligt at forholde den klagende Part at faa den paagældende Sag behandlet ved Domstolene — og dette sidste gælder ikke mindst, hvor der er Tale om et principielt Moment.

I alle de Aar Komiteen har virket, har den afgivet Udtalelser over for Statsadministrationen — og siden Handelsministeriet blev oprettet særlig over for dette Ministerium — i Sager vedrørende Besættelse, Oprettelse eller Nedlæggelse af Konsulatsposter, d. v. s. angaaende danske Poster i Udlandet, hvortil der skal vælges Konsuler blandt Indbyggerne i det paagældende Land. Det forudsættes nemlig, at Komiteen gennem sine og sine Medlemmers Forbindelser i Udlandet eller gennem de Oplysninger, som Komiteen ad anden Vej kan fremskaffe, har særlige Forudsætninger for at kunne udtale sig om Ansørgernes Kvalifikationer.

Statsadministrationen og i første Række Handelsministeriet udbeder sig i det hele taget Komiteens Udtalelser om mange forskellige Forhold. Dette gælder til Eks. Registrerings- og næringsretlige Forhold, Havne- og Trafikspørgsmaal, herunder Post- og Telegrafspørgsmaal, og det gælder ogsaa Forhold vedrørende Udlandet eller for Eks. Spørgsmaal om Danmarks Tiltræden af visse internationale Konventioner.

Paa hvert Komitemøde foreligger der Sager angaaende Opholds- og Arbejdstilladelse for Udlændinge, og paa Grund af de Vanskeligheder, der kan være for danske med dels at faa Ophold og Beskæftigelse i det paagældende Land, dels at finde Arbejde herhjemme, maa Komiteen ofte anlægge en strengere Bedømmelse, end det ud fra almenmenneskelige Synspunkter er ønskeligt. Selv om Komiteen i videst mulig Grad ønsker at fremme det internationale Samkvem, medfører Forholdene ude og hjemme, at Komiteen — navnlig i de senere Aar — kun kan stille sig imødekommende, naar der er Hensyn at tage til dansk Handel og Erhvervsliv, for Eks. et dansk Firmas Interesse i at sikre sig en særlig teknisk Kraft eller en Mulighed for Fremme af danske Eksportinteresser.

I en Oversigt, der skal give Læseren et Indtryk af Grosserer-Societetets Komite og dens Virksomhed i vor Tid, vil det være naturligt ogsaa at gaa ind paa Dagens Arbejde, som det er, affødt af den indeværende Krigstid, selv om dette Arbejde for en væsentlig Del maa betragtes som værende af ekstraordinær Karakter. Den i Valutaloven givne Bemyndigelse for Handelsministeren til at træffe Foranstaltninger til Værn for den danske Valuta udvidedes med vidtgaaende Beføjelser den 2. September 1939 ved Lov om ekstraordinære Foranstaltninger til Sikring af Landets Forsyning med nødvendige Varer m. v., uden at der dog derved skete større Ændringer med Hensyn til Valutacentralen og Erhvervenes Samarbejde med denne; ved andre Love af samme og senere Dato indførtes paa adskillige Omraader forskellige Foranstaltninger, hvortil man og-

saa søgte Erhvervenes Medvirken. Komiteen har her haft Samarbejde med de andre Erhvervsorganisationer, i første Række Provinshandelskammeret og Industriraadet, men ogsaa vedrørende adskillige vigtige Spørgsmaal med Skibsfartens, Landbrugets, Detailhandelens og Haandværkets Organisationer.

Ligesom under den forrige Krig har en stor Del af Komiteens Arbejde drejet sig om Udenrigshandelen. Baade vor Import- og Eksporthandel arbejder nu under de maaske vanskeligste Kaar, de nogensinde har haft, og det er da naturligt, at Regeringen i vidt Omfang ogsaa med Hensyn til Udenrigshandelen søger Erhvervsorganisationernes sagkyndige Bistand. Det sker ikke blot paa den Maade, at Ministrene drøfter forskellige Spørgsmaal af Betydning for Udenrigshandelen med Formændene eller særlige Repræsentanter for Organisationerne, men ogsaa derigennem, at Hovedorganisationerne i et vist Omfang deltager i Handelsforhandlinger.

Dels ud fra Erfaringerne fra forrige Krig, dels ogsaa paa Grund af et allerede under denne Krig opstaaet Behov oprettede Komiteen og Industriraadet i Fællesskab et Kontor i London, The Danish Trade Office. Kontoret fik til Opgave at medvirke til Overvindelse af de Vanskeligheder, der for de enkelte danske Virksomheder opstod som Følge af Krigen med Hensyn til Varetilførslerne her til Landet fra Storbritannien og for de oversøiske Varetilførsler, som passerede britiske Havne, og iøvrigt fik Kontoret overdraget saadanne andre Sager i Forbindelse med Handelen med eller via Storbritannien, som Grosserer-Societetets Komite og Industriraadet mente naturligt hørte under dets Arbejdsomraade. Kontoret stod ogsaa til Disposition for Medlemmer af Provinshandelskammeret. I Forbindelse med Trade Office i London blev der paa Børsen og i Industriraadet oprettet Kontorer, gennem hvilke Ekspeditionen af Sager til Trade Office foregik. London Kontoret ydede i en Række Tilfælde danske Importører værdifuld Hjælp, indtil Forbindelsen med England og de oversøiske Lande blev afbrudt efter den 9. April 1940.

Paa det første Komitemøde efter den 9. April udtalte Grosserer-Societetets Komites Formand følgende: »Komiteens Arbejde har hidtil været indadtil at varetage Engroshandelens Interesser under ligeligt Hensyn til andre Erhvervsgrupper og udadtil til Bedste for Landet at fremme og udvikle vor Omsætning med alle Lande. Det, der er sket, ændrer ikke blot vor udenrigske Handel, men ogsaa Forholdene indadtil, og Komiteens Opgaver vil blive andre end hidtil. Vore Bestræbelser maa nu gaa ud paa inden for vort Felt at virke for, at de Bestemmelser, som den kommende Tids Begivenheder nødvendiggør, bliver de i den givne Situation for det danske Samfund mest tjenlige, og at de loyalt efterleves, og paa i Samarbejde med de øvrige Erhvervsorganisationer at medvirke til under de ændrede Forhold at opretholde eller udvikle den bedst mulige

inden- og udenrigske Omsætning til Fremskaffelse af de til Befolkningens Forsyning og Produktionens Fortsættelse nødvendige Varer.

Erhvervenes Virkeomraade er begrænset, men der er ikke mindre Brug for Dygtighed, Sagkundskab og Handlekraft i den Tid, der kommer; ogsaa Komiteen vil forhaabentlig kunne gøre et Arbejde for, at Danmark kommer saa godt som muligt gennem den Tid, der vil gaa, inden man atter i alle Lande kan genoptage Fredens Gerning.«

De Retningslinjer for Komiteens Arbejde, som blev afgivet i denne Udtalelse, har man fulgt i den Udstrækning, det har været muligt, og det har været Komiteens Bestræbelse ved at stille sin faglige Indsigt til Disposition for Regeringen og Myndighederne at medvirke til Gennemførelsen af de nye Foranstaltninger, som den ændrede Situation har nødvendiggjort, samtidig med at man har søgt paa saa mange Omraader som muligt at bevare Kontinuiteten med det Formaal at beskytte Handelens hævdvundne Interesser. Man har stadig haft for Øje, at den alvorlige Situation, Landet befinder sig i, frem for alt kræver indre Sammenhold, og man er derfor ikke veget tilbage for at lade Handelsstandens Interesser træde i Baggrunden, hvor Hensynet til Samfundet som Helhed krævede det, medens man samtidig har søgt at udvide Samarbejdet med de andre Erhvervsorganisationer.

Paa det erhvervsøkonomiske Omraade har det været Spørgsmaal i Forbindelse med Forsyningen, Varefordelingen og Priskontrol, som især har beskæftiget Komiteen og den har dels ved direkte Forhandlinger med eller Henvendelser til Myndighederne, dels ved Repræsentation i Udvalg, Nævn etc. søgt at gøre sin Indflydelse gældende. Endelig har Komiteen ved sammen med andre Erhvervsorganisationer at etablere særlige administrative Organer paa enkelte Omraader ydet Bistand ved Gennemførelsen af ekstraordinære Foranstaltninger.

Efter den 9. April forandredes Vilkaarene totalt for store Dele af vor Udenrigshandel, idet al Handelsforbindelse vestpaa blev afbrudt, og saavel for Import som for Eksport blev vi overvejende henvist til Tyskland. For et Land, der altid har haft en forholdsvis stor Udenrigsomsætning, og hvis Erhvervsliv hviler paa en regelmæssig Forsyning fra og Afsætning til fremmede Lande, maatte en saadan Forandring medføre en betydelig Omlægning af Handel og Produktion. Den ændrede Situation foranledigede Komiteen til at rette Henvendelse til Regeringen, og i en Skrivelse til Handelsministeren anførte man bl. a., at Valutacentralens oprindelige og hidtidige Formaal ikke mere eksisterede, og at Systemets Opretholdelse var en Hindring for den for Landets Økonomi, Forbrug og Beskæftigelse nødvendige Import. Man opnaaede at faa frigivet de meget betydelige Kvanta Varer, der laa paa Toldboden og ventede

paa Importtilladelse. Komiteen satte derefter særlig ind paa at faa frigivet Importen fra Tyskland, og ved Tildelingsperioden den 1. Juli 1940 blev der givet Adgang til fri Import fra Tyskland paa de fleste Omraader.

Med Henblik paa den øgede Samhandel mellem Danmark og Tyskland udsendte Industriraadet og Grosserer-Societetets Komite i Forening i Forsommeren 1940 en særlig Erhvervsrepræsentant til Berlin, der blev attacheret det danske Gesandtskab. Denne Repræsentant ydede værdifuld Bistand baade for Importører og Eksportører, mest dog for industrielle Virksomheder, og der blev truffet en Ordning, saaledes at ogsaa Virksomheder tilsluttet Provinshandelskammeret kunde benytte ham.

Den dansk-tyske Samhandel var allerede før 9. April 1940 fastlagt i en Handels- og Clearingaftale, og det var derfor relativt let omgaaende at udvide denne Aftales Omfang navnlig med Hensyn til Afsætningen af danske Landbrugsprodukter. Vanskelighederne laa imidlertid i samtidig at faa løst Spørgsmaalet om Raavare- og Halvfabrikat-Tilførslerne til Danmark, og Repræsentanter for danske Erhverv deltog i Forhandlinger i Berlin i Forbindelse med Repræsentanter for begge Landes Regeringer, og det lykkedes ogsaa Danmark at sikre sig Tilsgagn om Tilførsler af en Række vigtige Varer, herunder navnlig Kul og Koks, Kunstgødning, Kemikalier og Tekstilprodukter.

Ogsaa senere har danske Erhvervsrepræsentanter ved Forhandlinger sideløbende med stedfundne Regeringsudvalgsforhandlinger i Berlin og København energisk bestræbt sig for at opnaa de størst mulige Varetilførsler.

For Danmarks Omsætning med de øvrige europæiske Lande opstod der efter den 9. April, da Danmark efter Afbrydelsen med England og de oversøiske Lande ikke mere raadede over fri Valuta, det Problem at faa Omsætningen opbygget paa egentlig Clearingbasis. Samhandelen med Italien foregik dog allerede paa denne Maade, men med de øvrige Lande — og i Særdeleshed med de nordiske Lande — var dette ikke Tilfældet. Opgaven blev derfor snarest muligt at faa etableret Vareudvekslings- og Clearingoverenskomster, og efterhaanden lykkedes det da ogsaa, om end kun i begrænset Omfang. Den første Aftale blev afsluttet med Finland ultimo Maj 1940. Senere sluttedes Aftaler med Sverige og Schweiz, og ved begge disse Aftalers Tilvejebringelse havde Komiteen en Repræsentant med i Forhandlingerne. I August blev indgaaet en begrænset Aftale om Samhandelen med Norge, og i September en Handels- og Clearingaftale med Rusland, som dog blev uden Betydning efter Udbrudet af Krigen mellem Tyskland og Rusland i Juni 1941. Endelig afsluttedes der i Oktober og November Vareudvekslings- og Clearingaftaler med Bulgarien og Jugoslavien, dog kun af meget begrænset Karakter. Til de egentlige Hovedaftaler føjedes senere nogle Tillægsaftaler, som dannede et vigtigt Supplement til Hovedaftalerne.

Med Holland og Belgien blev der efter forudgaaende Forhandlinger med Tyskland indgaaet nogle smaa og yderst begrænsede Vareudvekslingsaftaler, hvortil knyttedes Clearingaftaler, der forudsatte Betalingsafviklinger over dansk-tysk, henholdsvis tysk-hollandsk og tysk-belgisk Clearing.

I Begyndelsen af 1941 tilvejebragtes en dansk-ungarsk Vareudvekslingsaftale, som i et vist Omfang betød en Fortsættelse og Sikring af et allerede gennem længere Tid etableret Vareudvekslingssystem, der byggede paa private Vareudvekslinger; mellem Danmark og Rumænien blev der i Marts undertegnet en Clearing- og Vareudvekslingsaftale, og senere i Løbet af Aaret kom der Handelsaftaler med Slovakiet og Spanien. Hertil kommer private Vareudvekslingsforretninger med enkelte Lande, hvormed der ikke foreligger Clearingoverenskomster; for en Fuldstændigheds Skyld skal dog nævnes, at Aftalerne med Ungarn og Slovakiet kun kan afvikles ved private Vareudvekslinger.

Disse Handelsaftaler, der senere er blevet forlænget eller suppleret med Tilfølsaftaler eller afløst af nye Aftaler, har givet Anledning til en Række Forhandlinger, hvori Komitemedlemmer i et vist Omfang har deltaget.

Komiteen har sammen med Industriraadet og Provinshandelskammeret ved et Fællesudvalg paataget sig at behandle og udtale sig vedrørende alle Ansøgninger om Dispensation fra de af Handelsministeriet paa Grund af den vanskelige Vareforsyningsituation udstedte Eksportforbud. Eksportforbudene omfatter hovedsagelig Raavarer og Halvfabrikata og er indført dels for at sikre, at Udførsel og Transit kun finder Sted i normalt Omfang, dels for at hindre, at Varer, hvorpaa der er eller kan forventes Mangel, bliver sendt ud af Landet.

Komiteen er ligeledes repræsenteret i Vareudvekslingsudvalget, der behandler Begæring om private Vareudvekslingsforretninger. De private Vareudvekslinger, hvis Betydning allerede var blevet ringere, efterhaanden som de oversøiske Markeder paa Grund af Krigens Udvikling faldt bort, har ogsaa faaet relativ mindre Interesse, fordi Rammerne for Samhandelen med de fleste europæiske Lande er blevet fastlagt ved Handelsaftaler paa Clearingbasis, der ikke tillader private Vareudvekslinger.

Den 3. August 1940 kom Loven om erhvervsøkonomiske Foranstaltninger, Vareforsyning m. v., der afløste baade Valutaloven og den ved Krigens Udbrud gennemførte Vareforsyningslov, og Loven var som sin Forgænger en vidtgaaende Bemyndigelseslov for Handelsministeren, til Dels i Forbindelse med Landbrugsministeren. Provinshandelskammeret og Komiteen havde i en Fælleshenvendelse til det Folketingsudvalg, der behandlede Forslaget til Loven, understreget Erhvervenes Ønske om, at Hovedorganisationerne skulde faa en meget væsentlig Indflydelse saavel paa Udformningen som paa Gennemførelsen af de

ekstraordinære Foranstaltninger, som Lovgivning og Regering maatte finde nødvendige, Foranstaltninger, som man haabede blev indskrænket til de færrest mulige.

I det store og hele bevaredes dog Systemet, og de Organer, der tidligere forhandlede med Administrationen, fortsatte dermed, saaledes for Handelens Vedkommende: Komiteens Valuta-Udvalg, Komiteens og Provinshandelskammerets Fælleskontor og forskellige Brancheforeninger. Valutacentralen afløstes af Direktoratet for Vareforsyning, som nu traadte i noget nærmere Forbindelse med de enkelte Brancheforeninger end tidligere, men Komiteen følger stadig enten direkte eller gennem Fælleskontoret disse Forhandlinger, idet Handelens Hovedorganisationer maa paase, at der ikke med de enkelte Brancher, der ofte staar svagere i Forhandlingerne, træffes Aftaler, der kan gaa imod den samlede Handels Interesser.

Vareforsyningsloven omfatter ikke alene det valutamæssige samt Ind- og Udførselsbestemmelser, men tillige Bemyndigelse til de efterhaanden omfattende Reguleringsbestemmelser med Hensyn til Fordeling af de forhaandenværende Lagre af Raavarer, og siden Lovens Ikrafttræden er der udstedt en lang Række Bekendtgørelser i Tilslutning til den, hvilket har medført et meget stort Antal Møder, hvori Repræsentanter for Komiteen og Fælleskontoret har deltaget. Eksempelvis kan nævnes Forhandlinger, der er gaaet forud for Bekendtgørelserne om Handel med brugte Metaller, Fedtstoffer, Klude, Huder og Skind m. m.

Det maa her ikke overses, at Erhvervsrepræsentanterne ikke blot kan faa Indflydelse paa den Form, de forskellige Foranstaltninger faar, men ogsaa kan gøre en Indsats ved at forhindre Gennemførelsen af flere Restriktioner end højst nødvendigt. Dette sidste unddrager sig imidlertid udenforstaaendes Erkendelse, men er ikke den mindst betydningsfulde Følge af Erhvervenes Samraad med Myndighederne.

I Administrationen af de forskellige Ordninger deltager Erhvervene gennem Repræsentanter i de vedkommende Nævn og Udvalg, f. Eks. Hudenævnet, Fedtnævnet, Uldnævnet og Benzinnævnet m. fl.

For at sikre en rationel Udnyttelse af de forhaandenværende Lagre af Jern og Metal og til at behandle en Række Spørgsmaal vedrørende Tilførsler og Fordeling af disse vigtige Varer har Industriraadet, Provinshandelskammeret og Grosserer-Societetets Komite i Fællesskab og i Forstaaelse med Handelsministeriet etableret Fælleskontoret for Jern og Metal.

Blandt Komiteens staaende Udvalg er Bestyrelsen for Understøttelsesfonden, der bestaar af en af Komiteens Næstformænd og to Medlemmer efter Tur,

samt Udvalget for Legaterne, der bestaar af en af Komiteens andre Næstformænd og ligeledes af to af Komiteens Medlemmer efter Tur. Komiteen lægger megen Vægt paa, at Understøttelsesfonden har saa rigelige Midler til Raadighed som muligt, Midler, som man søger tilvejebragt ved Offervillighed fra Societetets Medlemmer, ligesom forskellige Gebyrer, der opkræves for Certifikater og Erklæringer af forskellig Art, tilfalder Understøttelsesfonden.

Der er rigelig Anvendelse for de Midler, som Understøttelsesfonden raader over, saavel som for Renterne af de ca. 120 Legater til et Beløb af over 8¼ Mill. Kr., som Komiteen bestyrer, og af hvilke en Del kan gaa til Understøttelse for ældre Grosserere og Grossererenker, i nogle Tilfælde ogsaa til Grossererdøtre. Der trænges nemlig ofte til Hjælp inden for Grossererstanden, for det viser sig i alt for mange Tilfælde, at den enkeltes endelige økonomiske Status til Trods for et flittigt og arbejdsomt Liv ikke altid er blevet saa god som haabet, og naar Hjælp skal ydes, er det kun en Glæde, at den kan komme som Udbetaling paa den »Assurance«, paa hvilken det paagældende Societetsmedlem i Form af sit aarlige Kontingent har betalt »Præmie«.

Skoleudvalget beskæftiger sig med alle de Spørgsmaal, der staar i Forbindelse med Driften af Niels Brocks Handelsskole; Skolen ejes af Niels Brocks Legat, der administreres af Komiteen med en Kapital af ca. 330.000 Kr. Disse Skolespørgsmaal har ligget mange Komitemedlemmer stærkt paa Sinde, saa vist som de unge Handelsmænds gode Uddannelse er et Spørgsmaal af vital Betydning for dansk Handels Fremtid.

Til Fripladser og Stipendier og til Dels til Tilskud til Niels Brocks Handelsskole stiftedes af Handelsstanden ved Komiteens 100 Aars Jubilæum i 1917 Niels Brocks Skolelegat med en nominal Kapital af 408.000 Kr.

Der skal iøvrigt ikke her gaas nærmere ind paa Komiteens forskellige Udvalg, men blot i denne Forbindelse peges paa, at der af de enkelte Komiteemedlemmer ogsaa ydes Arbejde derved, at de er indvalgt som repræsenterende Komiteen i forskellige Bestyrelser, Udvalg, Nævn etc. Ikke mindst i denne ekstraordinære Tid kaldes der meget paa personlig Indsats fra de enkelte Komiteemedlemmers Side, en Kalden, som med stor Beredvillighed efterkommes.

Til sin Assistance ved Sagernes Behandling og Udførelse af Komiteens Beslutninger har Komiteen Sekretariatet og Børskontoret. Sekretariatet bestaar af 2 Afdelinger: en juridisk-administrativ Afdeling og en økonomisk-handelspolitisk. Dertil kommer Pressesekretariatet samt det af Grosserer-Societetets Komite og Provinshandelskammeret i Forening oprettede Fælleskontor for Valutasager.

Den juridisk-administrative Afdeling har først og fremmest at gøre med alt

vedrørende Forberedelse og Afvikling af Komite- og Præsidiemøder samt Tilrettelæggelse af Komiteens Generalforsamling og den Administration, der staar i Forbindelse med Repræsentantskabsmødernes Afholdelse. Ogsaa al Korrespondance, der staar i Forbindelse med Formandsskabet besørgeres af denne Afdeling. Her behandles tillige Responsumsager og Sager vedrørende Overtrædelse af Loven om illoyal Konkurrence, næringsretlige Spørgsmaal, Mægler-spørgsmaal, Registreringssager, Sager vedrørende Opholds- og Arbejdstilladelse for Udlændinge og Lovforslag vedrørende Handelen, for saa vidt de ikke af særlige Grunde hører under den økonomisk-handelspolitiske Afdeling. En særlig Opgave er taget op af den juridisk-administrative Afdeling siden Indførelsen af de gældende Prislove, idet Afdelingen staar til Disposition ved Henvendelser fortrinsvis af mere principiel Art, som det enkelte Societetsmedlem maatte rette til Sekretariatet, ligesom den behandler de mange Sager angaaende Udrejsetilladelser navnlig til Sverige, som, i Henhold til en af Udenrigsministeriet efter Drøftelse med Erhvervsorganisationerne truffet Ordning, skal behandles bl. a. af Grosserer-Societetets Komite. Endelig hører under denne Afdeling Sager vedrørende Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation, De nordiske Handelsmøder og Det Internationale Handelskammer.

Under den økonomisk-handelspolitiske Afdeling hører alle Spørgsmaal i Forbindelse med Indgaaelse af Handelstraktater, Sager vedrørende Besættelsen af Konsulatsposter samt Told- og Trafikspørgsmaal. Endvidere Spørgsmaal af mere principiel Natur, der maatte opstaa over for Direktoratet for Vareforsyning, Spørgsmaal i Forbindelse med Anerkendelse af Nyimportører eller Forhøjelse af Importtal, vedrørende Vareudvekslinger, Begæringer om Dispensationer fra de gældende Udførselsforbud samt Ordninger, der under de ekstraordinære Forhold er truffet med Hensyn til forskellige Varer som til Eks. Huder og Metal.

Endvidere hører Udarbejdelsen af Komiteens Publikationer »Verdensmarkedet og Danmark« og »Handelsberetningen« under denne Afdeling.

Pressesekretariatet tager sig af alle Spørgsmaal i Forbindelse med Udsendelser til Pressen og varetager Redaktionen af de Komite-Sider, der findes i de Numre af Dagbladet »Børsen«, som udsendes til samtlige Societetets Medlemmer. Men Pressesekretæren varetager iøvrigt ogsaa forskellige andre Opgaver, idet han enten i Forbindelse med den juridisk-administrative Afdeling eller den økonomisk-handelspolitiske Afdeling beskæftiger sig med forskellige Lovgivnings-spørgsmaal (t. Eks. vedrørende Told, Skatter og Arbejdsfordeling), Spørgsmaal vedrørende Komiteens og Societetets Organisation og vedrørende Brancheforeningerne.

Fælleskontoret for Valutasager varetager i første Række de enkelte Societetsmedlemmers Sager over for Direktoratet for Vareforsyning, ligesom det og-

saa deltager i de Branchedrøftelser om Fordelingsordninger m. v., som afholdes i Direktoratet. Desuden beskæftiger Fælleskontoret sig med de mange ekstraordinære Reguleringsforanstaltninger og Udførelse af det Arbejde, som blev henlagt til Organisationerne ifølge Handelsministeriets Bekendtgørelse af 4. November 1940 om Salg til tyske Aftagere af Varer indeholdende Jern, Staal, andre Metaller eller Kautschuk. Endelig er Administrationen af den saakaldte Frugtordning henlagt til dette Kontor.

Børskontoret har det administrative Apparat, der vedrører Børsbygningen, Komiteens og Societetets Regnskaber, herunder Kontingenterne samt Forvaltningen af Komiteens Legater og Understøttelsesfonden. Børskontoret varetager tillige Sekretariatsforretningerne for de af Komiteen nedsatte Voldgifts-Udvalg for Korn- og Foderstofhandelen, Smørhandelen, Jern- og Metalbranchen, Frøhandelen, Kaffehandelen, Kolonialvarehandelen og Melhandelen.

En særlig Omtale bør tilkomme Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation, inden for hvilken Grosserer-Societetets Komite har et organisatorisk Samarbejde med Provinsens Handelsstand.

Allerede i 1881 havde der baade uden for og inden for Grosserer-Societetets Komite været Tanker om at forene hele Landets Handelsstand under een Organisation, men Planerne blev ikke straks realiseret, bl. a. fordi Ministeriet, til hvilket Grosserer-Societetets Komite i Sagens Anledning havde indsendt et Andragende, idet en Plan, der dengang var fremme, paakaldte Ministeriets Medvirken, gav et temmelig afvisende Svar, der, som naturligt var, blev modtaget med alt andet end Tilfredshed af Handelsstanden.

Der var Grunde nok til, at Tanken om Dannelsen af et samlende Organ for hele Handelsstanden til at fremføre dennes Synspunkter over for Regering og Rigsdag blev holdt levende. Heraf skal blot nævnes, at samme Efteraar, som Regeringen havde afvist Komiteens ovennævnte Andragende, var der ved Opsigelse fra spansk Side af den dansk-spanske Handelstraktat indtruffet en Begivenhed, som paa det alvorligste manede Regeringen til at tage Danmarks økonomiske Forhold over for Udlandet op til Behandling og Overvejelse.

Tillige blev Ønsket om at faa Varetagelsen af de særlig kommercielle Anliggender overført fra Indenrigsministeriet til et nyskabt Centralorgan inden for Administrationen, et Handelsministerium eller et Handelsdepartement, stadig stærkere.

Og endelig havde Handelsstanden ved en særlig Lejlighed faaet Forsmag paa samlet Optræden, nemlig da Anders Peter Westenholtz fratraadte Posten som dansk Generalkonsul i London.

Dikteret af Frygten for, at den af Handelsstanden foretrukne E. A. Delcomyn ikke skulde blive valgt, blev der sat et maaske noget vel stort Apparat i Scene for at gennemtrumfe det danske Købmandsskabs Vilje og Valg. En ud-søgt Repræsentation for alle større Handelsforeninger rundt om i Landet kom den 1. Februar 1883 til København for at faa Foretræde for selve Kongen, lige-som den søgte Udenrigsministeren og Grosserer-Societetets Komite, og selv om Valget af den af Købmandsstanden foretrukne Kandidat maaske paa Forhaand havde været ret givet og saaledes ikke skyldtes denne samlede Aktion, saa havde dog denne sin store Betydning ikke mindst som en saare praktisk Forprøve paa organisationsmæssig Optræden.

Det var Odense Handelsforening, der tog Initiativet til at føre den af Tietgen udkastede Tanke om fast fremtidigt Samvirke mellem Provinsens og Hovedstadens Handelsstand ud i Livet. Med Tilslutning af 33 andre Handelsforeninger og fra Købmandsstanden i 11 Byer, hvor ingen saadanne Foreninger fandtes, rettede den i Maj 1883 en Opfordring til Grosserer-Societetets Komite om at fremkomme med et Forslag, der kunde tjene som Grundlag for Dannelsen af en Fællesrepræsentation for hele Landets Handelsstand. Komiteen besluttede sig straks til at efterkomme Opfordringen, nedsatte Udvalg om Sagen og lod gennem Odense Handelsforening Opfordring udgaa til Provinsens Købmandsstand om at udpege to Repræsentanter, der til sin Tid kunde træde sammen med de 5 af Komiteen valgte Mænd og lægge den endelige Haand paa Værket.

Samtidig satte Handelsforeningen i Aarhus sig i Bevægelse for Dannelsen af Centralforeninger i Provinsen, ikke for, som det hed i en til samtlige Handelsforeninger i de øvrige jydske Købstæder udsendt Cirkulære-Skrivelse, »at ville rejse en Opposition til Grosserer-Societetet eller Hovedstadens Handelsstand«, men fordi man mente derved at finde et heldigt og vistnok nødvendigt Mellemlid imellem Hovedstadens og Provinsens Handelsstand.

Paa det samme Møde i Aarhus den 23. Juli, hvor »Foreningen af jydske Handelsforeninger« stiftedes, forelaa der en Skrivelse fra Odense Handelsforening om Valg af Delegerede for Jyllands Vedkommende til Sammentrædet om Dannelsen af en Fællesrepræsentation for hele Landets Handelsstand, og ved Valget af disse Delegerede blev saaledes for Jyllands Vedkommende Samarbejdet med Hovedstadens og det øvrige Lands Købmandsstand fastslaaet. Det har sin historiske Interesse at lægge Mærke til den tætte Forbindelse mellem disse 2 Vedtagelser: man nærede ligesom en vis Frygt for at blive saa at sige overvældet af »Københavnerne«, om man Handelsforening for Handelsforening, Købstad for Købstad, gik til Fællesarbejdet — først naar Jylland stod samlet som et selvstændigt ubrydeligt Hele, følte man sig tryk.

Men det maa erkendes, at det var en god og sund Tanke, at der allerede af Hensyn til Skabelsen af et godt Samarbejde mellem Hovedstadens og Provinsens Handelsstand burde dannes »Mellemed« mellem de enkelte Købstæders Handelsforeninger og Fællesorganisationer, og at Sammenslutninger landsdelsvis i saa Henseende frembød sig som det naturlige. Forøvrigt havde ogsaa Lolland-Falsters Handelsforeninger allerede saa tidligt som i December 1879 brudt denne Vej ved at danne en Centralforening for Stiftet — og Fyen var fulgt efter, ved at der dér var etableret et vist Samarbejde. Den 10. og 11. Oktober 1883 samledes den danske Handelsstands Delegerede til Møde i København, og man enedes her om Vedtægter for »Fællesrepræsentationen for Samvirken mellem Repræsentanter for den danske Handelsstand«, som Organisationens Gang kaldtes, hvilke Vedtægter i det store og hele er gældende den Dag i Dag. Det vakte stor Tilfredshed blandt de Provinsdelegerede, at man fra Komiteens Side accepterede et Medlemstal for Handelsmødet af 50, hvoraf 30 fra Provinsen og 20 fra København. Man gik i saa Henseende fra københavnsk Side ud fra, at de Provinsdelegerede ingensinde vilde benytte deres Stemmeovervægt til at majorisere Hovedstadens Repræsentanter, men at Afstemninger i Tilfælde af Uenighed vilde falde efter rent saglige Hensyn — og dette tillidsfulde Syn paa Sagen har da ogsaa siden vist sig at være rigtigt.

Vedtægterne blev dernæst i den tilbageværende Del af Aaret forelagt Komiteen og de forskellige Handelsforeninger til Godkendelse, og da man fra alle Organisationernes Side bifaldt den nye Ordning, fandt de første Valg af Delegerede Sted i Foraaret 1884, hvorefter det første danske Handelsmøde sammentraadte den 9. September s. A.

Samtidig med, at Ønsker havde været fremme om at faa dannet en Organisation, der repræsenterede hele den danske Handelsstand, havde der vist sig en stedse stigende Interesse blandt Handelsstanden for inden for selve Centraladministrationen at faa skabt et Organ, hos hvem man kunde forvente at finde Øre for Organisationens Ønsker og Krav, og det var derfor kun naturligt, at der som et Punkt paa Dagsordenen for det 1. Handelsmøde stod »Henvendelse til Konseilpræsidenten angaaende Oprettelse af et Handelsdirektorat«. Dette Ønske, der senere gik ud paa at faa et Handelsministerium, skulde ikke saa snart imødekommes, men en Gang rejst slap Fællesrepræsentationen aldrig sit Tag i denne Sag. Gang paa Gang var den fremme paa Handelsmøder, og Gang paa Gang blev den Genstand for Henvendelser, i hvilke man over for Regeringsmyndighederne nærmere formulerede, hvad man syntes skulde være dette Ministeriums Opgave.

Der er ikke Anledning til at komme nærmere ind paa de forskellige Faser i denne Mærkesag for Fællesrepræsentationen, men der skal dog mindes om en

Udtalelse af Grosserer Victor Høffding, der i sit Indledningsforedrag om »Handelsdepartementet« paa det 6. Handelsmøde i 1899, resumerede sine Betragtninger derhen, at »alt Erhvervsliv i et Land udadtil — d. v. s. i Forhold til Udlandet — former sig som Handel. Den Interesse, et hvilket som helst Erhverv, det være sig Landbrug, Industri eller Fiskeri, har over for Udlandet, er altid en Handelsinteresse: enten er det Indlandets Produkter, som skal sælges, eller Udlandets Produkter, som skal købes — altsaa i begge Tilfælde er det Handel. Idet Departementet nu som »Board of Trade« paatager sig den Opgave at skaffe os de bedst mulige Fordele, skaffe vort Land den mest begunstigede Stilling i det internationale Samkvem, vore Erhvervsdrivende de bedst mulige Efterretninger om de udenlandske Markeders Behov og Leveringsevne — idet Departementet løser disse Opgaver, tjener det ikke alene Handelen i snævrere Forstand, Købmændenes Erhverv, men hele det danske Erhvervsliv. Det er ikke alene Købmændene, der skal have Departementet, alle Erhverv handler jo med Udlandet.«

I 1908, da Landet befandt sig i en Ministerkrise af ejendommelig og i visse Maader upolitisk Art, gik Fællesrepræsentationen til Kongen med det gamle Ønske, og denne Gang kom Resultatet: den 12. Oktober 1908 blev Handelsministeriet oprettet.

Det er mange og store Sager, som Fællesrepræsentationen har beskæftiget sig med og faaet gennemført. Foruden Mærkesagen: Oprettelse af et Handelsministerium har Organisationen i Tidens Løb beskæftiget sig med Toldspørgsmaal, har krævet udsendte Konsuler, fremsat Ønsker om Revision af Fimaloven, om Reformer af Konkurslovgivningen, om Indførelse af en legal Handelsrente, om kortere Forældelsestid for løse Regningskrav, om en Meterlov, om Statsbevilling til unge Handelsmænds Udsendelse, om Forbedring af Gødser-Warnermünde Ruten, om en Aktielov, om Regulering af Bogføringspligten — allesammen Spørgsmaal, i hvilke Resultater er naaet.

Paa det i 1903 afholdte Handelsmøde var Spørgsmaalet om Ansvarsfrihedsklausuler i Konnossementer — det Spørgsmaal, der senere er formet som Spørgsmaalet om Indførelse af de saakaldte Haag-Regler, til Behandling, men særlig mærkbart var det, at der i dette Møde deltog Delegationer fra Norge og Sverige samt Repræsentanter fra Handelskammeret i Hamburg.

Ved denne Lejlighed, hvor det var Meningen at bryde Bane for en nordisk Harter Act, udkastedes Tanken om en organisatorisk Sammenslutning mellem de 3 nordiske Landes Købmandsorganisationer, og Initiativet i saa Henseende udgik fra norsk Side. Først i 1917, paa et Tidspunkt, da Verdenskrigens Vanskeligheder havde ført de nordiske Købmænd sammen i et Fællesarbejde for Landenes Vareforsyning, blev Tanken realiseret, og det første Møde afholdt i Stockholm inden for Institutionen »De skandinaviske Handelsmøder«, hvortil for Dan-

marks Vedkommende Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation vælger Delegerede, medens de Delegerede for Sveriges og Norges Vedkommende vælges henholdsvis af Svenska Handelskammarmötet og Norges Handelsstands Forbund, og i Finland, som sluttede sig til Organisationen i 1925, samtidig med at Navnet forandredes til »De nordiske Handelsmøder«, af Centralhandelskammeren i Finland.

Der er i Tidens Løb afholdt 13 danske Handelsmøder — som Navnet er paa de Møder, der afholdes af Den danske Handelsstands Fællesrepræsentations Plenarforsamling — ikke særlig mange, vil man sige, men Handelsmøder indkaldes kun, naar ganske særlig Anledning eller Lejlighed dertil gives.

Fællesrepræsentationen er en fast Institution, der udfører et fortløbende Arbejde, som varetages af Forretningsudvalget, for hvilket Formanden for Grosserer-Societetets Komite er født Formand, og som iøvrigt bestaar af 2 Medlemmer af Komiteen og 6 Medlemmer fra Provinshandelskammeret. Sagernes Behandling foregaar dels skriftlig, dels paa Møder, som finder Sted, naar mundtlig Meningsudveksling anses nødvendig, og om de Sager, der er behandlet, er Medlemmerne holdt underrettet igennem de aarlige Beretninger, der aflægges dels paa Grosserer-Societetets Generalforsamlinger, dels paa Centralforeningernes Aarsmøder.

Fællesrepræsentationen udpeger Repræsentanter fra Handelsstanden til forskellige Kommissioner og Hverv, og mange af de Sager, der i Aarenes Løb beskæftiger Organisationen, er af stadig tilbagevendende Art. Dette gælder saaledes en Række Andragender, som hvert Aar modtages til Erklæring fra Justitsministeriet, fra Personer saavel i København som i Provinsen om Autorisation dels som regnskabskyndige, dels som handels- og fagkyndige Tillidsmænd i Henhold til Lov af 14. April 1905 om Tvangsakkord uden for Konkurs, og det samme har været Tilfældet med Ansøgningerne om Understøttelse af Statens Bevilling til unge Handelsmænds Ophold i Udlandet og til Støtte af danske Handelsagenter i fremmede Lande.

Blandt Sager af særlig Betydning skal dernæst nævnes, at Fællesrepræsentationen Gang paa Gang har beskæftiget sig med og er gaaet i Brechen for Beskatning af Brugsforeninger og andre Andelsforeninger, et Spørgsmaal, der som bekendt ned gennem Aarene atter og atter er blevet behandlet særligt eller sammen af Komiteen, Provinshandelskammeret og andre af Handelens Organisationer, og det med fuld Ret, saa vist som en Indførelse af en saadan Beskatning vil kunne medføre en retfærdigere Fordeling af de alt for store Skatter, som for Tiden tynger ikke mindst vort Erhvervsliv, og saaledes paa Skatteomraadet tilvejebringe den saa længe savnede lige Behandling fra det Offentliges Side af den personlige og den cooperative Virksomhed.

Spørgsmaal om Bygning af en Lillebæltsbro og Storstrømsbro, Konkurs- og Akkordlovgivningen, Trustlovsforslag, Handelsstanden og Sociallovgivningen, Valuta- og Importreguleringsspørgsmaal har ligeledes staaet paa Handelsmødernes Dagsorden.

I 1919 stiftedes Det Internationale Handelskammer med det Formaal at danne en Organisation, inden for hvilken Købmænd — dette Ord taget i vid Forstand omfattende ogsaa Industriens Mænd, Bankmænd og Redere — kunde gøre et praktisk Arbejde dels for at bidrage til at bringe Orden i den ved forrige Verdenskrig forstyrrede Verdensøkonomi, dels for i det hele at behandle Problemer af Betydning for den internationale Handel: handelsretlige Spørgsmaal, Told- og Transportspørgsmaal, Spørgsmaal vedrørende Beskyttelse af industriel Ejendomsret, vedrørende Dobbeltbeskatning, Voldgift etc.

En Omtale af Det Internationale Handelskammer hører naturligt hjemme i denne Oversigt, idet danske Erhvervsorganisationer allerede i 1920 og paa Initiativ af Grosserer-Societetets Komite sluttede sig til den internationale Organisation. Der dannedes her som i andre Lande en national Komite bestaaende af Repræsentanter for Grosserer-Societetets Komite, Industriraadet og Provins-handelskammeret, til hvilke senere Dansk Dampskibsrederiforening har sluttet sig, og Grosserer-Societetets Komites Formand blev født Formand for Den Danske Nationale Komite, medens Sekretariatet blev paa Børsen.

Danmark har i de forløbne Aar taget virksom Del i Det Internationale Handelskammers Arbejde; ikke alene er der sendt Repræsentanter til samtlige de Kongresser, som hvert andet Aar er afholdt rundt om i en Række Storbyer, men i det Omfang, det har været muligt, har man ogsaa deltaget i de saakaldte »Council Møder« og i de forskellige Gruppe- eller Underkomitemøder, der har behandlet de enkelte Spørgsmaal. Alle disse Møder er som altovervejende Hovedregel afholdt i Paris, hvor Generalsekretariatet under normale Forhold har sit Sæde, medens det for Tiden er flyttet til Stockholm, idet den nuværende Præsident er den paa Kongressen i København valgte svenske Direktør J. Sigfrid Edström.

Danmark kom imidlertid i Forgrunden inden for Handelskammeret, da dettes 10. Kongres afholdtes i København i Sommeren 1939, og det var Grosserer-Societetets Komites Formand, der i sin Egenskab af Formand for Den Danske Nationale Komite var Præsident for Kongressen. Ca. 1500 Forretningsfolk og Ledsagere fra over 40 Lande deltog, og København var i Kongres-Ugen Genstand for den største internationale Opmærksomhed, hvilket ikke mindst Presseomtalen rundt om i Landene gav Udtryk for. Paa København Kongressens Program stod Emner som Valutapolitik, Spørgsmaalet om Beskatningens Betyd-

ning for Erhvervslivet, Told- og Kontingenteringspørgsmaal, fremmede Selskabs Retsstilling, international Transport og Problemer af nationaløkonomisk og international-juridisk Karakter. I Forhandlingerne deltog fremstaaende Repræsentanter for alle de betydeligste Landes Industri, Handel, Skibsfart, Bankvæsen etc.

Krigen har afbrudt den overvejende Del af Kammerets Arbejde og ogsaa foreløbig hindret Videreførelsen af mange af de Ideer og Planer, som drøftedes i København. Men dermed er ikke sagt, at denne Kongres ikke havde sin Betydning. Der blev maaske dér skabt et Grundlag for det Genopbyggelsesarbejde, som den internationale Handel maa paatage sig, naar normale Forhold vender tilbage; og de internationale Forbindelser og Venskaber, der knyttedes her i København paa et Tidspunkt, hvor mange af de Lande, hvorfra der var Deltagere i Kongressen, allerede i politisk Henseende var langt fjernet fra hinanden, giver Haab om, at der hos Verdenshandelens Ledere findes Viljen til, saa snart det er muligt, at paabegynde det internationale Arbejde paa at genopbygge Verdensøkonomien.

For Danmark var Kongressen en enestaaende Propaganda. Man bestræbte sig for at give de udenlandske Gæster det bedst mulige Indtryk af Landet, og man havde den Glæde at modtage utallige Beviser paa, at disse Bestræbelser var lykkedes. En særlig Glæde var det for Grosserer-Societetets Komite, at den kunde være Vært ved en Lunch i Børssalen for ca. 400 af Kongressens Deltagere.

Det skal ogsaa nævnes, at Kongressens Afholdelse blev bekostet af Otto Mønstedts Fond, og at der fra de danske Autoriteters Side vistes den stor Imødekommenhed; Indvielseshøjtideligheden fandt saaledes Sted paa Københavns Raadhus, medens selve Forhandlingerne foregik paa Christiansborg, hvor Rigsdagen havde stillet Lokaler til Disposition. Særlig maa dog fremhæves, at Hans Majestæt Kongen paa mange Maader beviste Kongressen sin Bevaagenhed, og en Modtagelse paa Fredensborg af samtlige Kongresdeltagere var for alle en uforglemmelig Oplevelse.

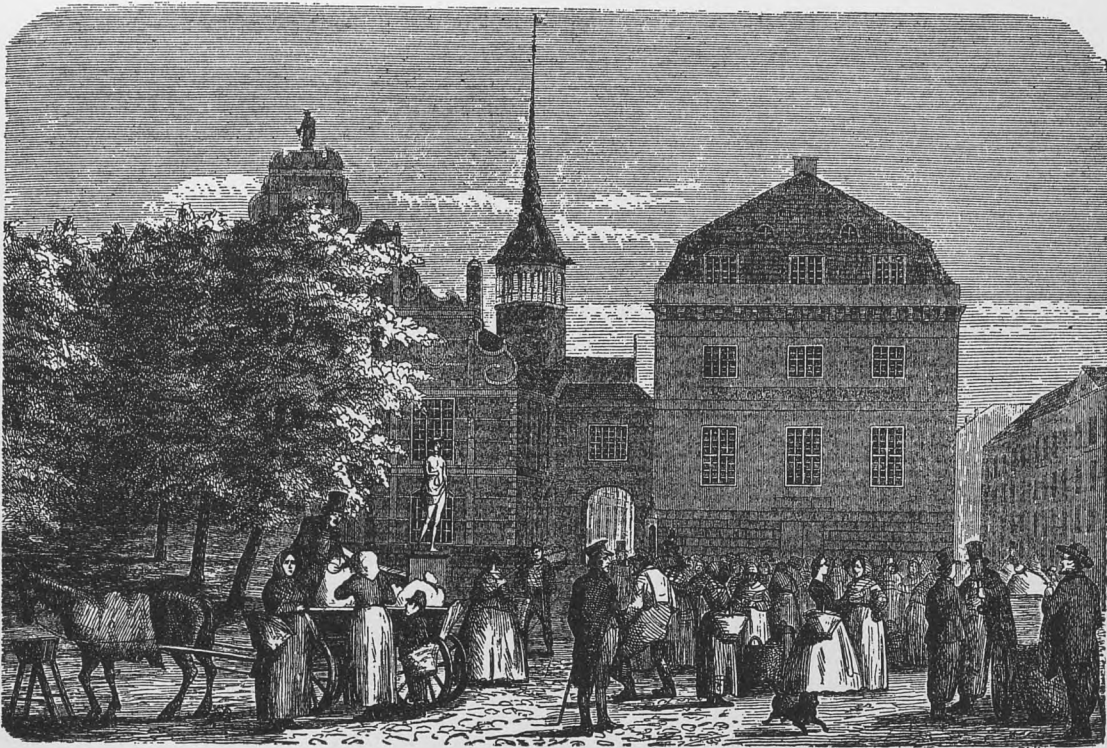

ALBERT FABRITIUS

GROSSERER - SOCIETETETS
PRÆSIDIUM, KOMITE OG REPRÆSENTANTSKAB M. V.

1742—1942

VED Commercieforordningen af 4. August 1742 blev det i Art. 11 tilladt de indskrevne Groshandlere imellem sig indbyrdes at udvælge en Formand og tvende Ældste, som skulde varetage de løbende Forretninger. Societetet konstituerede sig 31. August 1742. De Vanskeligheder, der bestod dels i at gennemføre Handelsmændenes Opfattelse af den nøje Forbindelse mellem Reder- og Grossistvirksomhed, dels ved at samle tilstrækkelig Interesse for Societetet iblandt Grossererne, hvilket vel havde sin væsentligste Aarsag i selve Handelens Organisation som i højere Grad Kompagnihandel end Partikulærhandel, medførte megen Løshed i Organisationens første Aartier. Denne kulminerede i, at Generalforsamlingen 25. November 1772 vedtog ikke at vælge noget nyt Formandsskab. Først ved »Grosserernes nøjere Forening« eller »Conventionen« af 1. Marts 1790 lykkedes det at bringe Organisationen ind under faste Former.

Ordnningen med Formand og to Ældste vedblev at bestaa indtil den kongelige Anordning af 23. April 1817, hvorved Grosserer-Societetets Komite oprettedes. Denne skulde bestaa af 13 Medlemmer, valgte af Kommercekollegiet efter Indstilling fra Societetets Medlemmer. I Spidsen for Komiteen stod en Formand, der ligeledes valgtes af Kommercekollegiet efter Indstilling af Komiteen. Af Komiteens Medlemmer afgik aarligt to efter Tur. Ved kongelig Resolution

Foran Børsen, med Bankbygningen, 1860'erne. Illustreret Tidende.

af 6. April 1842 overgik Retten til Valg af Komitemedlemmer til Societetet selv, ligesom Valget af Formand fremtidig maatte foretages af Komiteen, dog at der efter foretaget Valg i begge Tilfælde skulde tilflyde Generaltoldkammer- og Kommercekollegiet Meddelelse om Udfaldet.

Grosserer-Societetets Generalforsamling 21. Februar 1856 vedtog, at Formandsvalget skulde finde Sted hvert Aar, samt at der tillige aarligt skulde vælges en Viceformand (senere kaldet Næstformand).

Ved kongelig Resolution af 13. Juli 1914 udvidedes Komiteens Medlemsantal fra 13 til 17 Medlemmer, hvorefter den aarlige Afgang forøgedes fra to til tre. 21. Marts 1915 vedtog Komiteen, at Præsidiets fremtidig skulde bestaa af Formanden og to Viceformænd.

Endelig vedtog Generalforsamlingen 26. Marts 1931 de første kodificerede Vedtægter for Grosserer-Societetet, hvorved Præsidiets udvidedes til at omfatte Formanden og to til fire Næstformænd; der oprettedes endvidere et Repræsentantskab, for hvilket Komiteens Formand er født Formand. Repræsentantskabet skal bestaa af 44 Medlemmer, af hvilke elleve aarligt afgaar efter Tur. Til Repræsentantskabet vælges, ligeledes aarligt, seks Stedfortrædere.

Ved Conventionen af 1790 vedtoges det tillige at antage en Skriver til at varetage Societetets Kontorforretninger, der hidtil synes at have paahvilet den sidst valgte af de Ældste. Som første Skriver antoges JOHAN FREDERIK GÆDE, der 1801 blev suspenderet og 1802 afskediget, fordi han ved Udlaan af Societetets Forhandlingsprotokol 1790—1801 var Skyld i, at denne bortkom. Hans Efterfølgere havde Titlen Sekretær. Fra 1921 har Komiteen haft to, fra 1932 tre, fra 1936 fire og fra 1941 fem Sekretærer. Ved disse Udvidelser, hvorved Sekretærposterne dels beklædes af Jurister, dels af Nationaløkonomer, overflødiggjordes den Tilknytning af Konsulenter, som havde været opretholdt siden 1887. Komiteen havde 1887—1934 en fast juridisk og 1910—18 en nationaløkonomisk Konsulent. Siden 1931 er en fast teknisk Konsulent knyttet til Komiteen. 1934 oprettedes desuden et Pressesekretariat.

I det følgende vil der blive gjort Rede for Præsidiets, Komiteens og Repræsentantskabets Sammensætning siden Societetets Oprettelse i 1742. Medens der for Formændenes Vedkommende er søgt tilvejebragt egentlige, omend af Pladshensyn forholdsvis kortfattede, Biografier, indskrænkes de for de Ældste, Næstformændenes, Komitemedlemmernes og Embedsmændenes Vedkommende meddelte Oplysninger til, saavidt muligt, at omfatte Fødsels- og Dødsdatoer, Oplysninger om Borgerskab og Firma, samt af Tillidshverv fortrinsvis saadanne, som staar i Forbindelse med Handelens Organisationer; derudover anføres kun de vigtigste Formands- og Næstformandshverv, medens almindelige Bestyrelses-

hverv har maattet udelades; der anføres kun danske Dekorationer. Repræsentantskabets Medlemmer opføres kun med Aarstal for Borgerskabets Erhvervelse.

Som almindelige Kilder, der er benyttet uden at være citeret, kan nævnes Societetets og Komiteens Forhandlings- og Generalforsamlingsprotokoller i Komiteens Arkiv, Borgerskabsprotokollerne i Københavns Stadsarkiv, samt de af Komiteen udgivne Tryksager (Beretninger, Regnskaber osv.), herunder de siden 1847 udgivne Fortegnelser over Grossererne. Endvidere er Julius Schovelins Arbejder benyttede, uden at der vil være henvist til dem. Hvad Kildeangivelser iøvrigt angaar, skal det bemærkes, at der fortrinsvis er henvist til Leksika o. lign., hvor yderligere Litteraturangivelser maa søges.

FORMÆND

NICOLAI BURMEISTER

31. August 1742—13. Oktober 1742

Da Grosserer-Societetet efter Magistratens Circular-Skrivelse af 27. August 1742 afholdt sin konstituerende Generalforsamling 31. August for i Henhold til Commercieforordningen at foretage Valg af Formand og Ældste, valgte Forsamlingen som sin første Formand islandsk Købmand, Brygger og Raadmand i København, Justitsraad NICOLAI BURMEISTER. Societetet startede dermed sin Virksomhed under mindre heldige Auspicier, idet Burmeister, der ikke var til Stede ved Mødet, da han ved sin Hjemkomst fra en Rejse til Hamborg fik Protokollen forelagt, 13. Oktober frabad sig Æren under Henvisning til, at han fra 1725 havde indskrænket og efter Branden 1728 aldeles havde nedlagt sin Handel paa Grund af sine tiltagende Embedsforretninger. Burmeister har saaledes aldrig fungeret.

Han var født i København i 1677 som ældste Søn af Guldsmeden NICOLAJ BURMEISTER og hans første Hustru MAREN NIELSDATTER, der ejede en Gaard i Lille Kongensgade; men da Forældrene døde tidligt, kom han i Huset hos Handelsmanden KNUD PEDERSEN STORM og hans Hustru JOHANNE SØRENSDATTER, hvor han blev opdraget som deres egen Søn, og hvor han, tildels ogsaa ved Rejser i Storms Tjeneste, fik sin Handelsuddannelse. Ved det Testamente af 7. April 1708, hvori Johanne Sørensdatter, afg. Knud Storms giver Oplysning herom, blev der tillagt ham en Kapital paa 2000 Slettedaler, og han har saaledes ikke været uden Midler, da han efter 19. April 1706 at have løst Borgerskab som islandsk Købmand i København, tog fat paa sin egen Virksomhed. Han vedblev som nævnt med Handelsvirksomheden til efter Branden 1728, uanset at han, efter at have erhvervet en Bryggergaard i Vimmelskiftet, 3. Oktober 1712 til-

lige tog Borgerskab som Brygger. Interessen for Islandshandelen mistede han dog ikke derfor, i hvert Fald stod han som Ejer af 4 Aktier i det 1733 stiftede Nyt Islandsk Kompagni.

Burmeister var utvivlsomt en vindskibelig Mand, hvorom der haves Vidnesbyrd i hans Deltagelse i Fajancefabrikationen, et Felt som laa noget fjernt fra hans øvrige Virksomhed. Initiativet til Anlægget af en dansk Fajanceindustri, som skulde sikre Hjemmemarkedet den Kapital, der hidtil var gaaet til især hollandsk Import, blev taget af JOHAN WOLFF fra Segeberg, som havde lært Porcelænsfabrikationen i Nürnberg, og som 1721 ansøgte Kongen om Støtte til en Fabrik i København; han har dog ikke selv været i Besiddelse af den fornødne Anlægskapital, og der dannedes derfor snart efter et Interessentskab bestaaende af NICOLAI BURMEISTER, HANS JØRGEN KIRKSTEEN, PETER WARTBERG, RASMUS ÆREBOE og JENS LASSEN, som 2. September 1722 ansøgte om at faa overladt en Byggegrund og om de nødvendige Privilegier. 27. November skænkede Kongen dem en Grund i Store Kongensgade og 21. December udfærdigedes »Privilegium paa et Delfs Porselins eller Hollandsk Steentøys Fabrique«, hvorved Interessentskabet fik Eneret paa dansk Fajancefabrikation for et Tidsrum af 30 Aar. Burmeister underskriver som den første af Interessentskabets Medlemmer, men om dette skyldes hans særligt aktive Deltagelse i Foretagendet eller hans Rang, er ikke klart; af Medlemmerne synes dog Æreboe at have været den mest virksomme. Burmeister var Parthaver til sin Død, og efterfulgtes som saadan af sin Søn af samme Navn.

Til at begynde med boede Burmeister Ved Stranden (Øster Kvarter 219), men senere flyttede han ind i Bryggergaarden i Vimmelskaftet (Frimands Kvarter Nr. 28, nu Matr. 23), som han sikkert havde faaet gennem sit Ægteskab; sin voksende Formue anbragte han i københavnske Ejendomme, og han har da formentlig lidt et alvorligt økonomisk Tab ved Københavns store Ildebrand, da saavel Gaarden i Vimmelskaftet som en Ejendom paa Købmagergade (Klædebo Kvarter 51) og en i Mikkell Brøggergade (Vester Kvarter 134) blev Flammernes Rov. Med Hustru, fire Børn og fire Tjenestefolk maatte Burmeister søge Logi i Laxegade, medens en Søn fik Bolig i Hummergade og en Karl ved Stranden.

Burmeister, der en Tid var Notarius, blev 1714 Medlem af Stadens 32 Mænd, og 1725 valgtes han til Raadmand, et Embede han beholdt til sin Død; af andre Hverv skal nævnes, at han havde Sæde i den Kommission, som 19. November 1728 nedsattes til at ordne Byens Forhold efter Branden. 1731 udnævntes han til Kommerceraad, 1737 til Kancelliraad og 1739 fik han Justitsraads Titel. Han døde 24. November 1742 og blev begravet i Hustruens Familiebegravelse i Vor Frue Kirke 1. December.

Nicolai Burmeister blev gift med Enken efter Købmand HANS MUNK (1659—1707) ELISABETH ANDERSDATTER, som døde 1739 og 3. September begravedes i Vor Frue Kirke. Hun var født 1686 og Datter af Brygger ANDERS SVENDSEN og ANNE HANSDATTER.

Louis Bobé: Die deutsche St. Petri Gemeinde, 1925, S. 421. Københavns Diplomatarium III, 666; VI, 124, 129; VIII, 553, 556—59, 566 f., 650 og 655. Københavns Huse og Indvaanere efter Branden 1728, S. 4, 29, 60, 69, 71, 129, 156, 161 og 204. Personalhistorisk Tidsskrift 8 Rk., V, 275. Historiske Meddelelser om København 2. Rk. II, 62; 3. Rk. III, S. 179 f. J. W. Fröhne: Danske Fajancer, 1911. A. Øigaard: Fajancefabriken i Store Kongensgade, 1936. Indlæg til Sjællandske Registre 1708, 13. April, Nr. 83.

GREGORIUS KLAUMAN

27. Januar 1746—2. Marts 1750

Efter at Burmeister havde frasagt sig Hvervet som Formand for Societetet, foretoges der intet Nyvalg; de to Ældste OLUF BLACH og JENS GREGERSEN KLITGAARD, besvarede de Forespørgsler, som Regeringen direkte eller med Magistraten som Mellemed stillede til Organisationen, men derudover skete der intet. Man havde straks efter Stiftelsen fra Societetets Side ønsket en Anerkendelse af Kravet om, at Engroshandelen skulde være forbeholdt Ejere af Skibe eller Skibsparter, men efter Magistratens Indberetning herom til Kommercekollegiet, gik Sagen i Staa, og først 12. April 1745 fik man efter fornyet Henvendelse et negativt Svar. I Januar 1746 nedlagde Blach og Klitgaard deres Mandater, og 27. Januar valgtes derefter et nyt Præsidium med Gregorius Klauman som Formand.

Denne, der oprindelig hed GØRRIS GØRRISEN, fødtes 30. November 1678 i København som Søn af den velstaaende Borger GØRRIS TILLUFSEN og MAREN FREDERIKSDATTER SEENDERS, der efter sin første Mands Død ægtede Storhandelsmanden, Bryghusforvalter og Kommerceraad PETER KLAUMAN, hvis Navn Stedsønnen saaledes optog, og hos hvem han fik sin Opdragelse og utvivlsomt ogsaa sin Uddannelse til Købmand. Ved Peter Klaumans Død i 1710 overtog Gregorius Klauman for Boet Bestyrelsen af det kongelige Bryghus, og senere paa Aaret udnævntes han selv til Bryghusforvalter; 16. Januar 1711 sluttedes Kontrakt med ham om Forpagtningen af Bryghuset, som han beholdt til sin Død. Ved Siden af denne Virksomhed drev Klauman en omfattende Forretning, der gjorde ham til en af Stadens største Handelsmænd og en hovedrig Mand. Det var da ogsaa naturligt, at han 1736 valgtes til at være en af de fem Repræsentanter for Købmandsstanden blandt Kurantbankens Kommissærer, hvor han havde Sæde til sin Død. Han var tillige en af Bankens største private Aktionærer, idet han ved Subskriptionen havde tegnet sig for 7000 Rdlr. Allerede 1730 havde han været med ved Stiftelsen af Det kinesiske Societet, hvor han blev

en af de 8 Kommitterede, og efter Societetets Omdannelse i 1732 til Asiatisk Kompagni fik han Sæde i dettes Direktion, ligesom han ogsaa en Tid var Direktør i Det Vestindisk-Guineiske Kompagni. 1713 blev han Assessor i Borgretten, 1740 Justitsraad og 1749 Etatsraad.

Gregorius Klauman ægtede 2. Januar 1711 MAREN KNUDSDATTER AGGER, der var født 9. Januar 1676 og Datter af Købmand KNUD AGGER; hun døde 3. Januar 1749 og blev begravet i Holmens Kirke, hvor Gregorius Klauman, der døde 13. September 1752, selv 20. September fandt sit sidste Hvilested. Ægteparret havde boet i den af MATHIAS HANSEN opførte prægtige Renæssancegaard paa Amagertorv, hvor nu Den kongelige Porcelænsfabrik har til Huse.

Holger Hansen: Meddelelser om Slægten Klauman, 1922, S. 33—44.

OLUF BLACH

29. April 1750—10. August 1753

fødtes i Slutningen af December 1693 eller Begyndelsen af Januar 1694 i Aarhus; Daabsdatoen er ikke tilført Kirkebogen, men ligger mellem 3. og 12. Januar. Hans Fader var Handelsmanden MOGENS JENSEN BLACH; Moderen ELSE OLUFSDATTER, der ligeledes var af Handelsslægt, ægtede i Aaret 1700 Handelsmanden JENS ANDERSEN MØLLER.

Hos denne fik Oluf Blach, der saaledes ved sin Fødsel tilhørte de aarhusianske Storhandlers Kreds, vel sin første Uddannelse, men sikkert som ungt Menneske er han kommet til København til den bekendte Storkøbmand ABRAHAM KLØCKER, hos hvem han i nogle Aar var Fuldmægtig, og hvis Steddatter han ægtede. 3. November 1727 løste han Borgerskab som Købmand og etablerede sin egen Forretning, der i Betragtning af hans senere Virksomhed maa antages især at have været rettet mod Nordhandelen. Sammen med Købmændene JACOB SEVERIN og RASMUS STERNBERG havde Blach 1729—40 Monopol paa Finmarks-handelen, og 1763 blev han Direktør i Det almindelige Handels Kompagni, hvorved han atter fik Indflydelse paa Handelsvirksomheden i Finmarken, ligesom paa den islandske og grønlandske Handel. 1764 blev han Medlem af Kurantbankens Direktion.

Blach maa antages at have været særligt interesseret i Grosserer-Societetets Dannelse, idet han paa den konstituerende Forsamling 31. August 1742 valgtes til Ældste, en Post som han dog sammen med Klitgaard nedlagde 27. Januar 1746, uden at det var lykkedes dem at organisere Societetet som Købmandskorporation paa levedygtig Basis. Efter Klaumans Fratreden 1750 modtog Blach Valget som Formand, og han maa formodes at have en ikke ubetydelig Andel i det Forslag til Societetets Organisation, som Grossererne indsendte til

Kommercekollegiet 29. November 1752, hvorved de paany forsøgte at faa en skarp Adskillelse mellem Detail- og Engros-Handelen gennemført. Blach afventede imidlertid ikke Regeringens Overvejelser, der som bekendt først i 1754 resulterede i et fornyet Afslag paa nærmere at definere Commercieforordningens svævende Bestemmelser. 10. August 1753 nedlagde han sit Hverv som Formand.

Oluf Blach blev 1746 Kancelliraad, 1749 Justitsraad og 1755 Etatsraad. Han døde 10. Juli 1767 og blev begravet i Holmens Kirke; Forretningen blev ført videre af Sønnen CHRISTEN SCHAARUP BLACH, der 1776—81 var Ældste.

Oluf Blach var som nævnt gift med Abraham Kløckers Steddatter, BIRGITTE MANGOR, hvem han ægtede 17. November 1723. Hun var født omkring 1699 som Datter af Raadmand, Stadskonduktør ELOVIUS MANGOR og JOHANNE HERFORTH, og døde 17. Januar 1778.

Albert Fabritius i Dansk Biografisk Leksikon III, 1934, S. 210 f.

JOOST VAN HEMERT

10. August 1753—28. April 1757

blev født 22. Juni 1696 i København som Søn af Vinhandler PETER VAN HEMERT og SUSANNE MARGRETHE VAN TANGEN, og har vel faaet sin Uddannelse hos Faderen og paa Rejser. Han tog 22. December 1727 Borgerskab som Købmand i København, men beskæftigede sig fortrinsvis med Penge- og Kommissionshandel, hvor hans hollandske Afstamning sikkert er kommet ham til Gode med Hensyn til Forbindelser i Amsterdam. Handelshuset Joost van Hemert & Sønner indtog en fremtrædende Stilling paa det københavnske Pengemarked og foretog flere Forretninger for Staten. Desuden arbejdede van Hemert dog ogsaa med Varehandel, og hans i Forbindelse med Storkøbmanden JUST FABRITIUS til Regeringen indgivne Opfordringer til Udvikling af den danske Andel i Handelen paa Middelhavet, førte til Dannelsen af Det afrikanske Kompagni, i hvis Direktion van Hemert havde Sæde 1755—67.

Som naturligt var van Hemert ogsaa med ved Dannelsen af Det kinesiske Societet i 1730, hvor han ligesom Klauman blev Kommitteret, og 1743—52 var han Medlem af Direktionen for Asiatisk Kompagni, 1747—54 for Det vestindisk-guineiske Kompagni og 1757—69 for Det almindelige Handelskompagni. Ogsaa ved Kurantbankens Stiftelse i 1736 var van Hemert medvirkende og valgtes straks til handelskyndig Kommissær.

Om van Hemerts Virksomhed indenfor Grosserer-Societetet er der ikke meget at berette; i hans Formandstid indkom en Opfordring fra Magistraten om at vælge 5 Medlemmer til en »Commerce Deliberations Forsamling«, der skulde give

Raad med Hensyn til Ophjælpsningen af den københavnske Handel, der netop i Midten af Halvtredserne befandt sig i en Bølgedal. Societetet benyttede Lejligheden til at gentage det tidligere omtalte Andragende om at faa faste Bestemmelser som Grundlag for Organisationen, men da van Hemert i 1757 nedlagde sit Formandshverv, var man ikke et Skridt videre. Efter Struensees Magtovertagelse blev van Hemert raadspurgt med Hensyn til Tanken om Frilagerets Oprettelse, som han gik varmt i Brechen for, uden at hans Støtte dog fik nogen Indflydelse paa Forslaget's Skæbne.

I sin store Gaard paa Købmagergade havde van Hemert en rig Samling af zoologiske, botaniske og mineralogiske Mærkværdigheder. Her døde han 15. Juni 1775 og blev begravet i Tysk-reformert Kirke, til hvis Menighed han hørte.

Joost van Hemert, der 1745 fik Titel af kongelig Agent og 1751 blev Etatsraad, var gift to Gange; først 6. September 1725 med CORNELIA DECKER, der fødtes 31. Marts 1709 i København som Datter af HEIN PETERSEN DECKER og HENDRINE VAN MEURS; efter hendes Død 15. November 1731 ægtede han 14. Oktober 1732 PETRONELLE ELISABETH MESTECKER, født 13. September 1703 i Hamborg, død 19. Februar 1778 i København. Hun var Enke efter den hamburgske Vinhandler ANTHONY BEHAGEN (1687—1727) og Datter af Vinhandler GYSBERT (GIESEBRECHT) MESTECKER og MARIA ALTHOVEN.

Harald Jørgensen i Dansk Biografisk Leksikon, X, 1936, S. 49 f.

JOHANN FRIEDRICH WEVER

28. April 1757—† 9. Maj 1759

fødtes 8. Marts 1699 i Cleve. Wever var i Slægt med MICHAEL FABRITIUS, hvis Fader Vinhandleren HERMAN FABRITIUS var indvandret fra Cleve, og er utvivlsomt kommet til København paa dennes Foranledning. 1740 tog han Borgerskab og indtraadte som Deltager i det af Michael Fabritius 1732 grundlagte Handels-
hus, der nu fik Firmanavnet Fabritius & Wever, og som navnlig beskæftigede sig med Veksel- og Kommissionsforretning. Wever traadte som de samtidige Storkøbmænd ind i Handelskompagnerne, allerede 1740 nævnes han som Hovedparticipant i Asiatisk Kompagni, 1746 indtraadte han i Direktionen for Det vestindisk-guineiske Kompagni, hvis Plads og Bygninger han 1754 erhvervede til Ejendom, og 1747 blev han Meddirektør for Det almindelige Handels Kompagni. Fra 1752 til sin Død havde han Sæde i Direktionen for Asiatisk Kompagni og ligeledes fra 1755 for Det afrikanske Kompagni. Af offentlige Hverv, som overdroges Wever, kan nævnes, at han 1754 blev Overformynder i København og i en Aarrække var Medlem af Direktionen for Opfostringshuset, ligesom han havde Sæde i den Kommission, der forestod Opførelsen af Frederiks Tyske Kirke

paa Christianshavn. Wever blev kongelig Agent 1743 og Etatsraad 1754.

I Grosserer-Societetets Historie har Wever ikke spillet nogen større Rolle; at man valgte ham til Formand efter van Hemert var naturligt i Kraft af hans ansete Position og Forbindelser inden for det Faatal af Grosserere, som Societetet repræsenterede, men dets Betydning var paa dette Tidspunkt ringe, og Sandsynligheden taler for, at dette ikke er uden Forbindelse med Handelens Organisation som en Kompagnihandel, i hvis ledende Stillinger de betydende Mænd havde Sæde, og hvorigennem de kunde øve deres Indflydelse.

Wever døde 9. Maj 1759 i København. Han overlevedes af sin Hustru ANNA MARIA KÖSTER, der var født 17. November 1705 i Frankfurt am Main som Datter af Handelsmanden DIEDRICH KÖSTER i Mühlheim og ANNA JOHANNE DE WEILER; hun havde første Gang været gift med Wevers Kompagnon Bankkommissær MICHAEL FABRITIUS (1697—1746) og ægtede tredie Gang Generalmajor JEAN BAPTISTE DESCARRIÈRES DE LONGUEVILLE (1699—1766), efter hvem hun sad Enke til sin Død 18. Marts 1775.

Louis Bobé i C. F. Bricka: Dansk Biografisk Lexikon, XVIII, 1904, S. 469.

PETER BORRE

7. Oktober 1762—5. Maj 1775

Efter Wevers Død i 1759 foretoges intet Nyvalg, Societetet havde faktisk helt indstillet Virksomheden, og det lidt, der var at gøre, foretoges af de to Ældste OLE BECK og PETER BORRE, men i Slutningen af September 1762 døde ogsaa Beck, og Borre, der havde fungeret som Ældste fra 1757, indkaldte da til en Valgforsamling, hvor han selv valgtes til Formand 7. Oktober, medens NIELS RYBERG og Borres Kompagnon PETER FENGER indtog Pladserne som Ældste.

Peter Borre var født i Aarhus 1716 og døbt 2. September som Søn af Handelsmanden MIKKEL PEDERSEN BORRE og ANNE MOGENSDATTER BLACH; han var Søstersøn af OLUF BLACH (se foran), som overtog Formynderskabet for ham, da Forældrene døde i hans Mindreaarighed. Sandsynligheden taler for, at Borre har faaet sin første Uddannelse hos Oluf Blachs Stedfader Handelsmanden JENS ANDERSEN MØLLER i Aarhus, der forvaltede de ikke ubetydelige Midler, godt 25.000 Rdlr., som han arvede efter Forældrene. 1734 vides Borre dog at have været i København, hvor han maa antages at have fuldendt sin Uddannelse hos Morbroderen, i hvis Forretning han maaske endda har været Participant, eftersom Blach nu som hans Kurator havde overtaget Forvaltningen af hans Formue. Herpaa tyder det ogsaa, at Borre først 1750 etablerede sig selvstændigt, idet han 6. Maj tog Borgerskab som Groshandler. Vistnok 1757 eller lige der omkring gik han i Kompagni med Lybekkeren PETER FENGER,

et Kompagniskab, der efter Fengers Død fortsattes af hans Enke ELSE BROCK, indtil Borre i 1781 opsagde Kontrakten. Firmaets Virkefelt var det sædvanlige, Salt, Hør, Hamp, Kul, Vin og Druibrændevin, men ogsaa Veksel- og Kommissionsvirksomhed dreves, ligesom Handel med kinesiske og ostindiske Artikler. Tidligt er Borre & Fenger dog kommet ind paa Vestindiehandelen, som utvivlsomt blev en af Firmaets Hovedinteresser, allerede 1760 fik Indehaverne Privilegium paa et Sukkerraffinaderi i København, og 1770 var Borre sammen med ISELIN, JOOST VAN HEMERT & SØNNER, RYBERG, THYGESSEN & Co. og SCHNEIDER Underskriver af Andragendet om effektiv Støtte til Vestindiehandelen.

I Kompagnihandelen havde Borre naturligvis sin Andel, 1753 var han Hovedparticipant i Det almindelige Handels Kompagni, for hvilket han 1759 blev Direktør og senere Overdirektør indtil Ophævelsen i 1774; derefter havde han til 1779 Sæde i Direktionen for den kongelige islandske-finmarkske (og færøske) Handel og i Den kongelige grønlandske Handel. 1761—78 var han Administrator af Tobaksmonopolet, og som Interessent i Brandforsikringsselskabet var han 1755—57 Kvarterformand og 1757—67 Deliberationskommitteret i dette Selskab, samt tillige fra 1755 Revisor.

Borres Handelsvirksomhed, som maatte standse 1782 under den vestindiske Krise, saalidt som hans offentlige Hverv, adskiller ham ikke fra de mange andre udmærkede Storkøbmænd, som var hans Samtidige; det, der har bevaret Borres Navn til Eftertiden, er hans Virksomhed som Grosserer-Societetets Formand, hans ihærdige Arbejde for at fremme den partikulære Handels Interesser og hans fremsynede handelspolitiske Idéer.

Peter Borres Formandskab indlededes med en energisk Besværing til Magistraten over, at der i ni samfulde Aar ikke var sket nogen Henvendelse til Societetet om Udfærdigelse af Attester til Grossererborgerskabs Erhvervelse, og 1769 genoptoges med Hørkræmmer WAAGEN LAURITZENS Ansøgning om Tilladelse til at drive Engroshandel i Forbindelse med sit Detailsalg som den ydre Anledning Kravet om Oprettelse af et Købmands-Societet med lavsmæssig Eneret paa Engroshandel og privat Rederivirksomhed, eller om almindelig Ret til Detailsalg ogsaa for Grossisterne; som tredje Mulighed nævntes endelig, utvivlsomt paa Borres Initiativ, Indførelsen af en fuldstændig Næringsfrihed. Borre viste sig saaledes her som en radikal Frihandelsmand, der var langt forud for sin Tid, og sine Anskuelser fik han Lejlighed til at uddybe, da SCHIMMELMANN i 1769 underhaanden lod Præsidiet vide, at en Henvendelse fra Grosserer-Societetet med Forslag til Handelens Ophjælpning kunde regne med Regeringens Velvilje. Borre affattede da et Forslag til Oprettelse af afgiftsfri Frilagre, som formentlig underhaanden har været drøftet med Schimmelman, og som blev lagt til Grund for Societetets endelige Svar 8. Maj 1769 paa Balancekommissio-

nens Ønske om en Betænkning herover. Borres Koncept undergik dog, vistnok væsentligst paa Rybergs Initiativ, et Par ikke uvæsentlige Ændringer, idet man i Stedet for en Blanding af Kreditoplag og Frilager foreslog en egentlig Frihavn, og endvidere ønskede Anlægget udført for kongelig Regning, saaledes at Grosse-
rerne kun skulde leje, ikke selv eje de nødvendige Pakhuse. Som bekendt strandede Sagen imidlertid under de politiske Forviklinger under og efter Struensee, paa Trods af, at Borre havde formaaet at bringe Forslaget i Harmoni med Struensees Frygt for at favorisere København, og trods Societetets enstemmige Tilslutning og fuldstændige Aktietegning 29. Marts 1770. Det var utvivlsomt dette Nederlag, der fik Borre til i November 1772 at nedlægge sit Formandshverv, samtidig med at saavel Fenger som Ryberg afgav deres Mandater.

Grosserer-Societetet meddelte derpaa Magistraten, at Umuligheden af at gennemføre Overholdelsen af Commercieforordningen og af at opnaa positive Resultater med Hensyn til en Ordning af Engroshandelen gjorde, at man ikke foreløbig agtede at vælge noget nyt Præsidium. Efter Henstilling fra Magistraten og Forsamlingen endte det med, at Borre og Fenger lovede at fortsætte foreløbig, medens Ryberg fastholdt sit Ønske om at gaa, hvorefter CHRISTIAN HANSEN valgtes til 2. Ældste i hans Sted. Fenger døde Juleaften 1774 og 5. Maj 1775 trak Borre sig definitivt tilbage for at hellige sig Arbejdet med Islands-handelen, hvor han, som en fra hans Haand bevaret Piece vidner, har forsøgt at klargøre Monopolhandelens skadelige Følger for det islandske Næringsliv og at foreslaa Overgangsformer til et frit Handelssamkvem.

Peter Borre, der 1761 blev Hofagent og 1779 Etatsraad, døde 20. December 1789 i København og blev begravet i Vor Frue Kirke. Han var gift med SOPHIA AAGAARD, født 18. Oktober 1735 i København som Datter af Hørkræmmer OLUF HANSEN AAGAARD og hans anden Hustru ANNA ELISABETH TVEDE, og døde Natten mellem 4. og 5. Oktober 1778; hun blev begravet i Vor Frue Kirke i sine Forældres Gravsted.

J. Werner i Dansk Biografisk Leksikon III, 1934, S. 507 f. Endnu utrykt Biografi ved Albert Fabricius til Lehnsbaron Hans Berner Schilden Holsten's Slægtetog. Piecen om Islandshandelen i Kongl. Bibliotek, Ny kongl. Saml. Nr. 1682, 4to.

CHRISTIAN HANSEN

5. Maj 1775—25. Februar 1790

var ved Borres Afgang den eneste tilbageværende af Præsidiet, og har saaledes fungeret som Grosserer-Societetets Formand fra 5. Maj 1775, men først 17. April 1776 blev Grossererne sammenkaldt for at foretage Nyvalg, hvorved Christian Hansen valgtes til Formand, medens CHRISTEN SCHAARUP BLACH og SØREN LYCKE paatog sig Hvervet som Ældste.

Christian Hansen er født 8. November 1728 i Slesvig By og tog Borgerskab som Grosserer i København 10. Oktober 1764, hvor han drev Forretning under Firmaet Hansen, Vett & Compagnie med Veksel-, Spekulations- og Kommissionshandel foruden de sædvanlige Groshandlerartikler. Et Udtryk for hans tidlige ansete Position er, at han allerede 1770 blev indvalgt i de 32 Mænds Forsamling, for hvilken han var Formand fra 1795 til sin Død, og 1771 valgtes han til Direktør i Kjøbenhavns Brandforsikring, der indtil 1784 nød godt af hans aktive Dygtighed. Christian Hansen var Interessent og Direktør i Kattinge Værk ved Roskilde, af hvilket han omkring 1800 stod som Eneejer. 1773—79 ejede han Gentoftegaard, men ellers boede han i den anselige Ejendom paa Amagertorv 6, som han 1763 for en Sum af 14.000 Rdlr. havde købt af ULRIKE SOPHIE DE KLAUMAN, Svigerdatter af GREGORIUS KLAUMAN, hvis Forretning som nævnt ogsaa havde haft til Huse her.

Heller ikke i Christian Hansens Formandstid fik Grosserer-Societetet som Korporation større Betydning; ganske vist havde man i 1778 paa DE CONINCKS Initiativ vedtaget at samles mindst en Gang om Maaneden, men længere end til Vedtagelsen naaede man ikke, og hverken ved CHRISTEN SCHAARUP BLACHS Død i 1781 eller SØREN LYCKES i 1786 samledes man for at vælge nogen ny Ældste; Societetet bestod faktisk fra 1786 af Christian Hansen alene, og da han endelig 19. Marts 1789 bevægede Grossererne til at samles til Møde, nøjedes man med at bede ham fortsætte. Resultatet blev, at de forskellige Sager, der indløb, blev liggende, deriblandt det vigtigste af, hvad der overhovedet kom for i denne Periode, nemlig Indførelsen af en officiel Kursnotering paa Københavns Børs. Initiativet hertil toges af Kommercekollegiet, som under Pengekrisen i 1782 havde opdaget Ulemperne ved ikke at have officielle Kurser, og som derfor i Begyndelsen af 1786 udbad sig Societetets Forslag til en Ordning i Lighed med Hamborgs. Paa Christian Hansens Forslag om, at Societetet udvalgte fem Medlemmer til to Gange ugentlig at fastsætte officielle Vekselkurser, fulgte Regeringens Godkendelse ved Reskript af 27. Februar 1787, men længere kom Sagen ikke; Grossererne mødtes ikke for at foretage noget Valg. Først da Magistraten i en overordentlig skarp Tone 11. November 1789 havde ladet forstaa, at man ikke længere agtede at lade Sagerne sabotere, lykkedes det Christian Hansen at faa samlet Grossererne til et Møde 10. December, hvor de presserende Sager blev taget op til Behandling, og et Noteringsudvalg paa 7 Medlemmer nedsat.

Christian Hansen var, som det let forstaas, træt og nedlagde sit Mandat, hvorefter Generalforsamlingen 25. Februar 1790 valgte J. L. ZINN til Formand.

Christian Hansen var gift to Gange; anden Gang med MARIANE VALEUR, der var født 19. Maj 1739 i København og Datter af Borgmester, Etatsraad

154

Privateje

Miniaturlaleri

GREGORIUS KLAUMANN

Formand 1746—50

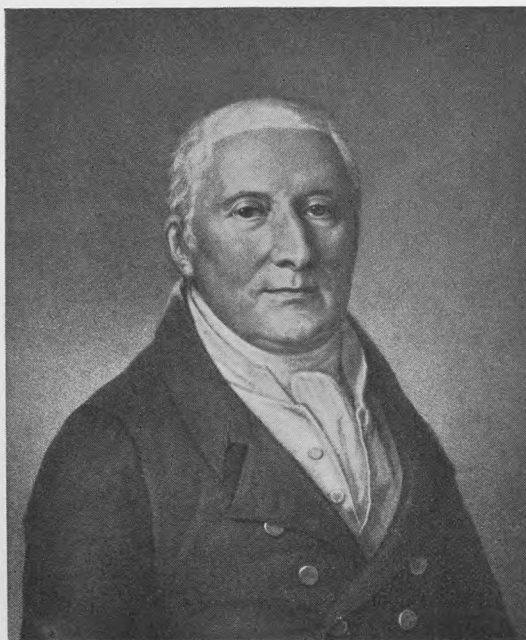

Privateje

Silhuet

JOHANN LUDVIG ZINN

Formand 1790—1802

Stentryk af v. Gröger

ERICH ERICHSEN 1821

Formand 1817—33

Lith. efter Tegning af L. Frölich

FRIEDRICH J. TUT EIN

Formand 1833—42

JOHANNES VALEUR og CHARLOTTE SOPHIA BÜLCKE; hun døde 2. November 1820 efter i omtrent 10 Aar at have siddet Enke efter Christian Hansen, som 4. Maj 1810 var afgaaet ved Døden.

Frederikke Fausbøll: Stamtavle over Slægten Valeur, 1911. Poul Bredo Grandjean: Meddelelser om Herman Walør og Johannes Valeur, 1915. Holger Hansen: Meddelelser om Slægten Klauman, 1922, S. 39. Københavns Brandforsikring 1731—1911, 1913, S. 531 f. Historiske Meddelelser om København I, 1907, S. 135 f.; IV, 1913—15, S. 606; V, 1917—18, S. 413 f., 419—21.

JOHANN LUDVIG ZINN

25. Februar 1790—† 3. Februar 1802

er født 14. September 1734 i Maynbernheim i Bayern som Søn af JOHANN FRIEDRICH ZINN og DOROTHEA BARBARA KRESS. Han kom til Danmark 1757 paa J. F. WEVERS Initiativ og var ansat i Firmaet Fabritius & Wever, indtil han efter 1. Maj 1765 at have taget Grossererborgerskab etablerede sig i København, hvor han hurtigt vandt Anseelse som en dygtig og initiativrig Købmand; 1770 blev han handelskyndigt Medlem af Københavns Sørret, og 1772—1802 var han Medlem af Stadens 32 Mænd; desuden var han Revisor i Asiatisk Kompagni. 1789 blev han Medlem af den da nedsatte Provianteringskommission, som skulde regulere Københavns Kornforsyning. Han var Ældste for Frøderiks Tyske Kirke paa Christianshavn.

Det var saaledes en anset Mand, der 1790 valgtes til CHRISTIAN HANSENS Efterfølger som den, der skulde udnytte det pludselige Opsving i Grosserernes Interesse for Societetet til en Udbygning og fast Organisation af Korporationen. Den stigende Handelsomsætning og ikke mindst Overgangen i Handelsform fra Kompagnihandel til privat Virksomhed i Forbindelse med de udenrigspolitiske Forhold skabte et naturligt Grundlag for Købmandsorganisationen, saaledes at Societetet ved Nyordningen i 1790 havde opnaaet at samle den private Storhandel og Rederivirksomhed indenfor sine Rammer; at dette var opnaaet, ikke gennem kunstige Regeringsforanstaltninger, saaledes som man gennem et halvt Aarhundrede havde søgt det gennemført, men var groet naturligt frem, var en af Betingelserne for Societetets fortsatte Eksistens og voksende Betydning.

Straks efter Zinns Valg vedtoges 1. Marts 1790 Grosserernes »Convention«, hvorved man besluttede at samles regelmæssigt en Gang om Maaneden, at antage en Skriver til at passe de løbende Forretninger og at yde et fast aarligt Bidrag paa 12 Rdlr. til Afholdelse af de nødvendige Udgifter og Anskaffelse dels af et Handelsbibliotek, dels af en Kortsamling. 39 Grosserere sluttede sig straks hertil.

Zinn har næppe selv haft større Andel i de forskellige Begivenheder, som i det 18. Aarhundredes sidste Tiaar præger Societetets Historie, de førende Mænd

var ANDREAS BUNTZEN, NIELS BROCK, J. RABE HOLM og ERICH ERICHSEN, men han har Æren af at have ledet Societetet i en for dets Historie overordentlig vigtig Periode. De mest betydningsfulde Spørgsmaal, som kom for, var utvivlsomt Forordningen om Kreditoplagsretten af 31. Maj 1793, som Schovelin ikke med Urette har sidestillet med Stavnsbaandsløsningen, Forordningen af 17. December 1794 om Vine og Spirituosas Fortoldning, som var Resultatet af en Henvendelse fra Societetets Side, og endelig den store Toldforordning af 1. Februar 1797, den danske Handels Frihedsbrev, som dog netop fra Societetets Side mødte stærk Kritik.

Under Krisen i 1799 var Zinn dog selvskreven til sammen med C. DUNTZFELDT og DAVID AMSEL MEYER at lede den af Societetet stiftede Kreditanstalt, som fik saa stor Betydning for Afbødningen af Krisens Virkninger.

Johan Ludvig Zinn, der 1779 blev Agent, døde 3. Februar 1802 og begravedes i Frederiks Tyske Kirke. Han var gift med JOHANNE CHARLOTTE PREISLER, født 15. Juni 1759 og død 3. September 1833, der var Datter af den bekendte Kobberstikker JOHAN MARTIN PREISLER og ANNA SOPHIA SCHUCKMANN, og havde med hende to Sønner CARL LUDVIG ZINN (1777—1808) og JOHAN FREDERIK ZINN (1779—1838), der fortsatte det fædrene Firma. J. F. Zinn, der var Agent ligesom Faderen, var Medlem af Grosserer-Societetets første Komite 1817 til sin Død.

G. L. Grove i C. F. Bricka: Dansk Biografisk Lexikon, XIX, 1905, S. 322 f.

HANS RUDOLPH SAABYE

22. Februar 1802—† 8. November 1817

Efter at ZINN var afgaaet ved Døden afholdtes 22. Februar 1802 et Møde, hvorved Hans Rudolph Saabye, der siden 1790 havde været Ældste, valgtes til Formand.

Han var født 6. December 1751 som Søn af Forvalter, senere Konsumtionsforpagter i Aarhus NIELS SAABYE og ANNA BARBARA FISCHER. Sin Uddannelse fik han i København, sandsynligvis hos NIELS RYBERG, der 1789 optog ham sammen med Grossererne MØRCH og OTTE i Firmaet Ryberg & Co., og hvis Søsterdatter han 1781 havde ægtet. 3. Marts 1790 tog han Borgerskab som Grosserer, men allerede 25. Februar samme Aar var han blevet valgt til Ældste i Societetet, og om hans ansete Position vidner ogsaa, at han 1785 sammen med JOHAN LUDVIG ZINN og JACOB EDVARD COLBIØRNSSEN var valgt til Kommissær i Baron BOLTENS Opbudsbo. Saabye, der fra 1792 repræsenterede De nordamerikanske Stater som Konsul, var Medlem af den 1797 nedsatte Komite til Handels Tarv, ligesom naturligvis af den i 1806 paany nedsatte Komite med samme Formaal.

Societetets Historie i Saabyes Formandstid er først og fremmest præget af de vigtige udenrigske og indenrigske Begivenheder, der førte til Monarkiets Deling ved Kielerfreden og Statsbankerotten Aaret før, og Saabye har, som det synes, haft en væsentlig Andel i Societetets værdige Holdning i disse vanskelige Aar; ogsaa for Societetet som Købmandsorganisation synes han at have spillet en betydelig Rolle. Ved Plakaten af 22. December 1808 opnaaedes endelig, hvad man siden 1742 havde kæmpet for, en nærmere Definering af Commerciefordningens Bestemmelser, men den følgende Udvikling, der førte til Reskriptet af 21. Juli 1810, formede sig som et Nederlag for Societetets Anskuelser, idet Detailhandlerne herved opnaaede en betinget Tilladelse til ogsaa at handle en gros. Og hvad værre var, dette faldt sammen med, at Storhandelens Muligheder under Fastlandsspærringen indskrænkedes føleligt, hvortil kom den overordentlige Stigning i Grosserernes Antal. Den vigtigste Begivenhed i Societetets Historie i denne Periode var Nedsættelsen af den Kommission til Ordning af Handelsrettighederne i København, som skyldtes J. H. BÄRENS' Initiativ (se foran S. 74—82). I Kommissionen fik Saabye Sæde sammen med Grosserer JOHAN SCHARTAU, og det maa saaledes være disse to Mænds Anskuelser om Indskrænkning i Adgangen til at blive Grosserer, der har præget den kongelige Anordning af 23. April 1817.

Paa Mødet 28. Maj 1817, hvorved den første Komite valgtes, beholdt Saabye sin Plads som Societetets Formand, ret længe fik han imidlertid ikke Lov til at lede Grossererne under den nye Ordning, idet han 8. November samme Aar afgik ved Døden, efterladende sig en Formue paa over en halv Million Rbdlr. N. V.

Hans Rudolph Saabye, der 1809 var blevet Ridder af Dannebrog, udnævntes 1812 til Etatsraad sammen med de to Ældste ERICH ERICHSEN og JEPPE PRÆTORIUS som en Anerkendelse fra Kongens Side af Grosserernes Holdning under de vanskelige Pengeforhold.

Saabyes Hustru, ANNA SCHOW, der var Datter af NIELS SCHOW i Harre Sogn og en Søster til NIELS RYBERG, døde 1. April 1811.

C. Giessing: Danske, norske og islandske Jubel-Lærere, III, 1, 1786, Tavle I og III ad S. 348. Erslew: Supplement til Almindeligt Forfatter-Lexicon, III, 1868, S. 244. Historiske Meddelelser om København II, 1909, S. 397; VI, 1917—18, S. 334.

ERICH ERICHSEN

2. December 1817—25. Juni 1833

er født 31. Marts 1752 i Odense og døde 7. Januar 1837 i København; han var Søn af Krigs- og Landkommissær, Kammerraad LAURIDS ERICHSEN og CHARLOTTE CHRISTIANE VON WESTEN. Han ægtede 23. Januar 1783 i København JOHANNE WADUM, der var født omkring 1749 og døde 3. Oktober 1800 i København; hun var Enke efter Grosserer, Agent CHRISTEN SCHAARUP BLACH.

Erichsen kom til København som Handelslærling og fik Ansættelse hos CHRISTEN SCHAARUP BLACH, hvor han hurtigt opnaaede en saa sikker Position, at han ved Blachs tidlige Død i 1781 kunde overtage Forretningen, som han videreførte under Navnet C. S. Blachs Enke & Co. Under de kommende Aars gunstige Konjunkturer udviklede han Forretningen i stort Format, og 1797 ejede han Landets tredjestørste private Handelsflaade. Efter alvorlige Tab under Forviklingerne med England, gjorde han Pengehandelen, som han allerede tidligere havde beskæftiget sig med, til Firmaets Hovedvirksomhed, og 1808—12 stod han som en af Statens største private Laangivere, ligesom han deltog i flere Statslaans-Emissioner. Erichsen havde i mange Aar Broderen PETER ERICHSEN som Kompagnon, og fra 1816 var dennes Sønner Medindehavere af Firmaet, som takket være fejlslagne Dispositioner og ødselt Privatforbrug 1833 saa sig tvunget til at standse sine Betalinger.

Erich Erichsens storartede Position og personlige Anseelse skaffede ham talrige Tillidshverv, 1783—92 havde han Sæde i Direktionen for Asiatisk Kompagni, 1791—1813 var han Direktør for Speciesbanken og 1818—25 Medlem af Nationalbankens Repræsentantskab. Fra 1788 til 1806 var han Medlem af de 32 Mænds Forsamling. 1782 opnaaede han Titlen kongelig Agent, 1812 blev han som omtalt sammen med SAABYE og PRÆTORIUS Etatsraad, og ved sit halvtreds Aars Forretningsjubilæum 1831 udnævntes han til Konferensraad. Erichsen ejede den pragtfulde Gaard, Erichsens Palæ, som nu huser Kjøbenhavns Handelsbank, og som han 1799—1801 lod HARSBORFF opføre, og desuden havde han i den af JOSEPH RAMÉE opførte Hellerupgaard et elegant og smagfuldt Landsted.

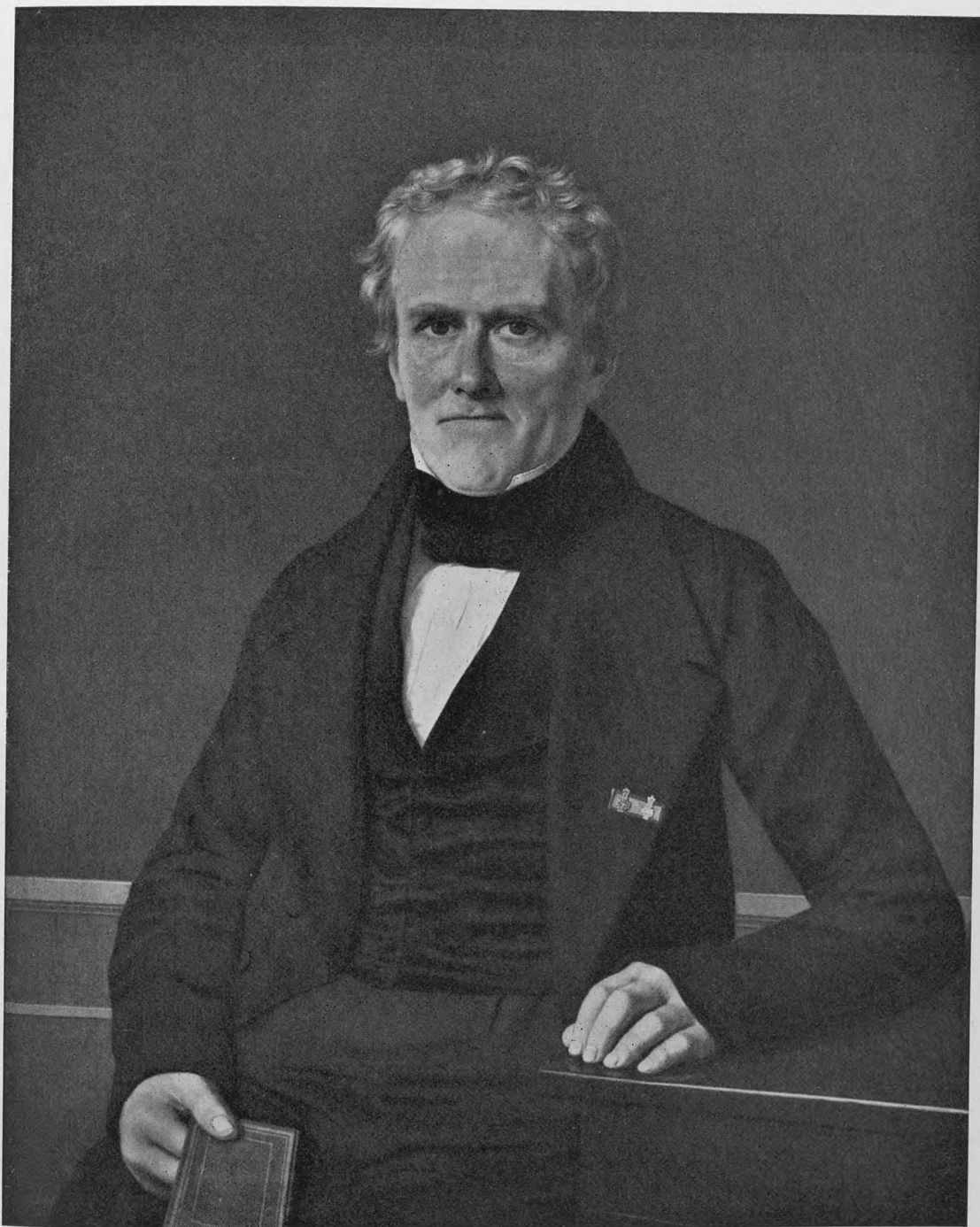
Indenfor Grosserer-Societetet havde Erichsen været en aktiv og stærkt interesseret Mand, fra 1794 havde han været Ældste, og det var da naturligt, at han ved Saabyes Død valgtes til Formand; af Begivenheder i Societetets Historie i denne Periode skal først og fremmest nævnes den kongelige Resolution af 21. Januar 1818, hvorved det blev gjort obligatorisk for enhver Grosserer at være Medlem af Societetet, og Reskriptet af 6. November 1821, der indskrænkede Retten til Kreditoplag til Grossererne og Medlemmer af de Handelslaug, som havde Ret til Engroshandel, forsaavidt disse ejede Pakhuse i fornødent Omfang. Ved sit Hus' Fallit i 1833 maatte Erichsen nedlægge Hvervet som Formand.

Harald Jørgensen i Dansk Biografisk Leksikon, VI, 1935, S. 356 f.

FRIDERICH JOHAN TUTEIN

3. Juli 1833—24. Januar 1842

er født 9. December 1757 i København og døde 6. Marts 1853 samme Sted. Han var Søn af den ansete og formuende Grosserer og Fabrikant PETER TUTEIN

Frederiksborg

L. N. HVIDT
Formand 1842—56

C. V. Eckersberg p.

Privateje

A. N. HANSEN
Formand 1856—73

C. A. Jensen p.

og PAULINE MARIE RATH. 10. December 1785 ægtede han REGINE SOPHIE WRAATZ, der var født 7. Oktober 1766 og døde 9. Marts 1847.

Sin Uddannelse fik han hos Faderen, hvis Forretning han ved dennes Død i 1799 overtog, efter 1798 at have taget Grossererborgerskab. Faderen havde i særlig Grad været interesseret i Tekstilfabrikationen, havde haft en Strømpefabrik og var Medindehaver af den af REINHARD ISELIN grundlagte Kattunfabrik, som laa i Nærheden af Rosenvænget paa Østerbro, og som F. J. Tutein 1799 overtog for egen Regning; et Par Aar senere købte han, sikkert med Udvidelser for Øje, Ejendommene Rosendal med Rosenvænget og Rolighedsdal og foretog Rejser til England og Schweiz for at sætte sig ind i Fabrikationens nyeste Metoder. 1804 opnaaede han et stort Statslaan til Fabrikens Udvidelse, men 1806 opgav han helt sin Fabrikvirksomhed, vistnok væsentligst paa Grund af, at Toldforordningen af 1797 havde taget Beskyttelsen bort. Handelsvirksomheden og især Vestindiehandelen blev derefter Firmaets Hovedinteresse, og Tutein nød stor Anseelse for sin redelige og dygtige Virksomhed. Fra 1808 var han preussisk Konsul og 1816 udnævntes han til Generalkonsul, en Post han beklædte, indtil han harmfuld over Begivenhedernes Udvikling i 1848 sagde den fra sig.

Tutein var 75½ Aar gammel, da Grosserer-Societetets Komite i 1833 efter Erichsens Sammenbrud overdrog ham Ledelsen, men i sjælden Grad levende og aandsfrisk og til sin Død yderligt gaaende liberalt indstillet. 1817 var han blevet indvalgt i den første Komite og havde Sæde i forskellige Udvalg, saaledes i det til Ændring af Fallitlovgivningen nedsatte, ligesom i det 1824 nedsatte Fællesudvalg angaaende Ændring af Næringsloven; 1831 rykkede han op som Ældste, og Formandshvervet afgav han først i 1842 kort efter at være fyldt 84 Aar. I Societetets Historie har Tutein sikkert ikke spillet nogen ledende Rolle, men han havde lige fra sin Henvendelse til Grev Schimmelmänn i 1807 om at faa sluttet Fred med England og ved sin Deltagelse i Grosserernes Laangivning til Staten, nydt almindelig Anseelse. Hans Gaard i Vimmelskæftet paa Hjørnet af Badstuestræde var i mange Aar et af Centrerne for det københavnske Musikliv.

C. Nyrop i C. F. Bricka: Dansk Biografisk Lexikon, XVII, 1903, S. 578 f.

LAURITZ NICOLAI HVIDT

24. Januar 1842—21. Februar 1856

fødtes 27. Oktober 1777 i København og døde 16. Marts 1856 samme Sted; han var Søn af Hørkræmmer, senere Hofagent NIELS NIELSEN HVIDT og ANNA BEATE SCHWINDT. 20. August 1800 ægtede han WILHELMINE THERESE LORCK, født 28. Maj 1782 i Memel og død 17. Juni 1852 i København; hun var Datter

af dansk Konsul i Memel LORENTZ LORCK af den bekendte Flensborg-Familie og CATHARINE ELISABETH ROHRDANTZ.

Hvidt var bestemt for den akademiske Løbebane og kom efter Privatundervisning i Borgerdydskolen, hvorfra han 1791 dimitteredes til Universitetet, fire Aar senere tog han teologisk Embedseksamen med Udmærkelse, og medens han derefter paatog sig en Huslærerplads, gav han sig til at studere Filosofi. Faderens Død 1798 fra en blomstrende Forretning kuldcastede imidlertid alle Planer, Hvidt tog Borgerskab og klarede med sin enestaaende Tilpasningsevne og fremragende Begavelse Springet fra Teologien til Købmandsstolen. Store Tab under Krigen med England slutte imidlertid hans betydelige Formue, og han besluttede nu at kaste sig over Juraen, da det i Tilslutning til Mæglerforordningen af 1808 blev vedtaget at ansætte en kongelig Børskommissær; hertil valgtes Hvidt paa Grund af sine gode Kundskaber i Handels- og Veksselforretninger som i levende Sprog. Dette Embede beklædte han fra 1809 til 1816, da han genoptog sin Forretningsvirksomhed, der i første Række var rettet mod Vestindien. Hvidt oparbejdede i de følgende Aar en betydelig Virksomhed, der hurtigt gjorde ham til en af vore største Redere og udnyttede med stor Dristighed Dampskibene. 1821 overtog han Rederiet for »Caledonia«, Danmarks første dampdrevne Fartøj, og 1830 bestilte han hos JACOB HOLM det første her i Landet byggede Dampskib »Frederik VI«, der kom til at gaa i Rutefart mellem København og Kiel. Med Rederiforretningen forenede han en betydelig og indbringende Assurancevirksomhed, og omkring 1830 stod han ubetinget som en af de betydeligste Forretningsmænd, hvis overordentlige finansielle og kommercielle Kundskaber kom Landet til Gode paa mange Felter. 1830—35 havde han Sæde i Nationalbankens Repræsentantskab, og fra 1835 var han en af dens to kommercielle Direktører, i hvilken Stilling han baade i Tolvmillionsagen og ved Overgangen til Sedlernes Indløselighed øvede betydelig Indflydelse. 1836 blev han tillige Meddirektør for Københavns Sparekasse, fra 1821 havde han været Kurator for Vajsenhuset, og 1838—54 var han Medlem af Missionskollegiet.

Hvidts Deltagelse i det politiske Liv og ubestridte Førerstilling indenfor det liberale Borgerskab er velkendt, han var 1832 Medlem af de oplyste Mænds Forsamling, var Københavns Repræsentant i Stænderforsamlingerne og disses Vicepræsident 1835—36, 1840 og 1842. Sammen med SCHOUW tog han 1835 Initiativet til Oprettelsen af Trykkefrihedsselskabet, og 1844 var han Medstifter af den slesvigske Hjælpeforening. 1840 fik han Sæde i Københavns nyvalgte Borgerrepræsentation, som han ledede 1841—53, hvorunder han som bekendt var Forsamlingens Ordfører overfor Kongen ved forskellige Lejligheder, saaledes i Martsdagene 1848. Som Minister uden Portefeuille i Martsministeriet, af hvilket han udtraadte 1. November, havde han betydelig Indflydelse paa Grundlovsudkastet.

Hvidt valgtes 1817 til Medlem af Grosserer-Societetets første Komite og har utvivlsomt haft overordentlig stor Andel i Societetets Arbejde, nævnes skal her kun, at han havde Sæde i den 1818 nedsatte Veksellovkommission, hvis Resultat, Vekselloven af 1825, ikke mindst var hans Arbejde, samme Aar (1818) fik han sammen med JENS HARBOE og FRIDERICH TUTEIN overdraget at udarbejde Udkastet til en Ændring af Fallitlovgivningen, og 1825 gennemgik han kritisk det af Komiteens og Societetets Fællesudvalg udarbejdede Forslag til en Ændring af Næringsloven. Som Schovelin har fremhævet, stod Hvidt i Kraft af sine personlige Egenskaber og Evner som et naturligt Midtpunkt for Komiteen, han havde Sæde i alle vigtigere Udvalg og foretog næsten alle de større skriftlige Udarbejdelser. Han var da selvskreven til at overtage Formandsposten, da TUTEIN i 1842 trak sig tilbage, uanset at der paa Grund af hans Uenighed med Komiteen i Spørgsmaalet om Toldremissionen var en øjeblikkelig Modsætning, som endda gennem A. N. HANSEN kom særdeles skarpt til Orde under Diskussionen i Østifternes Stænderforsamling. Hvidt valgtes 2. Maj 1842, men havde fungeret som Formand fra Tuteins Afgang.

Det var i Hvidts Aand, at Komiteen 14. Februar 1842 androg om Tilladelse til fremtidig selv at maatte vælge sin Formand, og at Societetets Indstillingsret med Hensyn til Komitemedlemmer maatte forvandles til Valgret. Ved kongeligt Reskript af 6. April 1842 bevilgedes Andragendet, og med 10 af 11 tilstedeværende Stemmer valgtes Hvidt 2. Maj til Societetets første Formand under Selvstyret. Han forblev i Stillingen indtil 21. Februar 1856, da han paa Grund af Sygdom trak sig tilbage, og kort efter, 16. Marts, døde han. 1812 var han blevet udnævnt til Justitsraad, 1815 til Etatsraad og 1813 blev han Ridder af Dannebrog, hvortil 1836 føjedes Dannebrogsmændenes Hæderstegn og 1849 Kommandørkorset.

Harald Jørgensen i Dansk Biografisk Leksikon, XI, 1937, S. 40—44.

ANDREAS NICOLAI HANSEN

21. Februar 1856—† 12. December 1873

er født 14. September 1798 i København og døde 12. December 1873 samme Sted; hans Forældre var Vinhandler GOTFRED HANSEN og ANNA CATHARINE WEINREICH. 7. Juli 1825 ægtede han EMMA ELIZA GRUT, født 16. November 1803 paa Guernsey og død 25. Juni 1865 i Gentofte, Datter af Præsten THOMAS GRUT og LUCIE ELIZABETH MARTIN.

Som ungt Menneske kom han paa Kontoret hos JOSEPH HAMBRO, der hurtigt benyttede sig af hans betydelige Evner; kun 21 Aar gammel blev han af Hambro etableret paa Guernsey og Jersey som Agent for den brasilianske og danske Varehandel, som Hambro drev over disse Øer, og da Hambro 1821 ord-

nede det Haldemann-Goldschmidtske Laan til den danske Stat, lod han sin Kompagnon GERSON i Forbindelse med A. N. Hansen føre Underhandlingerne i London. 1822 sendtes han til Christiania for at kontrollere Toldintraderne, som Hambro havde i Pant for det norske Statslaan, og kort efter etablerede denne ham her som Chef for en Filial af Huset Hambro. Da Gerson 1824 døde, ønskede Hambro imidlertid at faa Hansen tilbage til Hovedfirmaet, hvad han 1826 modstræbende indvilligede i mod at blive Associé paa favorable Vilkaar. 1829 tog han selv Borgerskab, og 1831 erhvervedes Privilegium paa et Dampmølleværk til Afskalning af Ris, som Hambro og Hansens Svoger ALFRED MANSELL vel var Parthavere i, men som dog i første Række var Hansens Værk. 1836 traadte han ud af Firmaet og nedsatte sig selvstændigt under Firmanavnet A. N. Hansen & Co. Hambros Andel overtog Hansen ved det Hambroske Firmas Overførelse til London, og som Deltagere havde han derefter først Mansell, senere sine Sønner ALFRED PETER og HARALD HANSEN.

Medens A. N. Hansen kun en kort Tid deltog i det politiske Liv som Københavns Stænderdeputerede i Østifternes Stænderforsamling 1842—44, havde han fra 1829 været et særdeles virksomt og indflydelsesrigt Medlem af Grosserer-Societetets Komite, og ved Hvidts Afgang 1856 valgtes han derfor naturligt til Formand, en Post han beklædte til sin Død, om ikke altid paa Grund af sit bryske, stejle Væsen lige afholdt, saa dog stedse respekteret for sin betydelige Indsigt og sin Evne til at tage stort paa Tingene. Ved hans Valg fastsattes Formandens Funktionstid til et Aar, medens det tidligere havde været Skik, at Formanden beholdt sit Sæde, saalænge han genvalgtes til Komiteen. A. N. Hansen genvalgtes dog hvert Aar.

A. N. Hansen var Formand for De private Assurandører fra 1839 til sin Død og i en Aarrække Medlem af Repræsentantskabet for Nationalbanken, der valgte ham til Direktør, da hans Broder HANS PETER HANSEN døde 1861, et Valg han imidlertid afslog af Hensyn til sin Forretning. 1857 deltog han i Privatbankens Stiftelse. 1833 blev A. N. Hansen Medlem af Landhusholdningsselskabets Handelskomite, og selv ejede han i Perioder flere store Gaarde som Kokkedal (1829—43), Tirsbæk (1861—73) og Nørre Holmegaard (1867—73). 1852 blev han udnævnt til Etatsraad, 1841 havde han faaet Ridderkorset, 1858 Dannebrogsmændenes Hæderstegn og 1873 blev han Kommandør af Dannebrog.

Jens Vestberg i Dansk Biografisk Leksikon IX, 1936, S. 92—94.

MORITZ GERSON MELCHIOR

12. Marts 1874—† 19. September 1884

blev født 22. Juni 1816 i København og døde samme Sted 19. September 1884; han var Søn af Grosserer GERSON MOSES MELCHIOR og hans anden Hustru BIR-

GITTE (JETTE) ISRAEL. 17. Juni 1846 ægtede han (DEICHE) DOROTHEA HENRIQUES, der var Datter af Veksellerer RUBEN HENRIQUES og (JERUCHINE) JOSIKA MELCHIOR; hun var født 16. Februar 1823 i København og døde den samme Dag i Aaret 1885.

1840 blev MORITZ G. MELCHIOR optaget i det af hans Bedstefader stiftede ansete Firma Moses & Søn G. Melchior, der drev en betydelig Forretning dels med Tobaksimport, dels med vestindiske Produkter, hvortil knyttedes en udstrakt Rederivirksomhed. Ved Faderens Død 1845 stod han endnu i ung Alder med en meget omfattende Forretning, hvori han 1850 optog Broderen MOSES MELCHIOR, hvorved der indledes et frugtbart Samarbejde, som varede til hans Død.

Melchior forenede med sin fremragende kommercielle Begavelse stor Arbejdskraft, sympatisk Fremtræden og en retlinet, redelig Karakter, som gjorde ham selvskreven til Deltagelse i saavel det politiske som det faglige Liv. 1849 indvalgte han i Repræsentantskabet for Mosaik Trossamfund, for hvilket han 1852—53 var Formand; 1851—69 havde han Sæde i Borgerrepræsentationen, i hvilken Egenskab han især var virksom ved Nyordningen af Politivæsenet i København, og fra 1859 sad han i Havneraadet, en Post han beholdt ogsaa efter sin Afgang fra Borgerrepræsentationen. 1866—74 var han Medlem af Landstinget, og endelig havde han Sæde i mange forskellige Kommissioner, saaledes blandt andet vedrørende Lodsvæsenet og Sukkerbeskatningen, og i Komiteer med nationale Formaal. 1862—83 var han Medlem af Sø- og Handelsretten. 1857 var han med til at stifte Privatbanken, i hvis Bankraad han havde Sæde, indtil 1876 som Viceformand.

Moritz G. Melchior blev 1849 indvalgt i Grosserer-Societetets Komite, hvor han havde Sæde til sin Død, og hvis Arbejde han deltog i med overordentlig Interesse; han var saaledes medvirkende ved Forhandlingerne forud for Societetets Overtagelse af Børsbygningen, deltog interesseret i Arbejdet med den indre Restauration 1858 og ydede et betydeligt Beløb som Tilskud til den ydre Restauration i 1879. Han deltog med ikke ubetydelig Indflydelse i Komiteens Arbejde med 60'ernes og 70'ernes Handelslovgivning, fra 1867 som Komiteens Næstformand. 1861 var han Medstifter af Frihandelsforeningen, hvorfra han dog med sin Skyhed overfor Yderpunkterne hurtigt trak sig tilbage. Ved A. N. HANSENS Død valgtes Melchior til Formand for Komiteen, og som saadan blev han tillige 1884 Formand for Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation.

Moritz G. Melchior, der om Vinteren paa Højbroplads, om Sommeren paa »Rolighed« aabnede et gæstfrit Hjem for dansk Litteratur og Kunsts Udøvere med H. C. ANDERSEN og CARL BLOCH som Hovedpersoner, var en overordent-

ligt godgørende Mand og forenede i sig de portugisiske Jødeslægters bedste Egenskaber og fine Kultur. — Etatsraad 1876. — Ridder af Dannebrog 1861, Dannebrogsmænd 1878.

Jens Vestberg i Dansk Biografisk Leksikon XV, 1938, S. 472—74.

CARL FREDERIK TIETGEN

1. April 1885—25. Marts 1897

er født 19. Marts 1829 i Odense og døde 19. Oktober 1901 i København. Hans Forældre var Snedkermester, Klubvært JOHAN FRIEDRICH TIETGEN og BARBARA CHRISTINE WULFF. Han ægtede 8. August 1855 LAURA CHARLOTTE JØRGENSEN, født 16. November 1835 og død 31. August 1917, Datter af Ejer af Tidselholt CARL ULRIK JØRGENSEN og SOPHIE BIRGITTE MØLLER.

Efter endt Skolegang kom Tietgen i Kræmmerlære i Odense, hvorefter han 1849 drog til England; her lagde han i Firmaet Hald & Rahr i Manchester Grunden til sin fremragende merkantile Kunnen, udvidede sine Sprogkundskaber og erhvervede sig Kendskab til engelsk Nationaløkonomi og Bankvæsen. Kort Tid efter blev han Firmaets Rejsende i Skandinavien, og 1855 nedsatte han sig som Grosserer i København. Hans private Virksomhed blev imidlertid kun af kort Varighed, 1857 stiftede en Kreds af Mænd med snæver Tilknytning til Grosserer-Societetets Komite Privatbanken i København, til hvis ene Direktør man valgte den da kun 28-aarige Tietgen. Som C. A. BROBERG vistnok havde været den drivende Kraft ved Tietgens Ansættelse, saaledes var det ogsaa ham, der med klart Blik for Tietgens Evner valgte ham til at rejse til Hamborg for at redde PONTOPPIDAN under Krisen samme Aar. Som Direktør for Privatbanken, der af Tietgen blev gjort til Midtpunkt for en Række industrielle og økonomiske Foretagender, opnaaede han hurtigt en dominerende Stilling i dansk Forretningsliv, og hans Indsats i det indre Genopbygningsarbejde efter 1864 kan vel vanskeligt overvurderes.

Baade før og efter 1864 ordnede Tietgen forskellige Statslaan, saaledes Konverteringen af 5 pCt.s Laanet af 1850, men særlig i Aarene efter 1864 lagde han al sin Arbejdskraft i Udviklingen af vort økonomiske Liv. Med sit aabne Blik for det i den givne Situation ene fornødne begyndte han med Kommunikationsmidlerne, 1865 deltog han i Dannelsen af Det danske Søfartselskab, 1866 stiftedes Københavns Sporvejsselskab og samme Aar lykkedes det ham under øjeblikkelige Vanskeligheder for de tre vigtigste Dampskibsrederier, H. P. Prior, Koch & Henderson og Det almindelige danske Dampskibsselskab, at faa disse sammensmeltede i Det forenede Dampskibs-Selskab, der ubestridt kom til at indtage Førerstillingen i den indenrigske Skibsfart. Samtidig arbejdede han med

en Sammensmeltning af det sjællandske og det jyds-fyenske Jernbanenet og med Ordningen af de udenrigske Telegrafforbindelser, der 1869 førte til Dan- nelsen af Det store nordiske Telegraf-selskab, som 1872 overtog Kina-Japan Extension Telegraf-selskabet. 1872 aabnede han det falsterske og 1874 det lol- landske Jernbanenet, og ogsaa i 80'erne deltog han i Oprettelsen af Kommuni- kationsforetagender som Gjedserbanen og Kjøbenhavns Telefon-Aktieselskab (1882).

Af de industrielle Foretagender skal nævnes Udnyttelsen af den grønlandske Kryolith, Burmeister & Wains Omdannelse til Aktieselskab (1872) og Stiftelsen af De danske Sukkerfabrikker, Foretagender, som Tietgen bevarede Interessen for til sin Død. Senere kom hertil De danske Spritfabriker (1881), Faxe Kalk- brud (1883) og De forenede Bryggerier (1891), samt Tuborgs Fabrikker (1873), med hvilket Selskab De forenede Bryggerier 1893 blev slaaet sammen. Hoved- formen for Tietgens Indgriben har, som det fremgaar selv af en saa summarisk Oversigt, været Dannelsen af store Aktieselskaber enten ved Sammenslutninger eller Nyanlæg, som ved betydelig Kapitalkraft opnaaede en monopolær Stilling. For Tietgen selv laa imidlertid Hovedinteressen her mere paa den samfunds- gavnlige Kræfternes Koncentration end paa den øjeblikkelige Fortjeneste, og det taler til Fordel for hans ideelle Grundsynspunkt, at han vedblivende satte sin Arbejdsevne ind, selv hvor Vanskelighederne taarnede sig op. Hans Trofast- hed og Hukommelse var lige stor for Vennerne og for de Fjender, som hans Energi og til Hensynsløshed grænsende Viljekraft uvægerligt skaffede ham.

Bortset fra at Tietgen i Aarene 1861—63 havde Sæde i Borgerrepræsentatio- nen, levede hans Arbejde ham ikke Tid til offentlige Tillidshverv; dog brugtes han hyppigere som Repræsentant eller Raadgiver for Regeringen ved Ordnin- gen af økonomiske Anliggender; han havde saaledes Sæde i Kommissionen an- gaaende Metersystemet og det franske Møntsystem (1862), 1872 i den danske og skandinaviske Møntkommission, og 1893 deltog han som Danmarks Dele- gere i Møntkonferencen i Bruxelles.

Til Grosserer-Societetet som Institution havde Tietgen ikke haft større Til- knytning, da han 26. Marts 1885 lod sig indvælge i Komiteen for paa det føl- gende konstituerende Møde at afløse MELCHIOR som Formand. Af hans Arbejde paa denne Post skal her nævnes Fortsættelsen af Handelsmøderne og Udsen- delsen af en aarlig Handelsberetning. 1888 aabnedes Niels Brocks Handelsskole. 1885 blev Tietgen tillige Formand for Handels- og Kontoristforeningen. Efter at han i Tiden omkring 1890 maatte vige i Forretningslivet for GLÜCKSTADT og H. N. ANDERSEN, trak han sig 1896 paa Grund af svigtende Helbred tilbage fra det offentlige Liv; som Formand for Societetet fungerede han til Marts 1897.

Det er vel kendt, at Tietgens kirkelige Interesser førte ham til 1874 at er-

hverve Marmorkirkens Ruin med omliggende Grunde og paa egen Bekostning at fuldføre Kirken 1894. — Etatsraad 1867, Gehejmeetatsraad 1888, Gehejme-konferensraad 1896. — Ridder af Dannebrog 1864, Dannebrogsmænd 1869, Kommandør af 2. Grad 1871, af 1. Grad 1873, Storkors 1892.

E. Meyer i C. F. Bricka: Dansk Biografisk Lexikon, XVII, 1903, S. 398—407.

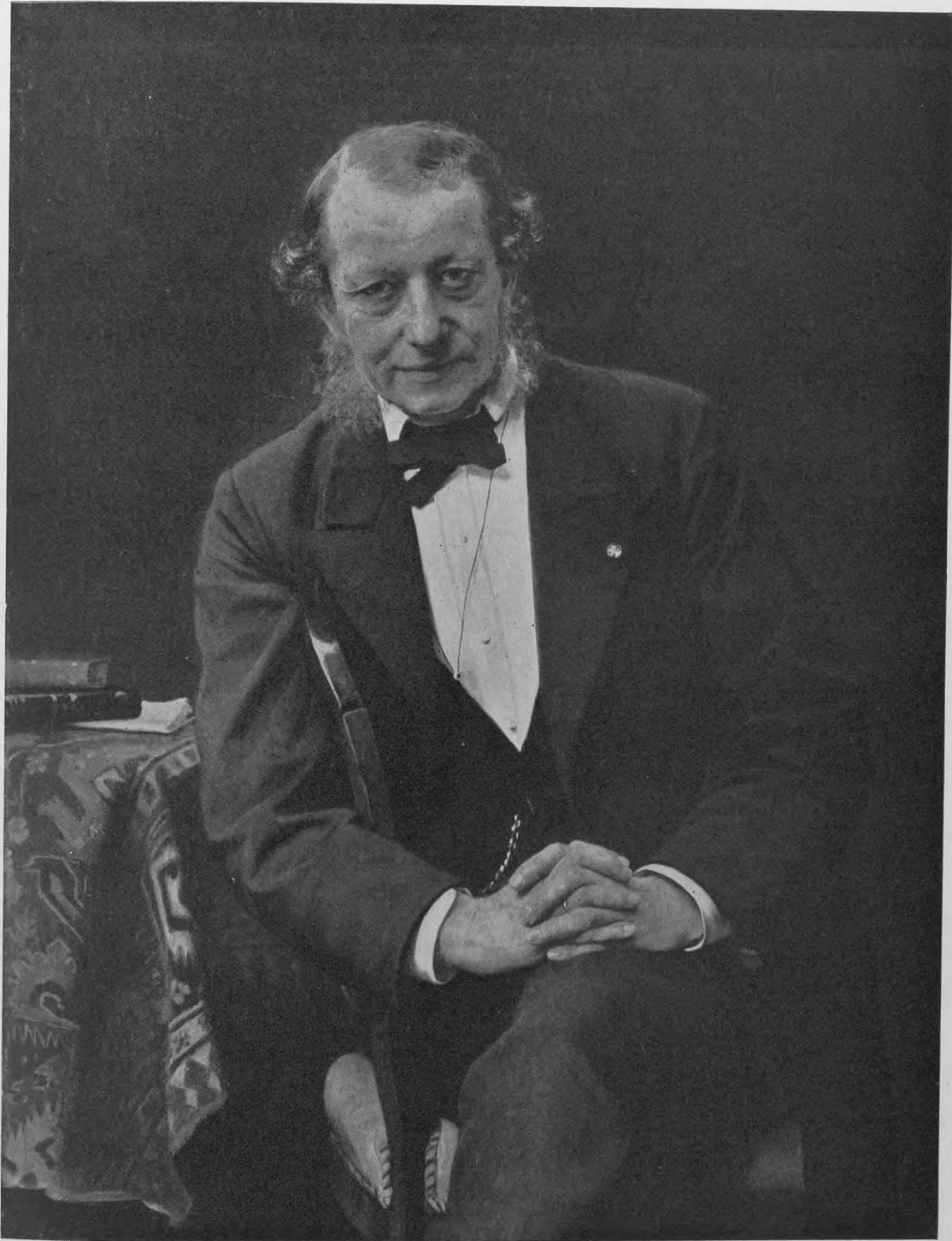
FRANTZ THESTRUP ADOLPH

1. April 1897—† 4. Februar 1907

er født 13. Februar 1844 i København og døde 4. Februar 1907 samme Sted; han var Søn af Grosserer JOHAN DAVID STADFELDT ADOLPH, der 1856—80 var Medlem af Grosserer-Societetets Komite, og MARIA CAMILLA FANØE. 27. November 1869 holdt han Bryllup med JULIE ELISE SCHACK, født 19. Juni 1847, Datter af Overretsprokurator CARL AUGUST RESTORFF SCHACK og ANNA CATHRINE CHRISTENSEN. Hustruen overlevede ham til 6. September 1922, da hun døde i København.

Frantz Th. Adolph fik en grundig Uddannelse i det af Bedstefaderen 1814 stiftede og af Faderen fra 1832 videreførte Firma Frantz Th. Adolph's Enke, som JOHAN ADOLPH, navnlig med Støtte fra HVIDT, havde gjort til en betydelig Virksomhed i Hørkram og Landbrugsprodukter. 1869 tog han Borgerskab, men vedblev dog at arbejde i underordnet Stilling, indtil han 1878 sammen med Broderen JOHAN VALDEMAR ADOLPH blev optaget som Medindehaver af Firmaet, hvis Eneindehaver han var fra 1896. Medens Adolph som Købmand ikke synes at have været af større Format, havde han til Gengæld betydelige Evner som Organisationsmand. Firmaet, hvis væsentligste Omraade i hans Tid var Kolonialhandel, gik efterhaanden tilbage.

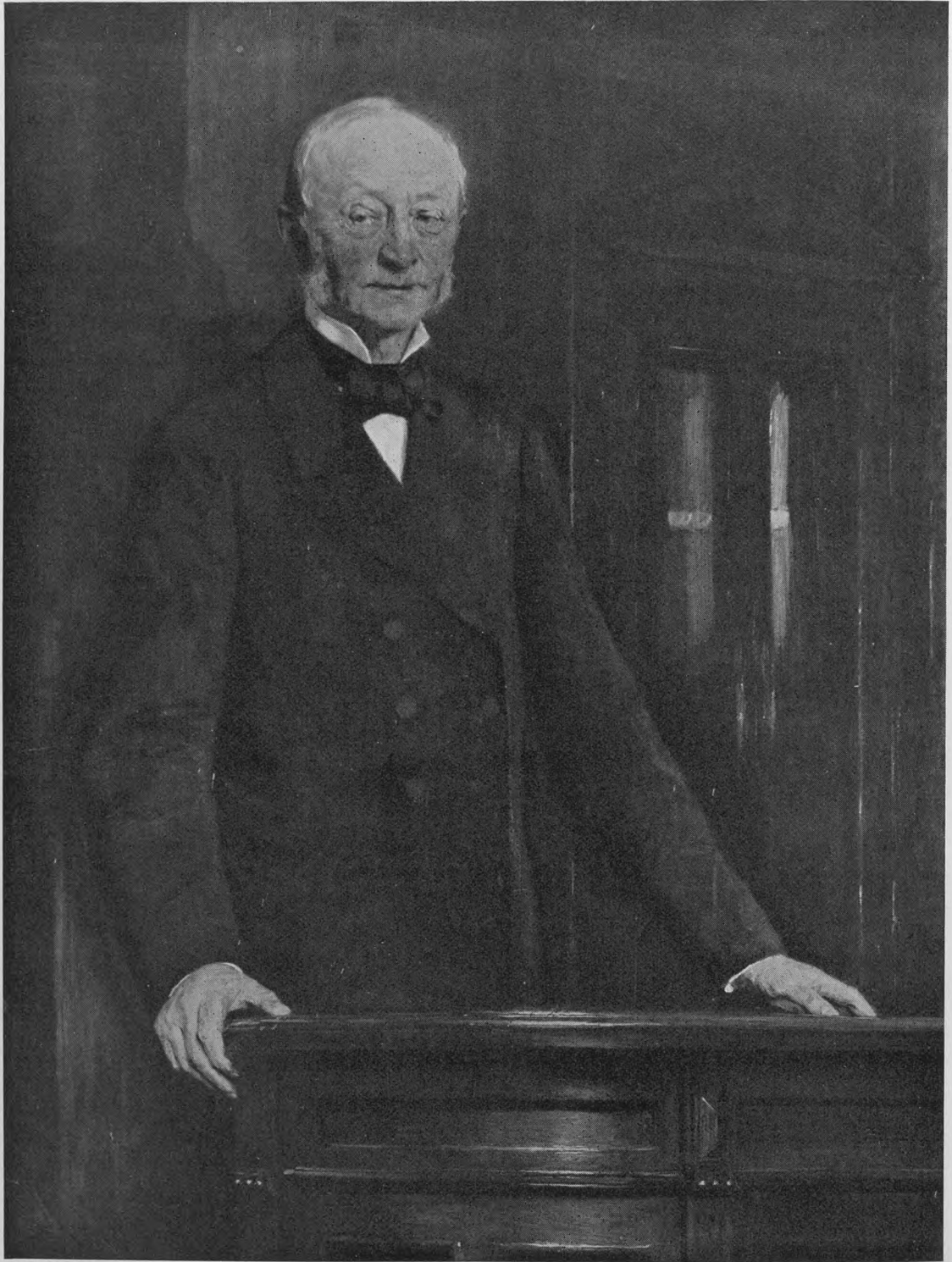
1886 valgtes Adolph ind i Grosserer-Societetets Komite, som han ofrede meget Arbejde, 1895 blev han Viceformand efter CHARLES EDOUARD DE CONINCK, og da TIETGEN to Aar senere gik af, valgtes han til Formand, hvorved han tillige blev Formand for Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation. Adolphs Formandstid udmærker sig ved de usædvanligt mange Møder, Komiteen i denne Periode afholdt, hvorved han fik Sikkerhed for en grundig Overvejelse af de foreliggende Problemer. Han skabte De samvirkende Byerhverv, der vendte sig mod Regeringens Skattepolitik, og interesserede sig iøvrigt især for en Reformering af Organisationen, som dog paa Grund af hans langvarige Sygdomsperiode imod Slutningen, ikke gjorde Fremskridt. Til Dannelsen af flere af Brancheforeningerne har Adolph taget Initiativet, og 1887—1907 var han Formand for Smørnoteringsudvalget, som han ligeledes helligede hele sin Interesse. Ogsaa for Købmandsskolens Bygning i Fiolstræde og for Børsbygningens fort-

Frederiksborg

MORITZ G. MELCHIOR
Formand 1874—84

B. Wegman p.

Frederiksborg

C. F. TIETGEN
Formand 1884—97

P. S. Krøyer p.

satte Restaurering gjorde han et fortjenstfuldt Arbejde. — Etatsraad 1899. — Ridder af Dannebrog 1892, Dannebrogsmænd 1897, Kommandør af 2. Grad af Dannebrog 1901.

Jens Vestberg i Dansk Biografisk Leksikon, I, 1933, S. 140 f.

CHRESTEN ANDREAS OLESEN

2. April 1907—28. Marts 1912

fødtes 27. Juni 1845 i Hjørring som Søn af Brænderiejer NIELS OLESEN og METTE KATHRINE NIELSEN; han døde 20. Juni 1920 i København. 22. Oktober 1880 havde han ægtet CHRISTIANE CATHRINE NICOLINE NIELSEN; der var født 22. Juli 1851 i Hjørring og døde 16. Marts 1932 i København; hun var Datter af Konsul CHRISTIAN HENRIK NIELSEN og KAREN MARIE HØYGAARD.

Samtidig med sin praktiske Uddannelse i Brænderidrift hos Faderen studerede Olesen Pharmaci, blev 1866 cand. pharm. og 1870 knyttet til ISIDOR HENIUS' Spritfabrik i Aalborg, hvor han ydede en betydelig Indsats ved Sammensmeltningen af de aalborgske Fabrikker og Oprettelsen af Aktieselskabet, for hvilket han 1872 kun 27 Aar gammel blev Underdirektør. 1878 opgav Olesen imidlertid denne Stilling for sammen med J. W. HEYMANN at overtage Roeskilde Spritfabrik, som blev omorganiseret og moderniseret. Faa Aar senere traadte han i Forbindelse med TIETGEN for at opnaa dennes Støtte til en Rektifikations-Anstalt, og 1881 startedes derefter De danske Spritfabrikker med Olesen og HENIUS som Direktører. 1885 overtog Olesen Ledelsen alene og førte i de følgende Aar Selskabet frem til dets anerkendte Position, i væsentlig Grad støttet af sit grundlæggende Princip, at Koncentrationen skulde være baseret paa teknisk, ikke blot paa økonomisk Overlegenhed. 1891 omdannedes Foreningen af Spiritusfabrikanter i Danmark paa Olesens Initiativ til Foreningen af danske Spiritusfabrikanter, der organiserede Samarbejdet mellem Brænderierne, og for hvilken Olesen 1891—98 var Formand og fra 1907—20 Næstformand.

1899 blev Olesen indvalgt i Grosserer-Societetets Komite, for hvilken han som den første og hidtil eneste Industrimand 1907 valgtes til Formand. Baade som Komitemedlem og som Formand præsterede han en overordentlig Arbejdsindsats og hævdede med Værdighed den frie Handels Interesser. 1892—1909 var han Medlem af Sø- og Handelsretten, og ved Industriraadets Oprettelse 1910 blev han Medlem heraf. 1914—19 fungerede han som Formand for Nationalbankens Repræsentantskab. Desuden havde han Sæde i en Række Kommissioner, saaledes i Aktielovskommissionen, Akkordkommissionen, Havnekommissionen af 1909, m. v.; han var Medlem af Bestyrelsen for Nordisk Forening til økonomisk Samarbejde og Formand for Femern-Rute Komiteens danske Afde-

ling. — Etatsraad 1907. — Ridder af Dannebrog 1907, Kommandør af 2. Grad 1909, Dannebrogsmænd 1915.

P. Koch Jensen i Dansk Biografisk Leksikon XVII, 1939, S. 385—88.

HARALD KLITGAARD

30. Marts 1912—26. Marts 1915

er født 12. November 1855 i Frederikshavn og døde 19. Maj 1937 i København. Hans Forældre var Købmand VALDEMAR KLITGAARD og BETTY ADELAIDE LUND. 18. Juli 1891 ægtede han INGEBORG DAM, der er født 6. Juli 1867 i Aalborg, Datter af Glasværksejer CARL GEORG DAM og IDA DAMINE THEODORA REINERT.

Klitgaard blev uddannet til Købmand dels i Frederikshavn, dels i Hovedstaden og afsluttede sin Læretid med et Ophold i England. 1880 tog han Borgerkab som Grosserer og etablerede under Firmanavnet H. Klitgaard & Co. en Smørekseportforretning, som kom til at indtage en fremstaaende Stilling inden for Branchen. Medens Firmaet fulgte udmærket med i Udviklingen indtil Verdenskrigen, formaaede Klitgaard, paa Grund af en vis Stivhed i de engang antagne Forretningsmetoder, ikke at klare Konkurrencen efter Krigen.

Allerede 1894 indvalgte Klitgaard i Grosserer-Societetets Komite, hvor han havde Sæde til 1920, fra 1915 som Næstformand. Efter OLESENS Afgang paatog han sig Hvervet som Formand 1912, men veg allerede 1915 Sædet til Fordel for sin personlige Ven C. C. CLAUSEN. I Organisationsarbejdet gjorde han udmærket Fyldest, og i hans Formandstid udvidedes Komiteen fra 13 til 17 Medlemmer ved kongelig Resolution af 13. Juli 1914. Hans personlige Mod og Vilje til at tage Konsekvenserne af sine Beslutninger lagde sig for Dagen under den bevægede Generalforsamling 24. September 1914, da Valget af de fire nye Komite-medlemmer gik imod den Aftale, der var truffet om at optage to Repræsentanter for Veksellererne i Komiteen. Klitgaard nedlagde da sammen med Komiteens Medlemmer Mandatet, men ved en ny ekstraordinær Generalforsamling genvalgte hele den siddende Komite, og Aftalen med Veksellererne fik Godkendelse, idet Veksellerer REIMANN indvalgte i Stedet for Grosserer HEYMAN.

Klitgaard var i en lang Aarrække Medlem af, Næstformand og indtil 1927 Formand for Smørnoteringsudvalget, samtidig med at han beklædte Posten som Formand for Bedømmelses- og Voldgiftsudvalget inden for Smørhandelen. 1911—25 var han Næstformand og 1925—28 Formand for Privatbankens Bankraad, desuden var han Formand i Bestyrelsen for Akts. H. E. Gosch & Co.s Tændstikfabriker og Næstformand for Repræsentantskabet for Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring. 1916—26 havde han Sæde i Traktatkommissionen. — Ridder af Dannebrog 1898, Dannebrogsmænd 1913, Kommandør af 2. Grad af Dannebrog 1919.

Jens Vestberg i Dansk Biografisk Leksikon, XII, 1937, S. 539 f.

CLAUS CHRISTIAN CLAUSEN

26. Marts 1915—26. Marts 1920

er født 14. August 1863 i Marstal og døde 14. Maj 1937 i Vedbæk; han var Søn af Skibsreder HANS JACOB CLAUSEN og KAREN KRISTINE ERIKSEN. 28. Maj 1890 ægtede han MAREN KRISTINE JENSEN, født 10. Juli 1864 i Gerlev, død 5. Maj 1930 i Vedbæk; hun var Datter af Husmand ANDERS JENSEN og CHRISTIANE NIELSEN.

C. C. Clausen stod i Lære i Sønderborg og København og afsluttede sin Uddannelse i Korn- og Foderstofbranchen i Antwerpen. 1888 etablerede han sig i København, hvor hans Firma Koch & Clausen snart kom til at indtage en smuk Position. 1908 trak han sig ud af Forretningen ved sin Udnævnelse til Direktør i Privatbanken, en Post han beklædte indtil Bankens Sammenbrud i 1928. Han var Medlem af Voldgiftsudvalget for Korn- og Foderstofbranchen og 1903—07 af Sø- og Handelsretten.

1907 indvalgte han i Grosserer-Societetets Komite, for hvilken han 1912 blev Næstformand, da H. P. J. LYNGBYE gik af sammen med OLESEN, en Post, som han 1915 ombyttede med Formandsposten, samtidig med at Klitgaard traadte tilbage til Næstformandspladsen. Som Formand under hele Verdenskrigen udfyldte Clausen med stor Dygtighed en saare vanskelig og udsat Post. Tidligt søgte han med Udenrigsministeriets Tilladelse direkte Forhandling mellem England og den danske Købmandstand, og sammen med ALEXANDER FOSS sluttede han i London den for Handel og Industri lige vigtige Anglo-Danish Agreement, der blev det Grundlag paa hvilket Grosserer-Societetets Komite organiserede Fordelingen af den danske Import. Overenskomsten fulgtes af lignende Aftaler med Tyskland og Frankrig, hvori Clausen ogsaa havde en betydningsfuld Andel. Ogsaa i de talrige Delegationer, som Regeringen udsendte til de krigsførende Lande til Forhandling om kommercielle og finansielle Spørgsmaal udførte han et meget værdifuldt Arbejde. I 1920, da Handelsrestriktionerne begyndte at lattes, trak Clausen sig tilbage efter med Held at have udøvet en Virksomhed til hele Samfundets Gavn, hvortil hans Ansvarsbevidsthed, Forhandlingsevne og retlinede Karakter havde givet ham de bedste Betingelser. — Ridder af Dannebrog 1909, Dannebrogsmænd 1913, Kommandør af 2. Grad 1917, af 1. Grad 1920.

Holger Federspiel i Dansk Biografisk Leksikon V, 1934, S. 274—76.

CARL CHRISTIAN HARTVIG LILLIENSCHILD

27. Marts 1920—30. Marts 1922

fødtes 17. Maj 1855 i Odense og døde 7. November 1925 i København; han var Søn af Oberst CARL ANTHON FREDERIK LILLIENSCHILD og EMMA AF GYLDEN-

FELDT. 8. September 1883 ægtede han ALMA PRIOR, Datter af Mægler CARL LUDVIG PRIOR og JULIETTE HANSINE LUDVIGSEN. Hun var født 16. Oktober 1858 i København og døde 18. Februar 1922 samme Sted.

C. Lillianschiold kom i Handelslære og fik sin afsluttende Uddannelse i J. P. F. Ekmanns Dampmølle og Kornforretning og i Firmaet Sthyr & Kjær. 1881 tog han Borgerskab som Grosserer og indtraadte som Kompagnon i Firmaet L. F. Mørch & Co., som han fra 1904 og indtil kort før sin Død ledede alene, og hvis Omsætning hans udmærkede Købmandsegenskaber øgede betydeligt.

Lillianschiolds Interesse for det organisatoriske Arbejde gjorde ham til aktiv Medarbejder ved Stiftelsen af Foreningen af Kolonial-Grossister i København, hvor han fra 1901 beklædte Formandssædet. 1905 blev han Medlem af Grosserer-Societetets Komite, hvor han gennem Aarene udførte et meget betydeligt Arbejde. 1920 valgtes han til Formand efter CLAUSEN, men Hustruens Død og hans egen Sygdom medvirkede i høj Grad til, at han kun to Aar efter opgav sit Medlemskab af Komiteen. — Ridder af Dannebrog 1909, Dannebrogsmænd 1917, Kommandør af 2. Grad 1922.

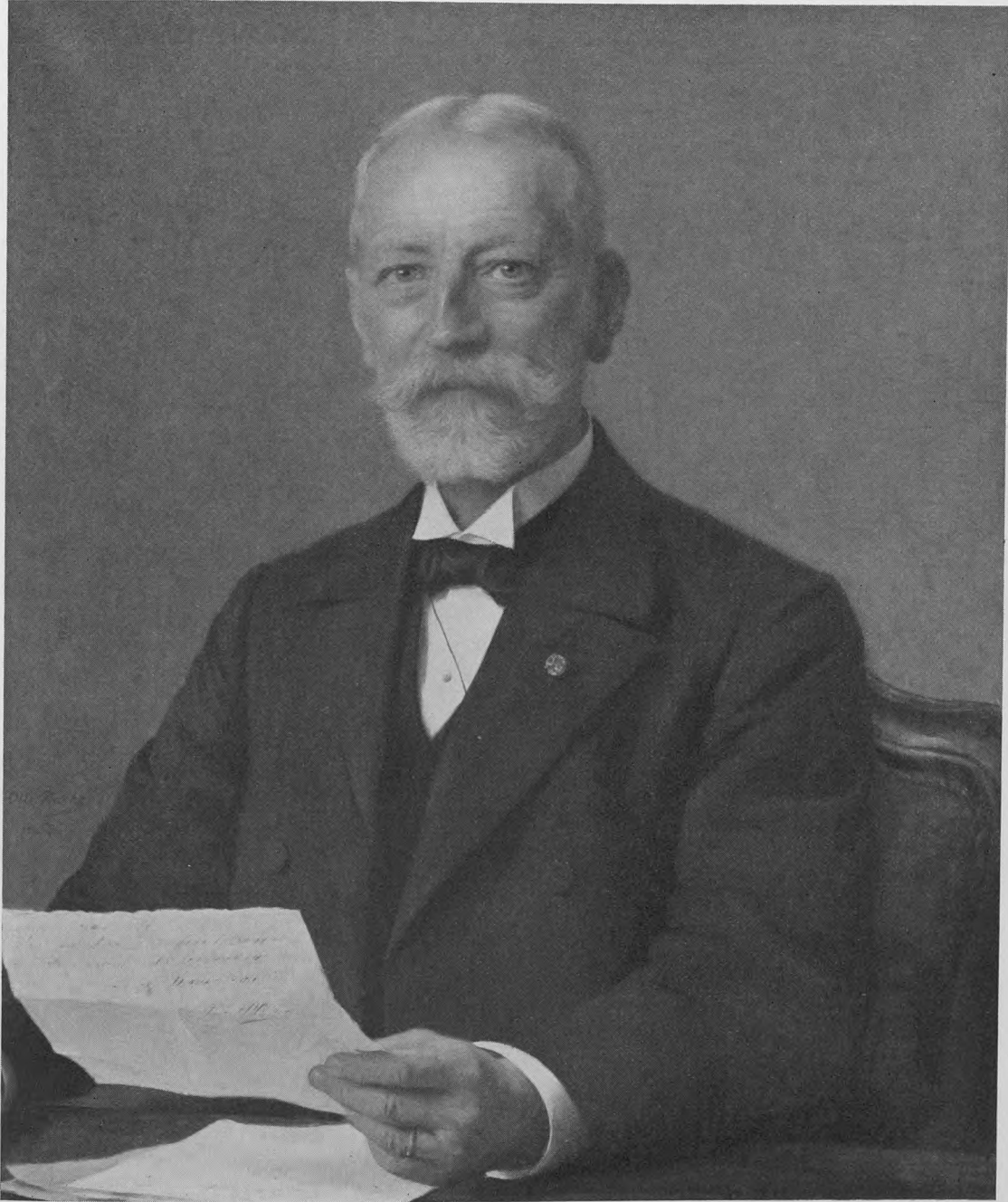
Jens Vestberg i Dansk Biografisk Leksikon XIV, 1938, S. 351 f.

ERNST SALLY MEYER

31. Marts 1922—31. Marts 1933

er født 11. Juli 1870 i København, Søn af Grosserer LOUIS MEYER og THEA MARIE JOHANNE FRIEDLÄNDER. 27. August 1896 blev han gift med JOHANNE TRYDE, født 19. Januar 1875 i København, død 25. Maj 1941, Datter af Kommune-læge, Dr. med. JUST ADAM CHRISTIAN TRYDE og THORA MARIA AUGUSTA DREJER.

Ernst Meyer fik efter Studentereksamen 1888 Ansættelse i Faderens Firma Beckett & Meyer og søgte derpaa Videreuddannelse i det hamborgske Kaffe-firma Gebrüder Michaelles og hos Firmaet Landsberg & Co. i London. 1891 vendte han tilbage til det fædrene Firma, hvor han først beskæftigede sig med Kaffe-handelen, men derpaa gik over til Gødningsafdelingen, som under H. HEIL-BUTHS Ledelse i disse Aar blev betydeligt udviklet. Efter Heilbuths Fratræden og Gødningsafdelingens Overgang til Dansk Svovlsyre- og Superphosphatfabrik 1897 blev Meyer Leder af Melasseafdelingen, og 1906 optoges han som Kompagnon. 1907—22 var han Formand for Foreningen af Kolonial-Grossister i København, og 1908—21 ledede han Kreditorforeningen af 2. August 1905. 1927—36 var han endvidere Formand for Handels- og Kontoristforeningen. Under Verdenskrigen blev der i stor Udstrækning lagt Beslag paa Meyers Arbejdskraft, han var Formand for det Udvalg, som fordelte Kaffeimporten, og var desuden Medlem af den Voldgiftsret, som skulde paadømme Overtrædelser af det i Handels-overenskomsten med England af 1915 indeholdte Garantitilsagn. 1916—21 havde

Kobmandsskolen

FRANTZ TH. ADOLPH
Formand 1897—1907

Otto Bache p.

spondent, blev 1911 Prokurist og optoges 1919 som Medindehaver, efter at han 12. Februar 1918 havde løst Grossererborgerskab. Firmaet omdannedes 31. December 1937 til et Aktieselskab med en Kapital paa 6 Millioner Kr., for hvilket Laage-Petersen blev administrerende Direktør og Formand i Bestyrelsen. Allerede tidligere havde han tillige været Formand i Bestyrelserne for Holger Petersens Handels- og Fabrikaktiebolag i Stockholm, Fabrikaktiebolaget Skandinavien i Malmø, for Holger Petersens Fond og for Det Laage-Petersenske Familielegat.

1931 indvalgte Laage-Petersen i Grosserer-Societetets Repræsentantskab, hvor han straks valgtes til Næstformand, men allerede samme Aar fik han Sæde i Komiteen, 1932 blev han Næstformand og ved ERNST MEYERS Tilbagetræden 1933 Formand, en Post han beklædte, indtil han 1941 traadte tilbage. Laage-Petersen er som Formand for Grosserer-Societetet og for Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation blevet karakteriseret som en fortrinlig Repræsentant for den danske og specielt den københavnske Engroshandel, som udadtil har været en energisk og værdig Talsmand for Handelens Interesser, og som indadtil mere end nogen anden har formaaet at forlige de forskellige Modsætninger ved den for ham typiske Blanding af Fasthed og Langmodighed. Samtidig med Formandskabet i Grosserer-Societetet varetog Laage-Petersen Hvervene som Præsident for Det internationale Handelskammers nationale danske Komite, som Formand for Tietgen-Fonden og for Femern-Rute Komiteen, og 1939 fungerede han som Vicepræsident i Det internationale Handelskammer.

I en lang Aarrække har Laage-Petersen været Medlem af Bestyrelsen for Foreningen af danske Manufaktur-Grossister, 1933—41 var han Medlem af Bestyrelsen for Otto Mønstedts Fond, 1934—41 for Det Rønnenkampske Pengefideikommis, og fra 1933 har han haft Sæde i Bestyrelsen for Sparekassen for København og Omegn og fra 1934 i Bestyrelsen for Det forenede Dampskibs-Selskab, hvis Formand han blev 1936. 1937 indtraadte han desuden i Hovedbestyrelsen for Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring G/S og blev samtidig Formand for Selskabets Afdeling D 1938—41 var han Medlem af Bestyrelsen for Reinholdt W. Jorck og Hustrus Fond. 1940—41 var han Medlem af Vareforsyningsraadet.

Laage-Petersen indvalgte 1939 i Akademiet for de tekniske Videnskaber. — Ridder af Dannebrog 1927, Dannebrogsmænd 1934, Kommandør af 2. Grad af Dannebrog 1938.

Jens Vestberg i Dansk Biografisk Leksikon XIII, 1938, S. 515 f.

RUDOLPH JOHAN CHRISTIAN SCHMIDT

Siden 28. Marts 1941

er født i Nykøbing F. 21. Juni 1886 som Søn af Instrumentmager OVE CHRISTIAN SCHMIDT og første Hustru ANE MARGRETHE MORTENSEN. Han ægtede 5. Juni

1914 ELLEN MARGRETHE PINGEL, født 6. Februar 1889 paa Frederiksberg, Datter af Grosserer HANS PINGEL og MARIE RAMLAU.

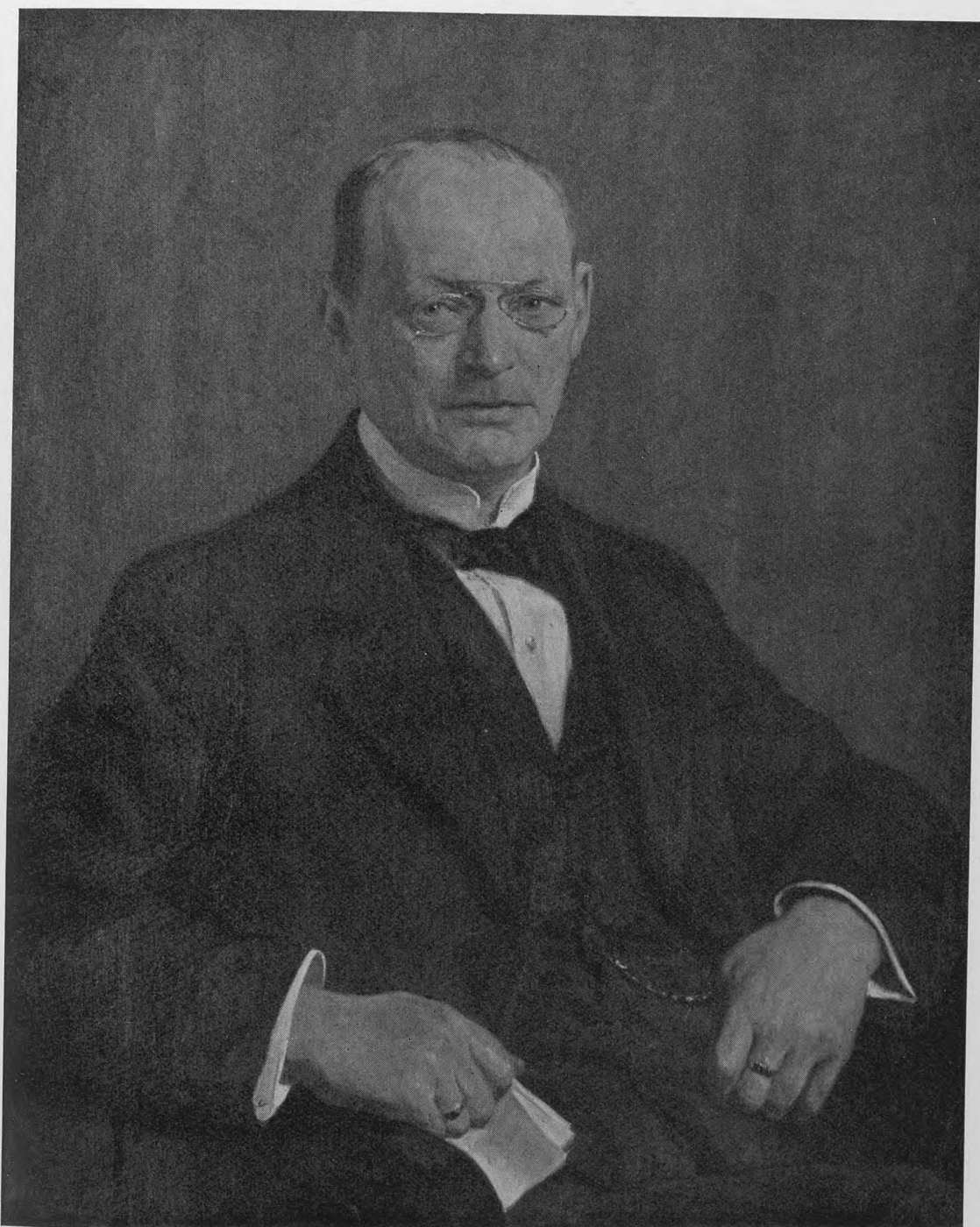
Efter Præliminæreksamen fra Gregersens Skole 1902 kom Rudolph Schmidt i Lære hos C. Th. Rom & Co. og tog 1904 den fuldstændige Afgangsprøve fra Købmandsskolen. Efter udstaaet Læretid 1906 aftjente han sin Værnepligt i Marinen og var dernæst 1907—12 ansat i Eksportfirmaer i New York, hvor han havde Lejlighed til at sætte sig ind i Formerne for moderne Storhandel. Ved sin Hjemkomst 1912 blev han Rejsende i Firmaet Bang & Pingel; 1915 løste han Grossererborgerskab og driver som Eneindehaver Firmaet Rudolph Schmidt — en gros Forretning i Radiobranchen —. 1933 paabegyndtes Fabrikation af Radioapparater, 1937 byggedes en selvstændig Fabrik og 1940 overtog Schmidt som Eneindehaver efter Svigerfaderens Død Rør- og Sanitetsfirmaet Bang & Pingel.

Rudolph Schmidt indvalgte i 1933 i Grosserer-Societetets Komite, 1934 blev han Medlem af Komiteens Præsidium og samtidig af Sø- og Handelsretten. 1939—40 var han Medlem af Det erhvervsøkonomiske Raad, og 1939 deltog han som Komiteens Hovedrepræsentant i Industri- og Handelsdelegationen til England. Fra 1937 har han tillige været Medlem af Københavns Havnebestyrelse. 1941 valgtes han enstemmigt til Formand for Grosserer-Societetets Komite og overtog i Medfør heraf Posten som Formand for Grosserer-Societetets Repræsentantskab, Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation og for Det internationale Handelskammers danske nationale Komite. Medlem af Vareforsyningsraadet, Formand for Den almindelige Bedømmelses- og Voldgifts-Ret paa Københavns Børs, Formand for Tietgen Fonden, Medlem af Bestyrelsen for Otto Mønstedts Fond. — Ridder af Dannebrog 1927, Dannebrogsmænd 1938.

ÆLDSTE

I Medfør af Commerceforordningen af 4. August 1742 bestod Grosserer-Societetets Præsidium foruden af Formanden af 2 Ældste. Institutionen ophævedes ved den kongelige Anordning af 23. April 1817, dog at de da siddende Ældste skulde fungere deres Tid ud. Titlen bibeholdtes i Hof- og Statskalenderen indtil 1833.

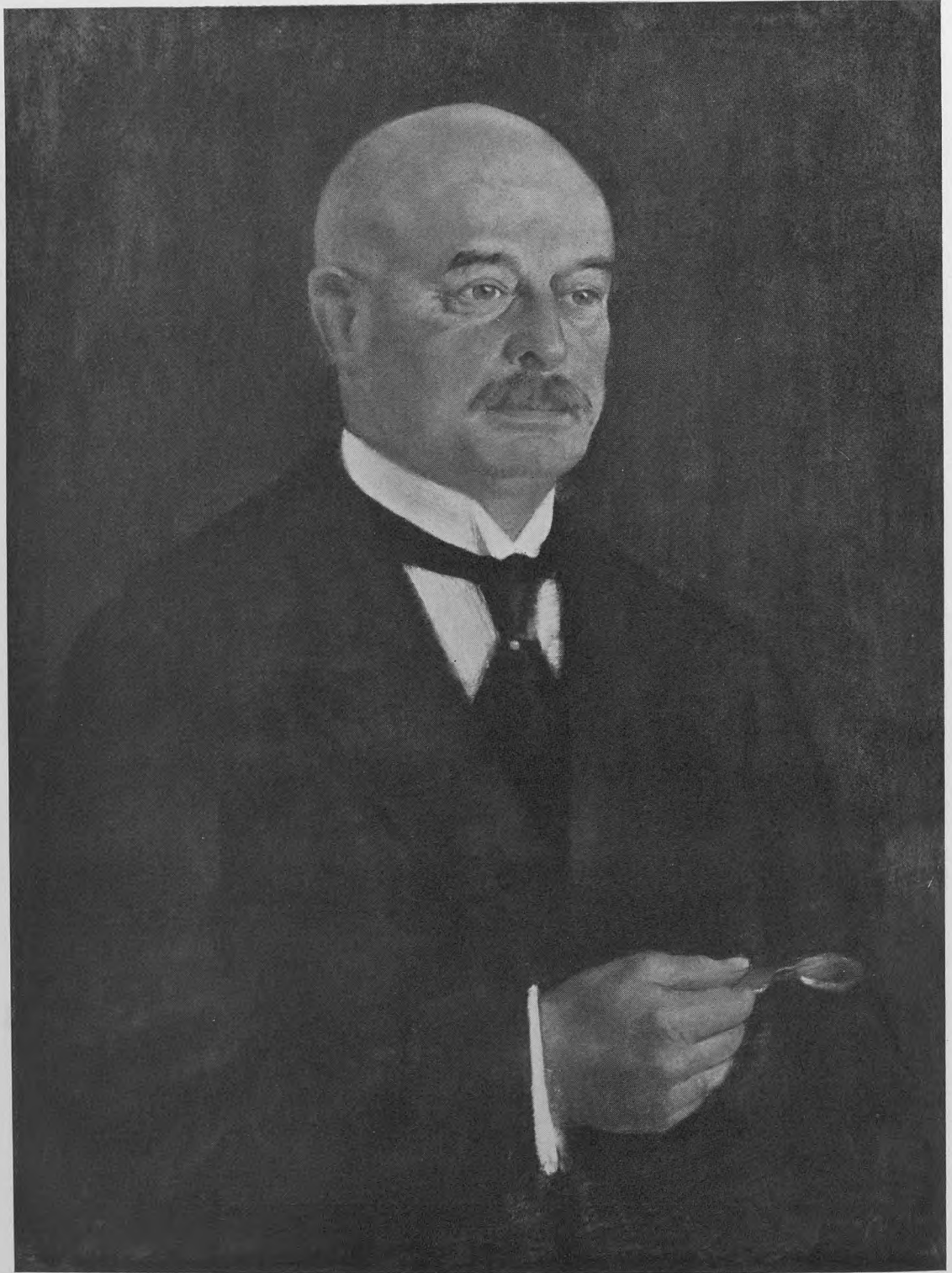
1. 31/8 1742—27/1 1746. OLUF BLACH, Formand 1750, se der.
2. 31/8 1742—27/1 1746. JENS GREGERSEN KLITGAARD (ca. 1697—3/4 1755). — Borgerskab som Købmand 1727. Meddir. i Fiskekompagniet, Dir. i Københavns Brandforsikring 1737. Medl. af de 32 Mænd 1734—49, Form., Raadmand 1749. Kirkeværge ved Vor Frelzers Kirke 1733.
Kjøbenhavns Brandforsikring 1731—1911, 1913, S. 500 f. Personalhist. Tidsskr. 8 Rk. IV, 1925, S. 148.
3. 27/1 1746—† 27/1 1750. ANDREAS BJØRN (—/10 1703—27/1 1750). — Borgerskab som Købmand 1730. Medstifter af Det almindelige Handelskompagni 1747, Medl. af Teaterdirektionen 1748. — Kgl. Agent 1747.
Dansk Biografisk Leksikon, III, 1934, S. 186—88.
4. 27/1 1746—29/8 1749. HANS MUNCH (21/2 1698—18/12 1760). — Borgerskab som Købmand 1727. Medl. af de 32 Mænd 1740—55, Form., Raadmand 1755.
5. 29/8 1749—28/4 1757. SØREN JØRGENSEN (d. 6/9 1758). — Borgerskab som Tømmerhandler 1727. Dir. i Københavns Brandforsikring 1740—43, Medl. af de 32 Mænd 1741—49, Raadmand 1749. Overformynder 1745—49.
Kjøbenhavns Brandforsikring 1731—1911, 1913, S. 508 f.
6. 29/4 1750—† 28—29/7 1762. (PETER) OLE BECH (d. 28—29/7 1762). — Grossererbgsk. 1747. Medl. af de 32 Mænd 1755—62.
7. 28/4 1757—7/10 1762. PETER BORRE, Form. 1762, se der.
8. 7/10 1762—25/11 1772. NIELS RYBERG (14/9 1725—29/8 1804). — Grossererbgsk. 1753. Leder af Islandshandelen 1759—63, Bankkommissær 1767—78, Meddir. for Asiatisk Kompagni 1772—75 og 1779—84, Medl. af Direktionen for Det kgl. danske oktrojerede vestindiske Handelsselskab 1776—85. Medl. af Direktionen for Opfostringshuset 1759—71, for Plejeanstalten 1771—81. Medl. af Kommercedeputationen. Ejer af Øbjerggaard og Frederiksgave. — Hofagent 1758. Etatsraad 1770, Konferensraad 1780.
Dansk Biografisk Leksikon XX, 1941, S. 334—37.
9. 7/10 1762—† 24/12 1774. PETER FENGER (23/10 1719—24/12 1774). — Grossererbgsk. 1752. Medindeh. af Fa. Borre & Fenger. Medl. af de 32 Mænd 1772—74.
Dansk Biografisk Leksikon VI, 1935, S. 626 og 646 f.
10. 23/12 1772—17/4 1776. CHRISTIAN HANSEN, Form. 1776, se der.
11. 17/4 1776—† 1/6 1781. CHRISTEN SCHAARUP BLACH (ca. 1737—1/6 1781). — Grossererbgsk. 1775. Dir. i Asiatisk Kompagni 1775. Medl. af Direktionen for Den kgl. islandske-finmarkske (og færøske) Handel 1775—79.
12. 17/4 1776—† 29/9 1786. SØREN LYCKE (10/1 1716—29/9 1786). — Grossererbgsk. 1775. Superkargo. Revisor i Asiatisk Kompagni 1775, i Københavns Brandforsikring 1770—85.
13. 25/2 1790—7/4 1794. JENS LAURITZEN (15/2 1738—15/5 1803). — Borgerskab som Brygger 1764, som Grosserer 1767. Medl. af de 32 Mænd 1772—1802. Revisor i Københavns Brandforsikring 1770—75, Dir. i samme 1776—87. Repr. i Danskes og Norskes Species-Bank 1791.
Kjøbenhavns Brandforsikring 1731—1911, 1913, S. 533.

Borsen

HARALD KLITGAARD
Formand 1912—15

Kn. Larsen p.

Borsen

C. C. CLAUSEN
Formand 1915—20

E. Saltoft p.

14. 25/2 1790—22/2 1802. HANS RUDOLPH SAABYE, Form. 1802, se der.
15. 7/4 1794—2/12 1817. ERICH ERICHSEN, Form. 1817, se der.
16. 22/2 1802—† 20/10 1809. CHRISTIAN VILHELM (WILLIAM) DUNTZFELDT (8/9 1762—20/10 1809). — Reserveassistent i Trankebar 1774, Ass. i Frederiksnagor 1777, Kommercekollegiets ostindiske Konsulent 1789. Grosserererbgsk. 1795. — Agent 1791.
Dansk Biografisk Leksikon VI, 1935, S. 138 f.
17. 22/2 1802—† 6/4 1823. JEPPE PRÆTORIUS (4/7 1745—6/4 1823). — Grosserererbgsk. 1792. — Etatsraad 1812.
Dansk Biografisk Leksikon XVIII, 1940, S. 619 f.
18. 6/4 1823—† 7/9 1824. JENS HARBOE (ca. 1757—7/9 1824). — Grosserererbgsk. 1796. Medl. af Komiteen 1817. Deliberationskommitteret i Kjøbenhavns Brandforsikring 1823—24, Revisor i samme 1800—13. Medl. af de 32 Mænd 1803—24, Form.
19. 7/9 1824—26/1 1831. GEORG LUDVIG BECKER (2/8 1759—29/12 1835). — Grosserererbgsk. 1784. Generalkonsul for Bayern. Medl. af Komiteen 1817.
20. 26/1 1831—3/7 1833. FREDERIK TUTEIN, Form. 1833, se der.

NÆSTFORMÆND

Grosserer-Societetets Generalforsamling 21. Februar 1856 vedtog aarligt at vælge en Viceformand (Næstformand). — Ved Komitemødet 21. Marts 1915 vedtoges fremtidig at vælge to Viceformænd, og ved de af Generalforsamlingen 26. Marts 1931 vedtagne Vedtægter fastsattes Næstformændenes Antal til fra to til fire; der har siden hvert Aar været fire. Næstformændene fører ikke den her anvendte Nummerbetegnelse (første — fjerde Næstformand), men har dog Sæde efter Anciennitet.

1. 21/2 1856—12/3 1863. CHRISTIAN AUGUST BROBERG (3/4 1811—30/4 1886). — Student 1828. Associé i Fa. Ferd. Baller & Co., Messina. Grosserererbgsk. 1841. Medindeh. af Fa. Chr. Broberg & Søn 1836, Eneindeh. 1852. Medl. af Komiteen 1843. Medstifter af Privatbanken 1857, Form. for Bankraadet 1857—86. Medl. af Borgerrepræsentationen 1845—51, af Folketinget 1849—51 og 1854—56, af Rigsraadets Folketing 1856—63 og af sammes Landsting 1864—66, Medl. af Landstinget 1882—86. — Etatsraad 1857. R. af Dbg. 1851, DM 1864, K² 1874.
Dansk Biografisk Leksikon IV, 1934, S. 106—08.
2. 19/3 1863—21/2 1867. NICOLAI JONATHAN MEINERT (9/3 1791—26/2 1877). — Grosserererbgsk. 1821. Medl. af Komiteen 1834. Medl. af Nationalbankens Repr.skab 1835—39 og 1861—65. Medl. af de 32 Mænd 1837, Borgerrepr. 1840, Raadmand 1847—58. Stånderdep. 1842—48. Medl. af Landstinget 1854—55. Medstifter af Trykkefrihedsselskabet. — R. af Dbg. 1857.
Dansk Biografisk Leksikon XV, 1938, S. 448 f.
3. 28/2 1867—12/3 1874. MORITZ G. MELCHIOR, Form. 1874, se der.
4. 12/3 1874—24/3 1881. CHRÉTIEEN FRÉDÉRIC EMILE LE MAIRE (23/11 1814—7/4 1912). — Grosserererbgsk. 1848, Medl. af Komiteen 1849. Medindeh. af Fa. Smidt & le Maire 1848—84, Medstifter af Privatbanken 1857, af Akts. Burmeister & Wain 1872 og af Kjøbenhavns Handelsbank 1873, Medl. af Best. for samme 1873, Næstform. 1879—1910. — R. af Dbg. 1852, K² 1889, DM 1899.
Dansk Biografisk Leksikon XV, 1938, S. 239—41.
5. 2/4 1881—29/3 1883. JOHAN FREDERIK CARØE (3/8 1817—27/12 1893). — Grosserererbgsk. 1843, Medl. af Komiteen 1863. Form. for Korn-Bedømmelsesudvalget for Fob-Handler

- 1871—82. Medl. af Sø- og Handelsretten 1868—93. Medl. af Nationalbankens Repr.skab 1861. Medstifter af Københavns Handelsbank 1873 og af Fjerde Søforsikringselskab. — Etatsraad 1866. R. af Dbg. 1869, DM 1885, K² 1893.
 Dansk Biografisk Leksikon IV, 1934, S. 567.
6. 5/4 1883—4/4 1895. CHARLES EDOUARD DE CONINCK (15/9 1823—30/10 1898). — Grossererbgsk. 1852, Medl. af Komiteen 1864—98. Medbestyrer af Fa. Peter de Coninck & Co. 1847—52, Medindeh. 1852—80, Eneindeh. 1880. Nederlandsk Konsul 1851, Generalkonsul 1851, hannoveransk Konsul 1854—66. Medl. af Sø- og Handelsretten 1865—81. Medl. af Landmandsbankens Bankraad 1886. — Etatsraad 1888. R. af Dbg. 1875. DM 1885.
 Personalhistoriske Samlinger I, 1906, S. 91 f.
7. 4/4 1895—1/4 1897. FRANTZ THESTRUP ADOLPH, Form. 1897, se der.
8. 1/4 1897—26/3 1907. WILLIAM THEODOR MALLING (7/5 1830—28/2 1913). — Associé i Fa. H. Pontoppidan & Co., Hamborg, 1856, Grossererbgsk. i Hamborg s. A., i Kbh. 1878, Medl. af Komiteen 1886, fung. Form. 1906—07. Medl. af Sø- og Handelsretten 1882—98. Form. for Kbh.s Bedømmelses- og Voldgiftsudvalg for Foderstofhandelen 1890—1904 og for Kornhandelen 1896—1904. Medl. af Privatbankens Bankraad 1890—1906, Form. for samme 1901. — Etatsraad 1900. R. af Dbg. 1892, DM 1898, K² 1910.
 Dansk Biografisk Leksikon XV, 1938, S. 263—65.
9. 2/4 1907—28/3 1912. HANS PETER JOHAN LYNGBYE (15/7 1834—15/4 1920). — Student 1851. Grossererbgsk. 1863, Medl. af Komiteen 1883. Medindeh. af Em. Z. Svitzers Trælasthandel 1863, Indeh. 1886. Dir. i Em. Z. Svitzers Bjergningsentreprise 1886—96. Medl. af Sø- og Handelsretten 1872—1907. Medl. af Privatbankens Bankraad 1887, Kommitteret i Det kgl. oktr. Sø-Assurance-Kompagni 1895, Form. i Best. for samme 1913. — Etatsraad 1892, Konferensraad 1908. R. af Dbg. 1879, DM 1899, K² 1904.
 Dansk Biografisk Leksikon XV, 1938, S. 28 f.
10. 30/3 1912—26/3 1915. CLAUD CHRISTIAN CLAUSEN, Form. 1915, se der.

Første Viceformand (Næstformand).

Siden 21. Marts 1915.

1. 26/3 1915—26/3 1920. HARALD KLITGAARD, Form. 1912—15, se der.
2. 26/3 1920—27/3 1923. OTTO JULIUS GERT PETERSEN (4/6 1858—25/5 1923). — Grossererbgsk. 1887, Medl. af Komiteen 1912, 2. Viceform. 1915. Medindeh. af Fa. N. F. Høffding 1898—1919. Form. i Best. for Komiteens Kontor for dansk Udenrigshandel 1915—19 (Englandsudvalget). Næstform. i Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation 1920, Medl. af Fondsbørsbest. 1919, af Nationalbankens Repr.skab 1916. Form. for Foren. af Grosserere i Jern- og Metalbranchen i Kbh. 1910, for Kbh.s Bedømmelses- og Voldgiftsudvalg for Frøhandelen 1912—21 (Medl. fra 1895), for Kbh.s Voldgiftsudvalg for Jern- og Metalbranchen 1912 (Medl. fra 1902) og for Fællesudvalget for Danmarks Jern-, Metal-, Rør- og Maskinbrancheforeninger 1919. Medl. af Akkordretten 1908. Repr. for Pensionsforsikrings-Anstalten 1919, for Dansk Købestævne 1919, for Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring 1921. Form. for Akts. Dansk Pakhuskompagni 1919. Medl. af Landmandsbankens Bankraad 1922, og af Den dansk-vestindiske Nationalbanks Bankraad 1922. — R. af Dbg. 1917, DM 1920.
 Kraks Blaa Bog 1923.

3. 27/3 1923—27/3 1930. CHRISTIAN SMITH DAHL (f. 29/9 1875). — Student 1893, Grossereribgsk. 1901, Medl. af Komiteen 1922. Medindeh. af Fa. Brødrene Dahl 1901—34, Dir. i Akts. Brødrene Dahl 1934—36, Form. i Best. for samme 1934. Form. for Fællesudvalget for Danmarks Jern-, Metal-, Rør- og Maskinbrancheforeninger, for Jern- og Metalbranchens Voldgiftsudvalg og for Børsens Legatudvalg. Medl. af Statens Eksportkreditvalg indtil 1929, af Repr.skabet for Danmarks Nationalbank. Ejer af Valnæs 1934. — R. af Dbg. 1924, DM 1928.

Dansk Biografisk Leksikon V, 1934, S. 493 f. Kraks Blaa Bog 1942.

4. 28/3 1930—17/3 1932. LARS PETER WULFF (f. 31/1 1872). — Cand. pharm. 1895. Vare-mæglereksamen 1906, Grossereribgsk. 1912, Medl. af Komiteen 1927. Indeh. af Fa. Elkan Wulff 1912—25 og fra 1939, Medindeh. 1925—39. Næstform. i Foren. for Korn- og Foderstofhandelen paa Kbhs. Børs 1915—21, Medl. af Bedømmelses- og Voldgiftsudvalget fra 1913, Næstform. 1920, Form. 1940. Medl. af Sø- og Handelsretten 1921. — R. af Dbg. 1927, DM 1933.

Kraks Blaa Bog 1942.

5. 18/3 1932—22/3 1934. KARL LUDVIG EMIL JENSEN (f. 10/11 1865). — Grossereribgsk. 1896, Medl. af Komiteen 1918. 2. Næstform. 1930. Medstifter af Fa. Jensen & Kjeldskov 1896, Form. i Best. for Akts. Jensen & Kjeldskov 1918. Medl. af Best. for Dansk Papirhandlerforening 1900—17, Form. 1912—17, Æresmedl. fra 1938. Medl. af Forretningsudvalget for Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation 1930—34, af Sø- og Handelsretten 1927—37, af Socialraadet 1919—29. — R. af Dbg. 1920, DM 1930.

Kraks Blaa Bog 1942.

6. 23/3 1934—28/3 1940. WILLIAM MØNSTED (f. 12/7 1879). — Grossereribgsk. 1906, Medl. af Komiteen 1930, 3. Næstform. 1932. Medl. af Direktionen for Korn- og Foderstofkompagniet 1915—40, Dir. i Centralkontoret for Indkøb af Korn- og Foderstoffer 1939. Form. for Den almindelige Bedømmelses- og Voldgiftsret paa Kbhs. Børs 1932—40, Medl. af Forretningsudvalget for Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation 1934—40, handelskyndigt Medl. af Østre Landsret 1938, Medl. af Fragtnævnet 1939, Form. for Akts. L. M. Thurøe & Co. og for Kraks Legat. — R. af Dbg. 1934.

Kraks Blaa Bog 1942.

7. 29/3 1940—27/3 1941. HANS PETER THEODOR ADLER SVANHOLM (f. 17/3 1876). — Grossereribgsk. 1918, Medl. af Repr.skabet 1931, af Komiteen 1931, 4. Næstform. 1933, 2. Næstform. 1934. Adm. Dir. for Akts. Det danske Kulkompagni fra 1918. Form. for danske Kulimportørers Association 1920 og for Scandinavian Coal Importers Federation 1925. Medl. af Kbhs. Havnebest. 1932 og af Fragtnævnet. Form. for Kampmann, Møller & Herskind, Aarhus, Importkompagniet, Kalundborg, Axel Petersen & Fritsche og for Forenede Assurandører. — R. af Dbg. 1928, DM 1936.

Kraks Blaa Bog 1942.

8. 28/3 1941—. PAUL CHRISTIAN BERNT LASSEN (f. 8/9 1881). — Student 1900, Grossereribgsk. 1918, Medl. af Komiteen 1927, 4. Næstform. 1939, 3. Næstform. 1940. Leder af Fa. O. Oehlenschlägers Eftf. 1915, Medindeh. 1921, Form. for Foren. af danske Manufakturgrossister 1929. Medl. af Akkordretten 1925, af Toldraadet 1933, af Konkurslovkommissionen og af Valutaraadet. — R. af Dbg. 1934.

Dansk Biografisk Leksikon XIV, 1938, S. 115—17. Kraks Blaa Bog 1942.

Anden Viceformand (Næstformand).

Siden 21. Marts 1915.

1. 26/3 1915—26/3 1920. OTTO JULIUS GERT PETERSEN, 1. Viceform. 1920, se der Nr. 2.
2. 26/3 1920—31/3 1922. ERNST SALLY MEYER, Form. 1922, se der.
3. 31/3 1922—27/3 1930. JULIUS CHRISTIAN FROST (5/3 1856—26/8 1935). — Grossererbergsk. 1897, Medl. af Komiteen 1918. Medindeh. af Fa. C. Frost 1897, Eneindeh. 1903. Form. for den almindelige Bedømmelses- og Voldgiftsret paa Kbhs. Børs 1922—30, Næstform. i Kbhs. Bedømmelses- og Voldgifts-Udvalg for Korn- og Foderstofhandelen 1906—22, Medl. af Sø- og Handelsretten 1908—13, af Overskatteraadet 1908—13 og af Landsoverskatteraadet 1922—30. — R. af Dbg. 1911, DM 1923.

Kraks Blaa Bog 1935.

4. 28/3 1930—18/3 1932. KARL LUDVIG EMIL JENSEN, 1. Næstform. 1932, se der Nr. 5.
5. 18/3 1932—22/3 1934. POVL BIHESEN (f. 21/9 1890). — Student 1909, Grossererbergsk. 1916, Medl. af Komiteen 1931—37, 4. Næstform. 1931. Medstifter af og adm. Dir. i Courtaulds Nordisk Akts., 1933 Fa. Povl Bihesen. Medstifter af Akts. Povl Bihesen & Co. 1927, adm. Dir. 1938. Medstifter af og adm. Dir. for Akts. Scantex. Medstifter af Grossist-Sammenslutningen af 1930, Form. for samme 1930—31. Medl. af Østre Landsret 1933—37, af Forretningsudvalget for Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation 1932—34, af Hovedbest. for Foren. af Repr. for udenlandske Firmaer og Form. for Manufaktur Sektionen 1938—41.

Kraks Blaa Bog 1942.

6. 23/3 1934—29/3 1940. HANS PETER THEODOR ADLER SVANHOLM, 1. Næstform. 1940, se der Nr. 7.
7. 29/3 1940—29/3 1941. RUDOLPH JOHAN CHRISTIAN SCHMIDT, Form. 1941, se der.
8. 29/3 1941—. POUL CHRISTIAN EIGIL JACOBSEN (f. 26/7 1888). — Student 1906, cand. jur. 1912. Grossererbergsk. 1915, Medl. af Komiteen 1932. Medindeh. af Fa. Chr. Jacobsen & Co. 1915, Eneindeh. 1916. Overretssagfører 1917 (Bestallingen deponeret). Medl. af Hovedbest. for Foren. af Repr. for udenlandske Firmaer 1922, Form. 1932—35. Medl. af Sø- og Handelsretten 1932. Næstform. i Den almindelige Bedømmelses- og Voldgiftsret paa Kbhs. Børs 1932. Medl. af Direktionen for Handels- og Kontoristforen. 1936, Viceform. 1939, Medl. af Repr.skabet for Kbh. Handelsbank 1941. — R. af Dbg. 1937.

Kraks Blaa Bog 1942.

Tredie Næstformand.

Siden 26. Marts 1931.

1. 26/3 1931—17/3 1932. WILLIAM HEERING (8/4 1876—21/7 1936). — Student 1895. Grossererbergsk. 1901, Medl. af Komiteen 1924. Medindeh. af Fa. Peter F. Heering 1902. Medl. af Direktionen for Bombebøssen 1906, kasseførende Dir. for samme 1908. Medl. af Privatbankens Repr.skab 1925, af Best. for samme 1934, af Kbhs. Havnebest. 1926—32, af Statens Eksport-Kreditudvalg 1929—32. — R. af Dbg. 1922, DM 1931.

Kraks Blaa Bog 1936.

2. 18/3 1932—23/3 1934. WILLIAM MØNSTED, 1. Næstform. 1934, se der Nr. 6.
3. 23/3 1934—31/3 1938. HILMAR EMIL SELIGMANN (f. 6/6 1884). — Grossererbergsk. 1909. Medl. af Repr.skabet 1931, af Komiteen 1932. Form. for Foren. af Forretningsdrivende ved Kbh. Flæskehal 1931, for Forhandlere af Slagteriprodukter i Købbyen 1942. — R. af Dbg. 1934.

4. 1/4 1938—29/3 1940. RUDOLPH JOHAN CHRISTIAN SCHMIDT, 2. Næstform. 1940, Form. 1941, se der.
5. 29/3 1940—28/3 1941. PAUL CHRISTIAN BERNT LASSEN, 1. Næstform. 1941, se der Nr. 8.
6. 28/3 1941—. ANDREAS JACOBSEN (f. 28/6 1885). — Grossererbgsk. 1924, Medl. af Komiteen 1940. Underdir. i Akts. Theodor Lund & Petersen 1917, Dir. 1924, tillige Dir. i Akts. W. Hellesen & Co. og Medindeh. af Fa. G. Noack 1924. Medl. af Landbrugsministeriets Smør Eksportudvalg. Form. for Kbhs. Smørnoteringsudvalg, for Foren. af Eksportører af dansk Smør og for Kbhs. Bedømmelses- og Voldgiftsudvalg for Smørhandelen. Medl. af Østre Landsret og af Fedtnævnet. — R. af Dbg. 1941.

Kraks Blaa Bog 1942.

Fjerde Næstformand.

Siden 26. Marts 1915.

1. 26/3 1931—18/3 1932. POVL BIHESEN, 2. Næstform. 1932, se der Nr. 5.
2. 18/3 1932—31/3 1933. HOLGER OTTO LAAGE-PETERSEN, Form. 1933, se der.
3. 31/3 1933—23/3 1934. HANS PETER THEODOR ADLER SVANHOLM, 2. Næstform. 1934, 1. Næstform. 1940, se der Nr. 7.
4. 23/3 1934—1/4 1938. RUDOLPH JOHAN CHRISTIAN SCHMIDT, 3. Næstform. 1938, 2. Næstform. 1940, Form. 1941, se der.
5. 1/4 1938—30/3 1939. JOHAN GUDMANN ROHDE (f. 4/5 1884). — Grossererbgsk. 1913, Medl. af Komiteen 1930. Medindeh. af Fa. Baadh & Winthers Eftf. 1913, Eneindeh. 1929. Medl. af Hovedbest. for Dansk Principalforen. 1920—40, af Fællesudvalget for Danmarks Jern-, Metal-, Rør- og Maskinbrancheforen. 1921—26, Form. 1930, Medl. af Kbhs. Voldgiftsudvalg for Jern- og Metalbranchen 1921, af Best. for Jern-, Metal- og Kortevarerbranchens Kreditforen. 1923, Form. 1936, Medl. af Best. for Foren. af danske Isenkramgrossister 1924, Næstform. 1928, Medl. af Fondsbørsens Best. 1934. — R. af Dbg. 1935.

Kraks Blaa Bog 1942.

6. 31/3 1939—29/3 1940. PAUL CHRISTIAN BERNT LASSEN, 3. Næstform. 1940, 1. Næstform. 1941, se der Nr. 8.
7. 29/3 1940—28/3 1941. BJARNE SIGURD NIELSEN (f. 11/4 1876). — Grossererbgsk. 1900, Medl. af Komiteen 1926. Medindeh. af Fa. Chr. Nielsen 1901—13, Eneindeh. 1913. Generalkonsul for Litauen 1932—40. Form. for Islandsk Handelsforening i Kbh. 1918. Medl. af Repr.skabet for Dansk Købestævne 1928, Form. for Akts. Henriques & Zøyllner 1931—37. Medl. af Fondsbørsens Best. 1932, Næstform. i den almindelige Bedømmelses- og Voldgiftsret paa Kbhs. Børs 1932. Vicepræsident for Foren. af fremmede Magters Konsuler i Danmark 1940. — R. af Dbg. 1931, DM 1942.

Kraks Blaa Bog 1942.

8. 28/3 1941—. JENS CHRISTIAN WILLIAM PRIEME (f. 16/8 1894). — Grossererbgsk. 1918, Medl. af Repr.skabet 1931—33, Næstform. for samme 1932—33, Medl. af Komiteen 1933. Medstifter af og Medl. af Best. for Grossistsammenslutningen af 1930, Form. 1931—33. Næstform. i Best. for Foren. af danske Straa- og Filthattfabrikanter og Modevaregrossister 1932. Medl. af Folketinget 1932, af Folketingets Finansudvalg 1939, af Lærlingeraadet 1937, af Toldraadet 1941, af Ankenævnet vedrørende Vareforsynings-sager og af Priskontrolraadet 1941. — R. af Dbg. 1938.

Kraks Blaa Bog 1942.

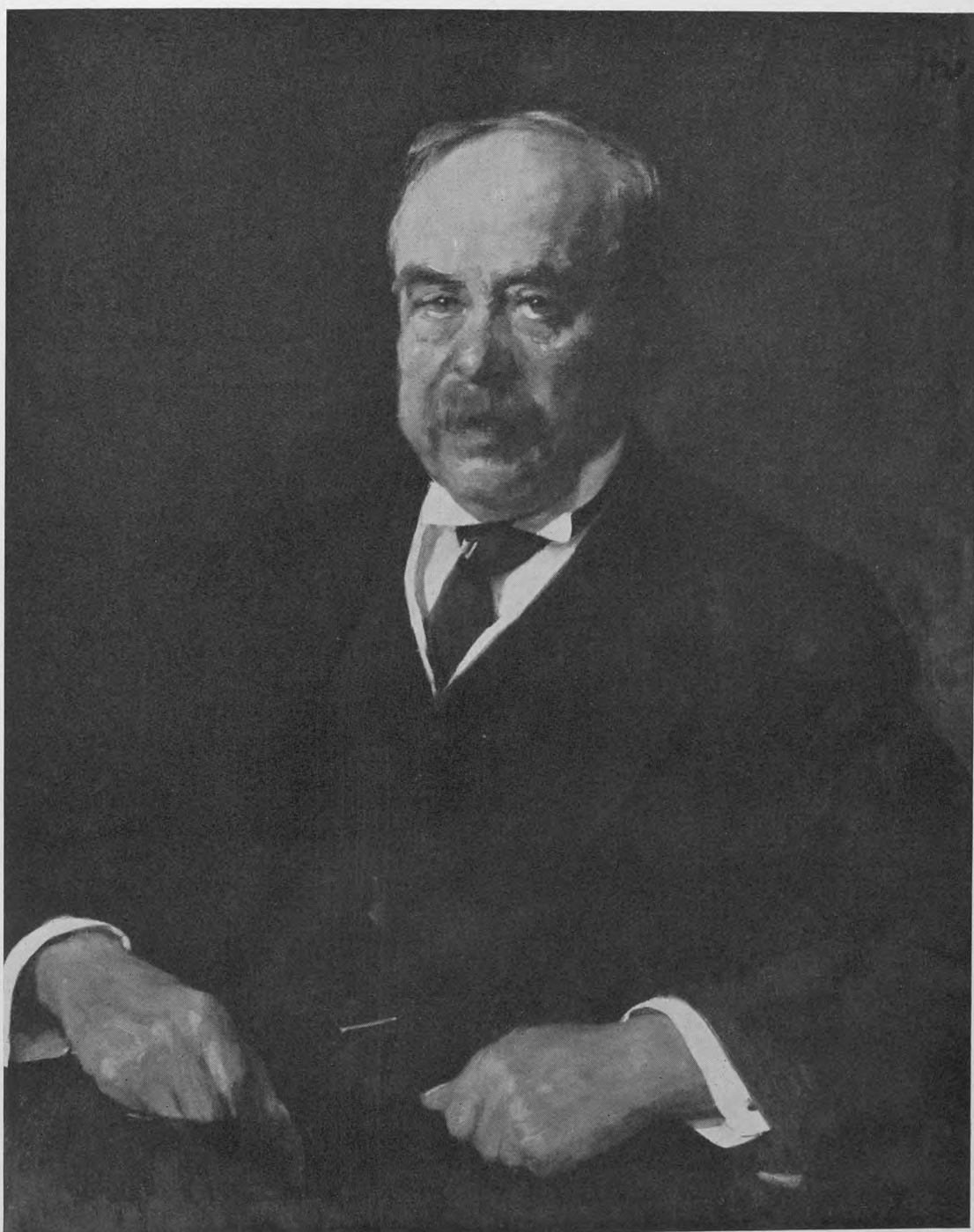
KOMITEENS MEDLEMMER

Komiteen bestod efter den kongelige Anordning af 23. April 1817 foruden Formanden af 12 Medlemmer, hvoraf 2 aarligt afgik efter Tur. I Henhold til kongelig Resolution af 13. Juli 1914 tæller den nu foruden Formanden 16 Medlemmer, af hvilke 3 aarligt afgaar efter Tur.

1. 28/5 1817—† 7/9 1824. JENS HARBOE, Ældste 1823, se der Nr. 18.
2. 28/5 1817—25/1 1832. CHRISTIAN THOMSEN (1756—7/3 1833). — Grossererbgsk. 1795. Dir. i Nationalbanken 1818, Dir. for Søkvæsthuset. — Justitsraad.
3. 28/5 1817—29/12 1819. JOHAN SCHARTAU (1760—11/11 1824). — Grossererbgsk. 1786. Svenska släktkalendern 1913, S. 921.
4. 28/5 1817—26/1 1831. GEORG LUDVIG BECKER, Ældste 1824, se der Nr. 19.
5. 28/5 1817—24/1 1842. FREDERIK TUTEIN, Ældste 1831, Form. 1833, se der.
6. 28/5 1817—27/12 1820. SALOMON SELIGMANN TRIER (20/10 1768—19/11 1836). — Borgerskab som Hosekræmmer 1800, som Grosserer 1812. Medindeh. af Fa. M. & D. A. Meyer & Trier.
7. 28/5 1817—21/2 1856. LAURITZ NICOLAI HVIDT, Form. 1842, se der.
8. 28/5 1817—† 21/9 1838. JOHAN FREDERIK ZINN (30/10 1779—21/9 1838). — Grossererbgsk. 1802. Medl. af Havnekommissionen. Medl. af de 32 Mænd 1820. — Agent.
9. 28/5 1817—† 2/10 1821. ALBRECHT LUDVIG SCHMIDT (d. 2/10 1821). — Grossererbgsk. 1793. Medl. af Stadens 32 Mænd 1807—17.
10. 28/5 1817—25/4 1821. JEAN FRÉDÉRIC DE CONINCK (31/7 1788—15/12 1860). — Grossererbgsk. 1813. Belgisk Konsul 1833. Mægler i Christiania 1840. Personalhistoriske Samlinger, I, 1906, S. 89.
11. 28/5 1817—22/1 1823. DIDERICH TUTEIN (29/9 1751—26/9 1827.) — Grossererbgsk. 1798. Patriciske Slægter I, 1891, S. 337.
12. 28/5 1817—30/12 1818. ISRAEL SUELL (d. før 1826, bortrejst). — Grossererbgsk. 1813. Chef for Handelshuset Terborch. Louis Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familierekreds IV, 1900, S. 277.
13. 30/12 1818—11/2 1835. CARL PHILIP BORRIES (ca. 1779—12/10 1840). — Grossererbgsk. 1817. Paany Medl. af Komiteen 1836—38.
14. 29/12 1819—† 12/10 1863. WILLIAM FREDERIK DUNTZFELDT (12/6 1792—12/10 1863). — Grossererbgsk. 1812. Leder af Fa. Duntzfeldt & Co. 1809—25, Stifter af og Dir. for Kbhs. Centralkasse 1829, Medl. af Direktionen for Asiatisk Komp. 1837, Leder af sammes Likvidation 1843, handelsk. Dir. for Fredens Møllers Fabrikker 1846. Medl. af Stænderforsamlingen i Roskilde 1842—48, af den grundlovgivende Rigsforsamling 1848. Medl. af 32 Mænd 1835, Borgerrepr. 1840, Raadmand 1848. Fransk Vicekonsul og Konsularagent. — Etatsraad 1857. R. af Dbg. 1840. Dansk Biografisk Leksikon VI, 1935, S. 139 f.
15. 27/12 1820—21/8 1837. HEINRICH LORENTZ FRØLICH (26/7 1787—4/10 1873). — Grossererbgsk. 1815. Dir. i Nationalbanken 1856—67. Mecklenburg-Schwerinsk Generalkonsul 1830—64. — Etatsraad 1857, Konferensraad 1864. R. af Dbg. 1840.
16. 9/5 1821—† 9/11 1821. OLE CHRISTIAN CHRISTENSEN GAMMELTOFT (ca. 1783—9/11 1821). — Grossererbgsk. 1809.
17. 20/3 1822—12/2 1834. EGGERT CHRISTOPHER BUSCH (ca. 1782—31/3 1841). — Grossererbgsk. 1809. Medl. af de 32 Mænd 1819—40. — Agent.

18. 20/3 1822—31/12 1834. ALBRECHT JØRGEN SCHMIDT (ca. 1785—20/10 1844). — Grosserererbgs. 1818.
19. 22/1 1823—31/12 1828. THEODOR FRISCH (1/11 1788—1836). — Grosserererbgs. 1812. Stamtavle over Familien Frisch, 1872, S. 16.
20. 13/1 1825—26/1 1831. HENRIK FREDERIK PRÆTORIUS (30/3 1783—24/2 1863). — Grosserererbgs. 1817, paany Medl. af Komiteen 1839—56. Repr. i Nationalbanken 1827, fung. Dir. i samme 1848. Medl. af Stænderforsamlingen i Roskilde 1842—44. Medl. af de 32 Mænd 1821, Borgerrepr. 1840, Næstform. i Borgerrepræsentationen til 1841. — Etatsraad 1853.
Personalhistorisk Tidsskrift 9. Rk. V., 1932, S. 232.
21. 5/1 1829—2/2 1842. WILLIAM EILER FIEDLER (ca. 1795—17/10 1867). — Grosserererbgs. 1819. Vicekonsul for Hansestæderne 1838—41. Medl. af Borgerrepr. Marts-Nov. 1841.
22. 26/1 1831—5/2 1857. FREDERIK GOTSCHALCK (1786—8/4 1869). — Borgerskab som Handelskommissionær 1808, som Grosserer 1813. Generalkonsul for Bayern 1835—48.
23. 26/1 1831—4/7 1836. CHRISTIAN RØNNENKAMP (20/12 1785—27/1 1867). — Grosserererbgs. 1809. Sammen med P. C. Knudtzon og Fa. Hambro & Søn Stifter af Grosserer-Societetets Understøttelsesfond. Ejer af Næsbyholm og Bavelse 1836. — Etatsraad 1852, Kammerherre 1858. R. af Dbg. 1856.
Dansk Biografisk Leksikon XX, 1941, S. 408 f.
24. 25/1 1832—† 12/12 1873. ANDREAS NICOLAJ HANSEN, Form. 1856, se der.
25. 12/2 1834—21/2 1867. NICOLAI JONATHAN MEINERT, Næstform. 1863, se der Nr. 2.
26. 12/2 1834—† 16/1 1866. MATHIAS WILHELM SASS (28/4 1792—16/1 1866). — Grosserererbgs. 1824. Medstifter af Privatbanken 1857, Medl. af Bankraadet. Medl. af Nationalbankens Reprskab. — Etatsraad 1864. R. af Dbg. 1856.
Dansk Biografisk Leksikon XX, 1941, S. 584.
27. 11/2 1835—12/2 1840. JOSEPH OWEN (15/5 1789—7/9 1862). — Grosserererbgs. 1815. Anlagde Benmøllen 1821, Ejer af Fredens Mølle 1826, oprettede Svovlsyrefabriken 1831, Stifter af og adm. Dir. for Akts. Fredens Møllens Fabriker 1846. Stænderdep. for Kbh. 1834, 1840, 1846. Borgerrepr. 1840—46. — Blev genvalgt til Komiteen 12/2 1840, men frabad sig Valget.
Dansk Biografisk Leksikon XVII, 1939, S. 527 f.
28. 11/2 1835—21/8 1837. JOHANNES HENRICH SIEVEKING (20/6 1785—2/7 1845). — Grosserererbgs. 1816. Konsul for Hamborg.
Deutsches Geschlechterbuch XXIII, 1913, S. 312.
29. 4/7 1836—20/8 1838. CARL PHILIP BORRIES, se foran Nr. 13.
30. 21/8 1837—† 1/10 1842. PETER (PIERRE) DE CONINCK (18/11 1790—1/10 1842). — Grosserererbgs. 1824. Medindeh. af Fa. Peter de Coninck & Co. 1824. Nederlandsk Vicekonsul 1816, Konsul 1817, provisorisk amerikansk Konsul 1833—34, hannoveransk Vicekonsul 1840.
Personalhistoriske Samlinger, I, 1906, S. 90.
31. 21/8 1837—29/3 1847. JOHAN JACOB FRØLICH (19/8 1781—6/10 1858). — Grosserererbgs. 1813. Patriciske Slægter I, 1891, S. 342.
32. 20/8 1838—21/2 1849. CONRAD WEIDEMANN (12/11 1798—1/7 1864). — Grosserererbgs. 1833. Generalkonsul for Østrig 1838. Bogholder ved Kjøbenhavns Brandforsikring 1848—64. Medl. af de 32 Mænd 1839, Borgerrepr. 1840—44.
Kjøbenhavns Brandforsikring 1731—1911, 1913, S. 592.

33. 4/3 1839—13/2 1856. HENRIK FREDERIK PRÆTORIUS, se foran Nr. 20.
34. 12/2 1840—1/3 1866. TROELS GEORG PEDERSEN (22/1 1800—9/5 1877). — Grossererbgsk. 1828. Medindeh. af Fa. Georg Pedersen & Co. 1828—48, Eneindeh. 1848.
Gerda Mundt: Tegnemesterens Efterkommere, 1940, S. 44—48.
35. 2/2 1842—2/2 1848. PETER RAHLFF (19/2 1791—16/10 1851). — Grossererbgsk. 1821. Slægtstavlesamlingen 1931, S. 143.
36. 15/2 1843—12/3 1863. CHRISTIAN AUGUST BROBERG, Næstform. 1856, se der Nr. 1.
37. —/3 1847—3/2 1848. PETER CHRISTIAN KNUDTZON (19/3 1789—17/11 1864). — Grossererbgsk. 1810. Valgtes 15/2 1841 til Komiteen, men afslog at modtage Valg. Sammen med C. Rønnenkamp og Fa. Hambro & Søn Stifter af Grosserer-Societetets Understøttelsesfond. Medl. af de 32 Mænd 1824—35, Borgerrepr. 1840—42. Stænderdep. i Kbh. 1835—40. Deliberationskommitteret i Kjøbenhavns Brandforsikring 1824—45.
Dansk Biografisk Leksikon XIII, 1938, S. 3 f.
38. 3/2 1848—†15/9 1861. HANS PETER HANSEN (6/4 1797—15/9 1861). — Borgerskab som Vinhandler 1822, som Grosserer 1840. Medl. af Nationalbankens Repr.skab. Dir. i Nationalbanken 1846—61. Revisor i Kjøbenhavns Brandforsikring 1830—43, Dir. for samme 1843—61. Medl. af Det sjællandske Jernbaneselskabs Kontrollkomite 1851, Form. 1858. Medl. af de 32 Mænd 1832, Borgerrepr. 1840—41 og 1846—61, Form. for Borgerrepræsentationen 1840—41 og 1853—58, Viceform. 1858—61, Raadmand 1841—46. Stænderdep. i Kbh. 1834—46, Medl. af den grundlovgivende Rigsforsamling 1848, af Landstinget 1849—53, Viceform. — Etatsraad 1856. R. af Dbg. 1851.
Dansk Biografisk Leksikon IX, 1936, S. 182—86.
39. 3/2 1848—†21/6 1858. LUDVIG HOLM (17/5 1804—21/6 1858). — Grossererbgsk. 1836. Medindeh. af Fa. Jacob Holm & Sønner 1836.
J. E. Georg Holm: Stamtavle over Jacob Holms Efterkommere, 1916, S. 38 f.
40. 21/2 1849—† 19/9 1884. MORITZ GERSON MELCHIOR, Form. 1874, se der.
41. 21/2 1849—24/3 1881. CHRÉTIEN FRÉDÉRIC EMILE LE MAIRE, Næstform. 1874, se der Nr. 4.
42. 13/2 1856—12/3 1863. JOHAN FREDERIK ERICHSEN (ca. 1789—7/2 1866). — Grossererbgsk. 1846. Medindeh. af Fa. J. F. Erichsen & Søn.
43. 13/2 1856—23/3 1880. JOHAN DAVID STADFELDT ADOLPH (4/8 1813—30/12 1891). — Grossererbgsk. 1838. Leder af Fa. Frantz Th. Adolfs Enke 1832—87. — R. af Dbg. 1862, DM 1869, K² 1888.
Dansk Biografisk Leksikon I, 1933, S. 141 f.
44. 5/2 1857—† 5/6 1874. DAVID MOSES HALBERSTADT (22/7 1819—5/6 1874). — Grossererbgsk. 1843, Medindeh. af Fa. D. Halberstadt & Co., Medl. af Sø- og Handelsretten 1873.
Dansk Biografisk Leksikon VIII, 1936, S. 610.
45. 9/3 1859—18/3 1875. OLE BERNT SUHR (3/5 1813—6/10 1875). — Student 1832, cand. theol. 1838. Grossererbgsk. 1853. Leder af Fa. J. P. Suhr & Søn 1856, Medstifter af Privatbanken 1857, Næstform. for Bankraadet, Medstifter af Kryolithmine- og Handelselskabet 1864. Medl. af Sø- og Handelsretten 1861—67. Kurator for Vaisenhuset 1864. Konsul for Ny Granada (Columbia) 1853—63. — Etatsraad 1865.
Bricka: Dansk Biografisk Lexikon, XVI, 1902, S. 579—81.

Borsen

C. LILLIENSCHILD
Formand 1920—22

H. Vedel p.

Borsen

ERNST MEYER
Formand 1922—33

Jul. Paulsen p.

46. 6/3 1862—26/3 1885. CHRISTOPHER RUDOLPH PUGGAARD (7/1 1818—9/12 1885). — Student 1837. Grossererbgsk. 1856. Leder af Fa. H. Puggaard & Co., Medstifter af Det Kjøbenhavnske Skibsrederi 1865, af Kjøbenhavns Private Laanebank 1854, Form. for samme 1854—85, Medstifter af Nye danske Brandforsikring 1864. Medl. af Sø- og Handelsretten 1862—67. Borgerrepr. 1862—70. — R. af Dbg. 1869.

Dansk Biografisk Leksikon XVIII, 1940, S. 625 f.

47. 12/3 1863—29/3 1883. JOHAN FREDERIK CARØE, Næstform. 1881, se der Nr. 5.
48. 12/3 1863—30/3 1882. GEORG DIEDRICH ASMUS PETERSEN (2/10 1820—20/12 1900). — Grossererbgsk. 1846, Associé i Faderens, F. E. Petersens Firma 1846, Eneindeh. 1864. Medl. af Privatbankens Bankraad 1860, Form. 1866. Kommitteret i Private Assurandører, Form. for Nord. Brandforsikring. — Etatsraad 1885. R. af Dbg. 1892, DM 1897.

Dansk Biografisk Leksikon XVIII, 1940, S. 205 f.

49. 10/3 1864—† 30/10 1898. CHARLES EDOUARD DE CONINCK, Næstform. 1883—95, se der Nr. 6.

50. 1/3 1866—† 6/10 1885. CARL EDVARD THUNE (21/3 1810—6/10 1885). — Detailhandler i Helsingør 1835, Skibsklarerer sst. Grossererbgsk. i Kbh. 1858. Medl. af Sø- og Handelsretten 1866, af Helsingørs Borgerrepr. 1841—57, Kbhs. Borgerrepr. 1864—80, af Folketinget 1858—63. — Etatsraad 1885.

Bricka: Dansk Biografisk Leksikon, XVII, 1903, S. 359 f.

51. 1/3 1866—24/2 1870. CARL AUGUST ERICHSEN (d. 26/6 1890). — Grossererbgsk. 1856, Medindeh. af Fa. J. F. Erichsen & Søn.

52. 21/2 1867—31/3 1892. LUDVIG JENS TØNNES GRØN (14/8 1827—27/9 1910). — Grossererbgsk. 1854. Medindeh. af Fa. M. E. Grøn & Søn 1852. Medstifter af Frihandelsforeningen 1862. Medl. af Sø- og Handelsretten 1868—74, Medstifter af Kjøbenhavns Handelsbank 1873. — R. af Dbg. 1872, DM 1879, K² 1902.

Dansk Biografisk Leksikon VIII, 1936, S. 403—05.

53. 24/2 1870—† 15/2 1883. BENDIX WILHELM SASS (1820—15/2 1883). — Grossererbgsk. 1852. Medindeh. af Faderens, M. W. Sass' Firma.

54. 5/3 1874—29/3 1894. HARALD FRITSCHÉ (29/11 1833—27/6 1905). — Grossererbgsk. 1858. Medindeh. af Fa. Fritsche, Rönström & Co. 1858—63, af Fa. Fritsche & Co. 1863. Medstifter af Dansk Arbejderbank 1872, Form. for Bankraadet, for Handels- og Kontoristforen. Medl. af Sø- og Handelsretten 1874. Medstifter af Kbhs. Skyttekorps, af Dansk Fiskeriforen. og af Dansk Foren. for Lystsejlad. — Etatsraad 1892, R. af Dbg. 1888, DM 1899, K² 1903.

Dansk Biografisk Leksikon VII, 1935, S. 473—75.

55. 18/3 1875—† 10/11 1893. ALFRED PETER HANSEN (25/5 1829—10/11 1893). — Grossererbgsk. 1856. Medindeh. af Fa. A. N. Hansen & Co. 1859. Medl. af Sø- og Handelsretten 1866—74. Konsul for Equador. — Etatsraad 1888.

Dansk Biografisk Leksikon IX, 1936, S. 100.

56. 18/3 1875—† 4/12 1878. DAVID BARUCH ADLER (16/5 1826—4/12 1878). — Deltager i Kommissionshuset Martin Levin & Adler, London. Grossererbgsk. i Kbh. 1850. Indeh. af Fa. D. B. Adler & Co. 1850. Medstifter af Privatbanken 1857, Medl. af Bankraadet 1857—66. Medstifter af Kjøbenhavns Handelsbank 1873, af Nye Jydske Købstads-kreditforen. 1871 og af Jydsk Handels- og Landbrugsbank, Aarhus, 1876. Medl. af Sø-

og Handelsretten 1862—77, af Borgerrepr. 1858—64 og 1869—72, af Rigsraadets og Rigsdagens Folketing 1865—69, af Landstinget 1874—78, af Repr.skabet for Mosaik Trossamfund 1870—77.

Dansk Biografisk Leksikon I, 1933, S. 124—26.

57. 27/3 1879—31/3 1898. ANDREAS ESBENSEN HIORT (d. 5/3 1905). — Grossererbgsk. 1856. Medindeh. af Fa. Brødrene Hiort.

58. 23/3 1880—30/3 1905. SIGFRED GOLDSCHMIDT (8/7 1831—13/10 1906). — Grossererbgsk. 1856. Medindeh. af Fa. Adolph Trier (1867: Adolph Trier & Goldschmidt) 1857. Medl. af Sø- og Handelsretten 1874—1902, af Repr.skabet for Mosaik Trossamfund 1868—82. — R. af Dbg. 1899.

Dansk Biografisk Leksikon VIII, 1936, S. 215 f.

59. 24/3 1881—22/3 1888. CHRISTOPHER FRIEDENREICH HAGE (28/11 1848—16/8 1930). — Student 1867, cand. polit. 1871. Købmand i Nakskov 1875. Grossererbgsk. 1879. Medl. af Folketinget 1881—87 og 1890—1903. Medstifter af Kbhs. liberale Vælgerforen. 1883. Finansminister 1901—05, tillige Trafikminister 1902—05, Minister u. P. 1916, fung. Finansminister, Handelsminister. Form. for Den overordentlige Kommission 1914—16, for den danske Delegation ved Forhandlingerne om den dansk-islandske Forfatningsoverenskomst. Medl. af Kbhs. Havneraad, af Landmandsbankens Bankraad. — R. af Dbg. 1894. DM 1903, K² 1902, K¹ 1905, SK 1928.

Dansk Biografisk Leksikon VIII, 1936, S. 567—72.

60. 30/3 1882—25/3 1886. HENRIK THORALD MOHR (18/8 1836—5/5 1906). — Grossererbgsk. 1860. Medstifter af Fa. Mohr & Kjær. Indeh. af Fa. Mohr & Weien.

D. Hvalsøe: Slægten Hvalsøe—Walsøe, 1914, S. 119.

61. 29/3 1883—25/3 1886. LUDVIG CHRISTIAN HANSEN (d. 17/3 1904). — Grossererbgsk. 1868. Medindeh. af Fa. Ludvig Hansen & Co.

62. 29/3 1883—28/3 1912. HANS PETER JOHAN LYNGBYE, Næstform. 1907, se der Nr. 9.

63. 26/3 1885—25/3 1897. CARL FREDERIK TIETGEN, Form. 1885, se der.

64. 26/3 1885—30/3 1905. MOSES MELCHIOR (28/1 1825—25/11 1912). — Grossererbgsk. 1850, Medindeh. af Fa. Moses & Søn G. Melchior 1850—1912. Borgerrepr. 1869—84, Medl. af Sø- og Handelsretten 1883—1905.

Dansk Biografisk Leksikon, XV, 1938, S. 474 f.

65. 25/3 1886—†4/2 1907. FRANTZ THESTRUP ADOLPH, Næstform. 1895, Form. 1897, se der.

66. 25/3 1886—26/3 1907. WILLIAM THEODOR MALLING, Næstform. 1897, se der Nr. 8.

67. 25/3 1886—28/3 1912. RUDOLPH LAURITZ MADSENIUS TVERMOES (8/5 1832—2/6 1912). — Student 1849, Grossererbgsk. 1862. Medindeh. af Fa. Tvermoes & la Cour, Leith, af Faderens A. M. Tvermoes' Firma 1857. Medl. af Kbhs. Ligningskommission, af Nationalbankens Repr.skab 1883—87. Dir. i Sparekassen for Kbh. og Omegn 1890—92, for Nationalbanken 1892—1912. — R. af Dbg. 1897.

Kraks Blaa Bog 1912.

68. 22/3 1888—30/3 1911. OSCAR HAKON VALDEMAR BRUUN MUUS (24/11 1847—12/12 1918). — Grossererbgsk. 1879. Associé i Fa. B. Muus & Co. 1886. Form. for Kbhs. Bedømmelses- og Voldgiftsudvalg for Korn- og Foderstofhandelen 1904—10. Medl. af Kbhs. Havneraad 1890—1910. Borgerrepr. 1889—95. Handelsminister 1910—13. — R. af Dbg. 1894, DM 1908, K² 1912.

Dansk Biografisk Leksikon XVI, 1939, S. 245 f.

69. 31/3 1892—24/3 1904. PARITZ FRANCK PHILIPSON (26/9 1835—26/12 1917). — Grossererbgsk. 1858. Medindeh. af Fa. P. Philipson & Co. — R. af Dbg. 1898.
70. 29/3 1894—26/3 1920. HARALD KLITGAARD, Form. 1912—15, se der.
71. 29/3 1894—† 10/12 1902. HARALD ANDREAS HANSEN (24/3 1835—10/12 1902). — Student 1851. Medindeh. af Fa. A. N. Hansen & Co. 1859—93, Eneindeh. 1893. Valgtes 4/4 1895 til Næstform. for Komiteen, men frabad sig Valget. Borgerrepr. 1870—85, Medl. af Landstinget 1879—82 og 1886—91.
Dansk Biografisk Leksikon IX, 1936, S. 199 f.
72. 25/3 1897—26/3 1908. PAUL VICTOR HØFFDING (5/6 1836—24/6 1910). — Grossererbgsk. 1866. Medindeh. af Faderens, N. F. Høffdings Firma 1873, Eneindeh. 1887—98, Medindeh. 1898. Medl. af Sø- og Handelsretten 1873—97, af Nationalbankens Repr.skab 1896—1901 og af Privatbankens Bankraad 1902—08. Medstifter af Akts. Det Østasiatiske Komp. 1897. Form. i Bestyrelsesraadet for D/S Cimbria. Medl. af Repr.skabet for Det kgl. octr. Brand-Assurance Compagni, af Best. for den danske Afdeling af Nordisk Foren. til økonomisk Samarbejde. — R. af Dbg. 1899, DM 1904.
Dansk Biografisk Leksikon XI, 1937, S. 99.
73. 31/3 1898—† 11/12 1901. FREDERIK FERDINAND EKMAN (21/3 1849—11/12 1901). — Grossererbgsk. 1876. Indeh. af Fa. J. P. F. Ekman. — R. af Dbg. 1900.
74. 28/3 1899—26/3 1920. CHRESTEN ANDREAS OLESEN, Form. 1907, se der.
75. 25/3 1902—30/3 1909. JOHAN FREDERIK CHRISTIAN HANSEN (f. 14/11 1861). — Grossererbgsk. 1888. Medindeh. af Fa. C. K. Hansen 1897. Medstifter af Baltic & White Sea Conference (The Baltic & International Maritime Conference) 1905, Præsident for samme 1911—12. Næstform. i Kbhs. Havnebest. Borgerrepr. 1903—08. Handels- og Søfartsminister 1908—09. Medstifter af og Form. for Det kgl. Teaters Venner 1920. Form. for Dansk Kunstmuseums Foren. 1924, for Kunstforen. i Kbh. 1925. Medl. af Dir. for Bombebøssen. Konsul for Østrig-Ungarn 1900—08, Generalkonsul 1910—15. — K² af Dbg. 1912, D 14 1926, K¹ 1931, FMG 1924.
Dansk Biografisk Leksikon IX, 1936, S. 233—35. Kraks Blaa Bog 1942.
76. 31/3 1903—† 8/1 1913. HANS CHRISTIAN LAURITZ ERIK WEIEN (20/11 1845—8/1 1913). — Grossererbgsk. 1885. Medindeh. af Fa. Mohr & Weien. Medl. af Sø- og Handelsretten, af Kbhs. Bedømmelses- og Voldgiftsudvalg for Korn- og Foderstofhandelen. — R. af Dbg. 1908.
Kraks Blaa Bog 1912.
77. 24/3 1904—† 26/5 1917. HOLGER PETERSEN (9/6 1843—26/5 1917). — Grossererbgsk. 1868. Medstifter af Dansk-Vestindisk Plantageselskab 1900, Form. for Plantageselskabet Dansk-Vestindien 1902. Medstifter af Foren. af danske Manufaktur Grossister 1888. Medstifter af Dansk Exportforen. 1895. Medl. af Toldraadet 1910, af Kbhs. Havnebest. 1911, af Nationalbankens Repr.skab 1898—1903 og 1907—15, af Industriforen. Repr.skab 1892. Æresmedl. af Fællesrepræsentationen for Dansk Haandværk og Industri 1913. Medstifter af Hedebeplantningsselskabet Staushede 1880, Medl. af Repr.skabet for Det danske Hedeselskab 1897, Næstform. 1910. Form. for Akts. Vestindisk Sukkerfabrik 1909. Medl. af Landstinget 1898. Testamenterede en Kapital paa 7 Mill. Kr. m. v. til »Holger Petersens Fond«. — R. af Dbg. 1892, DM 1901, K² 1911, FMG 1913.
Dansk Biografisk Leksikon XVIII, 1940, S. 213—17.
78. 30/3 1905—† 6/3 1910. FREDERIK ADOLPH TRIER (20/11 1846—6/3 1910). — Grossererbgsk. 1871. Medindeh. af Fa. Trier & Goldschmidt.

79. 30/3 1905—30/3 1922. CARL CHRISTIAN HARTVIG LILLIENSCHOLD, Form. 1920, se der.
 80. 26/3 1907—26/3 1920. OSCAR ANDREAS WANDEL (19/4 1845—4/1 1925). — Grossererbgsk. 1870, Medindeh. af Fa. Carl Wandel & Søn, Eneindeh. 1876—95, Medindeh. 1895. Medl. af Sø- og Handelsretten 1894—1916, af den skandinaviske Civillovskommission (valgt af Grosserer-Societetet) 1910—19.

Dansk Biografisk Haandleksikon, III, 1926, S. 656.

81. 26/3 1907—26/3 1920. CLAUD CHRISTIAN CLAUSEN, Næstform. 1912, Form. 1915, se der.
 82. 26/3 1908—30/3 1933. WESTY ODDGEIR HILMAR STEPHENSEN (f. 9/12 1868). — Grossererbgsk. 1899, Medindeh. af Fa. Chr. Nielsen 1899—1913. Dir. i Nationalbanken 1913—39. Medl. af Kbhs. Havnebest. 1910—13, af Nationalbankens Repr.skab 1911—13. Form. for De private Assurandører 1929—31. Borgerrepr. 1909—11. — R. af Dbg. 1909, DM 1916, K² 1922, K¹ 1936.

Kraks Blaa Bog 1942.

83. 30/3 1909—† 19/6 1912. ROBERT HANSEN (13/11 1863—19/6 1912). — Associé i Fa. C. K. Hansen 1897, korrespond. Reder for D/S af 1896, D/S Dannebrog og Neptun.

Kraks Blaa Bog 1912.

84. 31/3 1910—26/3 1918. LOUIS MEYER (6/3 1843—12/9 1929). — Grossererbgsk. 1866. Medindeh. af Fa. Beckett & Meyer 1866—79, Eneindeh. 1879—82, Medindeh. 1882. Medl. af Toldraadet 1910—22. — R. af Dbg. 1906, DM 1916.

Dansk Biografisk Leksikon XV, 1938, S. 544 f.

85. 30/3 1911—3/5 1918. VALDEMAR CHRISTIAN SOPHUS LUND (f. 7/12 1860). — Grossererbgsk. 1889. Indeh. af Fa. V. Lund 1889, af Blegdamsmøllen 1893—1928, Form. for Akts. Blegdamsmøllen, V. Lund & Co. 1928. Medl. af Den overordentlige Kommission 1914, af Majsnevnet 1916, af Bedømmelses og Voldgiftsudvalget for Korn- og Foderstofhandelen 1894, Form. 1915—40.

Dansk Biografisk Leksikon XIV, 1938, S. 558 f. Kraks Blaa Bog 1942.

86. 28/3 1912—3/5 1918. PAUL HERMAN HEILBUTH (f. 27/5 1861). — Grossererbgsk. 1902. Leder af Beckett & Meyers Gødningsforretning 1884—96, Dir. i Det danske Gødningskomp. 1897—1913 og i Dansk Svovlsyre- & Superphosphatfabrik 1900—13, Medl. af Best. for samme 1921, Form. 1934—42. Medl. af Landmandsbankens Bankraad og Best. 1914—22, af Kbhs. Havnebest. 1913—23. Form. for flere Aktieselskaber. Medl. af Den overordentlige Kommission 1914—21, af sammes Forretningsudvalg 1917—21, af Majsnevnet 1916—21, af Valutafællesraadet af 1919. Leder af Det radikale Venstres Kontor 1905—22, Medl. af Hovedbest. for Det radikale Venstres Landsforbund. Medl. af Centralkomiteen for Sønderjydsk Fond 1918—37.

Dansk Biografisk Leksikon IX, 1936, S. 598 f. Kraks Blaa Bog 1942.

87. 28/3 1912—26/3 1931. CHRISTIAN JOHANNES KAMPMANN (1/6 1858—5/5 1937). — Grossererbgsk. 1886, Medindeh. af Fa. Kampmann & Herskind 1886—1906, Eneindeh. 1906—26, Medindeh. 1926—34, Form. for Akts. Kampmann & Herskind 1934—37. Medl. af Sø- og Handelsretten 1902—14, af Frederiksberg Kommunalbest. 1913—17. — R. af Dbg. 1912, DM 1923.

Dansk Biografisk Leksikon XII, 1937, S. 328 f.

88. 28/3 1912—† 25/5 1923. OTTO JULIUS GERT PETERSEN, 2. Viceform. 1915, 1. Viceform. 1920, se der Nr. 2.

89. 27/3 1913—31/3 1921. THEODOR EDVARD COLDING (17/3 1857—27/1 1936). — Grossererbgsk. 1887. Genvælgt til Komiteen 31/3 1921, men frabad sig Valget. Indeh. af Fa. Wilh. Colding & Co. 1892. Medstifter af Importkompagniet 1902, oprettede Coldings kontrollerede Foderblandinger 1910, Form. for samme Akts. Medl. af Sø- og Handelsretten 1899—1903. Form. for Foren. af Korn- og Foderstofhandlere paa Kbhs. Børs og for Kbhs. Bedømmelses- og Voldgiftsudvalg for Korn- og Foderstofhandelen. Medl. af Kbhs. Havnbest., af Privatbankens Bankraad og af Valutacentralen 1924. Medl. af Sølvsrevisionskommissionen. — R. af Dbg. 1906, DM 1913, K² 1924.

De kongelige danske Ridderordener og Medailler ved Th. Hauch-Fausbøll, 1933, S. 185.

90. 27/3 1913—26/3 1931. AXEL THORVALD SCHMIDT (3/10 1855—5/2 1933). — Grossererbgsk. 1907. Indeh. af selvstændig Virksomhed i Aarhus 1879—81, Medindeh. af Fa. Schmidt & Bloch 1911—33. Medl. af Kommissionen til Omordning af Poststyrelsen 1915—16, af Erhvervenes Fællesudvalg af 1917, af Erhvervsraadet og dets Arbejdsudvalg, af Akkordretten 1923, af Kbhs. Fondsbørs Best. 1922. Legatstifter. — R. af Dbg. 1917, DM 1922.

Kraks Blaa Bog 1932.

91. 24/9 1914—25/9 1914. AAGE PHILIP HEYMAN (f. 29/8 1869). — Grossererbgsk. 1884. Indeh. af Fa. Philip W. Heyman 1893—1926, Form. i Best. for Akts. Philip W. Heyman 1926—29. Indeh. af Fa. P. W. Heyman, Melbourne, oprettet 1901, og af Fa. Aage Heyman 1927.

Kraks Blaa Bog 1942.

92. 24/9 1914—26/3 1923. THEODOR ANDREAS KNAP (23/6 1854—22/6 1927). — Grossererbgsk. 1895. Form. for Handelsrejsendeforen. af 1886 1907—17, for Centraludvalget for samtlige Handelsrejsendeforen. 1910—12, Medl. af Repr.skabet for Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring 1917, og af Dansk Brandværnskomite. — R. af Dbg. 1911.

Kraks Blaa Bog 1927.

93. 24/9 1914—30/3 1922. HANS PETER HJERL HANSEN (f. 27/4 1870). — Grossererbgsk. 1896. Medindeh. af Fa. E. F. Esmann 1897, Dir. for Akts. Det sibiriske Komp. 1904—17, Form. 1918—30. Stifter af Det almindelige Handelskompagni 1916, Form. for og Best. Delegerede i Akts. Det sibiriske Komp. af 1930. Form. og adm. Dir. for Akts. E. F. Esmann. Finansminister i Ministeriet Liebe 1920. Medl. af Handelsbankens Bankraad indtil 1930. Form. for Foren. til Varetagelsen af dansk Fordringshaveres Interesser i Rusland. Medl. af Regeringsdelegationen til Moskva 1923, af Kommissionen til Behandling af danske Erstatningskrav mod Rusland og af Kommissionen til Omordning af Danmarks diplomatiske og konsulære Repræsentation. Stifter af Hjerl-Fonden, Form. i sammes Best. — R. af Dbg. 1920, DM 1929.

Dansk Biografisk Leksikon X, 1936, S. 258—61. Kraks Blaa Bog 1942.

94. 24/9 1914—27/3 1919. ARON FREDERIK LAMM (3/5 1856—7/4 1928). — Medindeh. af Fa. M. H. Cohen & Lamm 1880—1903, Eneindeh. 1903. Medl. af Kursnoteringsudvalget, Næstform. indtil 1920. Næstform. i Fondsbørsmedlemmernes Repr.skab. Borgerrepr. 1898—1904 og 1909—13, Form. 1909—10 og 1912—13, 1. Viceform. 1910—12. Medl. af Sø- og Handelsretten 1907—09, af Overskatteraadet 1903—09.

Dansk Biografisk Leksikon XIII, 1938, S. 528 f.

95. 6/10 1914—26/3 1920. CARL CHRISTIAN FREDERIK REIMANN (11/1 1853—10/9 1929). — Veksellerer og Bankier 1887—1917. Grosserererbgsk. 1914. Form. for Vekselmæglernes og Veksellerernes Kursnoteringsudvalg 1913—17. — R. af Dbg. 1920.
Dansk Biografisk Leksikon XIX, 1940, S. 355 f.
96. 15/6 1917—26/3 1931. WILLIAM LEVYSOHN (f. 12/3 1858). — Grosserererbgsk. 1883, Medindeh. af Fa. Engelhardt & Lohse 1883, Eneindeh. 1890, Medindeh. 1918. Medl. af Best. for Foren. af danske Manufakturgrossister 1900—29, Form. 1917—29. Medl. af Sø- og Handelsretten 1907, af Akkordretten 1908—30, af Toldraadet og sammes Appeludvalg 1911—16 og 1922—33, og af Fondsbørsbest. 1923—25.
Dansk Biografisk Leksikon XIV, 1938, S. 320. Kraks Blaa Bog 1942.
97. 26/3 1918—30/3 1933. ERNST SALLY MEYER, 2. Viceform. 1920, Form. 1922, se der.
98. 3/5 1918—27/3 1930. JULIUS CHRISTIAN FROST, 2. Viceform. 1922, se der Nr. 3.
99. 3/5 1918—22/3 1934. KARL LUDVIG EMIL JENSEN, 2. Viceform. 1930, 1. Næstform. 1932, se der Nr. 5.
100. 27/3 1919—26/3 1923. JOHAN MARTIN LEVIN (f. 3/10 1877). — Grosserererbgsk. 1914. Medindeh. af Fa. J. M. Levin & Co. Medindeh. af Fa. Harry Levin.
101. 26/3 1920—† 22/9 1921. JENS MATHIAS BOLLERUP STILLING-ANDERSEN (25/1 1885—22/9 1921). — Grosserererbgsk. 1912.
102. 26/3 1920—17/3 1932. WILLIAM MALLING (f. 23/11 1859). — Grosserererbgsk. 1886. Medindeh. af Fa. Aug. Borgen 1900, Eneindeh. 1905. Form. for Foren. af Repræsentanter for udenlandske Firmaer 1912—32, Æresform. 1932. Medl. af Best. for Dansk Ulykkesforsikrings Foren. 1902—34, Næstform. 1921—34. — R. af Dbg. 1923, DM 1933.
Kraks Blaa Bog 1942.
103. 26/3 1920—† 14/4 1925. DANIEL PETER AAGE LØWENER (4/6 1868—14/4 1925). — Grosserererbgsk. 1903. Medindeh. af Fa. V. Løwener 1904, Eneindeh. 1911. Form. for Foren. af Grosserere i Jern- og Metalbranchen og for Fællesudvalget for Danmarks Jern-, Metal-, Rør- og Maskinbrancheforen. Medl. af Landmandsbankens Bankraad. — R. af Dbg. 1914, DM 1923.
Kraks Blaa Bog 1924.
104. 26/3 1920—25/3 1926. KAI LORENTZ STALLKNECHT (f. 15/8 1873). — Grosserererbgsk. 1899. Medindeh. af Fa. Stallknecht & Meyer 1899, Eneindeh. 1937. Medl. af Sø- og Handelsretten 1930. Form. for Dansk Frøhandlerforen. og for Kbhs. Bedømmelses- og Voldgiftsudvalg for Frøhandelen.
105. 12/5 1921—31/3 1927. HARALD THORVALD KJÆR (f. 31/8 1885). — Oprettede 1908 Fa. Harald Kjær & Co., Grosserererbgsk. 1917, Indeh. af Fa. Harald Kjærs Trælast Import 1927. Form. for Foren. af danske Trælastgrossister 1917—22, for Foren. af københavnske Trælastgrossister 1936—38, Medl. af Best. for Trælastgrossisternes Fællesrepr. 1936—38. Medl. af Gentofte Menighedsraad 1918—30. — R. af Dbg. 1924.
Kraks Blaa Bog 1942.
106. 30/3 1922—27/3 1930. OTTO EMIL ANDERSEN (25/8 1872—3/3 1939). — Grosserererbgsk. 1904. Medindeh. af Fa. E. F. Esmann 1906—16, Leder af samme 1930. Adm. Dir. i Akts. Det almindelige Handelskompagni 1916—30, Likvidator i samme 1930. Repr. i Smørekspert-Udvalget 1915—21, Medl. af Statens Eksportkreditudvalg 1923, Næstform. 1926, Form. 1929. — R. af Dbg. 1924, DM 1928.
Dansk Biografisk Leksikon I, 1933, S. 387 f.

107. 30/3 1922—27/3 1930. CHRISTIAN SMITH DAHL, 1. Viceform. 1923, se der Nr. 3.
108. 30/3 1922—† 24/6 1926. OLAF SKOVGAARD-PETERSEN (5/5 1872—24/6 1926). — Student 1890, Grossererbgsk. 1897, Indeh. af Fa. Vilh. Petersen & Co. 1897. Medl. af Kbh.s Bedømmelses- og Voldgiftsudvalg for Korn- og Foderstofhandelen. Form. for Foren. af Korn- og Foderstofhandlere paa Københavns Børs. Medl. af Kbh.s Havnebest. Medl. af Hørsholm Sogneraad 1913—21.
Kraks Blaa Bog 1926.
109. 26/3 1923—27/3 1930. VALDEMAR EIGTVED (26/10 1875—14/12 1939). — Student 1895. Grossererbgsk. 1901, Medindeh. af Fa. Anton Eigtved 1901—16, Eneindeh. 1916—26. Dir. i Privatbanken 1926—37, Medl. af Sø- og Handelsretten 1920—26, af Bankraadet for Den dansk-vestindiske Nationalbank og af sammes Likvidationskomite. Medl. af Det internationale Handelskammers danske nationale Komite 1927. Medl. af Kuratet for Vajsenhuset 1937, af Kredsbest. og Hovedkasserer for Dansk Luftværnsforenings Kbh.s Kreds. — R. af Dbg. 1924, DM 1930.
Dansk Biografisk Leksikon VI, 1935, S. 260 f. Kraks Blaa Bog 1939.
110. 26/3 1923—28/3 1935. OSCAR HARALD VAN DEURS (f. 23/10 1870). — Medindeh. af Fa. Kalckar & van Deurs 1900—17, Grossererbgsk. 1914, Indeh. af Fa. O. H. van Deurs 1917. Form. for Foren. af Fondsbørsmedlemmer 1925. Medl. af Sø- og Handelsretten 1911—25, af Fondsbørsbest. 1922—32 og fra 1939. Form. i Repr.skabet for Fondsbørsens Medlemmer 1922—32, Medl. af samme 1939. — R. af Dbg. 1923, DM 1932.
Kraks Blaa Bog 1942.
111. 27/3 1924—17/3 1932. WILLIAM HEERING, 3. Næstform. 1931, se der Nr. 1.
112. 25/3 1926—30/3 1933. CARL BERTRAM SIMONSEN (f. 13/2 1867). — Grossererbgsk. 1890, Indeh. af Fa. Carl Simonsen 1890, Medindeh. af Fa. Simonsen & Nielsen 1891, Direktør i Akts. Simonsen & Nielsen 1910. Formand for Automobil- og Cycle-grossererforeningen 1906—19. — R. af Dbg. 1931.
113. 25/3 1926— BJARNE SIGURD NIELSEN, 4. Næstform. 1940—41, se der Nr. 7.
114. 31/3 1927— PAUL CHRISTIAN BERNT LASSEN, 4. Næstform. 1939, 3. Næstform. 1940, 1. Næstform. 1941, se der Nr. 8.
115. 31/3 1927—17/3 1932. LARS PETER WULFF, 1. Viceform. 1930, se der Nr. 4.
116. 27/3 1930—28/3 1940. WILLIAM MØNSTED, 3. Næstform. 1932, 1. Næstform. 1934, se der Nr. 6.
117. 27/3 1930—30/3 1939. JOHAN GUDMANN ROHDE, 4. Næstform. 1938, se der Nr. 5.
118. 27/3 1930—22/3 1934. AAGE MICHAEL VILHELM THEODOR ASMUSSEN (20/5 1867—24/12 1941). — Grossererbgsk. 1902, Medindeh. af Fa. Chr. E. Rothe & Co. 1905, Eneindeh. af samme og af Fa. Rothe & Rosenstand 1920—25, Seniorchef i begge Firmaer 1925. Medl. af Hovedbest. for Foren. af Repr. for udenlandske Firmaer 1908—39, Æresmedl. 1939, og Form. for Vinsektionen 1912—28. Form. i Best. for Dansk Staal Industri Akts. af 1933. Vicepræsident i Comité Internationale du Commerce des Vins, Cidres, Spiritueux & Liqueurs, Paris, 1928. Medl. af Repr.skabet for Borgervennen af 1788, af Repr.skabet for Sparekassen for Lyngby & Omegn 1913. Medl. af Lyngby Menighedsraad 1915, Form. 1939. — R. af Dbg. 1927.
Kraks Blaa Bog 1941.
119. 27/3 1930—28/3 1931. CARL GEORGE HOLCH (f. 8/9 1890). — Dir. for Compania generale commerciale, Bahia, 1918—21. Grossererbgsk. i Kbh. 1922. Medl. af Repr.skabet 1935—39. Dansk Konsul i Bahia, Brasilien, 1919—22, finsk Konsul 1920.

120. 26/3 1931—18/3 1937. POVL BIHESEN, 4. Næstform. 1931, 2. Næstform. 1932, se der Nr. 5.
121. 26/3 1931—28/3 1931. HALFDAN HENDRIKSEN (f. 12/11 1881). — Grossererbgsk. 1909, Medindeh. af Fa. Dines Petersen & Co. 1910, Eneindeh. 1924. Form. og Dir. for Akts. Skagen Fiske-Hermetik, samt for Akts. Ørholm Værk til 1940. Minister for Handel, Industri og Søfart 1940. Medl. af Sø- og Handelsretten 1920, af Carlsbergfondets Bryggeriraad 1923—40, af det dansk-islandske Nævn 1927, af Fiskeriraadet 1930—40. Form. for Dansk Principalforen. 1926—40. Form. i Hovedbest. for Den konservative Vælgerforen. for Kbh. og Frederiksberg 1930. Medl. af Kbh.s Havnebest. 1931—40, af Toldraadet 1933—40. Form. for Akts. Nationaltidende 1936—40. Medl. af Folketinget 1924—32, af Landstinget 1932, af Rigsretten 1936—40. Medl. af Det konservative Partis Hovedbest. Medl. af Landstingets Præsidium 1937—39.
- Dansk Biografisk Leksikon X, 1936, S. 74 f. Kraks Blaa Bog 1942.
122. 26/3 1931—28/3 1931. NIELS V. NIELSEN (f. 5/10 1880). — Dir. for Garnindustri-Koncernens italienske Fabrikker i Milano. Grossererbgsk. 1922. Medindeh. af Fa. Wissing & Bindseil 1921, Eneindeh. 1933. Medstifter af Grossist Sammenslutningen af 1930. Medstifter af British Import Union, Næstform. 1933, Form. for Propagandaudvalget fra 1931. Paany Medl. af Grosserer-Societetets Komite 1932—37.
- Kraks Blaa Bog 1942.
123. 15/4 1931—27/3 1941. HOLGER OTTO LAAGE-PETERSEN, 4. Næstform. 1932, Form. 1933, se der.
124. 15/4 1931—26/3 1936. CARL VILHELM AUGUST ALBECK (f. 5/9 1871). — Grossererbgsk. 1899, Medl. af Repr.skabet 1931. Medindeh. af Fa. Andersen & Albeck 1900, overtog Fa. Ferd. Fogs Eftf. 1930. Næstform. for Foren. af Kolonial-Grossister i Kbh. 1926—32, Form. for Kreditorforen. af 2/8 1905. Næstform. i Kbh.s Bedømmelses- og Voldgiftsudvalg for Kolonialvarehandelen.
- Kraks Blaa Bog 1942.
125. 15/4 1931—27/3 1941. HANS PETER THEODOR ADLER SVANHOLM, 4. Næstform. 1933, 2. Næstform. 1934, 1. Næstform. 1940, se der Nr. 7.
126. 17/3 1932— POUL CHRISTIAN EIGIL JACOBSEN, 2. Næstform. 1941, se der Nr. 8.
127. 17/3 1932—18/3 1937. NIELS V. NIELSEN, se ovenfor Nr. 122.
128. 17/3 1932—31/3 1938. HILMAR EMIL SELIGMANN, 3. Næstform. 1934, se der Nr. 3.
129. 30/3 1933—31/3 1938. AAGE SEITH KUNST (f. 11/7 1885). — Grossererbgsk. 1910, Medl. af Repr.skabet 1931—33. Indeh. af Fa. S. Kjersgaard & Co. 1913. Medl. af Best. for Foren. til unge Handelsmænds Uddannelse 1921, Form. 1931. Form. for Foren. af Rebslagerivare-Grossister 1932. Medl. af Statens Tilsynsraad for Handelshøjskolen 1926, af Handelsskoleraadet 1936, af Statens Eksportkredit-Udvalg 1937—38. Form. for det faglige Fællesudvalg for Kontorlærlinge 1938. Borgerrepr. 1929—33. — R. af Dbg. 1936, DM 1939.
- Kraks Blaa Bog 1942.
130. 30/3 1933— JENS CHRISTIAN WILLIAM PRIEME, 4. Næstform. 1941, se der Nr. 8.
131. 30/3 1933— RUDOLPH JOHAN CHRISTIAN SCHMIDT, 4. Næstform. 1934, 3. Næstform. 1938, 2. Næstform. 1940, Form. 1941, se der.

Børsen

H. O. LAAGE-PETERSEN
Formand 1933—41

H. Vedel p.

RUDOLPH SCHMIDT
Formand fra 1941

Ax. Hou p.

132. 22/3 1934— ERIK ANDERSEN (f. 14/5 1887). — Grossererbgsk. 1911, overtog Fa. William Andersen & Co.'s Vinforretning 1911. Medl. af Best. for »Vin-Sectionen« 1912—35, Form. 1928—35. Medl. af Hovedbest. for Foren. af Repr. for udenlandske Firmaer 1928. Societetets Repr. i Valutacentralens Vareudvekslings Udvalg 1935. Medl. af Best. for Turistforen. for Danmark, 1. Afd. 1924, Form. 1924—35, Medl. af Turistraadet 1935—36 og fra 1937. Vicekonsul for Brasilien 1917, Konsul 1920—31. — R. af Dbg. 1928.

Kraks Blaa Bog 1942.

133. 22/3 1934—28/3 1940. PETER NIELSEN WESTERGAARD (f. 20/12 1876). — Grossererbgsk. 1911, Medl. af Repr.skabet 1931—34. Form. for Grossistforen. af Tricotageimportører 1925.

Kraks Blaa Bog 1942.

134. 28/3 1935— ALFRED SEVERIN HALLAND (f. 16/5 1885). — Cand. polyt. 1905. Medindeh. af Halland Brothers, Buffalo 1913—22. Grossererbgsk. 1922, Medl. af Repr.skab 1933—35. Indeh. af Fa. F. Blochs Eftf. 1924. Form. for Frihandelsklubben af 1932. Medl. af Best. for Grossist-Sammenslutningen af 1930 1933, Form. 1940—41. Red. af Dansk Grossist Tidende 1934—41. — R. af Dbg. 1941.

Den polytekniske Lærestalts Kandidater 1829—1929, 1930, Nr. 1107, Kraks Blaa Bog 1942.

135. 26/3 1936— VILHELM ALBERTSEN (f. 16/4 1881). — Grossererbgsk. 1907. Indeh. af Kolonial-Agenturforretning 1907, overtog Fa. Holm & Poulsen 1933. Form. for Foren. af danske Import-Agenter i Kolonialvarebranchen 1931, Medl. af Best. for Foren. af Kolonial-Grossister i København 1932, Form. for samme og for De danske Kolonial-Grossistforeningers Fællesudvalg 1938—40. Medl. af Østre Landsret 1936, af Sø- og Handelsretten 1939. Form. for Akts. Østergade 15 1936. — R. af Dbg. 1941.

Kraks Blaa Bog 1942.

136. 18/3 1937— BUE BJØRNER (f. 4/8 1902). — Grossererbgsk. 1933, Medl. af Repr.skab 1934—37. Medindeh. af Fa. Trækontoret ved J. L. Bjørner & Søn 1933. Medl. af Best. for Grossist-Sammenslutningen af 1930 1934, af Det internationale Handelskammers nationale danske Komite 1939. Form. for Fællesforen. for Oversøisk- og Haardttræ-, Finér- og Krydsfinérbranchen 1939. Medl. af Sø- og Handelsretten 1941. Præsident for International Union for Land Value Taxation and Free Trade, London, 1936—39.

Kraks Blaa Bog 1942.

137. 18/3 1937— VILH. P. SCHRØDER (f. 22/8 1880). — Grossererbgsk. 1919, Medl. af Repr.skab 1931—37. Medindeh. af Fa. Simon Veit 1919, Eneindeh. 1925, Dir. i Akts. Skandinavisk Agricultur 1919, overtog samme 1932. Dommer i Østre Landsret 1938. Medl. af Frøkontrolkommissionen 1939.

138. 31/3 1938— LUDVIG ELSASS (f. 8/9 1870). — Grossererbgsk. 1897, Medl. af Repr.skab 1931—38. Dir. i Sofus Berendsen Akts. 1897—1941. Næstform. i Kreditorforen. for Jern- og Metalbranchen. Form. i Kbh.s Voldgiftsudvalg for Jern- og Metalbranchen. Viceform. for Fællesudvalget for Danmarks Jern-, Metal-, Rør- og Maskinbrancheforen. Næstform. for Foren. af Grosserere i Jern- og Metalbranchen. Medl. af Akkordretten 1928, af Prisnoteringskomiteen 1939—40. — R. af Dbg. 1903, DM 1927.

Dansk Biografisk Leksikon VI, 1935, S. 314 f. Kraks Blaa Bog 1942.

139. 31/3 1938— HENRY LARS WILLIAM JENSEN (f. 25/2 1898). — Grossererbgsk. 1927, Medl. af Repr.skabet 1933—38. Indeh. af Fa. Persiske Tæpper. Dir. for The Iranian (Persian) Art Co., Ltd., London. Medl. af Best. for Grossist-Sammenslutningen af 1930 1931, Næstform. 1932, Form. 1936—40. Form. for Tæppeimportørernes Brancheforen. 1934—40.
Kraks Blaa Bog 1942.
140. 30/3 1939— CHRISTIAN HJELM BANG (f. 14/5 1889). — Indeh. af Fa. Stechmann, Bang & Faber, Hamborg, 1913—14, Dir. for Akts. Leif 1917—22, eget Firma 1922. Grossererbgsk. 1929, Medl. af Repr.skabet 1938—39. Dir. for og Medl. af Best. for Akts. Sandviken. Form. for Foren. af Repr. for udenlandske Firmaer 1938. Medl. af Direktionen for Handels- og Kontoristforen. 1939. Medl. af Handelsministeriets Emballage- og Spildudvalg.
Kraks Blaa Bog 1942.
141. 28/3 1940— HANS EGGERT JESSEN (f. 28/5 1887). — Grossererbgsk. 1921, ansv. Deltager i Fa. Carøe & Co. 1925. Medl. af Kbh.s Bedømmelses- og Voldgiftsudvalg for Korn- og Foderstofhandelen 1922, Næstform. 1937. Medl. af Best. for Foren. af Korn- og Foderstofhandlere paa Kbh.s Børs 1925, Form. 1937, Medl. af Sø- og Handelsretten 1940.
Kraks Blaa Bog 1942.
142. 28/3 1940— ANDREAS JACOBSEN, 3. Næstform. 1941, se der Nr. 6.
143. 27/3 1941— ANKER HOLM (f. 27/11 1896). — Grossererbgsk. 1934, Medl. af Repr.skab 1935—41. Medl. af Best. for Grossistsammenslutningen af 1930 1933, Næstform. 1941. Dir. i Akts. Silkehuset, fh. J. R. Schielderups Eftf. Medl. af Best. for Manufakturhandler-Foreningen i Kbh., Form. 1939—41.
Kraks Blaa Bog 1942.
144. 27/3 1941— ASKER THAULOW (f. 8/2 1884). — Dir. for Akts. Christiansholms Fabrikker 1918. Grossererbgsk. 1930. Form. for Danske Saltimportørers Brancheforen., for Foren. af Kulimportører i Kbh. og for Sammenslutningen af Brancheforen. under Grosserer-Societetet. Medl. af Sø- og Handelsretten 1934. Form. for C. W. Loehrs Saltimport og for Esbjerg Salt- og Cinders Fabrikker.
Kraks Blaa Bog 1942.

REPRÆSENTANTSKABETS MEDLEMMER

Næstformænd.

1. 1931—31. HOLGER LAAGE-PETERSEN, se Formænd.	8. 1934—35. W. RØPER-PETERSEN, se Nr. 2.
2. 1931—32. W. RØPER-PETERSEN, Gbgsk. 1915.	9. 1934—38. HENRY L. W. JENSEN, se Kommitteret Nr. 139.
3. 1931—32. V. SKOVGAARD-PETERSEN, Gbgsk. 1903.	10. 1935—38. LUDVIG ELSASS, se Kommitteret Nr. 138.
4. 1932—33. CHR. PETERSEN, Gbgsk. 1917.	11. 1938—40. CHR. SAUGMAN, Gbgsk. 1930.
5. 1932—33. WILLIAM PRIEME, se Kommitteret Nr. 130.	12. 1938— P. A. SCHRAM, Gbgsk. 1907.
6. 1933—34. CHR. PETERSEN, se Nr. 4.	13. 1940—41. ERIK C. NISSEN, Gbgsk. 1907.
7. 1933—34. P. T. NIELSEN, Gbgsk. 1923.	14. 1941— S. A. SVENDSEN, Gbgsk. 1930.

Medlemmer.

1. 1931—31. C. ALBECK, se Kommitteret Nr. 124.
2. 1931—35. FERD. ANDERSEN, Gbgsk. 1884.
3. 1931— L. E. ANDERSEN, Gbgsk. 1898.
4. 1931—36. J. ASMUSSEN, Gbgsk. 1895.
5. 1931—34. A. AUBERTIN, Gbgsk. 1927.
6. 1931—32. P. CHRISTENSEN, Gbgsk. 1914.
7. 1931—38. L. ELSASS, Næstf. 1935, Kommitteret Nr. 138.
8. 1931—34. KARL ENGELSEN, Gbgsk. 1921.
9. 1931—34. H. C. ESMARCH, Gbgsk. 1921.
10. 1931—36. CHR. FODE, Gbgsk. 1904.
11. 1931—36. CARL GAMMELTOFT, Gbgsk. 1930.
12. 1931—32. C. F. GLAD, Gbgsk. 1918.
13. 1931—32. CHR. G. HANSEN, Gbgsk. 1921.
14. 1931—35. WILLIE C. K. HANSEN, Gbgsk. 1912.
15. 1931—33. WALTER HOLM HENRIQUES, Gbgsk. 1925.
16. 1931— EMIL C. HERTZ, Gbgsk. 1902.
17. 1931—32. V. KROGH-JOHANSEN, Gbgsk. 1919.
18. 1931—33. AAGE KUNST, se Kommitteret Nr. 129.
19. 1931—31. HOLGER LAAGE-PETERSEN, se Formænd.
20. 1931— LAUE P. LAUEMØLLER, Gbgsk. 1909.
21. 1931—35. PAUL LEHMANN, Gbgsk. 1900.
22. 1931—35. RUD. MADSEN, Gbgsk. 1900.
23. 1931—38. J. H. MELCHIOR, Gbgsk. 1898.
24. 1931—35. P. T. NIELSEN, se Næstformænd Nr. 7.
25. 1931—38. H. NOACK, Gbgsk. 1897.
26. 1931— O. L. OLSEN, Gbgsk. 1919.
27. 1931—34. CHR. PETERSEN, Gbgsk. 1917.
28. 1931—32. CORNELIUS PETERSEN, Gbgsk. 1903.
29. 1931—33. WILLIAM PRIEME, se Kommitteret Nr. 130.
30. 1931—34. A. RAND, Gbgsk. 1924.
31. 1931—36. L. I. RASMUSSEN, Gbgsk. 1887.
32. 1931—35. W. RØPER-PETERSEN, se Næstformænd Nr. 2.
33. 1931— J. F. SCHIBLER, Gbgsk. 1918.
34. 1931—37. VILH. P. SCHRØDER, se Kommitteret Nr. 137.
35. 1931—32. HILMAR E. SELIGMANN, se Kommitteret Nr. 128.
36. 1931—39. M. A. SINDING, Gbgsk. 1916.
37. 1931—34. V. SKOVGAARD-PETERSEN, se Næstformænd Nr. 3.
38. 1931—39. C. STAGSTED, Gbgsk. 1920.
39. 1931—31. TH. ADLER SVANHOLM, se Kommitteret Nr. 125.
40. 1931—37. WILLIAM THOMSEN, Gbgsk. 1912.
41. 1931—37. HANS TOBIESEN, Gbgsk. 1915.
42. 1931—32. OSCAR WESCHE, Gbgsk. 1909.
43. 1931—34. P. N. WESTERGAARD, se Kommitteret Nr. 133.
44. 1931—36. KNUD WONSILD, Gbgsk. 1924.
45. 1931— LARS LANGE LUND, Gbgsk. 1931.
46. 1931—34. WILLIE W. LEVYSOHN, Gbgsk. 1917.
47. 1931—34. JENS OLSEN, Gbgsk. 1914.
48. 1932— K. MARINUS CHRISTENSEN, Gbgsk. 1913.
49. 1932— MICHAEL COHN, Gbgsk. 1918.
50. 1932—34. H. C. FORMANN, Gbgsk. 1904.
51. 1932—36. JOHS. HØIMARK, Gbgsk. 1900.
52. 1932—36. V. H. LANGE BÆK, Gbgsk. 1929.
53. 1932—41. ERIK C. NISSEN, se Næstformænd Nr. 13.
54. 1932—36. A. v. WITTROCK, Gbgsk. 1915.
55. 1933—35. ALFR. S. HALLAND, se Kommitteret Nr. 134.
56. 1933—38. HENRY L. W. JENSEN, se Kommitteret Nr. 139.
57. 1933—34. P. M. PLUM, Gbgsk. 1913.
58. 1934— ALFRED ASMUSSEN, Gbgsk. 1902.
59. 1934— LOUIS BERENDT, Gbgsk. 1930.
60. 1934—37. BUE BJØRNER, se Kommitteret Nr. 136.
61. 1934— VALD. BØRGESEN, Gbgsk. 1923.
62. 1934—42. J. W. GOTFREDSEN, Gbgsk. 1932.
63. 1934—36. AXEL E. GROES-PETERSEN, Gbgsk. 1902.
64. 1934—38. AXEL V. HOLDT, Gbgsk. 1922.
65. 1934—40. V. IVERSEN, Gbgsk. 1919.
66. 1934— THORVALD S. PEDERSEN, Gbgsk. 1930.
67. 1934— P. A. SCHRAM, se Næstformænd Nr. 12.
68. 1934—38. VALD. SØRENSEN, Gbgsk. 1914.
69. 1935—39. ORLA DAVIDSEN, Gbgsk. 1919.
70. 1935—39. CARL EGGE, Gbgsk. 1922.
71. 1935— RODITH HENRIKSEN, Gbgsk. 1924.
72. 1935—39. GEORGE HOLCH, se Kommitteret Nr. 119.
73. 1935—41. ANKER HOLM, se Kommitteret Nr. 143.
74. 1935— JOHS. IVERSEN, Gbgsk. 1909.
75. 1935—39. TH. OLESEN, Gbgsk. 1912.
76. 1936—41. JOHS. BUSCHHOLM, Gbgsk. 1935.
77. 1936— WILLIE C. K. HANSEN, se foran Nr. 14.
78. 1936— J. C. JUST, Gbgsk. 1908.
79. 1936— JOHAN LØNBERG, Gbgsk. 1926.
80. 1936— RUD. MADSEN, se foran Nr. 22.
81. 1936— M. TH. MARTENS, Gbgsk. 1922.
82. 1936—40. CHR. SAUGMAN, se Næstformænd Nr. 11.

83. 1936—	JACOB SIMONSEN, Gbgsk. 1919.	96. 1939—	BØRGE SIEVERTS, Gbgsk. 1923.
84. 1936—	CARL THORUP, Gbgsk. 1919.	97. 1939—	ROBERT HALLAND, Gbgsk. 1915.
85. 1937—	JOHS. M. KLEIN, Gbgsk. 1916.	98. 1939—	VIGGO JEPPESEN, Gbgsk. 1936.
86. 1937—41.	F. PENS, Gbgsk. 1920.	99. 1939—	HANS TOBIESEN, se foran Nr. 41.
87. 1937—	AXEL PREMIER, Gbgsk. 1925.	100. 1939—	AXEL V. HOLDT, se foran Nr. 64.
88. 1937—	ALFRED C. SCHRØDER, Gbgsk. 1910.	101. 1939—	BENT OLSEN, Gbgsk. 1932.
89. 1938—39.	CHR. HJELM BANG, se Kommitteret Nr. 140.	102. 1940—	HANS K. LARSEN, Gbgsk. 1916.
90. 1938—	OLE HEYE, Gbgsk. 1919.	103. 1940—	E. TROCK-JANSEN, Gbgsk. 1921.
91. 1938—	C. V. JERNERT, Gbgsk. 1934.	104. 1941—	LOUIS BAHNSON, Gbgsk. 1917.
92. 1938—	RUDOLPH SCHULTZE, Gbgsk. 1930.	105. 1941—	A. PLESNER DAVIDSEN, Gbgsk. 1939.
93. 1938—	S. A. SVENDSEN, se Næstformænd Nr. 14.	106. 1941—	IVAR LEMCHE, Gbgsk. 1920.
94. 1938—42.	J. F. ULLSTAD, Gbgsk. 1923.	107. 1941—	ANKER LAU, Gbgsk. 1925.
95. 1939—	KAJ LUNDBY, Gbgsk. 1926.	108. 1942—	ERIK VOGT, Gbgsk. 1937.
		109. 1942—	JØRGEN PALSBOEL, Gbgsk. 1937.

Stedfortrædere.

1. 1931—32.	MICHAEL COHN, se Medlem Nr. 49.	27. 1936—37.	F. PENS, se her Nr. 15.
2. 1931—32.	V. H. LANGEBÆK, se Medlem Nr. 52.	28. 1936—37.	ASKER THAULOW, se Kommitteret Nr. 144.
3. 1931—31.	LARS LANGELUND, se Medlem Nr. 45.	29. 1936—37.	M. V. LUDVIGSEN, Gbgsk. 1918.
4. 1931—31.	WILLIE W. LEVYSOHN, se Medlem Nr. 46.	30. 1936—37.	JOHS. M. KLEIN, se Medlem Nr. 85.
5. 1931—31.	JENS OLSEN, se Medlem Nr. 47.	31. 1937—37.	AXEL PREMIER, se her Nr. 17.
6. 1931—33.	CARL RASMUSSEN.	32. 1937—37.	ALFRED C. SCHRØDER, se Medlem Nr. 88.
7. 1932—34.	P. A. SCHRAM, se Medlem Nr. 67.	33. 1937—39.	HANS TOBIESEN, se Medlem Nr. 41.
8. 1932—33.	AXEL TH. KNAP, Gbgsk. 1920.	34. 1937—38.	S. A. SVENDSEN, se Medlem Nr. 93.
9. 1932—34.	VALD. BØRGESEN, se Medlem Nr. 61.	35. 1937—38.	J. F. ULLSTAD, se Medlem Nr. 94.
10. 1932—33.	HELGE HASSEL, Gbgsk. 1924.	36. 1937—39.	WILLIAM THOMSEN, Gbgsk. 1912.
11. 1932—33.	C. G. PETERSEN, Gbgsk. 1914.	37. 1938—39.	AXEL V. HOLDT, se Medlem Nr. 100.
12. 1933—34.	LOUIS BERENDT, se Medlem Nr. 59.	38. 1938—39.	KAJ LUNDBY, se Medlem Nr. 95.
13. 1933—34.	J. W. GODTFREDSSEN, se Medlem Nr. 62.	39. 1939—41.	V. MYGIND, Gbgsk. 1920.
14. 1933—35.	RODITH HENRIKSEN, se Medlem Nr. 71.	40. 1939—40.	AAGE ERICHSSEN, Gbgsk. 1926.
15. 1934—35.	F. PENS, se Medlem Nr. 86.	41. 1939—40.	E. TROCK-JANSEN, se Medlem Nr. 103.
16. 1934—35.	SØREN MELTZER, Gbgsk. 1910.	42. 1939—40.	ANDR. STAHNKE, Gbgsk. 1932.
17. 1934—35.	AXEL PREMIER, se Medlem Nr. 87.	43. 1939—41.	A. PLESNER-DAVIDSEN, se Medlem Nr. 105.
18. 1934—35.	JOHS. PETERSEN.	44. 1940—41.	K. ELMQUIST, Gbgsk. 1919.
19. 1935—36.	WILLIE C. K. HANSEN, se Medlem Nr. 14.	45. 1940—41.	N. C. NIELSEN, Gbgsk. 1918.
20. 1935—36.	H. C. ESMARCH, Gbgsk. 1921.	46. 1940—	KAY UHRENHOLDT, Gbgsk. 1916.
21. 1935—35.	TH. OLESEN, se Medlem Nr. 75.	47. 1941—41.	IVAR LEMCHE, se Medlem Nr. 106.
22. 1935—36.	CARL THORUP, se Medlem Nr. 84.	48. 1941—41.	ANKER LAU, se Medlem Nr. 107.
23. 1935—36.	VILH. ALBERTSEN, se Kommitteret Nr. 135.	49. 1941—42.	ERIK VOGT, se Medlem Nr. 108.
24. 1935—36.	V. JENSEN, Gbgsk. 1925.	50. 1941—42.	AAGE ERICHSSEN, se her Nr. 40.
25. 1936—36.	JOHS. BUSCHHOLM, se Medlem Nr. 76.	51. 1941—	N. OLAF MØLLER, Gbgsk. 1917.
26. 1936—37.	CARL PETERSEN, Gbgsk. 1925.	52. 1942—42.	JØRGEN PALSBOEL, se Medlem Nr. 109.
		53. 1942—	ERHARD ANDERSEN, Gbgsk. 1915.
		54. 1942—	IB SKOVGAARD-PETERSEN, Gbgsk. 1933.
		55. 1942—	JENS TUFVESSON, Gbgsk. 1920.

SEKRETÆRER

Ved Grossererens Convention af 5. Marts 1790 vedtoges det at antage en Skriver, der fra 1804 havde Titlen Sekretær. Siden 1921 har Komiteen haft saavel juridiske (fra 1936 to) som økonomiske (fra 1932 to og fra 1941 tre) Sekretærer.

1. 1790—1802. JOHAN FREDERIK GÆDE (ca. 1770—17/4 1844). — Besidder af det adelige Gods Borghorsterhütten ved Eckernförde fra 1829.
2. 1803—1806. SVEND CHRISTIAN LUND (ca. 1773—12/5 1837). — Fuldmægtig ved Kronprinsens Generalkommandokontor. Krigskancellisekretær 30. Nov. 1804, Toldkasserer i Næstved 19. Dec. 1806, Toldinspektør i Helsingør 1825. — Virkl. Krigsass. 1805. Justitsraad 1812, Etatsraad 1823.
3. 1807—1817. MICHAEL FREDERIK KØEFOED (ca. 1782—efter 1849). — Exam. jur. 1804, Prøveprokurator for Landsover-, samt Hof- og Stadsretten 1805, Prokurator ved samme, samt ved alle Over- og Underretter i Danmark 1807.
H. Hjort-Nielsen: Danske Prokuratorer 1660—1869, 1935, S. 191.
4. 1817—1826. MALTJE BRUUN NYEGAARD (1789—1/4 1877). — Exam. jur. 1811, Over- og Underretsprokurator 1814, Landvæsenskommissær 1818. — Justitsraad 1826, Etatsraad 1867.
H. Hjort-Nielsen: Danske Prokuratorer 1660—1869, 1935, S. 255 f.
5. 1826—1863. LAURITZ NYEGAARD (8/3 1795—21/12 1877). — Exam. jur. 1815, Over- og Underretsprokurator 1820, Forstadvokat 1822. — Kammerraad 1838, Justitsraad 1860. — R. af Dbg. 1868, DM 1871.
H. Hjort-Nielsen: Danske Prokuratorer 1660—1869, 1935, S. 255.
6. 1863—1873. HANS NICOLAI HANSEN (12/3 1835—11/1 1910). — Student 1851, cand. jur. 1857, Højesteretsadv. 1863. Borgm. for Kbh.s Magistrats 1. Afd. 1873—97. Medl. af Folketinget 1876—79, af Landstinget (kongevalgt) 1895—1910, dets Form. 1902—07. Form. for Arbejderforsikringsraadet 1898. — Etatsraad 1876, Konferensraad 1892. — R. af Dbg. 1878, DM 1880, K² 1887, K¹ 1897, SK 1906.
Dansk Biografisk Leksikon IX, 1936, S. 180—82. |
7. 1873—† 1886. VILHELM MIDDLETON RODE (28/5 1832—6/12 1886). — Student 1851, cand. jur. 1858, Overretsprøveprokurator 1866, Overretsprokurator 1868. Medl. af Best. for Bikuben, Form. i samme. Form. for Repr.skabet 1874. — R. af Dbg. 1883.
Dansk Biografisk Leksikon XIX, 1940, S. 601—03.
8. 1888—1910. JULIUS VILHELM SCHOVELIN (6/1 1860—8/4 1933). — Student 1877, cand. polit. 1882. Chef for Børskontoret 1889—1910. Sekretær for den danske Handelsstands Fællesrepræsentation 1888—1911. Nationaløkonomisk Konsulent for Grosserer-Societetets Komite 1910—18. Dir. i Dansk Hypotekforsikringsfond 1917—20, kgl. Børskommissær 1920—30. Form. for Best. for Kbh.s Fondsbørs 1924—30. Medl. af Borgerrepr. 1909—17, af Folketinget 1910—18, af Landstinget 1918—32. — R. af Dbg. 1901, DM 1909, K² 1924.
Dansk Biografisk Leksikon XXI, 1941, S. 347—50.
9. 1910—† 1914. GEORG BROCKHOFF QUISTGAARD (12/6 1874—18/12 1914). — Student 1891, cand. polit. 1910.
Studenterne fra 1891, 1916, S. 64.
10. 1915—1919. WILLIAM BORBERG (f. 3/11 1885). — Student 1904, cand. polit. 1911. Leder af Kontoret for dansk Udenrigshandel 1916—19, Sekretær i Traktatkommissio-

nen 1919, Medl. af samme 1921—26, Chef for sammes Sekretariat 1921—22. Kontorchef i Udenrigsministeriet 1921—26, 1. Legationssekretær ved det danske Gesandtskab i London 1926—28, fast Delegeret ved Folkenes Forbund 1928—40, Titel af Gesandt 1934. — R. af Dbg. 1919, DM 1922, K² 1931.

Kraks Blaa Bog 1942.

11. 1919— MOGENS FÜRST RAFFENBERG (f. 8/6 1892). — Student 1910, cand. jur. 1917. Sekretær i Skattedepartementet og Indenrigsministeriet 1917—19. Overretssagfører 1919. Sekretær ved Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation. Medl. af Kontrolraadet for Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring 1934, Næstform. 1938. — R. af Dbg. 1930, DM 1939.

Kraks Blaa Bog 1942.

12. 1921— JENS CHRISTIAN HANS THORVALD VESTBERG (f. 26/9 1893). — Student 1911, cand. polit. 1917. Redaktionssekretær ved Finanstidende 1915—17, Medarbejder ved Berlingske Tidende 1918—20. Redaktør af Sparekassetidende 1919—21. Sekretær ved Den overordentlige Kommission af 1914 1920—21, ved Femern-Rute Komiteen fra 1921. — R. af Dbg. 1931.

Kraks Blaa Bog 1942.

13. 1932— HOLGER STAMPE VALEUR (f. 30/1 1909). — Student 1928, H. D. (Varehandel) 1939.
14. 1936—42 POVL JACOB MELCHIOR (f. 5/8 1910). — Student 1928, cand. jur. 1934. Landsretssagfører 1939.
15. 1941— EINAR CARSTENS (f. 24/9 1907). — Student 1926, cand. polit. 1940.
16. 1942— BENT JULIUS HØEGH-GULDBERG (f. 20/6 1912) — Student 1931, cand. jur. 1938.

PRESSESEKRETÆR

Pressesekretariatet er oprettet 1934.

1934— JACOB TRUELSEN JUHL (f. 18/12 1887). — Student 1905, cand. polit. 1911. Fuldm. i Livsforsikringselskabet Tryg 1911—15. Journalist ved Vort Land 1911, Red. af Korrespondancebureauet Riget 1920, af Nordjysk Dagblad, Hjørring, 1921—22, Medarbejder ved De Ferslewske Blade 1923—31, Red. af Tidsskriftet System 1930—34, af Dansk Grossisttidende 1931—34 og af Anglodania 1933—34.

Kraks Blaa Bog 1942.

KONSULENTER

Grosserer-Societetets Komite har fra 1887—1934 haft en fast juridisk, fra 1910—18 en fast nationaløkonomisk og fra 1931 en fast teknisk Konsulent.

Juridisk Konsulent.

1. 1887—† 1918. CHARLES HENRY CORNELIUS SHAW (30/5 1845—24/5 1918). — Student 1863, cand. jur. 1868, Overretssagfører 1873, Højesteretssagfører 1878. Landstingsassistent 1876, Landstingssekretær 1876—88. Jur. Konsulent for Kbh.s Magistrat. — R. af Dbg. 1888, DM 1909, K² 1917.

H. Hjort-Nielsen: Danske Sagførere 1869—1919, 1941, S. 358.

2. 1918—† 1934. JOHANNES WERNER (15/10 1866—23/3 1934). — Student 1885, cand. jur. 1891. Overretssagfører 1896. Medl. af Lyngby-Taarbæk Sogneraad 1909—13. Form. for Akts. Dansk Svovlsyre- og Superphosphatfabrik. — R. af Dbg. 1917, DM 1926.
H. Hjort-Nielsen: Danske Sagførere 1869—1919, 1941, S. 403.

Nationaløkonomisk Konsulent.

1910—1918. JULIUS VILHELM SCHOVELIN, se Sekretærer Nr. 8.

Teknisk Konsulent.

1931— PETER ESCH RAASCHOU (f. 4/10 1883). — Student 1901, cand. polyt. 1905, Professor i teknisk Kemi ved Den polytekniske Lærestalt 1913. Form. for Den polytekniske Lærestalts Fond for teknisk Kemi 1921. Justitsministeriets Konsulent for brandfarlige Stoffer 1922. Medl. af Patentkommissionen 1929—34, af Akademiet for de tekniske Videnskaber. — R. af Dbg. 1926, DM 1934.

Dansk Biografisk Leksikon XIX, 1940, S. 25 f. Kraks Blaa Bog 1942.

BØRSINSPEKTØRER

Ved Komiteens Overtagelsen af Børsen i 1857 stod Bygningen under Tilsyn af den af Staten ansatte Børsinspektør, hvilket Embede Grosserer-Societetets Komite overtog sammen med Bygningen. Børsinspektøren har haft Ledelsen af Børsens Kontor, undtagen i Tidsrummet 1889—1910, da Julius Schovelin (se Sekretærer Nr. 8) var Chef for Børskontoret.

1. 1857—† 1871. JENS CHRISTIAN STANGERUP (1805—9/7 1871). — Kammerassessor. Kammeraad.
2. 1871—† 1892. ANDERS CARL MARTIN ANDERSEN (1847—30/10 1892). — Børsinspektør og Kasserer.
3. 1892—† 1911. FREDERIK SOPHUS DANIELSEN (23/6 1842—22/7 1911). — Forvalter ved Børsen 1877, Inspektør og Kasserer 1892. Justitsraad.
4. 1911—1933. SØREN ØRUMHEDE (f. 26/9 1863). — Bogholder og Ass. 1892, Inspektør og Kasserer 1911. — R. af Dbg. 1920.
5. 1933— LAURITZ SOPHUS LARSEN (f. 28/12 1888). — Ass. 1905, Bogholder 1911, Inspektør og Kasserer 1933.

HENVISNINGER

VILH. LORENZEN: CHRISTIAN IV' BØRSBYGNING OG DENS OVERTAGELSE AF GROSSERER-SOCIETETET

Hovedværket om Børsen er J. Werner: Børsen 1619—1915. Desuden kan henvises til: G. F. Lassen: Bidrag til Børsens Historie i det første halvhundrede Aar, 1858, og Th. Green: Børsen i København, 1898, samt W. Wanscher: Christian IV' Bygninger, 1937: Børsen i København p. 144 ff.

- Side 9, L. 20: Vilh. Lorenzen: Christian IV' Byanlæg, 1937, p. 73 f.
— 13, - 16: Vilh. Lorenzen: Haandtegnede Kort over Kbh. 1600—1660, 1930, Pl. III.
— 17, - 1: C. M. Peters: De nederlandsche Stedenbouw II, p. 314 ff. — Hugo Kehler: Alt-Antwerpen 1917, p. 33.
— 19, - 11: Chr. Ax. Jensen i Gl. dansk Bygningskultur III, p. 33.
— 20 ff. hviler Fremstillingen paa Grosserer-Societetets Forhandlingsprotokol 1850—56, Børsens Arkiv.

J. O. BRO JØRGENSEN: GROSSERER-SOCIETETETS OPRETTELSE

- Side 29 L. 3 f. o. ff. Otto Thotts allerunderdanigste uforgribelige tanker om kommersiens tilstand i Danmark og Norge, ³¹/₁₂ 1735 (kommercekollegiets arkiv i rigsarkivet).
— - - 6 f. n. Kommercekoll.: Relationer om stifternes tilstand 1735 I—III.
— 32 - 1 f. o. Københavnske skiftebreve 1759 nr. 86 (landsarkivet f. Sjæll.).
— - - 8-1 f. n. Bilag til kommercekoll.'s danske journal A (1736—40) nr. 19.
— 33 - 4 f. n. ff. Axel Nielsen: Dänische Wirtschaftsgeschichte (Jena 1933) s. 286.
— 34 - 6 f. o. ff. Kbh.'s magistrats betænkn. ⁹/₁ 1739 (bilag til kommkoll.'s danske journal A nr. 1022).
— - - 7-3 f. n. Fortegnelser i krigskancelliets indkomne sager søetaten vedk., marts 1704 og Mallingiana F, skibsfarten.
— - - 2 f. n. ff. Bilag til kommkoll.'s journal A nr. 697.
— 35 - 2-6 f. o. Kbh.'s 32 mænd til kommkoll. ²²/₉ 1738 (bilag til kommkoll.'s journ. A nr. 985.)
— - - 21-10 f. n. Dänische Wirtschaftsgesch. s. 292.
— 36 - 8-9 f. o. Thott anf. st.
— 37 - 19 f. n. ff. David Joh. Berndt til kommkoll. ²⁵/₉ 1737, senere rettet til 1738, hvilket imidlertid ikke harmonerer med, at sagen iflg. journalen præsenteredes den ¹¹/₁₀ 1737 (kommkoll.'s journal A nr. 677 m. bilag).
— 38 - 10-22 f. o. Kommkoll.'s deliberationsprotokol over indkomne suppliker A nr. 49.
— 39 - 22-14 f. n. Sammes projektprotokol litr. A nr. 133 med tilhørende deliberationsprotokol.
— - - 13 f. n. ff. Kommkoll.'s deliberationsprot. litr. A. indk. projekter ang. nr. 134.

- Side 40 - 17 f. o. ff. Bilag til journ. A nr. 985.
 — 41 - 11 f. o. Kommkoll.'s danske kopibog ²⁰/₁₀ 1738.
 — - - 17 f. o. ff. Bilag til journ. A nr. 985.
 — 43 - 19 f. n. ff. Bilag til samme nr. 1067.
 — 52 - 20 f. n. ff. Om forslagernes behandling se komm-koll.'s deliberationsprot. litr. A indkomne projekter ang. s. 330 ff. og koll.'s forestill. ⁶/₈ 1739 nr. 170 og 171 med tilhørende kgl. resolutioner.
 — 54 - 6-3 f. n. Rentekammerets betænkn. ang. nogle af de deputerede i komm-koll. ved forestill. ¹³/₈ 1739 proponerede poster til kommerciens og navigationens opkomst (komm-koll.'s arkiv).
 — 55 - 4 f. o. ff. Reskript af ¹⁷/₁₁ 1739 i komm-koll.'s missiveprotokol, samt bilag til journ. A nr. 1545 og B nr. 622.
 — 56 - 14 f. o. ff. Bilag til journal B nr. 622.
 — - - 5 f. n. ff. Deliberationsprot. B over projekter 1740—54 nr. 24 og bilag til journ. B nr. 601.
 — 57 - 20-12 f. n. Bilag til journ. B nr. 622.
 — - - 8 f. n. ff. Kommkoll.'s missiveprot. ³/₂ 1742, journ B nr. 717, 731 og 781, projektprot. litr. B nr. 29 med tilhørende deliberationsprotokol, samt forestill. ²/₈ 1742 nr. 393.
 — 58 - 9-10 f. o. Desværre har undersøgelsen ikke kunnet udstrækkes til magistratens arkiv i stadsarkivet, da dettes ældre sager for tiden er utilgængelige.
 — 60 - 17-15 f. n. Bilag til journal C nr. 205.

JENS VIBÆK: KOMITEENS TILBLIVELSE

Stoffet har to Gange tidligere været underkastet litterær Behandling, nemlig af Marcus Rubin i »Frederik den Sjettes Tid«, Kbh. 1895, S. 149—155 samt i Schovelins Bog »Fra Kongegunst til Selvstyre«, Kbh. 1917, udg. i Anledning af Komiteens Hundreedaars Jubilæum, S. 273—315, jfr. Anmeldelse af dette Værk i Historisk Tidsskrift, 9. Række, VII Bd., S. 150—159 af Erik Arup.

Hovedkilden til nærværende Afhandling er Kommissionens Betænkning, der tilligemed følgende Akter: Kommercekollegiets Betænkning, Kommissionens Gensvar hertil, Danske Kancellis Referat i Sagen, sammes Votering, Forestillingen til Kongen og selve den originale Forordning samt Kræmmerlaugenes til Kommissionen indgivne Betænkninger og adskillige andre næringsretlige Sager findes i Rigsarkivet indbundet i et særligt Bind under Betegnelsen: D. Kanc. 2. Dept. 1817 23/4, Bilag til Anordning ang. Handelsberettigelse m. v. Da Skildringen stadig paaberaaber sig disse Dokumenter, er der ikke henvist til deres Sidetal.

En anden vigtig Kilde er Grosserer-Societetets Forhandlingsprotokol (Bd. 1800—1817) i Societetets Arkiv, hvorfra den væsentligste Del af det Stof er hentet, der vedrører Societetets indre Liv. Protokollen omtaler ikke med et eneste Ord Kommissionen eller Forordningens Tilblivelse overhovedet. Medens man saaledes har forhandlet med Kræmmerlaugene, er Grosserer-Societetet som saadant aldeles ikke blevet hørt i denne Sag. Jfr. endvidere om dette Afsnit af Afhandlingen: Johannes Werner, »Børsen«, Kbh. 1915, særl. Kap. IV.

- Side 67 Om Kursnoteringsudvalget etc. se: Schovelin, »Fra den danske Handels Empire«, Kbh. 1899—1900, II, S. 231—236.
 — 68 Mødesteder. Dsk. Handels Emp. I, 174 og 177 samt »Børsen« 84, 100 og 109.
 — 70 Konventionen af 1790 trykt Dsk. Handels Emp. II 236 ff.
 — 71 Næringsfrihed. Dsk. Handels Emp. I, 193 f.
 — — Købmandsret. Dsk. Handels Emp. II, 239.
 — — Protest mod Udvidelse af Kreditoplagsret. »Fra Kongegunst etc.«, S. 108 f.
 — 72 Komiteen til Handelens Tarv. »Fra Kongegunst«, jfr. Marius Vibæk, Den danske Handels Historie, Kbh. 1938, S. 281 f og 304.
 — — Attester til Magistraten. Praksis fra 7/5 1746. Dsk. Handels Emp. I, 177 jfr. dog 197.
 — 74 Kommissionens Nedsættelse. D. Kanc. 2. Dept. Forest. 1812, Nr. 797, jfr. Collegial Tidende 1812, 415.

- Side 75 Referat af den kgl. Skrivelse i Brev fra Schimmelmann til Grosserer-Societetet, Societetets Arkiv, Journal Nr. 28/1812.
- 77 Brev fra Komm. til D. Kanc. jfr. S. 63, Note.
  - 78 Korresp. mellem Komm. og D. Kanc. ang. Kommissionens Arbejde, Bilag til D. Kanc., 2. Dept. Reg. 12—11 1863, Nr. 1635.
  - — Bäreus' Selvbiografi: Johan Hendrich Bäreus's Biografie, udg. P. W. Heiberg, Kbh. 1813. Omtalen af B's Deltagelse i Kommissionens Arbejde findes S. 37 f.
  - — Bäreus' Biografi, jfr. Frantz Dahl i Biografisk Leksikon.
  - 82 Bäreus' Arbejde i Bancokommissionen, Biografien, S. 37.
  - — Bäreus' Gravsten bærer et galt Dødsaar (1823). Redegørelsen for Kommissionens Arbejde jfr. Noten til S. 63.
  - 84 Hosekræmmernes Ansøgning. D. Kanc. Brevbog. 1812. Nr. 3991.
  - — Suspensionen af Borgerskabsudstedelse. Reskr. til D. Kanc. 18/6 1812, D. Kanc. 2. Dept. Forest. 1812, Nr. 798, 799.
  - 85 Reskript af 4/8 1812, D. Kanc. Brevbog. 1812, Nr. 2836.
  - 99 Brev fra Magistraten. Gross. Soc. Ark. 1817, Journal 32/1817.
  - 100 Stadfæstelse af Erichsens Valg. Gross. Soc. Ark. Journ. 54/1817.
  - — Aarsagen til, at Schartau ikke blev genvalgt, »Fra Kongegunst« S. 420.
  - — Kancelliplakat af 10/2 1818, Motiver etc. se Coll. Tid. 1818, S. 95.
Liberalismens Vurdering af Grosserer-Societets Værdi. O. Müller, »Udkast til Lov om borgerlig Næring i København og Købstæderne«, Kbh. 1857, 167 f.